

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH SULTAN MEHMET DEVRİ ŞAİRLERİNİN
GÖZÜNDE FATİH

SULTAN ŞAHİN

170101007

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

İSTANBUL 2019

TEZ ONAY SAYFASI

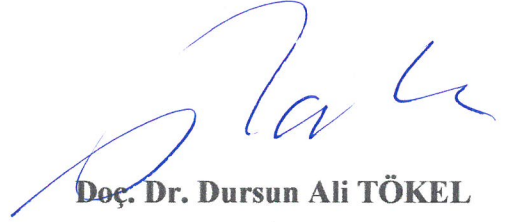
FSMVÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı yüksek lisans programı 170101007 numaralı öğrencisi Sultan ŞAHİN'in ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “Fatih Sultan Mehmet Devri Şairlerinin Gözünde Fatih” başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından **20.06.2019** tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK

(Jüri Başkanı-Danışman)

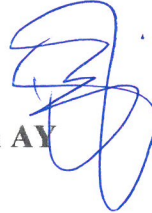
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Dursun Ali TÖKEL

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Ümran AY

(Jüri Üyesi)

Marmara Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sultan ŞAHİN

İmza

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmam boyunca bana tüm bilgi birikimi ve tecrübeleriyle yol gösteren, bu sürecin başından sonuna kadar her aşamasında tüm soru ve sorunlarıma sabır ve ihtimamla zm getiren, lisans hayatımdan beri hem ilm hem insani açıdan nitelikli bir birey ve araőtırmacı olarak yetiőmem için gayret gösteren saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Nihat ztoprak'a minnettarlığımı sunar; çalıőmam esnasında kendisine yönelttiğim her soruyu içtenlikle ve sabırla cevaplayarak benden yardımlarımı ve bilgisini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Kemal Yavuz'a; uzakta olsak da manevi desteklerini her an hissettiğim kıymetli annem, babam ve kardeőime; tezime teknik açıdan destek olan tüm arkadaőlarıma ve tez dönemim boyunca yaőadıęım stresli zamanlara rağmen sabrı ve hoőgörüsüyle bana destek vermekten bir an bile yorulmayan yol arkadaőım Muhammet Ceylan'a teőekkür ederim.

FATİH SULTAN MEHMET DEVRİ ŞAİRLERİNİN GÖZÜNDE FATİH

ÖZET

Osmanlı'nın cihan devleti olma yolunda en büyük adımları Fatih Sultan Mehmet devrinde atılmıştır. Devletlerin hayallerini süsleyen şehir İstanbul'un Fatih tarafından fethedilmesiyle yeni bir çağ başlamış; Osmanlı Devleti'nin askerî ve siyasi gelişim gösterdiği bu dönem ilim, kültür ve edebiyat açısından da önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Başarılı bir devlet adamı olan Fatih Sultan Mehmet'in bu husustaki çabası ve hassasiyeti dikkate değerdir. Kendisi de divan sahibi bir şair olan Fatih, bilhassa şairleri ve sanatkârları desteklemiş ve sık sık düzenlediği ilim toplantılarıyla bir çevre oluşturmuştur. Bu devri hakkıyla anlamak Fatih'i hükümdarlığının yanı sıra şahsiyet yönünden de tanımakla mümkün olacaktır. Fatih dönemindeki şairlerin onun hakkındaki görüşlerini yansıttıkları şiirlerini incelemek ise bu yolda önemli bir adım niteliğindedir.

XV. yüzyılın ikinci yarısında Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşamış ve onunla münasebeti olmuş şairlerin manzum eserlerinin incelemeye alındığı bu çalışma, devrindeki şairlerin Fatih'e bakışını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, alan tarama tekniği kullanılarak Fatih'ten bahseden şiirlerin tespiti ve başlıklar halinde yorumlanmasından meydana gelmektedir.

Anahtar kelimeler: Fatih Sultan Mehmet, XV. Yüzyıl, Klasik Türk Edebiyatı, Osmanlı Devleti.

FATIH FOR POETS OF THE REIGN OF FATIH SULTAN MEHMET

ABSTRACT

The greatest steps of the Ottoman Empire on the way to the empire were taken during the reign of Fatih Sultan Mehmet. A new era has begun with the conquest of Istanbul, the city that adorns the dreams of the states. This reign, during which the Ottoman Empire developed militarily and politically, was an important turning point in terms of science, culture and literature.

The efforts and sensitivity of Fatih Sultan Mehmet, a successful statesman, is very considerable. Fatih, a poet who owns a divan himself, Fatih supported poets and artists in particular, frequently held scientific meetings and thus created an environment. Understanding this era will be possible by recognizing Fatih in terms of personality as well as his reign. Examining the poems of the poets of the Fatih reign, which reflect their views about him, is an important step in this way.

This study examines the poetry of the poets who lived and associated with him during the reign of Sultan Mehmet the Conqueror in the second half of 15th century. The study consists of identification of poems mentioning Fatih by using field scanning technique and interpretation into titles.

Keywords: Fatih Sultan Mehmet, 15th century, Classical Turkish Literature, Ottoman Empire

ÖNSÖZ

Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı İmparatorluğu tarihinde iz bırakmış bir hükümdardır. Osmanlı'nın başkenti Fatih sayesinde İstanbul'a taşınmış, sınırları yine onun sayesinde büyük ölçüde genişlemiş ve kültürel anlamda gelişmesi de Fatih sayesinde olmuştur. Osmanlı tarihinde ilim ve kültür mirası açısından Fatih dönemi önemli bir yerdedir.

Klasik Türk edebiyatı eserleri estetik zevkin yanı sıra yazıldıkları dönem hakkında önemli bilgiler de verirler. Bunun sebebi edebiyatçıların, eserlerine dönemin zihniyetini yansıtıyor olmalarıdır. Fatih dönemi edebiyatının incelenmesi de bu dönemin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bu düşünce ile hazırlanan "Fatih Sultan Mehmet Devri Şairlerinin Gözünde Fatih" isimindeki bu çalışma ile XV. yüzyılın ikinci yarısına tekabül eden Fatih dönemi metinleri üzerinden Fatih Sultan Mehmet ve dönemi hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Klasik Türk şiirinin konuları arasında Osmanlı padişahları önemli bir konumdadır. Şairler padişahlarla ilgili sadece kasideler yazmakla kalmamışlar, diğer nazım şekillerinde de onlardan bahsetmişlerdir. Çalışmanın konusu ve kapsamı belirlenirken Fatih Sultan Mehmet döneminin Osmanlı tarihindeki yeri ve Fatih'in Osmanlı padişahları arasındaki konumu göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede Fatih Sultan Mehmet'in şahsiyetinin kavranması gerekliliği hissedilmiş ve bu konuda ipuçları veren edebi metinler olduğu görülmüştür.

Fatih döneminde yaşamış ve eser vermiş şairlerin şiirleri incelenerek Fatih hakkında belirli yargılara ulaşılabileceği ve şiirlerde Fatih'in şahsiyeti hakkında tarih kitaplarında yer almayan birçok farklı görüşün yer aldığı öngörülen bu çalışmaya başlarken öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmış; daha önceden yazılmış tezler Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden incelenmiştir.

Literatür taramasında “Fatih’e Sunulan Kasideler” başlıklı yalnızca Fatih’e sunulmuş olan yetmiş kaside üzerinde inceleme yapılmış bir yüksek lisans tezi tespit edilmiştir. Ancak “Fatih Devri Şairlerinin Gözünde Fatih” başlıklı bu çalışmanın hazırlık aşamasında Fatih’ten bahsedilen şiirlerin yalnızca kaside nazım şekliyle olmadığı; gazel, tarih, kıt’a, rubai gibi birçok farklı şekilde şiir bulunduğu tespit edildiğinden bunların da incelenmesi gerekli görülmüştür. Üstelik adı geçen tezde incelenen beyitlerin Fatih’in şahsi portresini oluşturmak amacıyla gruplandırılarak yorumlanmadığı görülmüştür. Bahsi geçen bu tez ile elinizdeki çalışmanın ortak metinleri olsa da amaç sadece Fatih’e sunulan kasideleri ortaya koymak olmadığından yapılan bu çalışmada şairlerin Fatih hakkındaki görüşleri geniş bir şekilde değerlendirilmiş, örnekleme sadece kasidelerle sınırlı tutulmamıştır. Ayrıca bu çalışma ile bahsi geçen tezde yer almayan kasidelerin de varlığı tespit edilmiştir. Bunun haricinde Gebze Belediyesi tarafından hazırlanan bildiriler kitabında Azmi Bilgin’e ait “Divan Şairlerinin Gözüyle Fatih” başlıklı bir bildiriye de rastlanmıştır. Ancak bu bildiri daha çok Molla Aşkî’nin şiirleri üzerinde yapılan yorumlardan oluşmaktadır. Hacim olarak oldukça küçük olsa da bu bildiri de aynı konu üzerinde yazıldığı için “Fatih Sultan Mehmet Devri Şairlerinin Gözünde Fatih” başlıklı çalışmada kaynak olarak değerlendirilmiştir. Akademik çalışmaların kümülatif olarak ilerlediği düşünüldüğünde daha önceden yapılmış olan bu tip çalışmaları farklı bir bakış açısıyla daha ileri bir boyuta taşımaya amaçlayan bu çalışmanın daha sonraki klasik Türk edebiyatı araştırmalarına bir kaynak oluşturması ümit edilmektedir.

Literatür taramasının ardından dönem hakkında yazılmış kitap, makale ve ansiklopedi maddeleri ile dönemin şiir mecmuaları taranarak bu dönemde yaşamış ve eser vermiş şairler tespit edilmiştir. Bu şairlere ait divan, tarih, mesnevi gibi müstakil eserler ve mecmualarda yer alan şiirlerden neşredilmiş olanlar belirlenmiştir. Bu eserlerde yer alan manzumeler tek tek okunarak Fatih Sultan Mehmet ile alakadar görülen beyitler tespit edilmiş ve nesre çevirileri yapılarak fişlenmiştir. Bu beyitler konularına göre gruplandırıldığında tezde yer alacak başlıklar ortaya çıkmıştır.

Fatih Sultan Mehmet’in şairlerin gözündeki konumunu belirlemek amacıyla hazırlanan bu çalışma giriş bölümü haricinde üç bölüm ve en sonda yer alan metinler kısmından oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde dönemin zihniyetini daha iyi kavramaya yardımcı olmak amacıyla Fatih Sultan Mehmet döneminde devletin siyasi ve askerî durumu hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. Bunun ardından dönemin ilim, kültür ve edebiyat çalışmaları incelenmiş ve Fatih'in edebiyata olan ilgisi değerlendirilmiştir. Giriş bölümü Fatih döneminde yaşamış, bu dönemde eser vermiş ve Fatih'le ilişki kurmuş şairlerin hayatları hakkında kısa bilgilerin verilmesiyle sonlandırılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümü fişlemeler sonucunda oluşan başlıklar ile şekillenmiştir. Bu bölüm çalışmanın asıl konusunun işlendiği bölüm olup şairlerin gözünde Fatih'i açıklayan beyitler bu bölümde anlam açısından incelenmiştir. Ayrıca bölümde yer alan her başlık hakkında bilgilendirme yapılarak konunun daha açık bir şekilde işlenmesi amaçlanmıştır.

Şairlerin Fatih Sultan Mehmet'e ettikleri dualar ve ona taleplerini bildirdikleri şiirlerden oluşan ikinci bölümde ise birinci bölümdeki gibi beyitlerin anlamları üzerinde inceleme ve gruplandırma yapılmıştır. Bu başlık altında Fatih'i tanıtmaya yarayacak beyitler yerine şairlerin Fatih için ettikleri dualar ve ondan çeşitli konulardaki taleplerinin yer aldığı beyitlere yer verilmiştir.

“Avnî'nin Şiirlerinde Fatih” başlıklı üçüncü bölümde kendisi de bir şair olan Fatih'in Avnî mahlasıyla yazdığı şiirlerinden oluşan divanı incelenmiş ve şiirlerinde kendisi hakkında verdiği bilgiler doğrultusunda genel bir gruplandırma yapılmıştır. İlk iki bölümdeki yöntem burada da devam ettirilerek beyitler üzerinden bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu çalışmada Avnî'nin şiirlerine yer verilmesinin sebebi, Avnî'nin bu dönemde eser vermiş bir şair olmasının yanında Fatih'in iç dünyasını anlayabilmenin en iyi yolunun onu kendisinden dinlemek olmasıdır.

Çalışmanın sonuç bölümünde, çalışma boyunca incelenen beyitlerden elde edilen Fatih'le ilgili belirgin özellikler, bunların hangi şairde ne kadar yer aldığı ve bunun sebepleri ile beyitlerden öğrenilen önemli bilgiler sıralanmış, dönemindeki şairlerin gözündeki Fatih hakkında elde edilen sonuçlar maddelenmiştir.

Kaynakça bölümünde, çalışma süresince yararlanılan bütün kaynaklara ait künyeler kendi içinde sınıflandırılarak yazılmıştır.

Çalışmada yer alan beyitlerin alındıkları şiirler transkripsiyonlu halleri ile çalışmanın en sonunda yer alan metinler bölümüne eklenmiştir. *Fetihnâme* gibi manzum-mensur karışık durumda olup çalışma içerisinde yer alan beyit künyelerinde sadece sayfa numarası verilebilen beyitlerin metinleri karışıklığa yol açacağından buraya eklenmemiştir.

İnceleme yapılırken bazı beyitlerin diliçi çevirileri italik bir şekilde yazılarak verilmiştir. Bazı beyitlerin açıklamaları ise metin içerisinde yer aldığından yeniden çeviri verilmesine lüzum görülmemiştir. Her beytin altında parantez içinde sırasıyla “şair, beytin yer aldığı kitap, nazım biçimi, (varsa) beyit sayısı, (gerekirse) sayfa numarası” kısaltmalı halleriyle verilmiştir. Kullanılan kısaltmalar çalışmanın başında yer alan “Kısaltmalar” sayfasında yer almaktadır. Her bölümün sonunda incelemesi yapılan beyitlerin haricinde konuyla ilgili diğer beyitlerin bilgileri de verilmiştir. Bununla konunun bir bütün olarak ele alınması ve sonraki çalışmalarda araştırmacıların işlerinin kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Çalışmada kullanılan beyitlerde metinler alındıkları kaynaklardaki şekliyle verilmiş, okuma yanlışlığı yoksa düzeltme yapılmamıştır. Örneğin *Tarih-i Ebu'l-Feth* sayfa 115'te geçen

Bunun muḳābelesinde çoğ eyledi ihsān
Le'in şekertüm ümīziyle ya'ni ol sultān

beytinde “ümiziyle” kelimesi korunmuştur. Ancak çalışmada incelenen bütün beyitlerin, alındığı kaynakta bu halde olmasa bile, transkripsiyonu yapılmış ve böylece anlam açısından doğabilecek herhangi bir sıkıntı önlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında beyitlerin işaret ettikleri ayet ve hadisler öncelikle beyitte kullanıldıkları haliyle verilmiş ve ardından daha bütüncül bir bakış sağlayacağı düşünüldüğünden ayet veya hadis metninin tamamı da dipnota eklenmiştir.

Her bölümde alt başlıkların sıralanmasında alfabetik sıra takip edilmiş, üst başlıklarda ise beyitlerde tuttuğu yer açısından çoktan aza bir sıra gözetilmiştir. Çalışmada kullanılan beyitlerin yer aldıkları kaynaklar her bölümde beytin kullanıldığı ilk yerde dipnot olarak belirtilmiş fakat aynı bölümde yer alan aynı kaynaktan alınmış diğer beyitler için yeniden kaynak belirtilmemiştir.

Her aşamasında itina ve dikkat gayreti gösterilen bu çalışmadaki eksiklik ve hataların yapıcı eleştirilerle giderilmesi henüz yolun başında olan bir araştırmacının gelişimi açısından büyük bir kazanım olacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	18
1.. DÖNEMİNDEKİ ŞAİRLERİN FATİH SULTAN MEHMET HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	18
1.1. HÜKÜMDARLIĞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER	18
1.1.1. Allah'ın Gölgesi Olması	18
1.1.2. Cihan Padişahlığı.....	23
1.1.3. Hâkimiyeti.....	26
1.2. KOMUTANLIĞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	27
1.2.1. Cengâverliği ve Savaş Aletlerini Kullanmadaki Mahareti.....	28
1.2.1.1. Askeri ve Ordusu	29
1.2.1.2. Atı	30
1.2.1.3. Kılıcı	32
1.2.1.4. Mızrağı.....	35
1.2.1.5. Ok ve Yayı.....	37
1.2.2. Fatihliği	40
1.3. İNSANİ TAVIRLARIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER	43
1.3.1. Adaleti	44
1.3.2. Ahlakı	46
1.3.3. Cömertliği	48
1.3.4. Feraseti	48
1.3.5. Lütufkârlığı.....	49
1.3.6. Şefkati.....	51

1.4.	DİNÎ UNSURLARLA FATİH SULTAN MEHMET	51
1.4.1.	Peygamberlerle İlişkilendirilmesi	52
1.4.1.1.	Hız. İsa (Mesih).....	52
1.4.1.2.	Hız. Muhammed.....	52
1.4.1.3.	Hız. Musa	53
1.4.1.4.	Hız. Süleyman.....	54
1.4.1.4.	Hız. Yusuf	55
1.4.2.	Diğer Dinî Şahsiyetlerle İlişkilendirilmesi	56
1.4.2.1.	Dört Halife	56
1.5.	TARİHÎ ŞAHSİYETLER VE EFSANEVÎ KAHRAMANLARLA MUKAYESESİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER	56
1.5.1.	Behmen (Erdşîr)	57
1.5.2.	Behram	57
1.5.3.	Bijen.....	58
1.5.4.	Bü'l-Fezâyil.....	58
1.5.5.	Cemşîd (Cem)	59
1.5.6.	Dârâ (Key Dârâ).....	60
1.5.7.	Ehrimen.....	60
1.5.8.	Erdevân	61
1.5.9.	Fağfûr	61
1.5.10.	Feridun	62
1.5.11.	Gâve	63
1.5.12.	Giv.....	63
1.5.13.	Hâtem-i Tâî	63
1.5.14.	İbn-i Sinâ	64
1.5.15.	İskender	64
1.5.16.	Keyhüsrev	65
1.5.17.	Keyûmers	65
1.5.18.	Lokman	65
1.5.19.	Minûçîhr.....	66
1.5.20.	Neriman.....	66
1.5.21.	Siyâvuş.....	66

1.5.22. Sührâb	66
1.5.23. Şâpûr	67
1.5.24. Tahmurs	67
1.5.25. Timur	67
1.5.26. Tûr	68
1.5.27. Tûs	68
1.5.28. Zâl	68
İKİNCİ BÖLÜM	70
2. ŞAİRLERİN FATİH SULTAN MEHMET'TEN TALEPLERİ VE ONA ETTİKLERİ DUALAR	70
2.1. TALEPLERİ	70
2.2. DUALARI	72
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	74
3. AVNÎ'NİN ŞİİRLERİNDE FATİH.....	74
3.1. AVNÎ PADİŞAH.....	74
3.2. AVNÎ KÖLE – SEVGİLİ PADİŞAH.....	78
3.3. AVNÎ AV	80
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	86
METİNLER.....	96

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.s.	Aleyhisselam
b.	Beyit
bas.	Baskı
bk.	Bakınız
C.	Cilt
CH.	Cemşîd ü Hurşîd
Çev.	Çeviren
D.	Divan
Düs.	Düsturnâme
F.	Fetihnâme
G.	Gazel
Haz.	Hazırlayan
K.	Kaside
MF.	Miftâhü'l-Ferec
MKT.	Mecmu'a-i Kasâ'id-i Türkiyye
S.	Sayı
s.	Sayfa
TEF.	Târîh-i Ebü'l-Feth
y.	Yıl

GİRİŞ

1. FATİH SULTAN MEHMET DÖNEMİ OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı Devleti'nin yedinci padişahı olan II. Mehmet 1444-1446 ve 1451-1481 tarihlerinde olmak üzere toplamda otuz iki yıl tahtta kalmıştır. II. Mehmet başta İstanbul'un fethi olmak üzere önemli fetihler gerçekleştirmiş ve bu fetihleri dolayısıyla Fatih unvanıyla anılmıştır. II. Mehmet'in saltanat dönemi olan XV. yüzyıl, Osmanlı Devleti için birçok yönden gelişimin ve yükselişin dönemidir. II. Mehmet siyasi ve askerî alandaki başarılarının yanı sıra ilim, kültür ve edebiyata da had safhada değer ve destek vermiştir.

1.1. Askerî ve Siyasî Durum

Sultan II. Murat'ın dördüncü oğlu olup 1432'de dünyaya gelen Sultan II. Mehmet 1443 yılında Manisa'ya vali olarak tayin edilmiş, babası Sultan II. Murat'ın isteği üzerine Edirne'ye gelerek tahta geçmiştir. Padişahlığın on iki yaşındaki bir çocuğa verilmesi dahilinde ve hariçte sıkıntılar çıkmasına sebep olmuştur. Ancak iki yıl sürebilen bu hükümdarlıkta daha çok Sultan II. Murat'ın veziri Çandarlı Ali Paşa söz sahibi olmuştur. Bu iki yıllık süreç Sultan II. Mehmet için hiç kolay geçmemiş, yurdun birçok yerinde çıkan isyanlara gücü yetmeyen Sultan, Haçlı ordusunun hücumu ve Rumeli'deki karışıklıkların da tazyiki üzerine 1446 yılında tahtı babasına bırakarak Manisa'ya geri dönmüştür.¹

Sultan II. Murat'ın 1451'deki vefatı üzerine ikinci kez Osmanlı'nın hükümdarı olan Sultan II. Mehmet'e babasından bir sükûn ortamı miras kalmıştır. Sultan I. Mehmed Çelebi'nin ülkede yeniden sağlamayı başardığı refah, Sultan II. Murat döneminde de devam etmiştir. Sultan II. Murat'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu

¹ Halil İnalçık, "Mehmed II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2003, C. XXVIII, s. 396.

ve idaresi üzerindeki nüfuzu için, ilerleyici olmaktan çok var olanı muhafaza edici olduğunu söylemek daha yerinde olacaktır.² Yani Sultan II. Murat dönemi oğlunun döneminin aksine sakin geçmiş, bu dönemde büyük değişiklikler yaşanmamıştır. Sultan II. Mehmet'in tahta ikinci kez çıkışıyla Anadolu'da bazı huzursuzluklar baş göstermiş ve Sultan bu yüzden babasının barışçı politikasını devam ettirmek durumunda kalmıştır.³

Batılı devletler, Sultan II. Mehmet'i tahta çıktığı ilk dönemde oluşan olumsuz itibar sebebiyle için bir tehlike olarak görmemişlerdir. Fakat Sultan II. Mehmet'in ikinci kez tahta çıkışındaki ruh hali onları bu fikirlerinde yanıltacaktır.

“II. Mehmed, babasının tahtına 22 yaşında bir genç olarak, kalbinde hükümdarlığın cazibesini iki kez boşuna tatmasını sağlayan kıskanç bir kadere duyduğu öfkeyle çıktı. Karakteri bu yüzden karanlık ve içine kapalı bir yana sahip oldu ve ruhunun derinlerinde taşıdığı nefret, babasının en sâdik hizmetkârlarını, genç tahtının en önemli dayanaklarını bile kaprisleri karşısında titretti.”⁴

Muhtemeldir ki bu durumun Fatih'in zihninde Osmanlılar tarafından defalarca kuşatılmasına rağmen alınamamış olan İstanbul'u fethetmenin hayalinin oluşmasında etkisi büyüktür. Dukas Fatih'in bu hayalinin onun her anını esir aldığını defalarca ifade etmektedir.⁵ Yaklaşık iki yıl süren bir hazırlığın sonunda Sultan II. Mehmet 1453 mayısının yirmi dokuzunda İstanbul'u almış, bin yüz yıllık Bizans hâkimiyetini bitirmiş ve yeni bir çağı başlatmıştır. Doğu ve Batı için büyük önem arz eden bu fethi Kritovulos Troya'nın, Roma'nın, Kartaca'nın, Kudüs'ün fethiyle ilişkilendirerek anlatmaktadır.⁶ Ayrıca Fatih'in İstanbul'un fethinin ardından Hristiyanlara göstermiş olduğu hoşgörü onun hükümdarlar arasında özel bir yeri olduğuna delil niteliğindedir.

Sultan II. Mehmet'in ikinci kez tahta çıkışından itibaren otuz yıl süren saltanatı askerî ve siyasi açıdan epeyi hareketli geçmiş ve İstanbul başta olmak üzere birçok yer

² Nilüfer Epçeli (Çev.)-Erhan Afyoncu (Editör), **Johann Wilhelm Zinkeisen: Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1 (1299-1453)**, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2011, s. 590.

³ Halil İnalçık, **Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s.11

⁴ Nilüfer Epçeli, **a.g.e.**, s. 593.

⁵ Dukas, **İstanbul'un Fethi: Dukas Kroniği (1341-1462)**, Çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul, Kabalıcı Yayıncılık, 2013, s. 168, 171, 172, 173 vd.

⁶ Ari Çokona (Çev.), **Kritovulos Tarihi (1451-1467)**, İstanbul, Heyamola Yayınları, 2012, s. 247, 249, 251, 253, 257.

fethedilmiş; Karaman melikliği, Bosna krallığı, Hırvatistan, Atina ve Hersek dukalıkları, İsfendiyâr, Sırbistan, Mora ve Bizans prenslikleri, Boğdan prensliği Osmanlı hâkimiyeti altına girmiş; yeni devletler Osmanlı topraklarına katılmış, adalardan birçoğu fethedilmiş, Trabzon, Rize illeri ve Artvin'in sahil kesimi alınmıştır. Fatih, Doğu Roma yani Bizans ve Trabzon isminde iki imparatorluk, Kırım, Karaman, Bosna ve Sırbistan isminde dört krallık, on bir prenslik ve dukalık olmak üzere toplam on yedi devlet fethetmiştir. Bunlardan beşi Türk, gerisi Hristiyan'dır ve başka devletlerden aldığı ülkeler, şehirler, kaleler, adalar bu on yedi devletin dışındadır.⁷

Yılmaz Öztuna, Fatih'in babasından üstün bir donanma ve ordu teslim aldığını ancak bunu otuz yıllık saltanatı süresince katbekat arttırdığını belirtmektedir.⁸ Sultan II. Mehmet'in İstanbul'un fethine çok iyi hazırlanmış olması, daha önce duyulmamış hatta düşünülmemiş savaş yöntem ve tekniklerini kullanması, şâhî denilen topları döktürüp dünya üzerinde ilk defa bir orduya bu kadar topu dahil etmesi onun askerî alandaki başarısına delil teşkil etmektedir. Fatih sayesinde Türk donanması dünyada deniz kuvvetlerinde birinci konuma gelmiş, Türk ordusu da hatrı sayılır bir gelişme yaşamıştır.

Çoklarının bir cihan hükümdarı olarak gördüğü Fatih Sultan Mehmet yeni bir sefer amacıyla Üsküdar'a geçmiştir fakat seferinin nereye olduğu bilinmemektedir. Nitekim Fatih seferlerinin niyetini saklı tutmakla meşhur bir hükümdardır. Nereye olduğunu saklı tuttuğu bu sefer kendisine müyesser olamadan 3 Mayıs 1481'deki vefatı şöyle anlatılmaktadır:

"Fatih ertesine sene sefer tuğlarını Üsküdar'a diktirdi ve o zamana kadar misli görülmemiş derecede çok toplarla mücehhez, azametli ordusunun başında yola çıktı. Birkaç gün rahatsızlandı. Üsküdar'la, Anibal'ın mezarının bulunduğu Gebze arasındaki Hünkâr Çayırı mevkiinde, rızâsını tahsîl ve emirlerini ifâ için 30 seneden beri en büyük gayret-i diniye ile çalıştığı Allah'ına kavuştu."⁹

⁷ Yılmaz Öztuna, **Osmanlı Devleti Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988. C. I, s.127-128.

⁸ Yılmaz Öztuna, **a.g.e.**, s.128.

⁹ Ziya Nur Aksun, **Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkidli Siyasî Târîhi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1994, C. I, s.169.

Vefat sebebini çoğu kaynak nıkris (gut/damla) hastalığı olarak verirken yalnızca Âşıkpaşazâde'nin bir manzumesinde zehirlendiğine dair ibare bulunmaktadır.¹⁰ Ancak bu iddiaya ihtimal vermek oldukça güçtür.

1.2. İlim, Kültür ve Edebiyat

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Sultan II. Mehmet dönemine kadar ilim ve fen alanında büyük gelişmeler olmamıştır. Sultan II. Mehmet döneminde ise onun ilme ve ilim adamlarına verdiği destekler sayesinde İstanbul bir ilim merkezi olmaya başlamıştır.

Ana dili olan Türkçe dışında Arapça, Farsça, Yunanca, Slavca gibi birçok dil bilen Sultan, Yunanca ve Latince birçok eseri tercüme ettirmiş ve bizzat tetkik etmiştir. Sultan II. Mehmet yalnızca dönemindeki eserlerden haberdar olmakla kalmamış, eski çağlardan kalan kitapları da okumaya gayret göstermiştir. Fatih'i Fatih yapan özelliklerinden birinin de bilgeliği; eski çağların düşünürlerinin bilgilerine denk gelen engin bilgisi olduğunu savunan Kritovulos onun için "En yetkin Arap ve Fars öğretmenlerin gözetiminde Arap ve Fars bilimine dair eserlerle birlikte, Helence eserlerin Arapça ve Farsçaya çevrilmiş olanlarını, yani Peripatetik ekolle Stoacıların öğretilerini derinlemesine incelemişti."¹¹ demektedir.

Sultan II. Mehmet nerede bir âlim olduğunu duysa onu derhal sarayına davet etmiş ve ona ihsanlarda bulunmuştur. "Ulemâyı ve şâirleri, tasavvuf erbâbını ve sanatkârları dâima himaye etmiş; onlara tahsîsatlar vermiş; ilmî inkişaf için müesseseler kurdurmuş, bunlar için büyük meblağlar vermiştir."¹² Dönemde âlimlere gösterilen hassasiyete Ayasofya medresesi hocalarından Molla Hüsrev'in medreseye müthiş bir saygı örneği olan büyük bir merasimle gidip geldiği tarih kitaplarında örnek olarak verilmektedir.

¹⁰ Fatih'in vefatı hakkındaki iddialarla ilgili bk. Ahmet Şimşirgil, "Fatih'in Vefatı Meselesi", **1. Uluslararası Hünkâra Vefâ Sempozyumu Bildiriler**, Kocaeli, Gebze Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s. 45-57.

¹¹ Ari Çokona, **a.g.e.**, s. 53.

¹² Ziya Nur Aksun, **a.g.e.**, s. 171.

O dönemde İstanbul birçok âlime ev sahipliği yapmış, deyim yerinde ise tam olarak bir ilim ve kültür ocağı konumuna gelmiştir. Ayrıca Sultan, devrin önde gelen hocalarından eğitim alarak yetişmiş ve onlara olan saygısını daima diri tutmuştur.

“Teşrifatta hocalarını yanında oturtmuş, vezirlerini ise ayakta bekletmiştir. Hocalarının elini öpmüştür ve onlar geldiğinde ayağa kalkarak karşılamıştır. Hocalarının ‘Mehmed!’ diye hitabından çok memnun olmuştur.”¹³

Sultan II. Mehmet’in sarayında topladığı âlimlerden dönemin en büyük bilgini Ali Kuşçu ve Sinan Paşa birçok esere şerh yazmış, matematik alanında mühim çalışmalar yapmış ve eğitimler vermişlerdir.

Tıp ilminde Selçuklulardan beri başarıyı yakalayamayan Osmanlı Devleti’nde Sultan II. Mehmet döneminden itibaren bu konuda da gelişmeler meydana gelmiştir. Fatih külliyesinde pozitif ilimler de okutulmuş; ilmî eğitim öncelenmiştir. Külliye yer alan darü’ş-şifâ bölümü tıp ilmi için önemli bir kurum olmuş, buradaki doktorlar eğitimin yanı sıra hiçbir ayırım gözetmeksizin hastaların muayenesi ile meşgul olmuşlardır.

Sultan II. Mehmet döneminde tarih yazıcılığı da gelişme göstermiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti’nin tarihini anlatan Tursun Bey’in *Tarih-i Ebü’l-Feth*’i, Enverî’nin *Düştürnâme*’si gibi birçok önemli eser telif edilmiştir. Osmanlı Devleti’nin sonraki dönemlerinde sosyal ilimlerde önemli çalışmalara imza atacak âlimlerin de bu dönemde yetiştiği bir gerçektir ve Hızır Bey dönemin önde gelen âlimlerindendir.

Fetih öncesinde ve özellikle 14. yüzyılın ortalarından itibaren İstanbul’da yapı işlerinin tamamen durduğu, Bizans’ın son dönemlerinde şehrin bakımsız bir hale geldiği kaynaklarda belirtilmektedir.¹⁴ Buna rağmen 15 ve 16. yüzyıllar Osmanlı mimarisinin zirvede olduğu yıllardır. Fatih Sultan Mehmet fetihten sonra İstanbul’un imar ve iskânı ile ilgilenmiş ve bunun için mahir şahısları görevlendirmiştir. Su yolları, camiler, köprüler, hanlar, hamamlar yaptırmış; memleketin ihya ve imarıyla bizzat alakadar olmuştur. Fethettiği yerlerdeki tarihî yapıları korumaya alan Fatih’in bu

¹³ Hüseyin Algül, **İstanbul’un Fethi ve Fatih**, İstanbul, Marifet Yayınları, 1981, s.175.

¹⁴ Semavi Eyice, “Fatih Camii ve Külliyesi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 1995, C. XII, s. 244-249.

davranışı sanat ve mimariye verdiği önemi ve tarihe olan saygısını göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin gücüne yaraşır biçimde başlattığı bu imar hareketine verdiği önem Fatih'in kendi vakfiyesine yazdırmış olduğu şu beyitten de anlaşılmaktadır:¹⁵

Hüner bir şeh̄r bünyâd eylemektir
Reâyâ kalbin âbâd eylemektir¹⁶

Sultan II. Mehmet döneminde eğlence ve spor alanında da gelişmeler meydana gelmiştir. İstanbul'da Unkapanı ve Zeyrek'te pehlivan tekkeleri (güreş kulüpleri) Fatih döneminde kurulmuştur. Okçuluk da bu dönemde önem verilen sporlardan biridir.¹⁷

Bu dönemde mimarının yanında güzel sanatlarda da gelişim gözlenmiştir. Sinan Bey ve Seyyid Lokman, Sultan II. Mehmet devrinin ünlü ressamlarıdır. Sultan'ın gül koklayan meşhur minyatürü Sinan Bey tarafından bu dönemde yapılmıştır. Fatih devrinde hat sanatı da bir hayli ilerlemiştir.¹⁸

Sultan II. Mehmet başarılı bir siyaset adamı olmasının yanında ilim, kültür ve edebiyata verdiği önemle de öne çıkmış bir hükümdardır.

Sultan II. Mehmet'in sağlığında kurduğu on üç kütüphanenin en geniş saraydaki şahsi kütüphanesidir. Dikkate şayandır ki bu kitapları yalnızca kütüphanesinde muhafaza etmekle kalmamış, fırsatı oldukça onları incelemiştir. Süheyl Ünver şöyle nakleder:

“Fatih Sultan Mehmet sarayındaki kütüphaneye cidden i'tinâ etmiştir. Bir defa kendisi Arapça ve Farsçayı iyi bildiğinden, bu dillerde hemen bütün Klasikleri hususî hattatlarına yeniden yazdırmış ve sarayında kurduğu nakışhanede çok i'tinâ ile ve aslâ birbirine benzemiyen ve babası İkinci Sultan Murad zamanında Anadolu'da ve Rumeli'de yapılmış olan tezhib usulümüzce süslettirmiştir. Hele kapları çok orijinâldir. Bütün nakışları üzerine el ile Rumîler, envâî çiçeklerde görülmedik nefasette yapılmıştır. Bunlar kendi Hızânesi ve kendi okuması için hazırlanmıştır.”¹⁹

¹⁵Suphi Saatçi, “Fatih Camii ve Külliyesi”, **Fatih Sultan Mehmed Han**, (Editör) Fahameddin Başar, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 242.

¹⁶Asıl hüner bir şehir inşa ederek halkın gönlünü şenlendirmektir.

¹⁷Veli Şirin, **Anahatlarıyla Siyâsî ve Kültürel Osmanlı Tarihi**, İstanbul, Marifet Yayınları, 1996, s. 325.

¹⁸Ayrıntılı bilgi için bk. Ekrem Hakkı Ayverdi, **Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı**, İstanbul, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953.

¹⁹Süheyl Ünver, **Fatih Devri İlim, San'at ve İctimai Tekâmül Hamlelerine Umumî Nazar**, İstanbul, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953, s. 9.

2. FATİH SULTAN MEHMET'İN EDEBİYATA BAKIŞI

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde en faal padişahlardan birisi olan Fatih Sultan Mehmet, devlet idaresinin yanında sanatla ve bilhassa edebiyatla yakından ilgilenmiştir. Kendisi de aynı zamanda bir şair olan ve Avnî mahlasıyla küçük çaplı da olsa bir divan tertip eden Fatih Sultan Mehmet'in edebiyata bakışı onun edebiyatçılarla iletişiminden de anlaşılabilir. O da diğer Osmanlı padişahları gibi şiirle ilgilenmiş ve gazel yazmaya ağırlık vermiştir. Doğrusu sultan şairler arasında kasideye rağbet eden pek görülmemiştir çünkü şairlik maharetinin daha çok gazelde ortaya çıktığına dair bir görüş yaygındır.

Fatih'in devlet idaresi meşguliyetinin üzerine bir de bizzat şair olmasının şaşılacak bir durum olmadığını, aksine bir zorunluluk olduğunu Samiha Ayverdi hanımefendi şöyle ifade etmektedir:

“Fâtih Sultan Mehmed, şiir unsuruna doğuştan sahip bir sanatkârdır ve bu kâbiliyetini işleyebilmesi, yâni şâir olması da, uzviyetin müdâfaa reaksiyonları gibi, için, dıştan gelen ezici, yıpratıcı, öldürücü taarruzlarına, cefalarına, mihnetlerine karşı bir emniyet süpabı tesis etmek ihtiyâcının doğurduğu bir keyfiyet gibidir. Böylece de büyük insan, dünya patırdısı başına vurduğu buhranlı ve meşakkatli demlerde şiir dünyâsına kaçarak saklanmış ve bu emniyet sınırına sığınarak boşalmış, ferahlamış, soluk alacak bir fırsat ve imkân bulmuştur. Fâtih'e neden şâirdi demek câiz olsa, mecburdu da onun için, demek lâzımdır.”²⁰

Fatih'in huzurunda birçok ilmî toplantı yapılmıştır ve bunlar genellikle bir sempozyum değerindedir. Bu ilmî toplantılardan büyük bir kısmının konusu edebiyattır. Bu toplantılara katılan şairler arasında Ahmet Paşa, Necâtî, Mahmut Paşa, Melîhî gibi büyük şairlerin yanı sıra Arapça ve Farsça şiirler yazan hatta bu dillerde divan sahibi olan şairler vardır. Kendisi de divan sahibi bir şair olan Fatih Sultan Mehmet'in bu toplantılarına katılan şairler klasik Türk edebiyatının tesisinde ve gelişmesinde mühim rol oynamışlardır.

²⁰ Sâmiha Ayverdi, *Edebî ve Mânevî Dünyası İçinde Fâtih*, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2008, bas. 7, s. 219-220.

Klasik Türk edebiyatının mühim bir geleneği olan kaside yazma ve sunma Fatih'in çevresindeki şairlerde de oldukça yaygındır. Bu dönemde Fatih'e birçok eser ve kasidenin sunulduğu bilinmektedir. Bunun ilginç olan yönü ise sunulan bu eserlerin sadece Türkçe yazılmış metinlerden mürekkep olmamasıdır:

“Kendisine yalnız Türkçe, Arabca, Farsca değil, Avrupa'dan pek çok Avrupa dilinde manzum ve mensûr eserler te'lif ve ithâf edildi. Ona takdim edilen binlerce kasîdenin en uzununu, Giovanni-Maria Filelfo'nun 4.706 mısra tutan Latince şiiridir.”²¹

Fatih'in ilmî yönü ve edebî ününün ülke sınırları dışına taşmış olması dikkate değer bir husustur. Yılmaz Öztuna'nın bahsetmiş olduğu bu Latince şiir²² gibi Fatih'ten bahseden yabancı dillerdeki şiirlerin gün yüzüne çıkarılması ve dilimize çevrilmesi Fatih'in sınırların ötesinde nasıl bir portreye sahip olduğunu gösterecek olması açısından oldukça mühim ve gereklidir.

3. FATİH SULTAN MEHMET DÖNEMİ ŞAİRLERİ

Hayatlarının bir kısmında Fatih Sultan Mehmet'in saltanat dönemini idrak edip Fatih'le ilişki kurmuş ve şiirlerinde ondan bahsetmiş olan şairleri Fatih Sultan Mehmet dönemi şairi olarak adlandırmak mümkündür.

3.1. ADLÎ (II. BAYEZİD)

Fatih Sultan Mehmet'in büyük oğlu II. Bayezid 1447 yılında Yunanistan sınırları içerisindeki Dimetoka'da doğmuş, 1512 yılında Çorlu yakınlarında vefat etmiştir. Adlî mahlasıyla divan şiiri geleneğine bağlı kalarak şiirler yazmış olan II. Bayezid'in divanı ilk defa 1891 yılında eski harflerle matbu olarak; 2008 yılında ise yeni harflerle hazırlanarak tenkitli halde basılmıştır.²³ Adlî'nin divanında babasından bahsettiği beyit, belki beyitlerinde saklanmış manaların çözümlenememiş olmasından ötürü, tespit edilememiştir.

3.2. ADNÎ (MAHMUD PAŞA)

²¹Yılmaz Öztuna, *a.g.e.*, s. 129-130.

²² Bekir Sıdkı Baykal, “Fatih Sultan Mehmed'in Muhiti ve Şahsiyeti Üzerinde Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XIV, S. 4, 1956, s. 81.

²³ Yavuz Bayram, *Amasya'ya Vali Osmanlı'ya Padişah Bir Şair Adlî Sultan İkinci Bâyezîd: Hayatı- Şahsiyeti-Şairliği, Divanının Tenkitli ve Orijinal Metni*, Amasya, Amasya Valiliği, 2008.

Küçük yaşta Edirne'ye gelmiş ve II. Murat'ın himayesinde Edirne sarayında tahsil görmüş olan şair, Fatih Sultan Mehmet devrinin önemli devlet adamlarından biri olmuştur. Fatih'in himaye ve iltifatına nail olan şair Fatih'le birlikte birçok sefere katılarak başarılı olmuştur. Fakat çevresindekilerin kıskançlıkları dolayısıyla bir şekilde Fatih'in gözünden düşürülmüş ve hapsedildiği Yedikule zindanlarında 1474 yılında idam edilmiştir.

Nüfuzu zamanında birçok şairi himaye etmiş olan Mahmut Paşa aynı zamanda Adnî mahlasıyla şiirler yazmış divan sahibi bir şairdir.²⁴ Fatih'in yakınında bulunan bir şansiyet olduğu için beklenilenin aksine divanında Fatih'ten bahseden şiir sayısı azdır.

3.3. AHMET PAŞA

II. Murat dönemi kazaskerlerinden Veliyüddin'in oğlu Ahmet Paşa'nın doğum yeri ve yılı tam olarak bilinmemektedir. Kaynakların bazıları doğum yerini Edirne olarak verirken bazıları Bursa olduğunu söylemektedir. İyi bir eğitim almış olan Ahmet Paşa Arapça ve Farsçayı ileri seviyede bilmektedir. Hayatı boyunca önemli görevlerde bulunmuş, 1496-97 yılında Bursa'da vefat etmiştir. Dönemindeki ve kendisinden sonraki birçok şairi etkilemiş olan Ahmet Paşa'nın elimizde bulunan tek eseri II. Bayezid'in emriyle tertip ettiği divanıdır.²⁵

Ahmet Paşa Fatih devrinin en önemli şairlerindendir. Fatih Sultan Mehmet, çevresindeki şairler arasında Ahmet Paşa'ya ayrı bir yakınlık göstermiştir. Fakat bu yakınlık saraydaki bazı kişileri rahatsız ederek kıskançlıklara sebep olmuştur. Bu sebeple Ahmet Paşa hakkında çıkarılan bazı dedikodular ve bilhassa Fatih'in sarayından bir güzele âşık olmasının duyulması sonucunda Fatih onu önce öldürmek istemiş ancak daha sonra vazgeçerek hapsedirmiştir. Ahmet Paşa kapıcılar odasındaki bu hapsi esnasında padişahın af dilemek üzere yazdığı "kerem" redifli kasidesiyle hapisten kurtulmuş ancak saraydan uzaklaştırılmıştır. Dolayısıyla bir daha Fatih'e eskisi kadar yakın olamamıştır. Divanında yer alan şiirlerin çoğunda Fatih'ten af dilediği göze çarpmaktadır.

²⁴ Bilal Yücel (Haz.), **Mahmut Paşa: Adnî Divanı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

²⁵ Ali Nihat Tarlan, **Ahmet Paşa Divanı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1992.

3.4. AVNÎ

Osmanlı hükümdarlarından Fatih Sultan Mehmet'in şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. Muhammet Nur Doğan'ın tabiriyle divançe denilemeyecek büyüklükte bir divanı vardır.²⁶

3.5. CEMÂLÎ

Kaynaklarda Bursalı mı Karamanlı mı olduğu konusunda çelişki olsa da Karamanlı olma ihtimali daha yüksek olan Cemâlî'nin doğum tarihi net olarak bilinmemekle beraber eserlerinden yola çıkarak Çelebi Mehmet zamanında doğmuş olma ihtimali kuvvetlidir. Vefat tarihi konusunda da kaynaklar kesin olarak bilgi vermemektedir ancak divanında II. Bayezid ile ilgili hiçbir şiire rastlanmaması dolayısıyla Fatih devri sonlarında vefat etmiş olduğu düşünülebilir.

Cemâlî Şeyhî'nin kız kardeşinin oğludur ve Şeyhî'nin ölümünden sonra bir zeyl yazarak *Hüsrev ü Şîrîn*'i tamamlamıştır. Şiirde dönemin büyük şairleri Ahmet Paşa, Necâfî Bey gibi mahir olmasa da deneysel edebiyat uygulamaları ile klasik Türk şiirinin gelişmesinde katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Arapça ve Farsça şiirleri de olan Cemâlî'nin şiirlerinden müzikle de ilgilendiği anlaşılmaktadır.

Şair, Fatih Sultan Mehmet hakkında sadece kaside yazmakla kalmamış, ona gazellerinde de yer vermiştir. Fatih döneminde İstanbul'a geldiği bilinmekte ancak burada ne kadar süre ile yaşadığı bilinmemektedir.²⁷

3.6. CEM SULTAN

Fatih Sultan Mehmet'in küçük oğlu Cem Sultan 1459'da Edirne'de doğmuştur. Hem askerî hem ilmî yönden iyi bir eğitim alan şehzadenin Türk edebiyatına önemli katkıları olmuştur. Konya valiliği esnasında birçok şairi himaye eden Cem Sultan, çevresinde "Cem Şairleri"²⁸ ismiyle bilinen topluluğu oluşturmuştur. Kendisi de

²⁶ Muhammet Nur Doğan (Haz.), **Fatih Divanı ve Şerhi**, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.

²⁷ Çetin Derdiyok, **Cemâlî: Hayatı, Eserleri ve Divânı**, Cambridge, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1994, s. 2-12.

* Cem Şairleri: Sâdî, Haydar Çelebi, Sehâî, Sirozlu Kandî, Şâhidî, Tûrâbî,

babası ve ağabeyi gibi bir şairdir; Türkçe²⁹ ve Farsça olmak üzere iki divanı vardır. Şiirlerinde Ahmet Paşa etkisi sezilen Cem Sultan'ın eserleri arasında dokuz yaşındayken babasının emri ile Farsçadan tercüme ettiği *Cemşid ü Hurşid*³⁰ mesnevisi, *Fâl-ı Reyhân-ı Sultan Cem* adlı bir küçük eseri ve bazı münşeât mecmualarında yer alan Farsça mektupları sayılabilir.

Osmanlı hanedanı arasında en acıklı hikâyeye sahip olduğu söylenen Cem Sultan, babasının vefatından sonra tahta geçmeyi istemiş ancak buna muvaffak olamamış; II. Bayezid ile karşılaştığı savaşı kaybederek ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. 1495 yılında Napoli'de -birçok kaynağın aktardığına göre zehirlenerek- vefat etmiştir.

Divanında babası Fatih Sultan Mehmet'ten bahsettiği beyti tespit edilememiş olan Cem Sultan'ın *Cemşid ü Hurşid* mesnevisinde Fatih hakkında çok sayıda beyit yer almaktadır.

3.7. CENDERCİZÂDE ŞEMSÎ

Adı Mehmet olan şairden kaynaklarda Candaracı/Cendercioğlu Şemsî, Candaracı/Cenderci Kara Celîlî, Şehrî Çelebi ya da Muhyiddîn Şemsî şeklinde bahsedilmektedir. Acem diyarına yaptığı seyahatlerinin ardından saray hazinesine getirdiği mücevherler ve hediyeler sayesinde Fatih'in musahibi ve defterdarı olmuştur. 1491-92 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri Süleymaniye Türbesi kabristanında bulunmaktadır. Şemsînin ne eserleri ne de edebî şahsiyeti hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamakta, sadece genel ifadelerle hem Arapçayı hem de Farsçayı iyi bildiğine, üç dilde şiir söyleyen yetenekli biri olduğuna değinilmiştir.³¹

3.8. EDİRNELİ ATAYÎ

Fatih dönemi şairlerinden biri olan Atayî'nin doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Edirne'de doğan şair, II. Murad'ın veziri Hacı İvaz Paşa'nın oğlu olması hasebiyle "İvazpaşazâde" lakabı ile tanınmaktadır. Mevlid yazarı Süleyman

²⁹ İ. Halil Ersoylu, *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

³⁰ Adnan İnce (Haz.), *Cem Sultan: Cemşid ü Hurşid*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.

³¹ Gülçiçek Akçay, "Şemsî, Candaracızâde Muhyiddîn Şemsî, Mehmed Çelebi, Şemsî-i Defterdâr", (Çevrimiçi) <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1060> 1 Mayıs 2019.

Çelebi'nin kardeşi olduğu birçok kaynakta belirtilmiştir. Güzel bir genç olduğu için Fatih tarafından saraya musahip olarak alınmak istenmiş ancak kendisi bunu bir kasidesiyle reddetmiş, zorluklarla dolu bir yaşam geçirmiş ve Bursa'da 1437 yılında vefat etmiştir.

Anadolu'da tuyuğ nazım şeklini ilk kullanan Atâyî'nin divanı³² ve çeşitli mecmualarda birçok şiiri vardır.

3.9. ENVERÎ

Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid dönemlerini idrak etmiş olan Enverî'nin bilinen tek eseri Fatih döneminde yazıp Mahmut Paşa'ya sunduğu *Düstûrnâme*³³'sidir. Manzum bir tarih niteliği taşıyan bu eser sadece Osmanlı tarihini değil, Anadolu beyliklerinden önceki dönemlere kadar geniş bir süreci konu almaktadır.³⁴ *Düsturnâme*'sinde verdiği bilgilere göre *Teferrücnâme* isminde bir eser yazmıştır ancak bu esere henüz ulaşamamıştır. Tezkirelerde Enverî'nin şairliğinin orta derecede olduğu belirtilmekle birlikte kendisinin müverrih kimliği ile ön planda olduğu söylenmektedir.

3.10. FENÂYÎ

Hakkında sadece Sehî Bey tezkiresinde bilgi bulunan Fenâyî, Fatih dönemi şairlerindedir. Günümüze ulaşmış bir divan nüshası bulunmuyor olsa da tezkirede kendisinin divanı olduğu bilgisi bulunmaktadır. Şairin, Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'i ile *Pervâne Bey Mecmû'*ası'nda bazı gazelleri vardır.

3.11. HAFÎ

Hafî'nin ismi birçok kaynakta geçmektedir ancak hayatı hakkında yeterince bilgi verilmemektedir. Kaynaklar onun Edirneli olduğu konusunda birleşmekte ve kendisinin de şiirlerinde Edirne'den bahsetmesi bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

³² Üzeyir Aslan (Haz.), **Atâyî: İvaz Paşa Oğlu Atâyî Dîvân**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018.

³³ Necdet Öztürk (Haz.), **Fatih Devri Kaynaklarından Düstûr-nâme-i Enverî: Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2003.

³⁴ Kemal Yavuz, "Fatih Devri ve Sonrasında Türk Dili ve Edebiyatı", **Fatih Sultan Mehmet Han**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018.

Kaynaklara göre Hafî ümmî bir şairdir ancak ilim toplantılarına iştirak etmekten hoşlanmaktadır. Kunduracı olduğu bilgisine sahip olduğumuz şairin ismi Haffî, Hafî, Huffî ve Hufî olmak üzere dört farklı şekilde okunmuştur ancak İsmail Ünver kelime yapısına bakarak en doğru okunuşun Hafî olduğunu belirtmektedir.³⁵ Hafî'nin divan ve Zâdü'l-Meâd olmak üzere iki eseri olduğu bilinmektedir.

“Hafî'den bahseden bütün kaynaklar onun Fatih Sultan Mehmet dönemi şairlerinden olduğunu söylerler. Pervane Bey'in derlediği nazireler mecmuasındaki bir kayda göre Fatih, Edirne'de bulunduğu zamanlarda şairi iki sefer huzuruna davet etmiş ve ona şiirlerinden okutmuştur. Hafî'nin yeteneğine hayran kalan sultan, kaynağın ifadesiyle şairin ağzını iki kez cevahirle doldürmüştür. Yani ona çokça ihsanlarda bulunmuştur.”³⁶

3.12. HALÎLÎ

1407-8 yıllarında Diyarbakır'da doğduğu tahmin edilen Halîlî'nin ismi kaynaklarda Halil İbrahim olarak geçmektedir. Aynı zamanda bir şeyh olan Halîlî'nin meşhur eseri olan Fûrkatname elimizdedir ancak divanının varlığı kaynaklarda belirtilmesine rağmen henüz tespit edilememiştir. Şair 1485 yılında İznik'te vefat etmiştir.

3.13. HAMÎDÎ

Mevlana Hamidî, İsfahan'dan İstanbul'a geldiğinde, önce Mahmud Paşa'nın himayesine girmiştir ve ona kasideler sunmuştur. Fatih'e Mahmud Paşa'nın tanımış olduğu Hâmidî şiirleriyle kendisini padişaha beğendirmiştir ve İstanbul'da kaldığı yirmi tıl boyunca Fatih tarafından himaye edilmiştir.³⁷

3.14. HAYÂLÎ (MOLLA İZNIKÎ)

³⁵ İsmail Ünver, “Bir Mahlasın Değişik Okunuşları Üzerine”, **Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi** XVI, Ankara, 2003, s. 14.

³⁶ Hafî'nin hayatı hakkındaki bilgiler ve divan metni için Ersen Ersoy'un yayına hazırlamakta olduğu Hafî divanı çalışmasından izinli olarak faydalanılmıştır.

³⁷ Halûk İpekten, **Divan Edebiyatında Edebî Muhitler**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996, s. 138.

Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan Hayâlî ile ilgili bilinen bütün bilgiler tek eseri *Ravzatü'l-Envâr*'dan hareketle bilinmektedir. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

3.15. İŞKÎ (MOLLA AŞKÎ)

Adı Muhammed Abdürrezzak olan şair II. Murat ve Fatih'e çok sayıda kaside sunmuştur. Kendisi Fatih'in yakın sohbet arkadaşlarından olup saraya intisap etmiş bir şairdir. Şairin mürettep bir divanı günümüze ulaşmamış olsa da çeşitli yazmalardan toplanan şiirlerini Ahmet Atillâ Şentürk divan haline getirerek neşretmiştir.

3.16. İZÂRÎ

Adı Kâsım'dır. "Kâsım Çelebi" ve "Mollâ İzârî" olarak tanınmıştır. Germiyanlı (Kütahyalı)'dır. Müderrislik yapmıştır. Çok sayıda Türkçe ve Farsça şiiri bulunmaktadır. Tezkirelerde İzârî'nin şiirlerinden övgüyle söz edilmektedir.

3.17. KABÛLÎ

Hakkındaki bilgilerin eserinden öğrenildiği Kabûlî, 15. Asrın ikinci yarısında İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'a gelen, Farsça ve Türkçe şiirler yazan bir Türk şairidir. 1437/38 yıllarında doğduğu eseri aracılığıyla belirlenen şairin doğum yeri bilinmemektedir. Şair İstanbul'a geldikten tahmini yedi sene sonra 1478/79 yıllarında vefat etmiştir.

Ahmet Paşa'ya çokça nazire yazdığı bilinen Kabûlî, Fatih'e kaside sunmuş olan şairlerdendir. Divanını Fatih Sultan Mehmet adına derlemiştir.³⁸

3.18. KARAMANLI NİZÂMÎ

Fatih Sultan Mehmet devri şairlerinden olan Nizâmî'nin 1435-1440 yılları arasında Karaman'da doğduğu sanılmaktadır. Eğitimci bir babanın oğlu olan Nizâmî İran'da tahsil görmüştür.

³⁸ İsmail Hikmet Ertaylan, *Külliyât-i Dîvân-i Kabulî*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1948.

Karaman, Fatih tarafından fethedildiğinde sultan oradaki tüm ilim adamlarını sarayına davet etmiştir. Nizâmî'nin ölüm tarihi net olarak bilinmemekle beraber bu davet için çıktığı yolculukta vefat ettiği kaynaklardan öğrenilmektedir. Fatih'in bu daveti üzerine "nergis" redifli kasidesini onun için nazmetmiştir.³⁹

3.19. KEMAL ÜMMÎ

Kemâl Ümmî'nin hayatı hakkında mevcut bilgilerin çoğu menkıbevi kaynaklardan ve divanındaki şiirlerinden elde edilmiştir. Adı İsmâ'il'dir. Karamanlı olduğu tahmin edilmektedir ancak elde bulunan bilgiler birbirini tutmadığından doğum yeri de kesin olarak bilinmemektedir. Çeşitli kütüphanelerde çokça nüshası bulunan bir divana ve dört müstakil mesneviye sahiptir. Halvetîlik tarikatına mensup olduğu tahmin edilen sûfî şairlerdendir.⁴⁰

3.20. KIVÂMÎ

Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Kıvâmî, Fatih ve II. Bayezid devirlerini idrak etmiş bir şair ve tarihçidir. Fatih ve II. Bayezid dönemlerini anlattığı Fetihnâme isimli eseri mevcuttur ve kendisiyle ilgili bilgi öğrenilebilecek tek kaynak budur.

3.21. MEHDÎ

Fatih Sultan Mehmet'in en yakın sohbet arkadaşları arasında yer aldığı belirtilen Mehdî Bursalıdır. Daha şiiri olgunlaşmadan Fatih'in müsadesiyle şairler arasına katılmıştır. II. Bayezid devrinde vefat eden Mehdî'nin çok sayıda naziresi bulunmaktadır. Gelibolulu Âlî, Mehdî'nin şiirlerini beğenmemiştir.

3.22. MELÎHÎ

Melîhî hakkında günümüze ulaşan bilgiler Garîbî'nin *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rum* adlı eserindekilerle sınırlıdır. Gelibolulu, derviş tavırlı birisi olan

³⁹ Fuat Turpcu, **Karamanlı Nizâmî Divanı'nın Yeni Bir Nüshası: Metin-Nesre Çeviri-Tıpkıbasım**, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.

⁴⁰ İsmail Ünver, "Kemal Ümmî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara, C. XXV, s. 229-230.

Melihî'nin divanı olduğu belirtilmişse de henüz herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır.

3.23. NECÂTÎ BEY

Necâtî Bey'in doğum tarihi hakkında kaynaklarda net bir bilgi yer almazken vefatı 1509 olarak verilmektedir. İsmi İsa'dır. Kaynaklar Necâtî'nin Edirneli olduğu ancak Kastamonu'da asıl şöhretini kazandığı konusunda hemfikirdir. Şehzade Mahmut tarafından himaye edilen Necâtî'nin hayatı şehzadenin vefatından sonra eski güzelliğine kavuşamamıştır.

Fatih Sultan ve II. Bayezid devirlerini idrak etmiş olan Necâtî her iki padişaha da kasideler sunmuştur.

3.24. NİŞÂNÎ (KARAMANLI MEHMET PAŞA)

Adı Mehmet olup Konya'da doğduğu bilinmektedir. Doğum tarihi bilinmeyen şairin vefatı 1481 yılındadır. Mahmut Paşa'nın himayesi altında tahsilini tamamlamıştır.

Kaynaklarda verilen bilgilere göre Fatih'in en çok güvendiği veziriazamıdır. Fatih'in devşirme olmayan tek sadrazamı olması yönüyle tarihi açıdan önemlidir. Fatih'in ölümünden sonra, Cem Sultan taraftarlarından olduğu için yeniçeriler tarafından parçalanarak öldürülmüş ve başı günlerce sokaklarda dolaştırılmış bir şairdir. Az sayıda şiiri mecmualarda yer alan şaire birçok kaside ve nazire yazılmış olduğu bilinmektedir.

3.25. SİNAN PAŞA

Fatih döneminin önemli ilim ve devlet adamlarından Sinân Paşa'nın ismi Yûsuf'tur. Doğum yılı ve yeri hakkında biyografik kaynaklarda farklı bilgiler mevcut olsa da 1441 yılında doğup 1486 yılında vefat etmiş olması muhtemeldir. Tasavvufi içerikli eserler yazmıştır.

3.26. ŞEHDÎ

Fatih Sultân Mehmet dönemi şairlerinden olup adı Mehmed'dir. "Şeh-nâmeçi Şehdî" olarak da tanınmıştır. Bazı tezkirelerde mahlası "Şehîdî" olarak geçmektedir.

Doğum ve ölüm tarihi bilinmeyen Şehdî Fatih adına bir Tevârih-i Âl-i Osman yazmaya başlamışsa da bitiremeden vefat etmiştir.

3.27. TURSUN BEY

Biyografik ve tarihî kaynaklarda Tursun Bey'den söz edilmemiştir. Onun hayatına ilişkin bilinenler, çoğunlukla eseri *Târîh-i Ebu'l-Feth* adlı Osmanlı kroniğinde verdiği bilgilere dayanmaktadır. Buna göre asıl adı Tûr-ı Sînâ olup, galatlı meşhurla Tursun Bey olarak tanınmıştır.

Kendisine lütuflarda bulunan ve devletin önemli kademelerinde görevler veren yöneticilere minnet borcunu ödemek üzere kendi arzusu ile *Târîh-i Ebu'l-Feth* isimi eserini kaleme almıştır.

Tursun Bey, kroniğinde Lebîbî mahlasıyla yazdığı küçük manzumelere yer verse de onun hakkında şair olduğuna dair bilgi yoktur.

3.28. ULVÎ

Doğum ve ölüm tarihi bilinmeyen Ulvî'nin Bursa'da doğduğu bilgisi kaynaklarda yer almaktadır. Adı Şah Ali'dir. II. Murat döneminde İstanbul'a gelmiş ve II. Murat'a ve II. Mehmet'e kasideler sunduğu bilinmektedir. Divanı veya başka bir eseri elimizde mevcut olmamakla beraber Mecnû'atu'n-Nezâir'de beş şiiri yer almaktadır.

3.29. ZEYNEP HATUN

Klasik Türk şiirinin adı ve şiirleri bilinen ilk kadın şairi olan Zeynep Hatun'un doğum tarihi bilinmemekle birlikte Kastamonulu veya Amasyalı olduğuna dair kaynaklarda bilgiler mevcuttur. 1474-75 tarihinde vefat eden Zeynep Hatun Fatih Sultan Mehmet adına bir divan tertip etmiştir ancak bu divan günümüze ulaşamamıştır. Tezkirelerde ise sadece üç şiirine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DÖNEMİNDEKİ ŞAİRLERİN FATİH SULTAN MEHMET HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Fatih Sultan Mehmet, döneminde yaşayan âlim ve sanatkârları himaye eden, ilim ve sanatı daima destekleyen bir padişah'tır. Fatih'in edebiyata verdiği önem en başta kendisinin divan sahibi bir Osmanlı padişahı olmasından da anlaşılmaktadır.

Klasik Türk edebiyatının gelişmeye başladığı bu dönemde çok sayıda şair yaşamış ve birçok eser telif edilmiştir. Bu eserler dönemin yazılı tanıkları olmalarından ötürü önemlidirler. Dolayısıyla Fatih Sultan Mehmet hakkında dönemindeki şairlerin beyitlerinde belirtmiş oldukları görüşler o döneme çok uzak olan bizler için Fatih'i tanıma ve anlama yolunda bir el feneri mahiyetinde olacaktır.

Bu bölümde Fatih döneminde yaşamış şairlerin beyitlerinde Fatih'ten nasıl bahsettikleri incelenecektir. Bu beyitlerde öne çıkan görüşler bütüncül bir bakışla ele alınabilmesi amacıyla tasnif edilerek başlıklar halinde yazılacaktır.

1.1.HÜKÜMDARLIĞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Hükümdara yazılan şiirler öncelikle onun hükümdarlığını ve hâkimiyetini övmek amacı taşımaktadır. Fatih Sultan Mehmet dönemindeki şairlerin şiirlerinde de aynı durum söz konusudur. Bu şiirlerde konular Fatih'in Allah'ın gölgesi olması, kapsayıcı bir bakışa sahip olması, cihan padişahı olması, gücü ve hâkimiyeti konularında yoğunlaşmaktadır. Tüm bu konuların başlıklar halinde incelenmesi şairlerin Fatih'in hükümdarlığı ile ilgili görüşlerini açık bir şekilde ortaya koyacaktır.

1.1.1. Allah'ın Gölgesi Olması

“Allah'ın gölgesi” ifadesi öncelikle Allah'ın yeryüzündeki elçisi Hz. Peygamber'in mânevî şahsiyetini ifade etmek için “zıllullah” şeklinde

kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra “zıllullahi fi’l-ard”, “zıllullahi fi’l-âlem” (Allah’ın yeryüzündeki, âlemdeki gölgesi) şeklinde önceleri Abbasi halifeleri için de kullanılan bu unvanın halifeliğin henüz Türklere geçmediği I. Murat’tan, halifeliğin resmi olarak Osmanlı devletine geçtiği Yavuz Sultan Selim dönemine kadar Osmanlı sultanları için kullanılmış olması¹ ise Türk geleneklerine dayanmaktadır. “Türk devlet geleneğinde oturduğu makam bakımından eşsiz sayılan, kimseye eşit olmayıp herkesten üstün kabul edilen, mutlak güç, otorite ve II. Mehmet’ten itibaren de devletin tek sahibi olan padişahlar, eski Türklerdeki kut inancının etkisinin devam etmesiyle birlikte Tanrı’nın gölgesi, onun dünyadaki vekili kabul edilmektedir.”²

Fatih de dönemindeki şairlerce “Allah’ın gölgesi” olarak anılmıştır. Şiirlerde Fatih için “sâye-i Hak”, “zıll-ı Hüdâ”, sâye-i Yezdân”, “zıllullah”, “zıll-ı Kibriyâ”, “zıll-ı Hüdâ-yı cemîl-i celle celâl” gibi terkipler kullanılmıştır.

Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul’un fethi sonrasında inşa ettirilen Topkapı Sarayı’nın büyük giriş kapısı Bâb-ı Hümayun’un kitabesinde³ Arapça olarak Fatih için “zıllullahi fi’s-sakaleyn” [iki değerli şeyin (hadis-i şerife göre Kur’ân-ı Kerim ve ehl-i beytin⁴) sahibinin gölgesi] ifadesinin yer alması, kapının yanındaki çeşme kitabelerinde “Es-Sultân-ı zıllullâhi fi’l-arz, ye’vî ileyhi küllü mazlûmin”⁵ (Allah’ın yeryüzündeki gölgesi olan Sultan dünyadaki bütün mazlumların koruyucusudur.) hadis-i şerifinin bulunması Osmanlı Devleti’ndeki hükümdarlık anlayışının göstergelerindendir. Burada görüldüğü üzere Fatih için Allah’ın gölgesi

¹ Ahmet Atillâ Şentürk, **Ahmet Paşa’nın Güneş Kasidesi Üzerine Düşünceler**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994, s. 21.

² İlyas Yazar, Esra Uslu, “Osmanlı Şairinin Padişah Algısı”, **Turkish Studies**, S. 10/8, İlkbahar 2015, s. 2212

³“Bu mübarek kale, Allah’ın desteği ve rızası üzerine, güvenliği sağlamak maksadıyla, Sultan Mehmed Han’ın oğlu Sultan Murad Han’ın oğlu, karaların padişahı ve denizlerin hakani, insanların ve cinlerin üzerinde Allah’ın gölgesi, Doğu’da ve Batı’da Allah’ın yardımcısı, su ve toprağın kahramanı, Kostantiniyye’nin fatihi ve fethin babası olan Sultan Mehmed Han’ın -Allah Teâla onun hükümdarlığını ebedi kılsın ve mekânını kutup yıldızlarından yüksek eylesin- emriyle, (Hicri) 883 yılının mübarek ramazan ayında (Kasım 1478) imar ve inşa edildi.” (bk. İlber Ortaylı, **Mekânlar ve Olaylarıyla Topkapı Sarayı**, İstanbul, Bank Asya Kültür Hizmetleri, 2007, s.36-40. Ayrıca bk. Necdet Sakaoğlu, **Tarihi, Mekânları, Kitabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hümayun -Topkapı Sarayı-**, İstanbul, Denizbank Yayınları, 2002, s.30.)

⁴ Âdem Dölek, “Sekaleyn Hadisi ve Değerlendirilmesi”, **Marife Dinî Araştırmalar Dergisi**, y. 4, S. 3, Kış 2004, s. 150.

⁵ اسلطان ظلّ الله في الارض يا واليه كمظلومين

ifadesinin kullanılması şairler arasında olduğu gibi, dönemin yazılı diğer kaynaklarında da yaygındır.

Şairlerin Fatih'ten "Allah'ın gölgesi" şeklinde bahsettikleri beyitlerin incelenmesi hükümdarın konumunu ortaya koyacaktır. Ahmet Paşa meşhur güneş kasidesinin methiye bölümünün başlangıcındaki

Zıll-ı Hâk Sultân Muhammed Hân ki olmuşdur anuñ
Eşiği toprağınñ her zerresi enver güneş
(Ahmet Paşa, D., K. 19/ 15)⁶

beytinde *Allah'ın gölgesi Sultan Muhammed'in eşiğindeki toprağın her zerresi parlak birer güneş olmuştur* diyerek yalnızca Fatih'i Allah'ın gölgesi olarak nitelemekle kalmamış, onun eşiğinin toprağının her zerresinin de parlak birer güneş olduğunu söyleyerek mübalağa yapmıştır. Ahmet Atilla Şentürk'e göre bu durum ilk bakışta mübalağa gibi görünse de temelinde güneşin havadaki toz parçacıklarından yansıdığına bizim onları birer ışık zerresiymiş gibi görmemiz gerçeği yatmaktadır.⁷ Zerreler güneş ışığında görünür olmaktadır. Nitekim bu beyitte güneş, hükümdar yani Fatih'tir ve Ahmet Paşa bu güneşin ışığının değdiği her yerin, ayaklar altındaki eşiğinin toprağının her zerresinin bile, nurlanacağını söyleyerek Fatih'in Allah'ın gölgesi olarak âlemi aydınlattığına vurgu yapmaktadır.

Beyitte güneş ve zerre arasındaki tezdin yanı sıra gölge ile güneş arasındaki anlam ilişkisine de dikkat etmek gerekmektedir. Gölge güneşin varlığıyla meydana gelir ve Fatih burada hem güneş hem de gölgedir. Allah'ın adaletini ve dinini yeryüzünde temsil eden bu yüce padişah şüphesiz güneş gibi çevresini aydınlatacaktır.

Bu beyitle ilgili Ahmet Paşa'nın Fatih'in sarayına da medihde bulunduğunu söylemek mümkündür. Zira sarayın girişindeki eşiğin tozları dahi birer güneş hükmünde ise o saray elbette ki halkına ışık saçan mübarek ve değerli bir saray olacaktır.

Yine Ahmet Paşa'ya ait bir başka beyit şöyledir:

Zıll-ı Hâk Şâh Muhammed ki eşiği göğünüñ
Kem-terin ılduzu olur meh-i tâbân-ı kerem

⁶ Ali Nihat Tarlan, **Ahmet Paşa Divanı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1992. (Tezde yer alan Ahmet Paşa'ya ait beyitler bu kaynaktan alınmıştır.)

⁷ A. Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s. 23.

(Ahmet Paşa, D., K. 20/4)

O, kereminin parlak ayı eşiğinin göğünün sönük bir yıldızı olan Allah'ın gölgesi Şah Muhammet'tir. Bu beytin alındığı kerem kasidesi hakkında Günay Kut şu bilgileri vermektedir:

“Ahmed Paşa, bazı dedikodular üzerine padişahın gazabına uğradı ve tevkif edildi. Bu olayı diğer tezkirecilerden daha ayrıntılı bir şekilde anlatan Âşık Çelebi'ye göre, Fâtih Ahmed Paşa'yı önce katletmek istemişse de sonra kapıcılar odasına hapsedirmekle yetinmiştir. Latîfi ise onun Yedikule'de hapsedildiğini yazmaktadır. Ahmed Paşa bu bâdireyi padişaha yazıp gönderdiği meşhur “kerem” redifli kasidesi ile atlatmış, fakat bu olaydan sonra saraydan uzaklaştırılmaktan kurtulamamıştır.”⁸

Ahmet Paşa'nın bu kasideyi Fatih'ten af dilemek için yazdığı göz önünde bulundurularak beyte bakıldığında Ahmet Paşa'nın, Fatih'in kerem sahibi bir padişah olduğunu söylemesinin yanı sıra kendisini affederek göstereceği keremin onun sarayı ve yüceliği karşısında sönük kalacağını ifade ettiği görülmektedir. Yani bir yandan eşiğinin göğü ifadesiyle Fatih'in sarayının ve hükümdarlığının yüceliğini de belirten Ahmet Paşa, bu beytinde de Fatih için Allah'ın gölgesi ifadesini kullanmıştır. Nitekim şair burada, Kerîm olan Allah'ın gölgesi konumundaki padişahın da keremini talep etmiş, bunu kendisinden esirgememesi gerektiğini vurgulamıştır.

Molla Aşkî de Fatih Sultan Mehmet için Allah'ın gölgesi imajını kullanan şairlerdendir:

Âsümân-ı şems-i devlet Hân Muhammed zıll-i Hâk
Rûz-i rezm anuñ şükûhından olur lertzân zemîn
(Molla Aşkî, D., K. 426/26)⁹

Savaş gününde yeryüzü, Allah'ın gölgesi ve devlet güneşinin göğü olan Muhammed Han'ın haşmetinden titrer mealindeki beyti Molla Aşkî'nin Fatih için Allah'ın gölgesi sıfatını kullandığı birçok beytinden birisidir. Fatih'in gücünü Allah'tan aldığına yeryüzünün onun heybetinden titremesini delil gösterdiği bu beytinde Molla Aşkî bir yandan Fatih'in cengâverliğine de işaret etmektedir.

⁸ Günay Kut, "Ahmed Paşa, Bursalı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul 1989, C. II, s. 111-112.

⁹ A. Atillâ Şentürk-Nurcan Boşdurmaz (Haz.), **Molla Aşkî: Divan**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012.

Fatih'in ululuğunun yeryüzünü titretmesi, onun hükmünün cihana hâkim olduğu fikrine de dayanmaktadır. Allah'ın yeryüzündeki gölgesi sıfatının yanında yine güneş kelimesinin de beyitte gölgeyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Sebebini güneş-gölge ilişkisi ile açıklamak mümkündür. Gölge ancak güneş varken oluşur ve güneş gittiğinde kaybolur. Tıpkı bunun gibi, Allah'ın hükmünün yeryüzünde sürmesi ve gölgesinin cihan üzerine düşmesi ancak güneş hükmündeki padişahın varlığının devamı ile kaim olacaktır.

Düsturnâme'de İstanbul'un fethinin önceki padişahlar yerine Fatih'e nasip olması Fatih'in Allah'ın gölgesi olduğuna delil olarak gösterilmiştir:

Çok çeriyle geldi nice pâdişâh
Hâk Teâlâ virmedi bu fethe râh

Yapılıp devr-i Süleymân'dan berü
Çok selâtin fethine virmişdi rû

Cümlesi ol hasret ile gitdiler
Fethine anuñ vasiyyet itdiler

Fazlına bu pâdişâhundur delîl
Âleme zıll-ı İlâh'undur delîl

(Enverî, D., b.555-558)

Bu beyitlere göre birçok padişah askerlerini toplayıp İstanbul'u kuşatmış ancak alamamıştır, bunun için İstanbul'un fethinin hasretiyle vefat eden padişahlar bu fethi vasiyet olarak bırakmışlardır. Bunca padişaha müyesser olmayan bu fethi gerçekleştirmesi Fatih'in faziletine ve Allah'ın gölgesi oluşuna delildir.

Kıvâmî de sevgi ve sadakat kaynağı, doğruluk ve saflığın başlangıcı olduğunu anlatırken Fatih için "Allah'ın fazlının gölgesi" sıfatını kullanmaktadır:

Şâh-ı a'zâm Han Muhammed sâye-i fazl-ı ilâh
Menba'-ı mihr ü vefâ vü matla'-ı şıdık u şafâ

(Kıvâmî, F., s. 58, b. 5)

Bir başka beytinde ise Fatih'ten "Sübhan'ın gölgesi" şeklinde söz etmektedir:

Cihân sultânı 'âdil zıll-ı Subhân
Muhammed Han Gazî Âl-i 'Oşmân

(Kıvâmî, F., s. 294, b. 10)

Fatih için yazmış olduğu kasidesinde Hafî de beytinde hüma kuşunun kanadının gölgesi kimin üzerine düşerse o kişinin padişah olacağı inancına yer vererek Fatih'e Allah'ın gölgesi sıfatını yakıştırmaktadır:

Ol zıll-i Hağ ki sāyesine reşk ider hümā
Āyine-i cemāline cām-ı cihān-nümā
(Hafî, MKT., K. 211/1)

1.1.2. Cihan Padişahlığı

Fatih Sultan Mehmet şairlerin gözünde yalnızca Osmanlı Devleti'nin padişahı değil, aynı zamanda tüm cihanın hükümdarıdır. Bu yüzden şairler beyitlerinde Fatih'ten “şahlar şahı” veya “cihan padişahı” olarak bahsetmişlerdir.

Fatih'in en küçük oğlu Cem Sultan *Cemşid ü Hurşid* isimli mesnevisinde Fatih'i cihan padişahı olarak gördüğünü bir hayli tekrarlamaktadır:

Gerek mülk-i 'Arab'dan ger 'Acem'den
Tutar cümle bunuñ hükmine gerden
(Cem Sultan, CH., b. 979)

Arap ülkelerinden Acem ülkelerine kadar herkesin Sultan Mehmet'in hükmüne boyun eğdiğini belirten Cem Sultan, bu sayede Fatih'in tüm cihanı kaplayan hâkimiyetini vurgulamaktadır. Bununla birlikte beyitte boyun eğmek, hükmünü kabul etmek, hükmü altına girmek anlamlarına gelen “gerden tutmak” deyiminin¹⁰ kullanılması dönemin edebi zihniyeti açısından önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Cem Sultan Fatih'in cihan padişahlığından bahsettiği bir sonraki beytinde Yüce Allah'tan Fatih'i tehlikelerden muhafaza etmesini istemektedir:

Budur rüy-ı zemînüñ pādişāhı
Hağardan şağlağıl bunu İlahî
(Cem Sultan, CH., b. 980)

Şairler Fatih'in cihan padişahlığını vurgulamak istediklerinde onun şahların da padişahı olduğunu söylemektedirler. Hatta diğer şahların Fatih'le mukayese dahi edilemeyeceğini savunan şairler de vardır:

Şehlerini 'ālemüñ sen şāha nisbet itmegi
Hiç bir vech-ile 'ağl-ı nüktedān görmez revā

¹⁰ Nebi Yılmaz, **Ahmed-i Rıdvān ve Rıdvāniyyesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

(Kıvâmî, F., s. 60)

Âlemin şahlarını sana ölçmeyi ince düşünen bir akıl sahibi hiçbir surette uygun görmez diyen Kıvâmî'ye göre Fatih öyle yüce bir padişahdır ki dünyadaki diğer padişahlar onunla karşılaştırılmaz.

Cem Sultan ise Fatih'i şahlar şahı olarak gördüğünü şöyle anlatmaktadır:

Cihānuñ şehleri kim bendesidür
Çamusı ayağınun efgendesidür
(Cem Sultan, CH., b. 959)

Beyte göre cihan şahları Sultan Mehmet'in ayaklarına kapanan köleleridir. Aynı fikir üzerinden bir diğer beyitte Cem Sultan cihan şahlarının Fatih'in kölesi olmayı övünülecek bir şey olarak gördüklerini belirtmektedir:

Cihānda kim ne deñlü varsa şehler
Buña bende olmağa anlar fahr iderler
(Cem Sultan, CH., b. 978)

Cemâlî de tüm âlemin o ulu şahın dalkavuğu olduğunu ve şahların Fatih'in kapısında kul köle olmakla övündüğünü dile getirmektedir:

Ulu Şehdür ki da'vetsüz çamū 'âlem tufeylîdür
Çapusında çul olmağ ile şehler iftiħâr eyler
(Cemâlî, D., K. 9/12)

Molla Aşkî de bu fikri sürdürmektedir:

Dergehün ħāki selātīn-i cihān başına tāç
İşigün gerdi zemān ħalkı gözine tütüyā
(Molla Aşkî, D., K. 4/3)

Kapının toprağı cihan sultanlarının başına taç, eşiğinin tozu ise zaman halkının gözüne sürmedir. Fatih'in sarayı için yazılmış bir methiyede yer alan bu beyitte görüldüğü üzere Molla Aşkî'ye göre diğer padişahlar için Fatih'in kölesi olmak bile büyük bir şereftir. Bununla birlikte Fatih'in sarayının eşiğindeki tozun dönemindeki halkın gözüne sürme olması ibaresi sürmenin görüş sıhhatindeki etkisi yönüyle değerlendirildiğinde Fatih döneminde halkın göz aydınlığına yani mutluluğa erişmiş olduğu da beyitten anlaşılmaktadır.

Molla Aşkî bir gazelinde bu fikri başka bir yönden savunarak Fatih'in en aciz kölesinin bile bir hakana benzediğini söylemektedir:

Şeh-i 'âlem Muħammed Ĥan ki anuñ

Kemîne bendesi h ak ane be zer
(Molla AŐk , D., G. 25/8)

Cem l  de Fatih'in Şahlar Şahı olduğunu s yleyen Şairlerdendir. Kudret ve talihiyle t m Şahların Şahı olduğundan başına gelen h rs zl kları o padişaha Őik yet etmek isteyen Cem l  bunu beytinde dile getirmektedir:

Őurre u  Őarr rl Đın 'arz idem ol  ana kim
Devlet   baŐt ile  amu Őehler u  sult nudur
(Cem l , D., K. 5/46)

Cem l  *Mift h 'ul-Ferec* isimli mesnevisinde de aynı anlayıŐı vurgulamaktadır:

 uz r-ı  azret-i Sult n Me emmed ol ki anu 
Çul olmağıla  apusunda faŐr ider  mer 
(Cem l , MF., b. 689)

Hazreti Sultan Muhammed'in huzuru, beylerin kapısında kul olmakla  v nd Ğ  yerdire mealindeki beyitte g r ld Ğ  gibi Cem l  de Fatih'i diğer h k mdarlardan  st n g rmektedir.

Fatih'i cihan padişahı olarak niteleyen Şairlerin yanında ondan "iki cihan padişahı" Şeklinde s z eden Şairler de vardır. Temelinde İslam dinine hizmet etmesi fikrinin bulunduğu bu nitelemeye katılan Şairlerin başında da Fatih'in padiŐahl Đından  ok a s z eden Cem Sultan gelmektedir:

Şeh-i her d  cih n Sult n Me emmed
Ki buld  ferr anu la d n-i AŐmed
(Cem Sultan, CH., b. 943)

Şair, Ahmed'in yani Hz. Muhammet'in dininin onunla iktidar bulduğu i in Sultan Mehmet'in her iki cihanın da padişahı olduğunu s ylemektedir. Buradan anlaşıldığı  zere Fatih, İslam'ın gereklerine  nem vermiş ve dinine hizmeti gaye edinmiŐ bir h k mdardır.

Fatih'in cihan padiŐahl Đı konusunda farklı bir ibare de Ahmet Paşa'da bulunmaktadır:

P diŐ h-ı heft ikl m-i sa' detd r ki anu 
H k-i p yi cevherin idindi t c-ı zer g neŐ
(Ahmet Paşa, D., K. 19/17)

O, ayak tozunun cevheri g neŐe altından bir tac olan yedi saadet ikliminin padişahıdır diyen Ahmet Paşa, Fatih'i yedi  lkenin padişahı olarak tanımlamaktadır. Eski anlayıŐa

göre yeryüzünün dörtte birlik kısmında yaşam vardır ve bu kısım gece-gündüz uzunluklarına göre yediye ayrılarak her birine iklim denilmiştir.¹¹ Klasik edebiyatta hükümdarların hâkimiyet sınırlarının büyüklüğünü anlatmak amacıyla kullanılan “yedi iklim” (heft-iklim, heft-kişver) ibaresini Ahmet Paşa da Fatih’in cihan hâkimiyetini anlatmak için kullanmaktadır.

1.1.3. Hâkimiyeti

Döneminde yaşayıp Fatih Sultan Mehmet hakkında şiir yazan şairlerin en çok değindikleri konu hiç şüphesiz onun hükümdarlığıdır. Bu konuyu kimi zaman onun taht ve tacından, kimi zaman hâkimiyetinden ve padişahlığından bahsederek işleyen beyitlerin bir kısmına bu bölümde yer verilecektir.

Selâtin-nâme'de Fatih'in tahta çıktığı gün hakkında bilgi veren bir beyit bulunmaktadır:

Cülûs itdi se-şenbe günde ol şâh
Muharrem ayınuñ üstinde ol mâh
(Kemâl, SN., b. 1909)

Beyitten anlaşıldığına göre Fatih muharrem ayında bir salı günü tahta çıkmıştır. Ancak Fatih'in tahta çıkış tarihi kaynaklarda 18 Şubat 1451¹² olarak verilmektedir. Bu da hicri takvime göre 16 Muharrem 855 perşembe gününe denk gelmektedir.

Cem Sultan Fatih'i “şah-ı âlem” olarak nitelediği beytinde tüm insanlığın Fatih'in hükmü altında olduğunu söylemektedir:

Mehemmed şeh ki oldı şâh-ı âlem
Anuñ hükminde durur nesl-i Âdem
(Cem Sultan, CH., b. 5348)

Fatih'in hükümdarlığını anlatan beyitlerde onun nasıl bir hükümdar olduğunu gözlemlemek de mümkün olmaktadır:

Kimdür ol hüsrev-i âfâk Mehemmed Hân kim
Gerd-i rāhından ider dīde münevver nergīs
(Karamanlı Nizâmî, D., K. 5/41)

¹¹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul, Kapı Yayınları, 2014, bas. 24.

¹² Halil İnalçık, “Mehmed II”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2008, C. XXVIII, s. 396.

Yolunun tozuyla nergis gözlerin aydınlandığı, hükmü ufukları tutmuş Mehmet Han kimdir diyen Karamanlı Nizâmî, sadece Osmanlı'nın değil dünyanın dört bir yanının da Fatih'in hükmünde olduğunu söylemektedir. Yolunun tozuyla gözleri aydınlatan kutlu bir padişah olduğunu belirtmesi ise Fatih'in, hükmü altındaki halkın yararına işler yapmış olduğunu göstermektedir.

1.2. KOMUTANLIĞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Fatih Sultan Mehmet'i şiirlerde hükümdarlığının yanı sıra askerliği ile de görmek mümkündür. O savaş stratejileri konusunda uzman, cengâverlikte maharetli büyük bir fatihtir.

Dönemindeki şairler beyitlerinde Fatih Sultan Mehmet'i cihana hükmeden bir padişah olarak görerek "cihan-gîr" şeklinde nitelemişlerdir. Cem Sultan'ın

Ne yire çekse leşker ol cihân-gîr
Müyesserdür aña bî-tîr ü şemşîr
(Cem Sultan, CH. b. 965)¹³

beytinde Fatih'in askerî alandaki başarısının onun cihan hükümdarı olmasına delil olarak gösterilmektedir. Cem Sultan'a göre Fatih nereyi fethetmeye niyet edip askerini yönlendirse orayı savaşmasına bile gerek kalmadan kolayca alabilecek kudrette bir hükümdardır.

Cem Sultan başka bir beytinde yine Fatih'in askerliği ile ilgili şöyle söylemektedir:

Ġazâ kılmak bilür ol kim sezâdur
Anuñçün dâyimâ işi Ġazâdur
(Cem Sultan, CH., b. 966)

O padişah kendisine yaraşanın gaza etmek olduğunu bildiği için sık sık gaza ile meşgul olmaktadır. Bu beyitte şair iki şey söylemektedir; birincisi Fatih'in sık sık sefere çıkıyor olması, ikincisi ise bu durumdan memnun olmasıdır.

¹³ **Cem Sultan: Cemşid ü Hurşid**, Haz. Adnan İnce, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000. (Tezde yer alan Cem Sultan'a ait beyitler bu kaynaktan alınmıştır.)

Bu bölümde dönemindeki şairlerin Fatih'in cengâverliğini, fatihliğini, düşmanlarına üstün gelişini şiirlerinde nasıl işledikleri, askerî alanda Fatih Sultan Mehmet'i nasıl gördükleri beyitleri üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2.1. Cengâverliği ve Savaş Aletlerini Kullanmadaki Mahareti

Savaş hükümdarların hayatlarında daima önemli bir konumda olmuştur. Ancak Fatih Sultan Mehmet'in savaştaki üstün yetenekleri Osmanlı ordusunu ve savaş tekniklerini büyük ölçüde geliştirmiştir. Yılmaz Öztuna'ya göre orta çağ harp sanatı, II. Mehmed'in matematik dehâsı ile değişmeye başlamıştır. Onun için vezîr-i âzam Karamânî Mehmed Paşa İstanbul'un fethini anlatırken:

“Sultan Mehmed, gemiler yaptı, ordular hazırladı ve Bizans'ı her taraftan sardı. Şehrin kapısında, o zamana kadar gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan gönlünden geçmiyen harb âlet ve vâsıtaları hazırladı.”

demektedir.

Görüldüğü üzere Fatih savaş konusunda yalnızca kumandanlığıyla değil, savaşta bizzat gösterdiği maharetiyle; savaş stratejileri ve aleti icadı ve kullanımı konusundaki dehasıyla da özel bir hükümdardır. Dönemindeki şairlerin beyitlerinde de Fatih, savaş aletlerini kullanması, atı, kılıcı, mızrağı, oku ve yayı ile yer bulmaktadır. Bu bağlamdaki beyitlerde genellikle Fatih'in üstün başarısı ve düşmanlarını kolayca alt edebiliyor olması konu edilmektedir.

Fatih'e sunduğu kasidelerden biri olan la'l redifli kasidesinde Ahmet Paşa, Fatih'in düşmanlarının onun cengâverliğinden ne denli korktuğunu şöyle anlatmaktadır:

Şol deñlü haşm kanını dökdün ki qorhudan

Şan yutdı kân içinde ne deñlü ki var lâ'l

(Ahmet Paşa, D., K. 12/49)

Çıkarıldığında beyaz renkte olan la'l taşının taze kana bilhassa ciğer kanına bulanıp güneşte kurutularak kırmızı rengini aldığına inanılmaktadır. Şairler la'l taşının bu özelliğinden ötürü şiirlerinde la'l ile kan arasında ilişki kurmuşlardır. Ahmet Paşa'nın da beytinde Fatih'in döktüğü düşman kanlarının çokluğunu anlatmak için

maden içinde ne kadar la'l var ise hepsinin kırmızıya boyandığını söylediği görülmektedir. Mübalağa ve hüsn-i talil örneği olan bu beyitte bir sebepten çok acı ve eziyet çekmek anlamına gelen “kan yutmak” deyiminin kullanılması da Fatih’in düşmanlarına acı çektiren bir hükümdar olduğu görüşünü pekiştirmektedir.

Enverî ise beytinde Fatih’in cengâverliği ile düşmanlarını alt üst etmesinin dillere destan olduğunu ima etmektedir:

Ḥasmı ol demde kıılır zîr ü zeber
Böyle verdi bize râvîler haber

(Enverî, Düs., b. 575) ¹⁴

1.2.1.1. Askeri ve Ordusu

Bir kumandanın başarısı hiç şüphesiz askerlerinin yiğitliği ile doğru orantılıdır. Bu sebepten şairler Fatih’in askerlerinin özelliklerini sıralayarak da Fatih’in savaştaki başarısına dikkat çekmek istemişlerdir.

Leşkerünüñ keşretinden çün teḥammül eylemez
Gâh gâh anuñ içündür olduğı lertzân zemîn

(Molla Aşkî, D., K. 46/14)

Aşkî bu beytinde *yeryüzünün zaman zaman titremesi senin askerinin çokluğunu taşıyamamasındandır* diyerek Fatih’in ordusunun büyüklüğüne vurgu yapmıştır. Beyitte geçen yerin lertzân etmesi akla korkudan titremeyi getirmektedir. Anlaşıyor ki Fatih’in ordusu yeryüzüne korku salan bir ordudur.

Ezelden ‘askerüñ manşür olupdur
Dahı düşmânlaruñ maḫhür olupdur

(Kıvâmî, F. s. 92.)¹⁵

“Padişahım, ezelden beri senin askerlerin Allah’ın yardımıyla zafer kazanmış, düşmanların da O’nun gazabına uğramıştır.” anlamındaki beyitten Fatih’in askerlerinin en başından beri Allah’ın yardımına nail oldukları anlaşılmaktadır.

¹⁴ Konuyla ilgili bir diğer beyit: Enverî (Düs., b. 501).

¹⁵ Kıvâmî, Fetihnâme, Haz. Ceyhun Vedat Uygur, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007. (Kıvâmî’ye ait beyitler bu kaynaktan alınmıştır.)

İstanbul'un fethi ile ilgili birçok menkıbede fethin manevî yardımcılarında bahsedilmesinin¹⁶ de bu anlayışın eseri olduğu söylenebilir.

Cem Sultan da mesnevisinde Fatih'in askerinin namından bahsetmektedir:

V'eger ne leşkerini çekse bir dem
Öñine ırmaz cem' olsa 'alem
(Cem Sultan, CH., b. 967)

O padişah askerini savaşmak amacıyla toplasa cümle alem bir olsa da yine de önünde duramaz diyen şair Fatih'in kudretine dolaylı yoldan işaret etmektedir. Bir başka beytinde bu kez Fatih'in askerini cihanı almak amacıyla toplaması halinde hemen kolayca baştan başa dünyayı hükmü altına alabileceğini söylemektedir:

Çekerse ger cihân kaşına leşker
Tutup der-hâl zabt eyler ser-â-ser
(Cem Sultan, CH., b. 963)

1.2.1.2. Atı

At, savaşçı bir toplum olan Türklerin kültüründe diğer toplumlardakine göre daha özel bir konumdadır. Türklerin eski göçebe yaşam tarzlarının en büyük miraslarından biri olan at, Osmanlı toplumu için de gücün sembolü olmaya devam etmiştir. "Atın süratli ve hızlı oluşu, onu kullanan toplulukları başka topluluklardan üstün kılmış, onları at üzerinde kurulmuş imparatorluklar olarak tarih sahnesine çıkarmıştır."¹⁷ At çok eski zamanlardan beri insanoğlunun sürat, yiğitlik, mücadele, hâkimiyet gibi duygu ve isteklerinin tatmininde önemli bir sembol olmuştur.¹⁸ Kutsal kitapta atlar hakkında ayetlerin yer alması da İslamiyet'i kabul etmiş Türk toplumlarında atın kutsiyetini devam ettirmiştir.¹⁹

Atlar, hayatla doğrudan iletişim halinde olan klâsik edebiyatta da konu edilmiştir.²⁰ Padişahlara sunulan methiyelerde onların atlarına yapılan medihler de yer

¹⁶ Örnek için bk. Resul Kesenceli, "Fethin Manevî Boyutuna Farklı Bir Bakış", **Somuncu Baba Dergisi**, 2012, S. 139, s. 40-43.

¹⁷ İlhami Durmuş, "Bozkır Kültürünün Oluşumu ve Gelişiminde At", **Gazi Üniversitesi F.E.F. Sosyal Bilimler Dergisi**, 1997, S. 2, s. 13-19.

¹⁸ Muhammed et-Tâhir İbn Âşur, **et-Tahrîr ve't-Tenvîr**, Tunus, 1984, s. 182.

¹⁹ Bahsi geçen ayetler için bk. **Kur'an-ı Kerim**, 3/14, 8/60, 16/8, 38/31, 38/33, 59/6.

²⁰ Klâsik edebiyatta atlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Bülent Kaya, "Divan Şiirinde At ve Şiirlerde İşlenişi", **Tübav Bilim**, C. X, S. 3, 2017, s. 86-99.

almaktadır. Fatih için de bu durum geçerlidir. Şairler şiirlerinde onun adına da övgüler düzmüşlerdir.

Fatih Sultan Mehmet birçok savaşa katılmış, fetihler yapmış bir hükümdardır ve ömrünün çoğu at sırtında geçmiştir. Bu sebeple ondan bahseden beyitlerde atından söz edilmemesi mümkün değildir. Atı da ona ait olan diğer şeyler gibi yüce görülmüştür ve atının cinsi, nalı, toynağı, atla ilgili eşyaları dahi methedilmiştir.

Meydān-ı āsumānda görinen hilāl mi(dür)
Yāhūd şehūñ semendi süminden nişān irür
(Fakîh, D., K. 6/24)

“Gök meydanında görünen hilal midir yoksa bu, padişahın süratli atının toynağının izi midir?” Fakîh, Fatih’e sunduğu bu kasidesinde tecâhül-i ârif sanatı yaparak gökteki hilal ile Fatih’in atının toynağının izini karıştırdığını söylemektedir. Övülen atın cinsinin semend olduğunu gördüğümüz bu beyit Fatih’in atının toynağının dahi göklerde iz bırakacak kadar yüce olduğu, ay gibi parlak olduğunu söylemektedir.

Fatih’in atının semend yani çevik ve süratli bir at olduğunu belirten bir başka beyit de Cemâlî’ye aittir.

Sürüp semendini şayd itse şîr-i gerdüni
‘Aceb mi çünkü anuñdur şikâr-ı fetih ü zafer
(Cemâlî, D., K. IV/ 22)²¹

Çevik atını sürüp felek aslanını avlasa buna şaşılmaz çünkü fetih ve zafer avı onundur diyen Cemâlî’nin bu beytini açıklamak için eski astronomide geçen güneş felek ve aslan ilişkisine başvurmak gerekir. Buna göre güneş arslan (hamel) burcunda bulunduğu dönemde yeryüzüne hâkim olmaktadır.²² Beyitte geçen felek aslanı da bu durumu çağrıştırmaktadır. Fakat burada hâkimiyeti atıyla alan Fatih’tir. Cemâlî, fetih ve zafere sahip olan Fatih’in, atıyla tüm yeryüzüne hâkim olduğunda şaşırmmamak gerektiğini söylemektedir.²³

²¹İbrahim Çetin Derdiyok, **Cemâlî -Hayatı, Eserleri ve Divânı-**, Cambridge, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1994.

²²İskender Pala, “Arslan”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2004, s. 26-27.

²³Fatih Sultan Mehmet’in atı ile ilgili tespit edilen diğer beyitler şöyledir: Cemâlî (D., K. 4/22, 4/27, 9/10), Aşkî (D., K. 3/21, 3/57, 3/61, 48/32), Kıvâmî (F., s.328), Hafî (K. 211/15).

1.2.1.3. Kılıcı

Türklerin yüzyıllar boyunca yakın çarpışmalarda kullandıkları kesiciliği en yüksek savaş aleti kılıçtır. İslamiyet öncesi devirde Türk topluluklarında demirin kutsallığından ötürü kutsal sayılan kılıç, İslamiyet’i kabullerinden sonra da Türkler için kutsallığını korumuştur.²⁴ T. Nejat Eralp, Türklerin İslamiyet’i kabullerinden önce devleti ve milleti için savaşırken İslamiyet’le birlikte devlet, millet ve din için savaşmaya başladıklarını söylemektedir.²⁵ Hz. Peygamber’in “Cennet kılıçların gölgesi altındadır.”²⁶ hadis-i şerifi gibi kılıçla ilgili hadislerinin bulunması İslamiyet’te kılıcın önemli olduğunu göstermektedir.

Kılıcın Türklerde hükümdarın cengâverliğini ve yüceliğini gösteren bir simge kabul edildiğini söylemek mümkündür. *Kutadgu Bilig*’de iyi bir hükümdar için memleket ve devlet idaresinde sağ elde kılıç, sol elde ikram edilecek nimet, ağızda tatlı söz olmak üzere üç şeyin gerekli olduğu belirtilmesi²⁷ bu duruma örnektir.

Metinlerde kılıcın diğer savaş aletlerine göre daha önemli bir konumda zikredildiğini söylemek de mümkündür. *İbn Fadlan Seyahatnamesi*’nde bir Türk kavmi olan Tokuzoğuzlar hakkında “Halkı güçlü, savaşçıdır. Silahlarının çoğu kılıçtır.”²⁸ cümlesinin sarf edilmesi kılıcın gücün ve savaşçılığın en önde gelen sembolü görüldüğünü göstermektedir.

Osmanlı devletinde de kılıç hem halk hem de saray için kutsiyetini sürdürmüştür. Nitekim Fatih Sultan Mehmet için de kılıcın kutsal olduğu, İstanbul’un fethinden sonra Galata halkı hakkında çıkardığı “Ben ulu pâdişâh ve ulu şehinşâh Sultân Mehmed Hân bin Sultân Murad Hân’ım...”²⁹ şeklinde başlayan fermanda

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Kemal Akkurt, “Türk Kültüründe Kılıcın Kutsallığı -Nedenler ve Örnekler-”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (KOUSBAD)**, S. 7, Bahar 2018, s. 89-104.

²⁵ T. Nejat Eralp, **Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s. 18.

²⁶ Ebû Abdullah Muhammed ibn İsmâîl el-Buhârî, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, Müt. Mehmed Sofuoğlu, Ötügen, İstanbul 1987, C. VI, s.2663-2664.

²⁷ Reşit Rahmeti Arat, **Kutadgu Bilig I -Metin-**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979, s. 94, b. 772.

²⁸ Ramazan Şeşen, **İbn Fadlan Seyahatnamesi ve Ekleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2012, s. 60.

²⁹ 1453 Galata Ahidnâmesi hakkında daha fazla bilgi için bk. K. İlker Bulunur, “II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnâmesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler”, **Tarih Dergisi**, S. 50 (2009/2), İstanbul 2010, s. 59-85.

kendisi için kutsal saydığı şeyler üzerine yemin ederken bunların arasında kılıcı da söylemesinden anlaşılabilir.

Fatih dönemi şairleri de Fatih'ten bahsettikleri şiirlerinde kılıçtan çokça söz etmişlerdir. Kılıcın kullandıkları kimi beyitlerde bizzat Fatih'in kılıcını kastederken kimi beyitlerde kılıcı onun savaşıllığı, gücü, yiğitliği yerine kullanmışlardır. Beyitlerde Fatih'in kılıcının özelliklerinin verildiğine de rastlanmaktadır. Bu özellikler genellikle Fatih'in yüceliğinin ve başarılarının delili konumundadır. Molla Aşkî Fatih'in kılıcı üzerinden onun cengâverliğine vurgu yapan şu beyti söylemiştir:

Bir kaþre āb içürmedi tīgūñ ḥasūduña
Kaþ'ā egerçi bir laķabı-durur āb-dār
(Molla Aşkî, D., K. 3/50)

Bir lakabı 'āb-dār' olmasına rağmen kılıcın sana haset edene bir damla su içirmedi mealindeki beytiyle Aşkî, Fatih'in düşmanlarına göz açtırmadığını söylemektedir. “Çeliğinin suyu iyi verilmiş olması sebebiyle sert, keskin ve su gibi parlak kılıçlar için sıfat olarak kullanılan”³⁰ ‘āb-dār’ kelimesi beyitte Fatih'in kılıcını parlaklığı ve kalitesi bakımından nitelerken; suyla olan ilişkisi üzerinden tevriyeli olarak da kullanılmıştır. Buna göre Fatih'in kılıcı ‘āb-dār’ yani ‘sulu’ bir kılıç olmasına rağmen düşmanlarını sulamaz, onları sevindirmez. Diğer yandan beytin Fatih'in kılıcının bir lakabının ‘āb-dār’ olduğunu belirtmesi Fatih'in fetihlerinin halka mutluluk ve bereket getirdiğine de işaret olarak da değerlendirilebilir.

Fatih'in kılıcının ‘āb-dār’ olarak nitelendirildiği bir diğer beyit de Fakîh'e aittir. Beyit Fatih'in kılıcına ‘āb-dār’ denilmesinin haklılığına delil olarak din düşmanlarının kanını su gibi içmesini göstermiştir:

Dīn düşmeni ķanın kılıcuñ Şu gibi iķer
Kaþ'ī delīldür ki neden dirler ābdār
(Fakîh, D., K. 1/34)³¹

Beyitten Fatih'in din düşmanlarıyla savaştığı anlaşılmaktadır. “Kanını su gibi içmek” tabirinde kılıcın kişileştirildiği görülmektedir. Buna göre Fatih'in kılıcı çok fazla kan

³⁰ Ahmet Atillâ Şentürk, “Āb-dār”, **Osmanlı Şiiri Kılavuzu**, İstanbul, Osmanlı Edebiyatı Araştırma Merkezi OSEDAM, 2016.

³¹ Ercan Sünger, **Fakîh, Hayatı, Eserleri ve Divanı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

dökmüş ve döktükçe parlaklığını ve keskinliğini arttırmıştır. Fatih'in kılıcının ününün sebebi beyte göre din düşmanlarını öldürmesidir.

Kılıcı şuyı-y-ıdı hün-ı düşmen
Dutamazdı kılıcı zahmı cevşen
(Kıvâmî, F. s. 343)

Kıvâmî de Aşkî ve Fakîh ile benzer bir imaj kurgusu üzerinden Fatih'in kılıcının parlaklığını düşmanın kanıyla sağladığını söylemektedir. *Düşmanın kanı kılıcının suyu idi ve zırhlar kılıcının hücumuna ve açtığı yaralara karşı koyamazdı*. Kılıca yapım aşamasında su vermenin kılıcı sağlamlaştırdığından bahsedilmişti. Buradan hareketle Kıvâmî'nin beytinden Fatih'i düşmanla savaşmak konusunda desteklediği; düşmanlarını öldürdükçe onların kanıyla kılıcının bir nevi sulandığını; daha keskin, daha parlak ve daha etkili bir hal aldığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Şair ikinci mısradan da Fatih'in kılıcına karşı düşmanlarının zırh kullansalar dahi karşı koyamayacaklarını söylemektedir.

Fatih'in kılıcını tasvir eden bir diğer beyit de şöyledir:

Kaçan kim çekse ol şeh tîğ-i dahhâk
Olur düşmenlerinüñ zehresi çâk
(Cem Sultan, CH. b. 972)

O padişah, Dahhak kılıcını ne zaman çekse düşmanlarının ödü patlar mealindeki beyitte Cem Sultan Fatih'in kılıcını Dahhak kılıcı olarak nitelemiştir. Ahmet Atillâ Şentürk "tîğ-i Dahhâk"ın kabzasında ejder başı motifi bulunan parlak ve keskin iki yüzlü bir kılıç veya hançer çeşidi olduğunu söyler.³² Fatih'in, düşmanlarına korku salan savaş yeteneğini onun kılıcının keskin bir kılıç olmasıyla ifade eden Cem Sultan'ın bu beyti, günümüzde hala varlığını sürdüren 'zehresi çâk olmak' yani 'ödü patlamak' deyimini ihtiva etmesi açısından da önemlidir.

Bir cām içirdi cevher-i tîğüñ 'adūya kim
Her cür'asından oldu yemîn ü yesâr lâ'l
(Ahmet Paşa, D. 12/50)

Kılıcının nakışı düşmana öyle bir kadeh içirdi ki her damlasında sağ ve sol la'l oldu diyen Ahmet Paşa kırmızı rengi ile meşhur olan la'l taşı beyitte kanı çağrıştırmak için kullanarak Fatih'in, kılıcını her salladığında düşmanlarını kanlar içinde bıraktığını

³² Ahmet Atillâ Şentürk, "Hançer-i Dahhâk Nedir?", **Osmanlı Şiiri Antolojisi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 105.

söylemeyi amaçlamıştır. Beyitte kılıcın cevheri denilmesinden Fatih'in kılıcı üzerinde çeşitli işlemlerin veyahut duaların nakşedilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Fatih'in kullandığı kılıçlar incelendiğinde üzerinde Fatih'in adının ve bazı duaların altın ve gümüş kakma olarak işlenmiş bulunduğu bilinmektedir.³³

Beyitlerde Fatih'in kılıcından maksat her zaman savaş aleti değildir. Bazı beyitlerde kılıç, Fatih'in cengâverliğini göstermek için kullanılmıştır. Behiştî Ahmed Çelebi'nin tarihinde II. Mehmet dönemini anlatan kısmın başında yer alan manzumede bu duruma örnek bulunmaktadır:

Şāh Mehemmed yem-i kişver-küşā
Devlet-ile olalıdan pādişā

‘Ömriñ idüp şarf-ı ğazāya müdām
Tīġı-yıla tıtdı cihānı tamām
(Behiştî, s.253)³⁴

Memleketler fetheden Şah Muhammet'in padişah olduğundan beri ömrünü hiç ara vermeden gaza etmeye adanmış olduğunu söyleyen beyitlerde Fatih'in kılıcıyla tüm cihanı tuttuğu belirtilmiştir. Fatih'i cihan padişahı olarak gördüğü anlaşılan Behiştî, onun cengâverliğine kılıcı üzerinden vurgu yapmaktadır.³⁵

1.2.1.4. Mızrağı

En eski savaş aletlerinden biri olan mızrağın, Orhun kitabelerinde de yer alması dolayısıyla Göktürklerden bu yana kullanıldığı düşünülmektedir. Türkler için geleneksel bir savaş aleti olan mızrak, “Sert ve esnemeyen uzun-ince ahşap bir gönderle ucuna takılmış taş (çakmak taşı, volkan camı), kemik, boynuz, bakır, tunç, demir veya çelikten mâmul bir temrenden oluşan dürtücü-delici bir yakın ve uzak dövüş silâhıdır.”³⁶ Fırlatılmak veya doğrudan temas ile kullanılabilen mızrak, Osmanlılarda padişahın taşıdığı savaş aletlerinden biri olduğundan önemlidir. Mızrak

³³ Fatih'in kullandığı kılıçlar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Turgay Tezcan, “15. Yüz Yılda Değişik Form Gösteren Türk Kılıçları”, *Sanat Dünyamız*, S. 25, 1982.

³⁴ Fatma Kaytaç, *Behiştî Ahmed Çelebi -Târîh-i Behiştî Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/ 1389-1502) II-*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2016, s.253.

³⁵ Konuyla ilgili tespit edilen diğer beyitler şöyledir: Tursun Bey (s. 77), Molla Aşkî (D., K. 3/23, K. 3/54), Cem Sultan (CH., b. 977).

³⁶ Mustafa Zeki Terzi, “Mızrak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2005, C. XXX, s. 3-4.

geleneksel Türk silahlarından biridir ve Osmanlı devletinde de savaşlarda tercih edilmiştir.

“Nîze”, “kargı” ve “sinan” kelimeleriyle de beyitlerde yer alan mızrak gerçek anlamıyla savaştaki mahareti ve gücü vurgulamak amacıyla; kimi beyitlerde de mecazi yönüyle sevgilinin kirpiklerini tarif ederken de kullanılmıştır. Fatih dönemi şairleri de beyitlerinde kılıç kadar çok olmamakla birlikte mızrağı kullanmışlardır. Fatih Sultan Mehmet’in mızrağı keskinliği, sivri ucu, gücü ve heybeti ile kendine şiirlerde yer bulmuştur. Fatih mızrağıyla düşmanlarına korku salmaktadır:

Kaçan kim ol eline ala nîze
Olur düşmen yüreği rîze rîze
(Cem Sultan, CH. b. 973)

O padişah mızrağını ne zaman eline alsa düşmanın yüreği paramparça olur. Fatih’in, düşmanlarını korkutmak ve onların yüreklerini korkudan paramparça etmek için savaşmasına yahut mızrağını atmasına gerek yoktur. Mızrağını eline alması yani savaşmaya niyetlenmesi bile düşmanını korkudan titretecektir diyen Cem Sultan gibi Fatih’e en çok kaside sunan Molla Aşkî de düşmanlarının Fatih’in mızrağından ne kadar korktuklarını şöyle söylemektedir:

Fir‘avndur ḥasīduñ nîzeñden anuñ için
Gözlerine görinen fi‘l-i ‘aşā-yı Mūsā
(Molla Aşki, D., K. 25/31)

Padişahım, kıskanç düşmanların Firavun oldukları için senin mızrağından onların gözlerine Musa’nın asasının yaptığı işler görünmektedir. Beyitte Hz. Musa’nın asasına telmih yapılarak Fatih’in mızrağının maharetleri anlatılmak istenmiştir.

Fatih’in beyitlerde Hz. Musa’ya teşbih edildiği beyitlere “Tarihî Şahsiyetler ve Efsanevî Kahramanlarla İlişkilendirilmesi ile İlgili Görüşler” bölümünde yer verileceğinden Hz. Musa ve Firavun arasındaki olaylar o bölüme havale edilmiştir.

Görüldüğü üzere Fatih Sultan Mehmet’in mızrağı onun savaştaki başarısına ve stratejik zekasına işaret etmektedir. Kimi beyitlerde ise Fatih’in mızrağı dolayısıyla mitolojik kahramanlarla kıyas edildiği görülmüştür.

Eline nîze-i ser-tîz alursa yâ çevgān
Naẓîr-i Rüstem-i Destān u Zāl olur güyā
(Cemâli, MF. 704)

Eline sivri uçlu mızrağını ya da çevganını aldığında sanki Zal ve Destanın Rüstemi gibi olur şeklinde diliçi çevirisi yapılabilecek beytinde Cemâlî Fatih'in mızrağını ya da ucu eğri bir sopa olan çevganını eline aldığında ünlü bir mitolojik kahraman olan Rüstem'e benzeyeceğini söylemektedir. Meşhur Şehnâme kahramanı Rüstem kahramanlığı, savaşçılığı, heybeti ve gücü ile tanınmıştır. Beyitte Fatih'in mızrağı eline alınca heybetli görünmesi bu yüzden Rüstem ile tarif edilmiştir. Beyitte ayrıca Fatih'in mızrağı için keskin ve sivri uçlu anlamına gelen "sertîz" sıfatı kullanılmıştır. Fatih'in mızrağının keskinliğinden bahseden bir diğer örnek de Fetihnâme'de yer almaktadır:

Şu resme vardı tîzlik nîzesinde
Geçer durmazdı a'dâ'nuñ biñinde
(Kıvâmî, F. s. 328)

Fatih'in mızrağının kimi beyitlerde asa gibi farklı nesnelere ve ağaca benzetildiğine de rastlanmıştır. Molla Aşkî bir gazelinde Fatih'in düşman avlayıcı mızrağının bir ağaç gibi olduğunu ve savaş zamanı geldiğinde bu ağacın yapraklarının Allah'ın yardımı ve meyvesinin de zafer olduğunu söylemektedir.

Bir şecerdür nîze-i düşmen-şikâruñ kim aña
Rûz-ı ceng olduğda olur berg nuşret ber zafer
(Molla Aşkî, D., G. 27/3)

Beyitten anlaşılan bir diğer önemli nokta ise Fatih'in Allah'ın yardımına mazhar olduğu görüşüdür. Şairler Fatih'ten bahsettikleri şiirlerinde Allah'ın yardımını sıklıkla dile getirmişlerdir.³⁷

1.2.1.5. Ok ve Yay

Ok ve yay ötelerden beri savaşta Türk toplumunun başlıca silahıdır. Orta Asya'dan kalan kaynaklara dayanarak ok ve okçuluğun tarihini Türkler için epeyi

³⁷ Mızrağı üzerinden Fatih'i anlatan beyitlerin diğer örnekleri şöyledir: Hafî [K. 211/17 (Murat A. Karavelioğlu, **Mecmu'a-i Kasâ'id-i Türkiyye**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015, s. 952)], Molla Aşkî (D., K. 3/28, K. 3/48, K. 3/53, K. 5/8, K. 47/37), Ahmet Paşa? [K. 113/106 (Murat A. Karavelioğlu, **a.g.e.**, s. 600. "Çalışmada s. 57'de yer alan tabloya göre beytin Ahmet Paşa'ya ait olup olmadığı kesin olarak tespit edilememiştir.")] , Tursun Bey (TEF., s. 115), Necâtî (D., K. 6/30), Karamanlı Nizâmî (D., K. 5/70).

köklü olduğu söylenebilir. Türkçenin ilk kaynaklarından *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te ok ve okçuluk ile ilgili birçok bilginin bulunması da bu görüşü desteklemektedir.³⁸

Okçuluğun önemini İslamiyet öncesi devirlerden İslami devirlere de taşımış olmasının temelinde hiç şüphesiz ok ve okçuluk hakkındaki âyet ve hadisler yatmaktadır:

“Bir kimse hırkasını ok atmak için omzundan çıkarıp bırakarak atış yerinde yürüse Allahü teâlâ yanında onun her bir adımına, bir mümin köle azat etme sevabı verilir.”³⁹

“Bir kimse Allah yolunda düşmana okunu atsa, o ok ister düşmanı vursun, isterse vurmasın, o kimse hakkında atılan bu okun sevabı ile ilgili olarak, İsmail aleyhisselâmın çocuklarından dört şahsı azat etmiş gibi karşılığında sevap verilir.”⁴⁰

Okçuluk Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar oldukça fazla rağbet görmüş, bu dönemde ateşli silahların yaygınlaşmasıyla geri plana atılmaya başlamışsa da Fatih'in Otlukbeli gibi zaferlerinde okçuların rolü büyüktür. Bununla birlikte Fatih'in okçuluğa özel bir önem verdiğini söylemek yanlış olmaz. Öyle ki İstanbul Okmeydanı halkın ve askerlerin ok atması için Fatih tarafından vakfedilmiş ve korunması emredilmiştir. İstanbul'un fethinden sonraki yüz, yüz elli yıl Türk okçuluğunun altın dönemidir ve sonrasında gerileme başlayacaktır.

Ok ve yay Tükler için sadece bir savaş aleti değil, aynı zamanda bir kültür ögesidir ve Türk tarihinde siyasî ve hukukî sembol olarak da kullanılmıştır.⁴¹

Ok ve yay hem askerî alanda hem de sosyal alanda bu kadar yaygınken edebiyatın da buna kayıtsız kalması elbette beklenemezdi. Beyitlerde sıkça rastlanılan

³⁸ Besim Atalay, *Kaşgarlı Mahmud Divanu Lugati't-Türk Tercemesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985-1986, C. IV.

³⁹ Mustafa Kânî Bey, *Okçuluk Kitabı Telhîs- Resâ'ilât-ı Rumât (Asıl metin ve günümüz Türkçesi ile)*, Haz. Kemal Yavuz, Mehmet Canatar, Editör: İ. Aydın Yüksel, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2010, s. 14.

⁴⁰ Mustafa Kânî Bey, *a.g.e.*, s. 16.

⁴¹ Ok ve yayın Türk devlet geleneğinde üstünlük ifade atması hk. bk. Osman Turan, “Eski Türklerde Okun Hukukî Bir Sembol Olarak Kullanılması”, *Bellekten*, C. IV, S. 35, Temmuz 1945, s. 305-318.

ok ve yay gibi okçuluk terimlerinin yanı sıra bizzat okçuluk hakkında Osmanlı'da yazılmış birçok müstakil eser de bulunmaktadır.⁴²

Fatih Sultan Mehmet dönemi şairleri de Fatih'ten bahsettikleri şiirlerinde onun oku ve yayı ile ilgili beyitlere yer vermişlerdir. Genellikle Fatih'in askerlikteki istidadına işaret eden bu beyitlerin yanı sıra az da olsa sevgili olarak Fatih'in bakışlarını anlatan beyitler de vardır.

Fatih döneminin önemli tarih yazıcılarından Kıvâmî'nin oktan bahsettiği beyti şöyledir:

Okından şu bigi peykân şamardı
Yüreginden 'adūnuñ kan şamardı
(Kıvâmî, F., s.328)

Beyte göre Fatih'in okunun ucundan peykan damladığında düşmanın yüreğinden de kan damlamaktadır. Peykan okun ucundaki demir anlamına gelmekte ve peykaniyle düşmanın kanını akıttığına işaret edilmektedir. Beyitten anlaşıldığına göre Fatih'in oku düşmanına öyle bir korku salmaktadır ki oku gören düşmanın yüreği kanla dolup taşmaktadır.

Fatih'in oku ve yayından birlikte söz eden beyitler de vardır. Molla Aşkî'nin beyti de bunlardan biridir:

Çavsünde tirüni gerer olsa[n] Āreş gözi
İsterdi zīnhār nite kim Sifendiyār
(Molla Aşkî, D., K. 3/59)

Eğer yayında okunu gerecek olsan Areş'in gözü Sifendiyar'ın gözü gibi aman dilerdi mealindeki bu beyitte Aşkî'nin Acem kahramanı ve Şehnâme karakterlerinden olan İsfendiyar ve Areş'ten bahsetmesi sebepsiz değildir. Bunlardan birisi lakabı Āreş-i kemangîr olan ve okçuluğuyla bilinen Areş⁴³, diğeri ise okçulukta maharetiyle nam salmış fakat gözüne atılan okla öldürülmüş olan İsfendiyar'dır⁴⁴. Aşkî'ye göre Areş bile Fatih'in okunu yayında çekilmiş görse İsfendiyar gibi öldürülmekten korkacaktır.

⁴² Örnek eserler için bk. Süleyman Kani İrtem, "Kemankeşliğe Dair Yazılmış Tarihi Eserler", **II. Mahmud Devri ve Türk Kemankeşleri**, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, İstanbul, Temel Yayınları, 2005, s. 141-144.

⁴³ Firdevsî, **Şahnâme II**, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2016, s. 759, b. 26375.

⁴⁴ Ali Zengin, **Şehnâme'de Görülen Kahramanların Klasik Türk Edebiyatına Yansımaları** Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012, s. 132-137.

Beyitte Aşkî Fatih'in okçuluktaki mahirliğine vurgu yapmakta ve onu okçuluğuyla ünlü Areş ile kıyaslamakta ve üstün görmektedir.

1.2.2. Fatihliği

Fatih Sultan Mehmet ilk olarak on iki yaşında Osmanlı Devleti'nin başına geçmiş, otuz iki yıl boyunca hüküm sürmüştü ve başta İstanbul olmak üzere birçok yeri fethetmiştir. Fethettiği yerler arasında Amasra, Bosna, Eğriboz, Midilli, Trabzon, Sırbistan, Kastamonu gibi yerler bulunmaktadır. Osmanlı devleti'nin askerî teşkilatlanmasında da Fatih'in büyük rolü vardır.

Fatih Sultan Mehmet'in "Fatih" unvanını almasından da yola çıkarak onun döneminde birçok önemli fethin yapıldığını söylemek mümkündür. Şüphesiz onun gerçekleştirdiği en önemli fetih İstanbul'un fethi olmuştur.

Şiirlerde Fatih'in fetihlerinden bahsederken şairler özellikle İstanbul fatihliğini ve "Ebu'l-feth" sıfatını öne çıkarmışlardır. Hatta Fatih devrini anlattığı tarihinde Tursun Bey "*Tarih-i Ebu'l-Feth*" ismini vermiştir. Kitapta Fatih'in bu lakabından şöyle söz edilmektedir:

Ne mihr mihr-i hilāfet Meḥemmed-i ğāzī
Lakabda Fātih-i Ḳostantiniyye vü Bü'l-feth
(Tursun Bey, TEF., s. 33)

Beyitte Fatih için "hilafet güneşi", "Kostantiniye fatihi" ve "fetih babası" sıfatlarının kullanıldığı görülmektedir. Yine aynı kitapta yer alan, Fatih'in doğru bir bakışa ve övülmeye layık bir ahlaka sahip olduğunun belirtildiği bu beyitte de onun için fethin babası sıfatını kullanılmıştır:

Çün şeh-i Bü'l-feth-i zü'r-re'yi's-sedīd
Şeh Mehemmed Hān-ı zü'l-ḥulḳı'l-ḥamīd
(Tursun Bey, TEF., s.79)

Fatih'i methetmek üzerine olan genel eğilimin aksine Fatih'i kin tutmaktan ve uygunsuz tavırlardan menetmek amacıyla yazılan şu beyitte de "ebu'l-feth" sıfatının kullanıldığı görülmektedir:

Düşe mi bā-ḥuşuş Ebu'l-fethē
Öyle atvār-ı nā-sezā ile kīn

(Sinan Paşa, KA., s.204)⁴⁵

Sinan Paşa beyitte uygunsuz ve kin dolu davranışların bilhassa Ebu'l-feth lakaplı Fatih Sultan Mehmet'e yakışmayacağını söylemektedir.

Ebu'l-feth sıfatının kullanıldığı bir diğer beyit de Ahmet Paşa'ya aittir. Mecmuada yer alan bu beyinde Ahmet Paşa, Fatih için "Osmanlı'nın övüncü" sıfatını da kullanmaktadır. Beyit Fatih için *zamanın şahı, Osmanlı'nın övüncü ve fetih babası, lütuf ve hayriyet dünyasının şerefli ve ululuk göğü* gibi baştan sona methedici sıfatlarla doludur:

Şeh-i zemâne Ebu'l-feth[ü] fahr-i 'Osmānī
Sipih-r-i mecd ü ma'ālī cihān-ı fazl u veķār
(Ahmet Paşa? K. 113/90)⁴⁶

Şüphesiz Fatih Sultan Mehmet'in en önemli fethi 1453'te aldığı İstanbul'dur ve şairler şiirlerinde özellikle İstanbul fatihi oluşundan ve İstanbul'u fethetmeye müyesser olabilen tek padişah olduğundan söz etmişlerdir. Enverî *Düsturnâme*'sinde bu konuyu anlatmaktadır:

Çok çeriyle geldi nice pâdişāh
Hâķ ta'ālā vermedi bu fethe rāh

Yapılıp devr-i Süleyman'dan berü
Çok selātin fetihine vermişti rü

Cümlesi ol hāset ile gitdiler
Fetihine anuñ vasiyyet etdiler

Fazlına bu pâdişāhundur delīl
Āleme zıll-ı İlāh'undur delīl
(Enverî, Ds., b. 553-558)

Beyitten de anlaşıldığı üzere İstanbul birçok padişah için büyük bir emeldir. Fakat uğruna nice saltanatlar feda edilmiş, defalarca kuşatılmış, alınamayınca sonraki hükümdarlara vasiyet edilmiş olan bu şehrin fethini Allah yalnızca Fatih Sultan Mehmet'e nasip etmiştir. Bu da beyitte Fatih'in Allah'ın gölgesi oluşuna ve kıymetinin büyük oluşuna delil olarak gösterilmiştir.

⁴⁵ Beyit şurada bulunmaktadır: Gelibolulu Mustafa Âli, **Kühü'l-Ahbâr: Fatih Sultan Mehmed Devri, 1451-1481**, Haz. M. Hüdai Şentürk, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013 C. II.

⁴⁶ Murat A. Karavelioğlu, **a.g.e.**, s. 599. (s. 57'de yer alan tabloya göre beyit Ahmet Paşa'ya aittir. Ancak bu bilginin doğruluğu kesin olarak tespit edilememiştir.)

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'un fethine Kur'an-ı Kerim'den aldığı tek bir kelime ile tarih söylemiştir: “âhirûn”. Hızır Paşa ise bu veciz kelimeyi bir beyit içerisinde tamamlamıştır ve ikisinin de ebced değeri 857 yani İstanbul'un fethinin hicri yılına karşılık gelmektedir:

Feth-i İstanbul'a nusret bulmadılar evvelün
Feth idüp Sultân Mehemmed yazdı târîh âhirûn
(Hızır Paşa)⁴⁷

Bu beyit Âşık Çelebi tezkiresinde sehven Mahmud Paşa (Adnî)'ye ait beyitler arasında verilmiştir.⁴⁸ Beyte göre bundan öncekiler İstanbul'un fethi için Allah'ın yardımını alamamışlardır fakat Sultan Mehmet İstanbul'u fethederek halefi için bir tarih yazmıştır.

İstanbul'un ne kadar önemli bir yer olduğuna işaret ederek bunun üzerinden Fatih'i yücelten şairlerin yanı sıra Rızâyî gibi Fatih'in fethine nail olduğu için övünmesi gerekenin İstanbul olduğunu söyleyen şairler de vardır:

O şehün feth ile tebşîrine kim oldı sezâ
Gülşen-i cennete nâz itse revâ İstanbul
(Rızâyî, K. 2/20)⁴⁹

İstanbul o şahın fetih ve müjdesine eriştiği için cennetin gül bahçelerine naz etse yeridir anlamındaki beyte göre İstanbul, Fatih onu fethettiği için cennete bile naz yapabilecek bir makama kavuşmuştur.

Fatih'in fethettiği yerleri küffarın elinden kurtarması, şehrin ihyası, yeniden imarı da şiirlerde sıkça konu olmuştur. İstanbul da Fatih sayesinde küffarın elinden kurtulmuş bir şehirdir:

Göçürdi menzîl-i Kostantiniyye'den küfri
Ki ehl-i dîn ideler iftihâr-ı feth ü zafer
(Cemâlî, D., KK. 2/4, b.14)

⁴⁷ Ahmed Süheyl Ünver, **İstanbul Fethiyle Kalelerinin Manzum ve Mensur Tarih İbareleri**, İstanbul, Fethi Derneği Neşriyatı, 1953, s. 11.

⁴⁸ Âşık Çelebi, **Meşairü's-Suara**, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, 2010, C. II, s. 1058.

⁴⁹ **Mehmed Ali Çelebi (Rızâyî): Divân-Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük, Tıpkıbasım**, İstanbul, Haz. Mustafa Demirel, 2005.

Divanında yer alan feth ü zafer redifli kıta-i kebiresinde Cemâlî, *Kostantiniye'den küfrü yok ettiği için din ehli fetih ve zaferle iftihar etsinler* mealindeki beytinde bu durumu işlemektedir.

İstanbul'un fethi için yaygın olarak kullanılan tabirlerden bir tanesi de “feth-i mübîn”dir. Fetih suresinin ilk ayetine⁵⁰ atıfla söylenen bu tabir Fatih'in Allah'ın izniyle Hz. Peygamber'in müjdelediği padişah olduğuna işaret etmektedir.

Ġazā-yı ekberi oldı beyān-ı feth ü mübîn
Cihānı tutmağ için iştihār-ı feth ü zafer
(Cemâlî, D., KK. 2/4, b.17)

Beyitte fetih ve zafer şöhretinin tüm dünyaya yayılması için “feth-i mübîn” ayetinin açıklamasının bu büyük cihat yani İstanbul'un fethi olduğunu söyleyen Cemâlî Fatih'in bu ayette bahsedilen apaçık fethi yapan kişi olduğunu ifade etmektedir.

Bahsi geçen ayetten fetih ayeti şeklinde bahseden Cem Sultan

Rāyāt-ı rif'atiñe āyāt-ı feth lāzım
Olmasa olmaz idi anuñla haşm mülzem
(Cem Sultan, CH., b. 1013)

beytinde Fatih için sancaklarının yüksekliğine fetih ayeti lazımdır, o olmasaydı düşman susturulamazdı diyerek Allah'ın inayetine işaret etmektedir. Cem Sultan'a göre Fetih suresinin ilk ayetinin yardımı ile Fatih düşmanı bertaraf edebilmiştir.

1.3.İNSANİ TAVIRLARIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER

Lutf u kerem ü hıulq u şehāvetle müzeyyen
Fazl u hüner ü 'ilm ü şecā'atle muhallā
(Ahmet Paşa, D., K. 11/50)

O padişah, lütuf, kerem, güzel huy ve cömertlikle süslenmiş ve fazilet, hüner, ilim ve cesaretle donatılmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in padişahlar içinde öne çıkmasının sebepleri arasında onun insani özelliklerinin büyük bir yeri vardır. Dönemin tarih kitaplarında da sıkça bahsi geçen insani özellikleri Fatih'ten bahsedilen şiirlerde de şairlerin sıkça başvurduğu konulardandır. Dönemin nâzım ve nâsirlerinin ortak olarak söyledikleri hususlar Fatih'in adaleti sağlama kaygısı taşıyan, cömertliğiyle öne çıkan, dostlarından lütfunu, düşmanlarından kahrını esirgemeyen bir sultan olduğudur.

⁵⁰ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا : Sana apaçık bir fetih ihsan ettik. (Kur'an-ı Kerim, 48. Sure 1. ayet)

Bunların yanı sıra Fatih güzel ahlakı ile de nazara alınmıştır ve bunun sebeplerinden birisi onun devrin önde gelen alimlerinin rahle-i tedrisinden geçmiş olmasıdır.

Bu bölümde Fatih'in adaleti, ahlakı, cömertliği, feraset sahibi olması, lütufkârlığı ve şefkatinden söz eden beyitlere yer verilecektir.

1.3.1. Adaleti

Fatih Sultan Mehmet adil bir hükümdardır. Devletin idaresindeki bu tavrı hususi iletişiminde de kendini göstermektedir. Fatih'in adil bir hükümdar oluşu şairlerin şiirlerinde sıkça yer verdiği bir husustur. Kendisi de bir şair olan Fatih'in en küçük oğlu Cem Sultan babasına sunduğu *Cemşîd ü Hurşîd* isimli mesnevisinde adaletinden söz ederek Fatih'e şöyle seslenmektedir:

İy cevher-i kelâmuñ nazm-ı nizâm-ı 'âlem
V'iy nûr-ı şem'î 'adlûñ şems-i cemâl-i âdem
(Cem Sultan, CH., b. 1000)

Ey sözünün cevheri alem düzeninin sırası ve adaletinin mumunun ışığı Âdem'in cemali olan padişah diyerek babasına hitap eden şehzade Fatih'in adaletinin Allah'ın kanunlarını uygulamak üzerine kurulu olduğunu vurgulamaktadır. Burada cemâl-i âdemden kasıt Allah'ın cemalidir.

Benzer minvalde Adnî de Fatih Sultan Mehmet'in adaletinin Hz. Peygamber'in şeriatının koruyucusu olduğunu ifade etmektedir:

Hân-ı Muhammed kim anuñ 'adli şehâbı nemile
Tâzedür sebzegeh-i şer'î Resûl-i Medenî
(Adnî, D., K. 1/19)

Medineli Resul'ün şeriatının çimenliği Muhammed Han'ın adalet bulutunun nemiyle tazedir diyen Adnî'ye göre Fatih'in adaleti Hz. Peygamber'in şeriatını hala diri tutmaktadır. Adnî'nin burada vurguladığı asıl hususun İslam'ın kaim olmasının yolunun hâkimiyetten değil, adaletten geçmesi olmasına dikkat etmek gerekir. Anlaşıyor ki Fatih İslam'ın kurallarını uygulamakta adaletli davranmaktadır. Ayrıca beyitte yer alan adalet bulutu tabiri bulutun yağmur getirmesine işaret etmektedir. Yağmur bereket anlamına gelmektedir ve Fatih adaletiyle halkına bereket getirmiş, halkın bahara kavuşmasını sağlamıştır.

Fatih'in adaletinin bir diğer işlevini ise Cem Sultan şöyle ifade etmektedir:

Zulm ile her kim ölse fi'l-hâl zinde eyler
'Adlũñde var meger kim nuṭṭ-ı Mesih-i Meryem
(Cem Sultan, CH., b. 1020)

Zulümle kim ölse o anda onu canlandırır çünkü o padişahın adaletinde Meryem oğlu Mesih'in kelamı vardır. Fatih'in Allah ve Hz. Peygamber ile ilişkilendirilen adaletini Cem Sultan bu sefer de Hz. İsa ile onun ölümlere can verme mucizesi yönünden ilişkilendirmektedir. Nitekim Hz. İsa'nın bu mucizesi hakkında Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: “Allah, onu İsrâiloğullarına bir peygamber olarak gönderecek (ve o da onlara şöyle diyecek): ‘Şüphesiz ben size Rabbinizden bir mucize getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir şey yapar, ona üflerim. O da Allah'ın izniyle hemen kuş oluverir. Körü ve alacalıyı iyileştiririm ve Allah'ın izniyle ölümleri diriltirim. Evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer mü'minler iseniz bunda sizin için elbette bir ibret vardır.’”⁵¹

Cem Sultan'ın, Fatih'in adaleti de zulüm gören herkesin imdadına Hz. İsa'nın nefesi gibi yetişmekte ve onu kurtarmakta olduğunu söylediği gibi Hafî de Fatih'in adaletine sırtını dayayıp rahatlayan saman için kehribarın bir çöp kadar bile değerli olmadığını Hafî şöyle ifade etmektedir:

Dīvār-ı 'adline_arḳa virüp fâriğ oldı kâh
Bir çöpe degmez oldı zamânında keh-rübâ
(Hafî, D., K. 1/25)⁵²

Fatih'in adaletinden bahsedilen beyitlerde dikkat çeken bir diğer husus da onun elinden sıkça söz ediliyor oluşudur. Lutfî'nin beyti buna örnek teşkil etmektedir:

Ėarḳ oldı baḫr-i cüduñ ile mâye-i niyâz
Ṭayy oldı dest-i 'adlũñ ile nâme-i sitem
(Lutfî, MKT., K. 181/24)⁵³

Niyaz mayası cömertlik denizinde boğuldu ve sitem mektubu adaletinin elinde havalanıp uçtu.

⁵¹ Halil Altuntaş, Muzaffër Şahin, **Kur'an-ı Kerim Meâli**, İstanbul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, s. 65.

⁵² Beyit, Ersen Ersoy'un yayına hazırlamakta olduğu Hafî divanı çalışmasından alınmıştır.

⁵³ Murat Karavelioğlu, **Mecmu'a-i Kasâ'id-i Türkîyye**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015, s. 851.

Fatih'in adaleti dolayısıyla tarihî şahsiyetlerle mukayese edildiği beyitler de vardır. Bu beyitler ilgili başlık altında inceleneceğinden burada yalnızca bir beyit ile değinmek yeterli görülmüştür:

Hzret-i sultân-ı 'âdil-dil Mehemmed Hân gibi
Bir Tehemten-ten muzaffer-fer Sikender-der mi var
(Cemâlî, D., G. 37/6)

Cemâlî bu beyitte *adil gönüllü Sultan Mehmet Han hazretleri gibi Tehemten vücutlu, muzaffer ışıklı, İskender kapılı mı var* diyerek Fatih'i adil olarak vasıflandırmakla kalmamış, onu tarihî şahsiyetlerden Tehemten ve İskender'in⁵⁴ özellikleriyle de nitelmiştir.

Şairlere göre Fatih adil bir sultan oluşuyla dünyada ün salmıştır. Adnî bunu şöyle ifade eder:

'Adlûñ âvâzı zihî k'oldı revân tîr-şifat
Dest-i qahruñ bükeli yâ bigi qadd-i fiteni
(Adnî, D., K. 1/25)

Senin kahır elin fitnenin boynunu yay gibi büktüğünden beri adaletinin sesi ok gibi yayıldı diyen Adnî'ye göre Fatih'in adaletinin böyle meşhur olmasının altında fitne ile mücadelesi ve onu yenmesi yatmaktadır.

Molla Aşkî ise bu durumun oluşturduğu güven ortamından söz etmektedir:

'Adlûñüñ âvâzesi 'âlemde zâhir olalı
Şîr pistânından içer emn ile büzgâle şîr
(Molla Aşkî, D., K. 48/39)

Padişahım, senin adaletinin ünü aleme yayıldığından beri oğlak aslanın memesinden korkusuzca süt içmektedir. Beyitten anlaşıldığına göre Fatih'in dönemi güven ve huzur ortamının sağlandığı bir dönemdir çünkü Fatih adaletiyle hâkim olduğu her yere ulaşmakta ve güçsüzlerin koruyucusu olmaktadır.⁵⁵

1.3.2. Ahlakı

⁵⁴ İsmail Ünver İskender'in Şehnâme'de son derece adil ve bilge bir hükümdar olarak geçtiğini belirtmektedir. (İsmail Ünver, "İskender", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2000, C. XXII, s. 558.)

⁵⁵Fatih'in adaletinin ele alındığı tespit edilen diğer beyitler şöyledir: Ahmet Paşa (D., K. 28/15), Cem Sultan (CH., b. 948, b. 1016, b. 1023), Kemâl (SN., b. 1907), Tursun Bey (TEF., s. 168), Kıvâmî (F., s. 59), Cemâlî (MF., b.706)

Dönemindeki şairler hükümdarlığının yanında bir insan olarak Fatih'in ahlakının güzelliğinden bahseden beyitler de söylemişlerdir. Onu insanların hayırlısı olarak gören Enverî bu düşüncesini onun doğum gününden bahsettiği beytinde kullandığı sıfatla belirtmektedir:

Han Mehemmed şenbe gecesi meğer
İrteye karşı doğar hayrû'l-beşer
(Enverî, Düs., b. 473)

Doğrusu insanların hayırlısı Mehmet Han cumartesi gecesi sabaha karşı doğar mealindeki beyitte Enverî Fatih için "hayrû'l-beşer" sıfatını kullanarak Fatih'in güzel ahlakına işaret etmektedir.

Fatih'i cihan padişahı olarak gören Cem Sultan bu durumu Fatih'in ahlakının güzel olmasına bağlamakta ve onu iki alemin göz aydınlığı olarak nitelemektedir.

Şeh-i hoş-ğū cihānuñ pādişāsı
Dü 'ālem gözlerinüñ rüşenāsı
(Cem Sultan, CH., b. 947)

Cem Sultan bir başka beytinde adaletle birlikte söz ederek güzel ahlaklı kişilerin aynı zamanda adil olması gerektiğini ifade etmektedir.

'Adlūñ nesīmiyle bāğ-ı cihān mu'aṭṭar
Hulkuñ şemīmiyle gülzār-ı dehr ḥurrem
(Cem Sultan, CH., b. 1018)

Adaletinin latif rüzgarıyla cihan bağlarına güzel kokular yayıldı ve yaratılışının güzel kokusuyla cihanın gül bahçesi şenlendi. Cem Sultan, Fatih'in adaleti ve ahlakından bahsederken beytini koku imgesi üzerinden kurgulamıştır. Genelde sevgiliyi anlatırken başvurulan güzel kokunun bu bağlamda kullanılması alışılmış bir durum değildir. Benzer bir kullanım Ahmet Paşa'da da görülmektedir.

Sulṭān Muḥammed İbn-i Murād ol ki hulḳunun
Bir şemmesiyle tuttu meşām-ı cihānı misk
(Ahmet Paşa, D., K. 13/15)
Sen hoş-ğışāli dün gece medh etmek istedim
Geldi redif için dilime nāgehān misk
(Ahmet Paşa, D., K.13/26)

Murat oğlu Sultan Mehmet'in öyle bir yaratılışı var ki bir zerresiyle cihanın burnunu miskle doldurur ve Şahım, güzel huylu olan seni dün gece övmek istediğimde redif

olarak dilime aniden misk kelimesi geldi anlamlarındaki bu iki beytinde de Ahmet Paşa Fatih'in güzel yaratılışından bahsederken koku imgesinden yararlanmışır.⁵⁶

1.3.3. Cömertliği

Fatih'in öne çıkan bir diğer insani özelliği de cömertliğidir. Şairler Fatih'in cömertliğinden bahsederken genelde deniz imgesine başvurmuşlardır. Bunun sebebi cömertliğinin denizler gibi bitmek tükenmek bilmemesi ve bolluk, bereket sembolü olması, susuzlukları gidermesi gibi özellikleridir.

Hafî, Fatih'in cömertlik denizine ulaşan gönlü susamışları suya kanacağını ve onun lütuf sofrasından söz ettikçe iştahların kabarcığını söylemektedir:

İrdükçe āb-u cūdiña dil-teşneler kanar
Añduqça hân-ı luţfıñı germ olur iştiḥā
(Hafî, MKT., K. 211/27)

Hamîdî, Fatih'e sunmuş olduğu bir kasidesinde onun cömertliğinin aşıkları âbâd ettiğini belirtmiş,

Uşşâkı zinde kılduñ cūd ile her birini
Luţf ile hem nazar kııl bu rind-i bî-nevāya
(Hamîdî, D., K. 1/15)

Âşıkların her birini cömertliğin ile dinçleştirdiğin gibi bu nasipsiz rinde de lütfun ile bak diyerek talepte bulunmuştur.

1.3.4. Feraseti

Şairler şiirlerinde Fatih Sultan Mehmet'in öngörüsü ve sezgileri güçlü bir insan olduğunu dile getirerek Fatih'in feraset sahibi bir insan olduğunu belirtmişlerdir.

Fikr-i firâsetüñle mülküñ serāyı ma'mūr
Dest-i 'adâletüñle devlet esâsı muḥkem
(Cem Sultan, CH., b. 1019)

⁵⁶ Konuyla ilgili bir diğer beyit: Tursun Bey (TEF., s.79)

Beyitte Cem Sultan Fatih'in hem adaletine hem de ferasetine yani zihin uyanıklığına işaret etmektedir. Buna göre Fatih sarayını ferasetli fikirleriyle imar etmiş, devletinin esasını ise adaleti ile sağlamlaştırmıştır.

1.3.5. Lütufkârlığı

Şairler onun lütfundan beyitlerinde defalarca bahsetmişlerdir. Kimi şairler beyitlerinde bu lütuftan hissedar olmak istediklerini söylerken kimileri de bu yönü dolayısıyla Fatih'e methiyeler düzmüşlerdir.

Fatih'in, düşmanlarına olan kahrı ve dostlarına olan lütfu ile meşhur olmuş bir sultan olduğu belirtilmişti. Cem Sultan bu durumu beytinde açıklamaktadır:

Luţfuñ şuyıyla kahrũ odın görenler eydür
Aĥbāba birisi nũş a'dāya birisi sem
(Cem Sultan, CH., b. 1035)

Lütfunun suyu ile kahrının ateşini görenler birisinin dostlarına tatlı, diğerinin ise düşmanına zehir olduğunu söyler. Beyitten anlaşılıyor ki Fatih'in lütfu da kahrı da çok şiddetlidir. Lütfunun su ile eşleştirilmesi bereket ve bolluğa; kahrının ateşe teşbihi ise yakıcılık ve yok ediciliğe işaret etmektedir.

Tursun Bey Fatih'in bu kadar lütufkâr olmasının sebebini açıklamaya çalışmıştır. Buna göre Fatih bunu Allah'ın emri olduğu için ve Kur'an-ı Kerim'de verilen müjdeye nail olabilmek için yapmaktadır.

Bunun muķābelesinde çoğ eyledi ihsān
Le'in şekertũm⁵⁷ ümiziyle ya'ni ol sulţān
(Tursun Bey, TEF, s.115)

Bunun karşılığında "Andolsun, şükrederseniz..." ümidiyle çok ihsan eyledi. Yani Fatih'in lütufkârlığı Allah'ın lütfedenlerin nimetlerini arttıracığı müjdesiyle ilgilidir.

Dönemin tarihçilerinden Kemâl'in söylediğine göre Fatih taht ve tacını götürerek hâkim olduğu yerleri lütfu ile sevindirmektedir. Buradan Fatih'in hoşgörülü

⁵⁷ "Andolsun, şükrederseniz" Ayetin tamamı şöyledir: *وَإِذْ تَأْتِيَنَّكُمْ رُبُكُمُ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ* Kur'an-ı Kerim, 14/7. "Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: 'Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.'" Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, **Kur'an- Kerim Meâli**, İstanbul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, s. 275.

bir padişah olduğu ve fethettiği yerlerdeki halkın Fatih'ten memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Getürüp taht u tâcın kıldı andan
Ki lutfi ile şehri kıldı hândân
(Kemâl, SN. 1990.)

Fatih'in lütfunun çokluğundan bahseden şairler sıkça mübalağaya başvurmuşlardır. Cemâlî de onlardan biridir.

Hazret-i Sulţân Mehemmed Hân ki lutfi bahrınıñ
Kaţresidür şol ki kevnüñ Dicle vü 'Ummânıdur
(Cemâlî, D., K. V/5)⁵⁸

O, lütf denizinin bir katresi bile dünyanın Dicle'si ve ummanı olan Sultan Mehmet Han hazretleridir. Görüldüğü üzere Cemâlî Fatih'in lütfunu bir denize benzetmekte ve bu denizin sadece bir damlasının bile dünyanın en büyük denizlerine denk olduğunu ifade ederek onu lütfu yönünden övmektedir.

Lütfi de böyle bir mübalağa yoluna giderek:

Sulţân Muhammed ol şeh-i ğâzî k'ışiginüñ
Her hâki kân-ı luţf-durur ma'den-i himem
(Lütfî, MKT., K. 181/20)

Sultan Mehmet, eşiğinin her bir toprağı lütf menbaı olan himmetler madeni gazi padişahtır mealindeki beyitte Lütfî'nin Fatih'in eşiğinin bile lütufkârlığından ve onun bol ihsanlarda bulunan bir padişah olduğundan bahsettiği açıkça görülmektedir.

Fatih'i lütuf kaynağı olarak niteleyen diğer bir beyit de Fakîh'e aittir:

Kim emîr-i 'asker-i ihşândur ol kân-ı kerem
Haţtudur şâh-ı benefşe haddidür sulţân-ı gül
(Fakîh, D., K. 6/21)

O kerem menbaı olan padişah, ihsan askerlerinin kumandanıdır; onun hattı benefşelerin şahı ve onun mertebesi güllerin sultanlığıdır mealindeki beyitte Fakîh, padişahı çeşitli sıfatlarla övmektedir ve bu övgüleri Fatih'in "kân-ı kerem" terkiibiyle lütufkârlığında toplamaktadır.

Şairlerin mübalağalı tabirlerine bir örnek de Adnî'de görülmektedir:

⁵⁸ İbrahim Çetin Derdiyok, **Cemâlî: Hayatı, Eserleri ve Dîvânı**, Cambridge, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1994, s.64.

Bîd-i huşke ere luţfı nesîmi yaşarup
Şecer-i naħl bigi bite hemân-dem Peren’i
(Adnî, D., K. 1/23)

Lütfunun latif rüzgârı bir kuru söğüte erişse Peren’i hemen o anda hurma ağacı gibi yetişir. (Peren şekil itibarıyla hurma salkımını andırmaktadır.) Adnî’ye göre Fatih’in lütfu kurumuş bir ağacı canlandırıp meyve verdirecek kadar nüfuzludur.

Fatih’in lütfunun çokluğundan bahsettiği halde bu lütfu nail olamayan Kıvâmî bir beyitle Sultan’a serzenişte bulunmaktadır.

Şāhuñ ihsānu-la ‘ālem cümle māl-a-māl-iken
Bu ‘acebdür kim ben andan düşmişem böyle cüdā
(Kıvâmî, F., s. 62)

*Padişahın ihsanı ile bütün alem ağzına kadar doymuşken benim o ihsanlardan uzak kalmış olmam ne gariptir.*⁵⁹

1.3.6. Şefkati

Şefkati de Fatih’le ilgili beyitlerde konu edilen bir özelliktir ancak şefkatini anlatmaya diğer şahsi özelliklerine göre şairler daha az rağbet göstermişlerdir.

Ahmet Paşa Fatih’in şefkatini bir buluta teşbih ederek anlatmaktadır:

Sāye-i Yezdān Muḥammed Ḥān ki ebr-i şefkati
Sāyebān-ı ‘izz ü devlet kurdı aşhāb üstine
(Ahmet Paşa, D., K. 17/22)

Ashab üzerine şefkat bulutu ile şeref ve mutluluk çadırı kuran Allah’ın gölgesi Mehmet Han’dır. Beyitte bulutun ashab kelimesiyle birlikte kullanılması Hz. Peygamber ve ashabının üzerinde Rahip Bahira ile karşılaşma esnasında bir bulutun gölgelik ettiği ve onları sıcaktan koruduğu hadisesini⁶⁰ akla getirmektedir. Beyitte kastedilen mana Fatih’in dostlarının, yani çevresindeki ilim adamlarının şeref ve mutluluğunu şefkati sayesinde himaye ediyor ve ihsanını çevresi üzerinde tutuyor olmasıdır.

1.4. DİNÎ UNSURLARLA FATİH SULTAN MEHMET

⁵⁹ Fatih’in lütfkârlığı ile ilgili tespit edilen diğer beyitler şöyledir: Tursun Bey (TEF., s. 121), Kemâl (SN., b. 1990), Cemâlî (D., K. 4/13), Cem Sultan (CH., b. 948, b. 1021)

⁶⁰ Hadise hakkında bilgi için bk. Zeynep Canan Koçak, "Bulut Motifinin Arkaik Temelleri ve Hz. Peygamber’i Gölgeleyen Bulut Rivayetleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, C. LIX, S. 1, s. 195 vd.

Şairlerin şiirlerde Fatih'i dinî unsurlardan faydalanarak anlattıkları da tespit edilmiştir.

1.4.1. Peygamberlerle İlişkilendirilmesi

Şairler Fatih'in çeşitli özellikleri ile peygamberlerin hususiyetleri arasında benzetmeler kurmuş ve şiirlerinde bu benzerlikle yer vermişlerdir.

1.4.1.1. Hz. İsa (Mesih)

“Hz. İsa Kur'an-ı Kerim'de İsa, İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, 'Allah'tan bir ruh ve kelime' olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir.”⁶¹ Klasik Türk edebiyatında “Mesih”, “Mesîha”, “Rûhullah”, “Rûhu'l-Kudüs”, “İbn Meryem”.. gibi sıfatlar kullanılarak sıkça anılan Hz. İsa ile ilgili şiirlerde babasız dünyaya gelmesi, bebekken konuşması, ölüleri diriltmesi, hastalara şifa vermesi gibi birçok hadiseden bahsedilmektedir. Türk edebiyatında Hz. İsa'dan bahsedilen şiirlerde genellikle Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilgiler çerçevesinde bir tavır geliştirilmiştir.⁶²

Şiirlerde Hz. İsa ile Fatih arasında hayat bahşedici olmaları bakımından ilgi kurulmakta ve Hz. İsa'nın bu özelliği telmih yoluyla hatırlatılmaktadır.

Bilseydi demiñ mürdeleri ettiğın ihyâ
Cân vire idi ermek için bu deme İsa
(Necatî, D., K. 1/1)

Çevresinde bulunmasına rağmen Fatih'e çok az kaside yazmış şairlerden olan Necatî Bey, bu beytinde Fatih Sultan Mehmet'in nefesinden söz etmektedir. Buna göre Fatih'in nefesi Hz. İsa'nın nefesinden üstün tutulmakta ve *İsa eğer nefesinin ölüleri dirilttiğini bilseydi bu zamana yetişmek için canını verirdi* denmektedir. Necati bu beyitte Hz. İsa'nın can-bahşlıkta Fatih'e öyküneceğini savunmuştur.

1.4.1.2. Hz. Muhammed

⁶¹ Ömer Faruk Harman, “İsa”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2000, C. XXII, s. 465.

⁶² Klasik Türk Edebiyatında Hz. İsa'nın nasıl yer aldığıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk.: Abdülhakim Koçin, “Divan Şiirinde Hz. İsa”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dergisi S. 1, 2009, s. 69-104.**

Fatih Sultan Mehmet şiirlerde hem Hz. Muhammed'in şeriatının koruyucusu olması hem de isminin Muhammed/ Mehemmed şeklinde olmasından ötürü Hz. Peygamber ile ilişkilendirilmiştir. Tursun Bey *Tarih-i Ebü'l-Feth*'te Fatih ve Hz. Muhammed arasındaki ilişkiyi şu şekilde anlatmaktadır:

Ol Muḥammed anda hatm oldı der-i peyamberī
Bu Meḥemmed oldı andan āyet-i dīn-perverī

Ol Muḥammed oldı Hak'tan rehnümāy-ı cümle halk
Bu Meḥemmed andan açtı bāb-ı rahmet-güsterī

Ol Muhammed Hak'tan oldı rahmeten li'l-ālemīn
Bu Meḥemmed halka oldı zıll-ı fazl-ı Tengri

(Tursun Bey, TEF., s.63)

Her beytin ilk mısrası Hz. Muhammed, ikinci mısrası Fatih hakkındadır. Şair, Hz. Peygamber'den o, Fatih'ten bu şekilde bahsetmiştir. *O Muhammed'te peygamberlik kapısı kapandı, bu Mehmet'te dinin koruyuculuk nişanı görüldü. O Muhammed Allah'ın emriyle tüm halka kılavuzluk etti, bu Mehmet merhamet edicilik kapısını açtı. O Muhammed Hak'tan alemlere rahmet olarak yaratıldı, bu Mehmet halk için Tanrı'nın kereminin gölgesi oldu anlamına gelerek Hz. Muhammed ile Fatih'in belîğ bir surette karşılaştırıldığı bu beyit Fatih'in dinin koruyuculuğu, merhametliliği ve Allah'ın gölgesi olması özelliklerini de sıralamaktadır.*

1.4.1.3. Hz. Musa

Üç büyük dinde de önemli bir peygamber olarak kabul edilen Hz. Musa. Firavunla olan mücadelesi ve zaferi dolayısıyla klasik Türk şiirinde de çokça konu edilmiştir. Bu mücadele ile ilgili sıklıkla anılan hadise Firavun ve ordusunun Kızıldeniz'de boğulması hadisesidir. Kaynaklarda hadise ile ilgili İsrailoğulları Mısır'dan çıkarken Firavun ve ordusunun engel olmak istediği, Hz. Musa'nın asası ile Kızıldeniz'i yardığı ve beraberindekilerle karşıya geçtiği, Firavun ve ordusu karşıya geçemedi Kızıldeniz'in eski haline dönerek onları boğduğu kıssa nakledilmektedir.⁶³

Türk şiiri için Hz. Musa ile ilgili en önemli imge onun birçok mucize göstermiş olan asasıdır. Kayadan su çıkarma, gökten kudret helvası indirme, ağaca, ejderhaya ve

⁶³ Ömer Faruk Harman, "Musa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2006, C. XXXI, s. 209.

yılana dönüşme, Kızıldeniz'i ikiye bölme gibi mucizeler göstermiş olan bu asa, Firavun'un sonunu da getiren asadır. Şairler Fatih Sultan Mehmet'in cengaverliği ile Hz. Musa'nın asası arasında benzerlik kurmuşlardır.

Molla Aşkî, Fatih'in kıskanç düşmanlarını Firavun olarak nitelediği beytinde Fatih'in mızrağını gören düşmanların gözlerine Hz. Musa'nın asasıyla gösterdiği mucizeler geldiğini ve onların bu yüzden korktuklarını söylemektedir.

Fir'avndur ḥasīduñ nīzeñden anuñ için

Gözlerine görinen fi'l-i 'aşā-yı Mūsā

(Molla Aşki, D., K. 25/31)

Padişahım, kıskanç düşmanın Firavun gibi olduğu için senin kılıcının yaptıklarını Musa'nın asasının işleri gibi görmektedir diyen Aşkî Fatih'in kılıcına da bu sayede övgüde bulunmaktadır.

1.4.1.4. Hz. Süleyman

Hz. Davut'un oğlu olan Süleyman İslamiyet'te peygamber kabul edilmektedir. Aynı zamanda bir hükümdar olan Hz. Süleyman, Belkıs, Âsaf, Dâvûd gibi kişiler; hüdhüd, çekirge ve karınca gibi hayvanlar; cin, dev, ifrit gibi yaratıklar; saltanat, zenginlik, haşmet gibi sıfatlar; kuş dilini bilme, rüzgâra ve cinlere hükmetme gibi meziyetler; mühür, hatem ve asâ gibi eşyalar gibi birçok yönden edebiyatımızda yer almaktadır. Padişahlar kasidelerde gücü ve hükümdarlığı dolayısıyla Hz. Süleyman'la çokça ilişkilendirilmektedir.⁶⁴

Fatih Sultan Mehmet'ten bahsedilen beyitlerde de buna benzer yönlerle Hz. Süleyman'la ilişkilendirmeler yapılmıştır. Özellikle Hz. Süleyman'ın mührü beyitlerde çokça yer tutmaktadır.

Ḥātemle oldı dehre şeh gerçi kim Süleymān
Teshîr-i saltanâtda tiğ oldı saña ḥātem

(Cem Sultan, CH., b. 1008)

Nasıl Hz. Süleyman mührüyle cihana padişah olduysa sana da saltanatı ele geçirmekte kılıcın mühür olmuştur. Kaynaklardan öğrenildiğine göre Hz. Süleyman, üzerinde ism-

⁶⁴ Hüseyin Akkaya, "Süleyman", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul 2010, C. XXXVIII, s. 60.

i a'zam yazılı olduğu nakledilen mührü ile dünyaya hâkim olmuştur. Bu durum atasözlerimizde de yer bulmuştur: “Mühür kimde ise Süleyman odur.” İşte Cem Sultan da Fatih için mührünün kılıç olduğu ve bu şekilde onun da saltanatını kurduğunu ifade etmektedir.

Hz. Süleyman hakkında yüzüğünü Amine ismindeki eşine emanet ederek yola çıktığı ve ehrimen isminde bir ifritin Hz. Süleyman'ın şekline girerek Amine'yi kandırıp yüzüğü ele geçirerek diğer cinlere hükmettiği kıssası nakledilmektedir.⁶⁵ Daha sonra Hz. Süleyman gelmiş ve durumu anlamış ancak Ehrimen onu saraydan kovmuştur. Sonunda yüzük yine Hz. Süleyman'a dönmüştür ve bu sayede o Ehrimen'i yenmiştir. Klasik edebiyatta Hz. Süleyman'ın ehrimeni dize getirmesi de konu edilmektedir.

İtdüğü hükmile Hâk seni Süleymân-hâtem
Bu ki râm ola senüñ emrüñe dehr ehrimeni
(Adnî, D., K. 1/29)

Padişahım, Allah'ın senin Süleyman mühürlü olmana hükmetmesi ile âlem ehrimeni senin emrine boyun eğerek itaat edecektir. Bu beyitte Adnî'nin Fatih'i “Süleyman-hatem (Süleyman mühürlü)” olarak nitelediği görülmektedir. Bu sıfat şiirlerde padişahlar için gayet yaygın olarak kullanılmaktadır. Adnî de Fatih Sultan Mehmet için kullanmıştır ve bu sıfatın ona Allah tarafından verildiğini söylemiştir. Beyte göre Fatih tıpkı Hz. Süleyman'ın Ehrimeni yendiği gibi düşmanlarını dize getirecektir. Beyitte âlem Ehrimeni Fatih'in düşmanlarını anlatmak için kullanılmıştır. Beyitte mühür dışında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da Fatih'e bu gücü Cenab-ı Hakk'ın vermiş olmasıdır.

1.4.1.4. Hz. Yusuf

İsrailoğulları'na gönderilmiş bir peygamber olan Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf, hayası ve bilhassa yüzünün güzelliği ile meşhur olmuştur. Klasik Türk şiirinde Hz. Yusuf güzelliği dolayısıyla benzetme amacıyla mazmun olarak sıklıkla yer

⁶⁵ Ahmet Talat Onay, “Süleyman”, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Haz. Cemal Kurnaz, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007, s. 358-359.

almıştır. Fatih Sultan Mehmet devri şairlerinin şiirlerinde de Fatih'in Hz. Yusuf'la bu yönden ilişkilendirildiğine rastlanmaktadır.

Yâ felek Mısrında sulţān oldı bir Yūsuf-cemāl
Yâ Züleyhādur tuţar nārenc-i zer-peyker güneş
(Ahmet Paşa K.20/7)

Ahmet Paşa şiirlerinde Fatih için “Yusuf yüzlü” tabirini kullanan şairlerdendir. Bir başka beytinde de,

Cihān-güşāy-ü-memalik-sitān-ı heft iklīm
Muhammed-āyet-ü Yūsuf-cemāl ü Haydar-ceng
(Ahmet Paşa, K. 22/15)

Yedi iklimi fetheden cihan fethedici Muhammed alametli, Yusuf yüzlü, Haydar gibi güçlü diyerek Fatih'e hitap etmektedir.

1.4.2. Diğer Dinî Şahsiyetlerle İlişkilendirilmesi

Fatih Sultan Mehmet şiirlerde sadece peygamberlere değil, bazı din büyükleri ve halifelere de benzetilmiştir.

1.4.2.1. Dört Halife

‘Alī-şıfat çekeli Zü'l-fiķār-ı inşāfı
Birikdi ‘adl-i ‘Ömer birle devlet ü dünyā
(Cemâlî, MF., b. 700)

Cemâlî, Fatih'in ilim, hilm (yumuşak huy) ve haya (utanma duygusu) sahibi olmasını Hz. Osman ile ilişkilendirmektedir.

Delîl olduğına faħr-ı āl-i ‘Osmān’uñ
Budur ki zātına vaşf oldı ‘ilm ü hilm ü hayā
(Cemâlî, MF., b. 693)

Padişahım, senin Osman ailesinin övüncü olduğuna delil ilm, hilm ve haya sahibi olmandır mealindeki beyitte “Osman ailesi” ile kastedilen Osmanlı ailesinden gelmesi olabileceği gibi Hz. Osman'ın soyundan geldiğinin ifadesi de olabilir. Bu görüşe ilim, hilm ve özellikle haya ibareleri dayanak oluşturmaktadır. Buna göre beyitte Fatih'in Hz. Osman'ın sahip olduğu vasıfları da üzerinde toplamış olduğu ifade edilmektedir.

1.5. TARİHÎ ŞAHSİYETLER VE EFSANEVÎ

KAHRAMANLARLA MUKAYESESİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Klasik Türk edebiyatının önemli kaynaklarından biri olan mitolojiden Fatih’le ilgili olan beyitlerde de yararlanılmaması mümkün değildir. İnsanlık tarihine ün salmış büyük birer cihangir olan bu pâdişahlar, meşhur oldukları sıfatlarıyla anılırlardı. Şairler Fatih’i mitolojik şahsiyetlerin öne çıkan özellikleri bakımından mukayese etmişler ve onu ya bu şahsiyetlere denk yahut daha üstün olarak değerlendirmişlerdir. “Şairler, geçmişte, bu insanlara özel isim olmuş bu sıfatların aynısıyla övdüğü kişide de olduğunu söyler, Acem hükümdârlarıyla kıyaslayarak yüceltirlerdi.”⁶⁶ Şehnâme kaynaklı mitolojik kahramanların yanı sıra tarihî şahsiyetler de şairlerin bu mukayeselerine dahil edilmiştir. Fatih’in kişisel özellikleri şiirlerde bu isimlerin öne çıktıkları özellikleriyle mukayese edilmektedir.

1.5.1. Behmen (Erdşîr)

Keyâniyân sülalesinden İsfendiyar’ın oğlu olan Erdşîr’in lakabı olan Behmen, kelimesinin on altı farklı anlamı olduğu ifade edilmektedir.⁶⁷ Bunların arasında sıfat olarak zeki, Şehnâme’de bir meleğin adı, küçük yaşına rağmen âlim olan kişi, Brahmanizm dininin kutsal kelimelerinden biri, Şehnâme’ye göre İran’da bir kale, Türkçede bir çiçek ismi ve güneş takviminin on birinci ayına verilen isim gibi anlamları bulunmaktadır. Klasik şiirde Behmen kahramanlığı, ululuk ve azameti sembolize etmektedir.⁶⁸ Şiirlerde Behmen’in bilhassa taht ve tacından söz edilmektedir. Molla Aşkî Fatih’i Behmen’e benzettiği beytinde onun Dârâ gibi zafer kazanan bir padişah olduğundan söz etmektedir.

Hüsrevâ ol Behmen-i Dârâ-zafersin sen bugün
Kim kemend-i kâmuñadur tûsen-i eyyâm râm
(Molla Aşkî, D., K. 9/14)

1.5.2. Behram

Behram, Sâsâniyân sülalesinden Yezdgird’in oğlu olan İranlı bir padişaktır. Behram-ı Gur olarak bilinen hükümdara bu sıfatın vaktinin büyük çoğunluğunu yaban

⁶⁶ Dursun Ali Tökel, **Divan Şiirinde Şahıslar Mitolojisi**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 85.

⁶⁷ Mütercim Âsım Efendi, **Burhân-ı Katı**, İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, s. 133-134.

⁶⁸ Dursun Ali Tökel, **a.g.e.**, s. 92.

eşegi avlamakla geçirdiğinden verildiğine dair rivayetler⁶⁹ olduğu gibi, bir çukura düşerek ölmesinden ötürü hem çukur hem de yaban eşegi anlamlarına gelen “gur” kelimesinin kendisine sıfat olarak verildiği de rivayet edilmektedir. Döneminde yıllarca kimsenin ölmediği, eğlencenin ve sefanın hüküm sürdüğü bu padişah divan şiirinde kahramanlığı, adaleti ve cesaretiyle konu edilmiştir. Şairler Behram-ı Gur kullanımıyla aynı zamanda ölüme ve dünyanın geçiciliğine de işaret etmişlerdir.

Tań mıdur emrine olsa Behmen ü Behram rām
K’ol şehüñ Kisrî vü Dārā bende-i fermānıdur
(Cemâlî, D., K. 5/9)

1.5.3. Bijen

Rüstem’in torunu ve Giv’in oğlu olan Bijen klasik Türk şiirinde kahramanlık sembolü olarak kullanılmasının yanında düşmanı Efrâsiyâb’ın kızına âşık olduğu için kapatıldığı kuyuda yıllarca kalması hadisesiyle de yer almaktadır. Bu hadiseye telmih için şiirlerde “çâh-ı Bîjen” ifadesi kullanılmaktadır.

Fatih’in Bîjen’e denk addedildiği bir beyit Molla Aşkı’ye aittir:

Gîv-i iklîm-i şecâ’et Bijen-i rûz-ı neberd
Hâtim-i mülk-i şehâ Kisrâ-yı tāk-ı kibriyâ
(Molla Aşkı D., K. 4/53)

Beytinde Aşkı, Fatih’e *yiğitlik ülkesinin Gîv’i, savaş gününün Bîjen’i, cömertlik yurdunun Hâtim’i, yücelik kubbesinin Kisrâ’sı* şeklinde seslenmektedir.

1.5.4. Bü’l-Fezâyil

Fatih’in mukayese edildiği isimlerden biri olan Bü’l-Fezâyil (Ebu’l-Fezâyil)’in miladi 1181 yılında Lahor’da doğduğu bilinen ünlü Arap lügat, dil, fıkıh ve hadis âlimi Ebü’l-Fezâil Radıyyüddîn (Radî) es-Sâgânî olması muhtemeldir. Daha çok Sâgânî ismiyle tanınan âlim Hanefî fikhî konusunda eğitim almış Arap dili konusunda otorite olmuş bir isimdir.⁷⁰

⁶⁹ Taberî, **Târih-i Taberî**, (Çev. M. Faruk Gürtunca), İstanbul, Sağlam Yayınları, 2007, C. II, s. 469.

⁷⁰ Mehmet Görmez, “Sâgânî, Radıyyüddîn”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2008, C. XXXV, s. 488.

Bü'l-Fezâyil, hadis ve fıkıh hususundaki ilmi sebebiyle Fatih'le mukayese edilmektedir:

Şâh-ı diyâr-ı devlet Dârâ-yı dâr-ı izzet
Fetvâda Bü'l-fezâyil taqvâda İbn-i Edhem

(Cem Sultan, CH., b. 1012)

Beyitte Fatih'in Dârâ, Bü'l-Fezâyil ve İbn-i Edhem'e benzetildiği görülmektedir. Fetva konusunda Bü'l-Fezâyil'e denk olarak ifade edilmesi Fatih'in dinî eğitim yönünden güçlü bir hükümdar olduğuna işaret etmektedir.

1.5.5. Cemşîd (Cem)

İran'da hüküm süren ilk sülâlelerden Pîşdâdiyân'ın dördüncü ve en büyük hükümdarı olan Cem, bazı kaynaklara göre Hz. Adem'in kendisi, bazı kaynaklara göre ise birkaç nesil öteden torunudur. Güzel bir yüze sahip olduğundan Cem'e “şîr” lakabı verilmiş ve Cem, “Cemşîd” olarak da anılmaya başlanmıştır.

Cem'in dönemi insanlık tarihi açısından verimli bir dönem olmuş, birçok ilim bu dönemde oluşmuştur. “Çok akıllı bir hükümdar olan Cem, dönemindeki bu büyük ilerlemenin verdiği gururla tanrı olduğunu iddia etmiş ve insanların tapmaları için heykellerini yaptırarak her tarafa göndermiştir. 700 yıl hüküm süren Cem, yine Pîşdâdiyân soyundan gelen Dahhâk tarafından tahtından indirildikten sonra 100 yıl daha yaşamıştır.”⁷¹

Klasik Türk şiirinde genellikle memduhu övmek amacıyla yer bulan Cemşîd, dünyanın her yerini gören kadehiyle ünlüdür. Bu kadeh, şiirlerde “câm-ı cihannümâ” ya da “câm-ı Cemşîd” olarak geçmektedir. Bunun dışında Cemşîd farklı unsurlarla birarada kullanıldığında farklı anlamlara da gelmektedir.⁷²

Ol zıll-i Hağ ki sâyesine reşk ider hümâ
Âyîne-i cemâline cām-ı cihân-nümâ

(Hafî, MKT., K. 211/1)

⁷¹ Nurettin Albayrak, “Cem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 1993, C. VII, s. 279.

⁷² Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 108.

Hafî bu beyitte Fatih'i Cem'den üstün görerek, Cem'in dünyanın her yerini görebilmesiyle meşhur kadehinin Fatih'in cemal yani yüz aynasını kıskandığını ifade etmektedir.

Konuyla ilgili diğer bir beyit şöyledir:

Ola şafâ-vü 'ayş-ü-murād ile ber-devām
Nite ki 'ahd-i Husrev-i Cemşid-iqtidār
(Necâtî, D., K. 6/26)

1.5.6. Dârâ (Key Dârâ)⁷³

Ünlü *Şehnâme* kahramanlarından biri olan Dârâ, Keyâniyân sülalesinin son padişahıdır. İskender'le girdiği savaşların sonucunda öldürülmüştür. Klasik Türk şiirinde genellikle yücelik ve ihtişam sembolü olarak anılmaktadır ve şairlerin en çok başvurduğu Acem hükümdarlarındanıdır.

Dârâ'yı onun kölesi kabul ederek Fatih'i yücelttiği beytinde Cemâlî şöyle söylemektedir:

Taň mıdur emriñe olsa Behmen ü Behrâm rām
K'ol şehüñ Kisrî vü Dārâ bende-i fermânıdur
(Cemâlî, D., K. 5/9)

O şahın emir kulları Kisrâ ve Dârâ olduğundan Behmen ve Behram'ın o şahın emrine girmesi şaşılacak bir şey değildir. Şairin Dârâ'yı Behmen ve Behrâm'dan daha üstün gördüğü anlaşılan beyitte Fatih şahlar şahı olarak nitelenmektedir.

Cem Sultan da Fatih'i Feridun ve Dârâ'dan daha büyük bir hükümdar olarak nitelemekte ve hatta cihanın meşhur hükümdarlarınının Fatih'in kapı bekçisi olmayı övünülecek bir şey olarak gördüklerini söylemektedir:

Feridün u Key Dārâ vü hākān
İderler fahr aña olmağa derbān
(Cem Sultan, CH., b. 958)

1.5.7. Ehrimen

⁷³ Konuyla ilgili diğer beyitlerin bilgileri şöyledir: Karamanlı Nizâmî (D. K. 5/21), Necâtî (D., K. 6/27), Molla Aşkî (D. K. 9/41), Molla Aşkî (D., K. 65/29), Kivâmî (F., s. 341)

Kötülük tanrısı olduğuna inanılan Ehrimen, bu yolda her türlü cisme bürünebilen ve girdiği kılıklarla hayvanları öldüren yenilmez bir varlıktır. Klasik Türk şiirinde şeytan, dev veya cin gibi kötülüğü sembolize eden varlıklar için kullanılmaktadır⁷⁴:

İtdugi hükmile Hâk seni Süleymân-hâtem
Bu ki râm ola senüñ emrüñe dehr ehrimeni
(Adnî, D., K. 1/29)

Hz. Süleyman ile ilgili başlık altında da incelenmiş olan bu beyitte Ehrimen'den de bahsediliyor olması burada da zikredilmesini gerektirmektedir. Adnî bu beyitte Fatih'e seslenerek Allah onu Süleyman mühürlü olarak yarattığı için dünyanın tüm kötülükleri birleşip gelseler dahi onu yenemeyeceklerini söylemektedir.

1.5.8. Erdevân

Şehnâme'ye göre Eşkâniyân sülalesinin son hükümdarı olan Erdevân'ın, klasik Türk şiirinde güçlü bir hükümdar olması yönüyle övülenle mukayese edilen beyitlerde adı geçmektedir:

Hâk-i rehi ki nâfe-i Çini ider kesâd
Tâc-ı Sikender ü küleh-i Erdevân-durur
(Molla Aşkî, D., K. 11/28)

Onun Çin nafesinin kıtlığa düşüren yolunun toprağı İskender'e taç, Erdevan'a külahıdır. Beyitte şair, Fatih'in yolunun toprağını İskender ve Erdevan gibi hükümdarların başına taç olarak giyeceklerini söyleyerek Fatih'in onlardan üstün bir hükümdar olduğunu ifade etmektedir.

1.5.9. Fağfûr

Çin hükümdarlarına verilen isim olan Fağfur aynı zamanda porselenden mamül eşya anlamına da gelmektedir. Bunların yanında Fağfur Asya'da hüküm sürmüş bir hükümdarın da adıdır. Klasik Türk şiirinde memduh ile mukayese edilmektedir.

Espi öñince irmeg-içün baht u devlete
Fağfûr u Fûr u kayşer ü Dârâ devân-durur
(Molla Aşkî, D., K. 11/3)

⁷⁴ Dursun Ali Tökel, **a.g.e.**, s. 128.

Fağfur, Fur ve Dara talih ve mutluluğa ermek için (o padişahın) atının önünde koşup durmaktadır. Bu beyitte Fatih'in atından medet umduğu söylenen kişiler aslında ünlü padişahlardır. Molla Aşkî, Fatih' i övmek amacıyla onu Fağfur ve diğerlerinden üstün olarak ifade etmiştir.

1.5.10. Feridun

Fatih'in en çok mukayese edildiği mitolojik şahsiyet olan Feridun ünlü bir Acem hükümdarıdır.

Şāh-ı 'ādil-dil Sikender-der Feridūn-fer k'anuñ
Bendesidür ger cihānuñ қаyşer ü hākānidur
(Cemâlî, D. 5/46)

Divanı söz oyunları ile bezeli olan Cemâlî, bu beyitte de farklı bir oyun yapmaktadır. *İskender ve güçlü Feridun o cihan hükümdarı olan âdil gönüllü padişahın köleleridir.* Beyitte Fatih adaleti yönüyle Feridun'dan üstün görülmektedir.

Feridun'un doğrudan hükümdarlığı ile ilgili mukayesenin yapıldığı bir beyit de şöyledir:

Husrevā sen şol Feridūnsın ki ednā bendenüñ
Hāk-i pāyi cevher-i tāk-i ser-i Hākānidur
(Ahmet Paşa, D. 16/37)

Ahmet Paşa Fatih'e hitapla "*Sen öyle bir Feridun'sun ki en aşağıdaki kulunun ayağının toprağı hakanın başındaki tacın mücevheridir.*" diyerek Fatih'i Feridun ile eşdeğer olarak ifade etmektedir. Feridun'un yüce bir padişah olduğunu da beytinde belirten Ahmet Paşa Fatih'in de ondan aşağıda olmadığını söylemektedir.

Kıvâmî, Fatihten bahsedeceği bir beyitte önce ona övgüler sıralamaktadır, bu övgülerden bir tanesi de Fatih'in Feridun gibi bir hükümdar olmasıyla ilgilidir:

Firīdun-fer, müeyyed-yed, muzaffer
Süleymān-қadr(i) şānī-yi Skender

Şeh-i ğāzī Muhammed bin Murād ol
Diler dehr içre kim қoya bir ad ol
(Kıvâmî, F., s. 142)

Feridun saltanatlı, Allah'ın kudret eliyle desteklenmiş muzaffer ve Süleyman kıymetindeki ikinci İskender olan gazi padişah Murat oğlu Muhammet dünyaya iyi bir

*ad bırakmak ister. Görüldüğü üzere beyitte Feridun'un hükümdarlığı yüce görülmekle beraber Fatih'in onunla eşit olduğu ifade edilmektedir.*⁷⁵

1.5.11. Gâve

Klasik Türk şiirinde adaletsizlik ve zulme karşı başkaldırının sembolü olarak kullanılan Gâve, oğullarının on yedi tanesini yemiş olan Dahhak'a karşı çıkardığı isyanla Feridun'un tahta geçmesine vesile olan demircidir.

Fakîh bir beytinde Fatih'in Gave'ye kolayca üstün gelebileceğini ifade etmektedir:

Gerdünda Gâve hamle ider şîr-i râyetüñ
Hurşîd-i feth hem-rehidür tîz ider şikâr
(Fakîh, D., K. 1/30)

Gâve dünyada sancağının aslanına saldırırsa da fetih güneşi o padişahın yol arkadaşı olduğu için onu çabuk avlar.

1.5.12. Giv

Rüstem'in damadı ve Bijen'in babası olan Giv Şehnâme'de maceralarından bahsedilen olağanüstü karakterlerden biridir. Savaşlarda gösterdiği kahramanlıklarıyla klasik Türk şiirine de konu olan Giv, şiirlerde övülen kişinin mukayese edildiği güç sembollerindendir.

Molla Aşkî, Giv, Rüstem ve Zal'in Fatih'in en değersiz kulunun önünde bile bir saygı göstergesi olarak yeri öpeceklerini söylemektedir:

Şâhâ kemîne bendeñüñ öñinde yir öper
Giv-i zemân ü Rüstem-i Destân ü Zâl-i bel
(Molla Aşkî, D., K. 6/31)

1.5.13. Hâtem-i Tâî

Hâtem-i Tâî (Hâtim et-Tâyî, Hâtem-i Tây), Tay kabilesinin reisi olan cömertliğiyle ünlü bir şairdir. Cömertlikteki aşırılığı ile menkıbelere konu olmuştur. "Câhiliye devrinde yaşayan üç ünlü cömertten biri olan Hâtim'in (diğer ikisi Kâ'b b.

⁷⁵ Konuyla ilgili diğer beyitlerin bilgileri şöyledir: Kıvâmî (F., s.360, s. 370), Molla Aşkî (D., K. 8/37)

Mâme ve Herim b. Sinân) bu özelliği darbimesel haline gelmiştir. Bugün dahi birinin cömertliği övülürken “Hâtim’den daha cömert” (ecved min Hâtim) denilmektedir.”⁷⁶

Klasik Türk şiirinde de Hâtem-i Tâî cömertliğiyle anılmıştır ve Fatih Sultan Mehmet’le ilgili beyitlerde Fatih cömertliği bakımından onunla kıyaslanmıştır.

Sehâsını göreydi Hâtem-i Tâî
İderdi kendözünüñ defterin tây
(Cem Sultan, CH., b. 955)

Eğer Hâtem-i Tay onun cömertliğini görseydi, kendisinin defterini yırtardı. Cem Sultan bu beyitte Fatih’in cömertliğinin, yüzyıllar boyu cömertliği ile cihana nam salmış Hâtem-i Tâî’den bile daha üstün olduğunu ve hatta eğer Hâtem-i Tâî Fatih’in zamanında yaşasaydı cömertlikteki şöhretini kendiliğinden bertaraf edeceğini söylemektedir. Şair beyitte tarihî bir şahsiyetle mukayesenin yanı sıra Fatih’in cömertliğine vurgu yapmaktadır.

1.5.14. İbn-i Sinâ

Ünlü Türk tabibi, filozofu ve âlimi olan İbn-i Sinâ, Doğu edebiyatında ilim ve irfanın, hikmet ve felsefenin sembolüdür. İslam âleminin Aristo ve Hipokrat’ı olup şiirlerde onların yerine anılmıştır.

Bû-Ali-yi zemânesin hîredüñ
Hikmet-amûz-ı ‘aql-ı Loqmândur
(Molla Aşkî, D., K. 18/27)

1.5.15. İskender

Büyük İskender ile Zülkarneyn’in arasında bir isim olup, şiirlerde âb-ı hayatı arayan, İran’ı fetheden hükümdar olarak geçmektedir. Hızır ile birlikte kullanıldığında âb-ı hayatla ilişkisi, tek başına kullanıldığında ise savaşçı ve fatih kişiliği akla gelmelidir. Bahtının açık olması ve savaşçı bir şahsiyet olmasıyla bilinmektedir.

Fakîh, Fatih’e sunduğu kasidesinde onu devrin Yusuf yüzlüsü, cihanı yeşillendiren Hızır’ı, zamanın Süleyman’ı ve İskender’i olarak nitelemektedir:

Yüsuf-cemâl-i dehr ü Hızır-sebze-i cihân
İskender-i zamân u Süleymân-ı rûzgâr

⁷⁶ Süleyman Tülücü, “Hâtim et-Tâyî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 1997, C. XVI, s. 472.

(Fakîh, D., K. 1/21)

1.5.16. Keyhüsrev

Acem hükümdarlarından olup Siyavuş'un oğludur. *Şehnâme*'de doğumu, savaşları, tahta geçmesi ve savaşları ile bilinir. Klasik Türk şiirinde kıyas malzemesi olarak kullanılan iktidar, saltanat kudret ve ihtişam sembolü şahsiyetlerden biridir.

Hân Muhammed ki o gerdün-‘azamet der-gehinüñ
Bendesi olmağa Keyhüsrev-ü Dârâ kıyıl
(Necâtî, D., K. 14/18)

Keyhüsrev ve Dara, o felek gibi yüce Muhammet Han'ın dergahının kulu olmaya razıdır. Necâtî Fatih'i Dârâ ve Keyhüsrev'den üstün görmektedir.

1.5.17. Keyûmers

Şehnâme'ye göre ilk Acem padişahı, mitolojiye göre ise ilk insan olarak bilinmektedir. Kaynaklarda ondan yiğit, güzel yüzlü ve iyi niyetli bir olarak bahsedilmektedir.⁷⁷

Molla Aşkî Fatih'i Keyumers, Siyavuş, Minuçehr ve Feridun'a benzetmektedir:

Siyavuş-şaşlet Keyûmers-re'y
Minuçehr-çal'at Feridün şi'âr
(Molla Aşkî, D., K. 12/28)

1.5.18. Lokman

Tıp alanında uzmanlığıyla bilinen Lokman yalnızca bedenî hastalıklara şifa bulabilmekte, aşktan meydana gelen belâlara hiçbir şey yapamamaktadır.

Ahmet Paşa, beytinde Fatih'i Lokman olarak nitelemektedir:

Sû'-i mizâcın 'âlemüñ hikmetle işlâh itmege
Sen Hızır-dem 'İsa-nefes Lokmâna sıhhat yaraşur
(Ahmet Paşa, D., K. 33/8)

Beyte göre âlemin bozuk mizacını düzeltmek ancak Fatih gibi Hızır kanını taşıyan, İsa nefesli bir Lokman'a yaraşacaktır.

⁷⁷ Dursun Ali Tökel, **a.g.e.**, s.180.

1.5.19. Minûçihir

Feridun'un torunu olan Minûçihir saltanatı çok uzun sürmüş olan bir Acem padişahıdır. Şiirlere mukayese amacıyla konu edilmektedir.

Molla Aşkî, Fatih için asrın Feridun'u, devrin Minuçehr'i, cihanın Süleymanı ve zamanın Cem'i demektedir:

Ferîdûn-ı 'aşr ü Menûçihir-i devr
Süleymân-ı dehr ü Cem-i rûzigâr
(Molla Aşkî, D., K. 12/5)

1.5.20. Neriman

İran'ın en önemli pehlivanı olan Neriman, Sam'ın babası ve Zal'in dedesidir. Cesaret ve kahramanlığı açısından şiirlere konu edilmektedir:

Her ki göre seni veğâda şanur
Rüstem-i Zâl ü yâ Nerîmândur
(Molla Aşkî, D., K. 18/36)

Molla Aşkî, Fatih'in savaşta Rüstem ve Neriman gibi olduğunu ifade etmektedir.

1.5.21. Siyâvuş

Rüstem tarafından iyi bir savaşçı olarak yetiştirilen Siyâvuş, Keykâvus'un oğludur. Şehnâme'de anlatıldığına göre kahraman bir yüreğe sahip olmasının yanında doğüstü bir güzelliği de vardır. Şehnâme'de anlatılan en trajik olay Siyâvuş'un ölümüdür.⁷⁸

Molla Aşkî, Fatih için Siyâvuş huylu, Keyumers bakışlı, Minuçehr yüzlü ve Feridun alametli ifadelerini kullanmaktadır:

Siyavûş-ğaşlet Keyūmers-re'y
Minuçehr-ğal'at Ferîdûn şî'âr
(Molla Aşkî, D., K. 12/28)

1.5.22. Sührâb

⁷⁸ Dursun Ali Tökel, a.g.e., s. 205.

Rüstem'in oğludur, Annesi Türktür. Şiirlerde kahramanlık sembolü olarak kullanılmaktadır.

Molla Aşkî, Fatih'in kılıcı karşısında, kahramanlıklarıyla meşhur olmuş İsfendiyâr ve Sührâb'ın duramayacağını ifade etmektedir:

İsfendiyâr ü Rüstem ü Sührâb durmaz
Şimşir-i cân-şikârına bir dem dem-i cedel
(Molla Aşkî D., K. 6/11)

1.5.23. Şâpûr

Şehzâde demektir ve bu isimle bilinen üç hükümdar vardır. Biri Dârâ'nın, biri Erdşir-i Bâbekân'ın, biri ise Zü'l-ektâf'ın oğludur.

Molla Aşkî aşağıdaki beyitte cihan halkının ümidi olan Fatih'i ikinci Cem ve Key olarak nitelemekte ve İskender ile Şâpûr'un onun kölesi olduğunu söylemektedir:

Cem-i düvvüm Key-i şânı ümîd-i halk-ı cihân
Ki bendedür ışiginde Sikender ü Şâpûr
(Molla Aşkî, D., K. 21/2)

1.5.24. Tahmurs

Şehnâme'de geçen Acem kahramanlarından biri olan Tahmurs hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi yoktur. Huşeng'in oğlu olup hayvanları ehlîleşirmesi ve devlere söz geçirmesiyle bilinmektedir. Hükümdarlığı otuz yıl sürmüştür.⁷⁹

Molla Aşkî Fatih'i Tahmurs'a benzetmektedir:

İskender-i Tehemten-şalâbet
Tahmüres-i Keykubâd-efser
(Molla Aşkî, D., K. 29/17)

1.5.25. Timur

1336 yılında Çağatay Hanlığı'nın çöküş döneminde dünyaya gelen Timur, Timurlu hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarıdır. Parçalanmış bir toprakta sıfırdan bir devlet kuran güçlü hükümdar kimliğinin altında sade görünümlü biri yatmaktadır.⁸⁰

⁷⁹ Dursun Ali Tökel, **a.g.e.**, s. 209.

⁸⁰ İsmail Aka, "Timur", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2012, C. XXXXI, s. 174.

Oldukça zeki olan Timur dürüstlükten ayrılmayan bir hükümdar oluşuyla da öne çıkmaktadır. Zira parmağından hiç çıkarmadığı yüzüğünde “Doğruluk selamettir.” anlamına gelen bir ibare vardır.

Fatih Sultan Mehmet de sıdk yönünden Timur’la mukayese edilmiştir:

Kimün kim şıdk oluptur hem-inānı
Bu yolda ol bulusar kāmṛāni

Bi-ḥamdillāh ki ol şeh vaşfidır bu
Ki olurdı ḥāk görse Timur anı

(Tursun Bey, TEF., s. 121)

Yoldaşı doğruluk olan kimse bu yolda mutluluk bulacaktır, Allah’a hamd olsun ki bu, o padişahın vâşfidır, Timur bile eğer onu görseydi kendini yerlere atar, zelil olurdu mealindeki beyitlerde Fatih’in ahlakının güzelliği, bilhassa doğru ve dürüst oluşu vurgulanmakta ve sıdk timsali Timur’dan üstün olduğu iddia edilmektedir.

1.5.26. Tûr

Feridun’un vefatıyla ülkenin başına geçen oğludur.

Tûr-ı Rüstem-heybet ü Hüşeng-i Tahmûreş-şüküh
Selm-i Efrîdûn-sipāh ü kayşer-i Fağfûr-ḳām

(Molla Aşkî, D., K. 9/16)

Şaire göre Fatih, Rüstem heybetinde Tûr, Tahmûres görüntüsünde Hüşeng, Feridun gibi askeri olan Selm ve Fağfur gibi zevkine düşkün Kayser’dir.

1.5.27. Tûs

Kaynaklarda İnan’da eski bir şehrin adı olarak geçen Tûs, Molla Aşkî’nin beytinde geçtiği şekline göre bir Acem kahramanı olmalıdır:

Heybetinüñ vaşfını işidür ise ḥavf ider
Rüstem ü İsfendiyār ü Giv ü Tûs ü Zâl ü Sām

(Molla Aşkî, D., K. 9/21)

Şair, Rüstem, İsfendiyar, Giv, Tus, Zâl ve Sām’ın Fatih’in heybetinin sıfatlarını duyduklarında korkacaklarını söylemektedir.

1.5.28. Zâl

Sâm'ın oğlu ve Rüstem'in babası olan Zâl, yüzündeki tüyler beyaz olduğu halde dünyaya gelmiştir ve bu yüzden “Zâl-ı Zer” olarak da bilinmektedir. Babası Sâm, Zâl'in kendi oğlu olduğunu inkar etmiş ve onu bir dağa terk etmiştir. Sîmurg adında bir kuş Zâl'ı oradan alarak Kaf Dağı'na götürüp büyötmüştür. Ok atmada usta bir Acem kahramanıdır.⁸¹ Cemâlî'nin beytinde Fatih'le mukayese edildiği görölmektedir:

Diyâr içinde nola kılsa Zâl u Rüstemlik
Ki kem ıulı durur İsfendiyâr-ı feth ü zafer
(Cemâlî, D., K. 4/25)

⁸¹ Dursun Ali Tökel, **a.g.e.**, s. 209-210.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞAİRLERİN FATİH SULTAN MEHMET'TEN TALEPLERİ VE ONA ETTİKLERİ DUALAR

2.1. TALEPLERİ

Fatih Sultan Mehmet dönemi şairlerinin şiirlerinde Fatih'ten talepte bulunmalarına rastlanmaktadır. Bu talepler kimi zaman meslekî hayatlarıyla ilgili maddî talepler, kimi zaman yaptıkları hataların bağışlanması ile ilgili manevi taleplerdir. Genellikle lütuf, yardım, ihsan, himaye taleplerinde bulunan şairlerin yanı sıra isteklerini doğrudan doğruya beyitlerinde açık eden şairler de vardır.

Ahmet Paşa Fatih'ten istediklerini birçok kez şiir yoluyla dile getirmiş bir şairdir.

Vardır cihân kılun ki cihân eder ârzü
Ahmed kuluña himmet-i şâh-ı cihân gerek
(Ahmet Paşa, D., G. 166/10)

Dünya kadar kulu olan cihan padişahı Fatih'ten yardım isteyen Ahmet Paşa bunun için kendine şiiri vasıta etmiştir.

Ahmet Paşa Fatih'in affını kazanmak için yazdığı meşhur güneş kasidesinde Fatih'e şöyle seslenmektedir:

Beni hâr eyleme çün 'izzeti sen vermiş idin
Lütfuña olma perişân ki budur şân-ı kerem
(Ahmet Paşa, D., K. 27/33)

Bana kazandığım yüceliği sen vermiştin o yüzden beni değersiz görme, ettiğin lütuflar için pişman olma çünkü bağışlayıcılığının şanına yakışan budur diyen Ahmet Paşa'nın saraydan uzaklaştırılmadan önce izzet sahibi bir kişi olduğu, bunu ise Fatih'in sağladığı beytinden anlaşılmaktadır. Ancak Ahmet Paşa'nın bu beyitte yeni halinden

şikâyet ettiği, Fatih'in onu affetmesini talep ettiği görülmektedir. Şair burada talebinin yanı sıra Fatih'in keremiyle ünlü bir padişah olduğunu da vurgulamaktadır. Yine aynı kasidede yer alan bir başka beyitte:

Çul haţâ kılsa nola afv-i şehensâh kanı
Tutalım iki elim kanda imiş kanı kerem
(Ahmet Paşa, D., K. 20/27)

Kerem sahibi padişahın hata eden kulunu bağışlaması gerektiğini, kulun iki eli kana bulaşmış bile olsa onu bağışlamanın padişahın kereminden olduğunu belirten Ahmet Paşa, büyük bir suç işlediğini kabul etmekle beraber Fatih'ten her şeye rağmen onu affetmesini talep etmektedir.

Divanının mukatta'ât bölümünde yer alan bir beyitte Ahmet Paşa'nın, Fatih'in vefatına kadar sancak beyi olarak görev yaptığı bilinen Ankara'dan dönmek istediği görülmektedir:

İki cihânda seni ğamdan ede Hağ âzâd
Eger bu bendeni âzâd edersen Anğaradan
(Ahmet Paşa, D., Mk., 45/5)

Görüldüğü üzere beyitte Ahmet Paşa Ankara'dan geri çağırılması koşuluyla Fatih'e dua etmekte; Allah'tan onun iki cihanda ğamdan uzak olmasını dilemektedir.

Hamîdî de talebini yerine getirmesi koşulunu öne sürerek Fatih'e dua etmektedir:

Ger 'afv kılsa luğf ile sūç u ğünâhumuz
Çok yaşasun sa'âdet ile pâdişâhumuz
(Hamîdî, 33. Beyit)¹

Padişahımız eğer lutf ile suç ve ğünahımızı bağışlarsa saadetle çok yaşasın diyen Hamîdî talebini dua ile bildirmektedir.

Necâtî Bey, Fatih'ten yardım talebini şu beytinde dile getirmektedir:

Husrevâ çarh-ı sitem-ğâr Necâtî kulunu
Ağlatır dâmen-i rahm ile ğözü yaşın sil
(Necâtî Bey, D., K. 14/34)

Ey padişahım, bu zalim felek senin Necâtî kulunu ağlatmaktadır, sen merhamet eteğınle onun gözyaşını sil. Necâtî Bey bu beyitte feleğın eziyetlerinden ötürü zor

¹ İsmail Ünver, **a.g.m.**, s. 233.

durumda olduğunu söylemektedir. Kendisi Fatih'in kulu olarak tanıtan şair Fatih'in merhametine sığınarak ondan bu beytiyle yardım talep etmektedir.

Taleplerin yer aldığı beyitlerle bağışlanan şairler de olmuştur. Latîfî tezkiresine göre yaptığı bir hata sebebiyle öldürülmekten korkarak İran'a kaçan Behiştî Sinan Çelebi, Mevlânâ Câmî ile Nevâ'î'nin İstanbul'a gönderdikleri mektupta yer alan aşağıdaki beyitler sayesinde bağışlanmış ve İstanbul'a dönerek uzun süre padişahın hizmetine devam etmiştir. Beyitlerde affetmenin Fatih gibi ulu bir padişaha yakışacağından söz edilmektedir²:

İsâet ehline sen eyle ihsân
Kul olur hür iken ihsânâ insân

Küçükler gerçi suç etmek hatâdır
Ulular afv-ı cürm etmek 'ağâdır

Cemâlî, kendini Fatih'in kulu olarak nitelediği beytinde ondan merhamet dilemektedir:

Cemâlî bendeñe raħm it ki olup dâ'î-yi muħliş
Şenâlar rûz u şeb kıılır du'â leyl ü nehâr eyler
(Cemâlî, D., K. 9/14)

Cemâlî kuluna rahmet edersen o senin samimi bir duacın olup gece gündüz seni över ve sabah akşam sana dualar eder.

2.2. DUALARI

Fatih Sultan Mehmet dönemi şairleri şiirlerinin sonunda genellikle Fatih'e dua ederler. Fatih'in gerek saltanatı gerek şahsı için edilen duaların yanı sıra onun ahireti için de edilmiş dualar vardır. Bu bölümde dönemdeki şairlerin Fatih'ten bahsettikleri şiirlerinde yer alan dualar incelenecektir.

İlk olarak Cem Sultan'ın Fatih'in emri ile tercüme ettiği *Cemşid ü Hurşid* mesnevisinin son kısmında yer alan dua kısmından bahsetmek gerekmektedir. Yaklaşık otuz beyitten oluşan bu kısımda Fatih'in saltanatı ve şahsı için edilmiş çeşitli dualar yer almaktadır. Bunlardan birkaçı şöyle incelenebilir:

² Mustafa İsen, **Latîfî Tezkiresi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s. 131

Yâ Rab ebedî kıl bu şehûn devlet ü 'ömri
Zîrâ ki cihânda heme dem hayrlar eyler
(Hamîdî, D., K. 2/26)³

Ya Rab, cihanda her an hayırlar yapan bu padişahın devletini ve ömrünü ebedi kıl.
Hamîdî bu beyitte Fatih'in hayır işlerinde koşturduğunu söylemekte ve bu sebepten onun huzurunun devamı için dua etmektedir.

Kıvâmî, *Fetihnâme*'de yer alan bir gazelinde baştan sona Fatih'e dua etmektedir:

Hemîşe şâh-ı dîn rif'atde olsun
Sa'âdetle özi devletde olsun

Murâdı oқи irişsün nişâna
Ki geçsün haşre dek hükmi cihâna

Cihân durdukça dursun özi kâyim
Devâm-ı devleti vü 'ömri dâyim

Sürüp zevk u şafâsını cihanuñ
Müdamî pâdişâhı olsun zamânuñ

Oluban devlet atına süvâre
Yürisün şâd u handân her diyâra

Sikender bigi fetḥ itsün cihânı
Müşerref eylesün her bir mekânı

Sa'âdet tahtınuñ Cimşîd'i olsum
Ki devlet gögleri hurşîdi olsun

Çulı olsun çapusunda cümle eşyâ
Mu'în olsun ana Ḥayy u Tüvânâ

(Kıvâmî, F., s.338)

Bu duaların birkaçını sıralamak gerekirse, mahşere kadar aleme hükmetsin, hep sevinçli ve bahtlı olsun, her şey onun kapısında kul olsun, Allah onun yardımcısı olsun gibi dualar örnek verilebilir.

Bu konuya örnek teşkil edecek birçok beyit bulunmasına rağmen çalışmanın asıl amacı Fatih'i tanımak ve tanıtmak olduğundan talep ve dua bölümleri uzun tutulmamıştır.

³ İsmail Ünver, **a.g.m.**, s. 217.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVNÎ'NİN ŞİİRLERİNDE FATİH

Fatih Sultan Mehmet de babası II. Murat gibi şiirle iştil etmiş ve etrafındaki şairleri ve âlimleri himaye etmiş bir padişahdır. Fatih, dönemin en önemli ilim adamlarının tahsilinden geçmiş ve kendini geliştirmiştir. Tezkirelerde kendisinin orta derece bir şair olduğundan söz edilse de Muhammet Nur Doğan buna karşı çıkmaktadır:

“Gerek devrinin büyük şairleri ve gerekse bütün bir Klasik Türk edebiyatı şairler kadrosu içerisinde yapılacak ciddi araştırmaya ayalı bir mukayese sonucu, Şair Avnî'nin, hiç de telaffuz edildiği gibi ‘orta derecede bir şair’ olmayıp; aksine, hayal ve bilgi açısından çok yönlülük özelliği taşıyan üslubu göz önünde bulundurulacak olursa; emsallerinden geri kalmayan, birinci sınıf sanatkarlar arasında sayılabileceği söylenebilir.”¹

Avnî'nin divanı incelendiğinde şiirlerde en çok göze çarpan tema padişah ve köle ilişkisidir. Bu konunun işlendiği kimi beyitlerde padişah sevgili iken kimisinde âşık yani Avnî, padişah konumundadır.

3.1. AVNÎ PADİŞAH

Avnî'nin şiirlerinin bazılarında padişahlığa ait ögeler göze çarpmaktadır. Şair olmasına rağmen padişah kimliğinden sıyrılmamış olan Fatih kimi şiirlerinde kendini padişah olarak konumlandırmıştır. Ancak burada dikkati çeken husus Fatih'in padişah olduğu şiirlerde sevgilinin de padişah konumunda olmasıdır.

Avniyâ kılma gümân kim saña râm ola nigâr
Sen Sitanbul şâhısuñ ol [da] Kâlata şâhidur
(Avnî, D. 14/5)

¹ Muhammet Nur Doğan (Haz.), **Fatih Divanı ve Şerhi**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2014.

Kendisine *ey Avni, o güzelin sana boyun eğeceğini sanma çünkü sen İstanbul'un padişahıysan o da Galata'nın padişahıdır* şeklinde seslenen Avnî'nin dönemindeki İstanbul'da yaşayan iki farklı kültürün varlığından söz ettiği açıkça görülmektedir. İslam'ın sembolü olarak gördüğü İstanbul'da kendi sarayı bulunurken, Hristiyanlığın sembolü olan Galata'ya da sevgiliyi sultan addetmektedir. Avnî'nin kendisine sevgiliye kavuşmasının mümkün olmayacağını söylediği bu beyitte dikkat edilmesi gereken bir husus da sevgilinin daha üstün görülüyor olmasıdır. Buna göre Fatih İstanbul'un padişahı olsa da karşısında ona boyun eğmeyecek Galata şahı sevgili durmaktadır.

Avnî'nin padişahlığını dile getirmesine rağmen yine sevgiliye hükmedemediğini söylediği bir beyti de şöyledir:

Ġam-hâneñe getürimeyesün o dilberi
‘Avnî ne deñlü eyler iseñ hükümüñi revân
(Avnî, D. 60/7)

Ey Avnî, hükümünü ne kadar yürütürsen yürüt o güzeli gamhanene getiremezsin. Avnî kendisinin kudretli bir padişah olduğunu açıkça belli ettiği bu beytinde de bir önceki beyitteki gibi gücünün sevgiliye yetmediğini söylemektedir.

Avnî'nin kendisini padişah olarak konumlandığı bir beyti de şöyledir:

Şah-ı ‘ışkâm ğam beyâbânı baña kişver yeter
Âteş-i âhum livâ-yı ejdehâ-peyker yeter
(Avnî, D. 24/1)

Burada Avnî kendisini meşhur hikayedeki Mecnûn gibi bir aşk padişahı olarak nitelemekte; ülke olarak gam çölünün ve ejderha yüzlü bayrak olarak da ahının ateşinin yeterli geleceğini söylemektedir. Beyitte eskiden sancakların üzerinde ejderha resmi gibi çeşitli resimlerin bulunmasına telmih yapılmaktadır.²

Avnî kendisinin sahip olduğu mevkiyi de sevgiliye olan aşkına bağlamaktadır:

Devlet-i ‘ışkıyla pâyem bir maķâma irdi kim
Şānumı anlar görenler ‘izz ü cāhumdan benüm
(Avnî, D. 51/3)

Ben sevgilinin aşkının devletinde öyle bir makama kavuştum ki büyüklük ve mertebemi görenler şanımin ne kadar yüce olduğunu anlarlar. Avnî, sevgilinin aşkını büyük bir

² Muhammet Nur Doğan, **a.g.e.**, s. 236.

devlet olarak görmekte ve kendisinin bu devlette padişahlık mertebesine eriştiğini, yani yine aşk padişahı olduğunu söylemektedir. Aynı gazelin bir sonraki beyit tamamlayıcı niteliktedir:

Ḥāk-i pāy-i yār tācum kūy-ı dilber mesnedüm
Reşk ider Cemşid ü Cem taht ü külāhumdan benüm
(Avnî, D. 51/4)

Bu beyitte de kendisini aşk padişahı olarak nitelemeye devam eden Avnî, sevgilinin ayağının toprağını başının tacı, mahallesini ise makamı olarak niteleyerek Cemşid ve Cem'in kendisinin padişahlığını kıskandığını söylemektedir. “Cem, İran mitoloji kahramanlarından kudretin sembolü olarak kabul edilmektedir. Cemşit ise kimi kaynaklarda Cem'in babası olarak geçmektedir. İram kaynaklarına göre de Cem, Hz. Süleyman'dır.”³

Avnî bir başka beytinde de cihan padişahlığının sevgilisinin sayesinde olduğunu ifade etmektedir:

‘Aceb mi olsa ger ‘Avnî cihān sulṭānları ḥānı
Ki düşdi üstine şāye senüñ destüñ ḥümāsından
(Avnî, D. 64/7)

Avnî'nin cihan sultanlarının başına hükümdar olmasına şaşılmamalıdır çünkü onun üzerine sevgilinin hüma elinin gölgesi düşmüştür. Görüldüğü üzere Fatih kendi padişahlığını belirttiği bu beyitte de yine sevgiliye pay çıkartmıştır. Beyitte sevgilinin elinin hüma kuşu olarak tabir edilmesinin temelinde efsanevi bir karakter olan hüma kuşunun gölgesinin kimin üzerine düşerse o kişinin padişah olacağıyla ilgili inanış yatmaktadır. Muhammet Nur Doğan bu beyitle ilgili şöyle bir açıklamada bulunmaktadır: “Beyitteki “dest” (el), sevgililer sevgilisi olan Allah'ın yardım ve inayetinden kinayedir. Avnî, saltanatının kudretini ve devletinin gücünü Allah'ın yardımı ve inayetine bağlamak suretiyle imanlı bir hükümdarın tevazuunu ve İslami duyarlılığa sahip güçlü bir şahsiyetin şükür halini yansıtmaktadır.”⁴

Başka bir beyitte Avnî kendisinin neden Osmanlı padişahı olduğunu şöyle açıklamaktadır:

Ol şeh-i ḥüsn ü cemāle çün ḳul olduñ ‘Avniyā

³ Muhammet Nur Doğan, **a.g.e.**, s. 385.

⁴ Muhammet Nur Doğan, **a.g.e.**, s. 464.

Saňa olmuşdur müsellemlük-i ‘Oşmān vār ise
(Avnî, D. 67/6)

Beyte göre Fatih’e Osmanlı ülkesinin padişahlığının verilmesinin sebebi o güzellik ve cemal padişahı olan sevgiliye kul olmasıdır. Burada tüm güzelliklerin kendisinde toplandığı sevgilinin mutlak hükümdar olan Allah olduğu açıktır. Fatih padişah oluşunu Allah’ın bir lütfu olarak görmekte ve bunu ona ettiği kulluğa bağlamaktadır.

Avnî, cihan padişahlığı kendisine verilse bile sevgiliye sırtını dönmeyeceğini şu beyitte ifade etmektedir:

Virselers mülk-i cihānuñ tāt u tahtı devletin
‘Avnî kūyuñ terkin itmez başına sultān olup
(Avnî, D. 4/7)

*Cihan ülkesinin tac ve tahtını verip devletin başına geçirseler bile Avnî başına sultan olup senin diyarını terk etmez.*⁵ Aşka teslim olmanın bir örneğinin sergilendiği bu beyitte Avnî bir yandan kendisini de cihan padişahı olmaya layık görmektedir. Fakat ne olursa olsun sevgilinin diyarını terk etmeyeceğini temin etmesi de Avnî’nin padişahlıktan çok sevgiliye değer verdiğini göstermektedir.

Avnî’nin gözündeki ideal padişah portresini aşağıdaki beytinde gözlemlemek mümkündür:

Bugün mülk ü hazāyin her ne cem‘iyyet ki cem‘ itdūñ
Mey ü maḥbūba şarf olmazsa ‘Avnî cümle zāyi’dür
(Avnî, D. 26/5)

Beyte göre Avnî mülk, toprak ve hazine sahibi bir padişah olduğunu ve bunları sevgili yolunda harcadığını belirtmektedir. Zira ona göre bu yolda harcanmayan kazançlar tamamen kayıp hükmüne geçecektir. Buradan Fatih’in hazineyi sevgi yolunda harcamak taraftarı olduğu anlaşılmaktadır. Eğer bu sevgi Allah’a olan sevgi ise mal mülkten kasıt akıl veya kendisine verilmiş diğer melekeler olacak, eğer bu sevgi ilim ve sanata olan sevgi ise bu kez hazine Fatih’in âlim ve sanatkarları

⁵ Gerek Muhammet Nur Doğan’ın gerekse İskender Pala’nın nesre çevirilerinde beyitte yer alan “terkin etmek” tabiri “terk etmek” olarak kabul edilmiş ve beyit bu şekilde anlamlandırılmıştır. Kanaatimizce burada “bırakıp gitmek” yerine “silip hükmünü ortadan kaldırmak” anlamının verilmesi daha uygun olacaktır. Böylece beyitte Fatih cihan padişahı olduğunda sevgilinin yaşadığı mahalleyi bertaraf etmeyeceğini söylemektedir.

desteklemek için kullandığı gerçek hazine olacaktır. Her iki koşulda da ortak nokta Avnî'nin sahip olunan her şeyi sevgi yoluna feda edebilecek olmasıdır.

Avnî aşka büyük önem vermektedir. Hatta aşkın tükenmez hazinesine sahip olan kişinin artık hiçbir hazinenin beççiliğini yapmak istemeyeceğini; aşka kavuşanın padişahlıktan vazgeçeceğini söylemektedir:

İşk nağdi bir ĥazinedür aña yokdur zevâl
Mâlik olan 'Avniyâ bir gence gencür istemez
(Avnî, D. 28/5)⁶

3.2. AVNÎ KÖLE – SEVGİLİ PADİŞAH

Avnî'nin şiirlerinin çoğunluğunda sevgili padişah, Avnî ise onun kölesi konumundadır. Buradan Fatih'in mal ve mülke, padişahlık ve şana değil, aşka ve sevgiliye önem verdiği anlaşılmaktadır. Buradaki sevgilinin güzel bir kadın değil de Allah olması yüksek bir ihtimaldir. Avnî'nin sevgiliyi padişah, kendisini de onun kölesi olarak anlattığı beyitlerden biri şöyledir:

Mesned-i ĥüsn üzre sen ben ĥāk-i rehde pây-mâl
Mür hâlin niçe 'arz ide Süleymānum saña
(Avnî, D. 2/2)

Beyitte Avnî sevgilisini güzellik padişahı olarak tanımlamakta ve kendisini onun ayakları altında görmekte ve sevgilisine “Süleyman'ım” şeklinde hitap ederek bu durumu karınca ile Hz. Süleyman arasındaki hadiseye benzetmektedir. Neml Suresi'nde “Nihayet neml (karınca) vadisine geldiklerinde, (içlerinden reis olan) bir karınca: 'Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve orduları farkında olmayarak sizi ezmesinler!' dedi.”⁷ şeklindeki 18. ayette de görüldüğü gibi karınca acziyetinden ötürü Hz. Süleyman'ın ayakları altında ezilmekten korkmaktadır. Avnî de kendisini bu karınca gibi görerek sevgilisi karşısındaki acziyetini belirtmektedir.

Avnî, güzellik padişahı olan sevgilinin ayakları altına canını sermeye hazırdır:

Dil ĥānesine kılsa hayālün şehi nüzül
Yüzüm bisâti ayağıña zer-niğârdur
(Avnî, D. 12/2)

⁶ Konuyla ilgili diğer beyitlerin bilgileri şöyledir: Avnî [D. 70/1 (s.507), D. 71/8 (s. 516)].

⁷ Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, **Kur'an-ı Kerim Meâli**, İstanbul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, s. 416-417.

Avnî'nin güzellik padişahı olan sevgilisine kendisi gibi tüm cihanın da köle olduğunu söylemektedir:

Bir şāha ul oldum ki cihān aa gedādur
Bir māha dutuldum ki yūzi Őems-i duhādur
(Avnî, D. 18/1)

Bu beyitte sevgili olarak bahsedilen kişinin Şemsî mahlasıyla şiir yazar AkŐemseddin olması da mümkündür.⁸

Aynı görüşünü bir başka gazelinde Şöyle desteklemektedir:

Bir şāha ulam ki uli sultān-ı cihāndur
Mihir-i ruı Őems-i felee nūr-feřāndur
(Avnî, D. 23/1)

Beyte göre Avnî'nin kul olduu sevgili cihan sultanıdır ve hatta sevgili öyle güzel ve yücedir ki güneş, ışını sevgilinin yanaından almaktadır.

Avnî'nin kendisini dilenci olarak niteledii beyitler de vardır:

Başumda gerd-i mezellet elümde köhne sifāl
Kanı benüm gibi devr ire bir gedā-yı řerāb
(Avnî, D. 5/4)

Beyitte Avnî'nin kendisini hakkındaki tasvir yer almaktadır. Buna göre o padişahlıın tam tersine başında zillet topraı, elinde eski bir kadeh ile dolaşan bir dilencidir.

Avnî'nin dilenci olduunu ima ettii bir başka beyit Şöyledir:

'Avniyā dil virmek ol dildāra dūřmezdi baa
Bir dūřecek yir arayuban gōnūl ammā dūřer
(Avnî, D. 13/7)

Ey Avni, o güzele gönül vermek bana dūřmezdi ama dūřecek bir yer aramasına ramen yine sevgilinin kapısına dūřüverdi. Beyitte geen “dūř-” fiili argoda “dilenmek iin askıntı olmak, musallat olmak, bir kapıya yıkılmak” manasındadır. Bu anlamıyla beyite bakıldıında Avnî'nin uygunsuz bir hareket olduunu bile bile bir dilenci gibi sevgiliye karřı ısrarcı olduu görülmektedir.⁹

⁸ Türkān Alvan, “Sultan Fatih “Veyis” Redifli Gazelinde Kimi Medh Ediyor?”, (editör Fahameddin Başar) **Fatih Sultan Mehmed Han**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 400.

⁹ Muhammet Nur Doan, **a.g.e.**, s. 166.

Avnî şiirlerinde sevgiliye köle olduğunu belirtmenin yanı sıra bu durumdan rahatsız olmadığı, aksine bunu bir şeref olarak gördüğü mesajını da vermektedir:

‘Avniyâ dīvānelikden ğam yime şimdengirü
Çünkü ‘aşık olalı meyl-i perî-zād eyledüñ
(Avnî, D. 40/5)

O ay yüzlü padişah olan sevgiliye köle olmakla övünen Avnî’ye göre sevgilinin kölesi olmak dünyanın bütün zevklerinden daha üstündür:

Benüm sen şāh-ı meh-rūya kıl olmak iledür fahrüm
Gedā-yı dilber olmak yeğ cihānuñ her şafāsından
(Avnî, D. 64/6)

Avnî’nin başka bir beytinde sevgiliye kul olmanın aslında sultanlık olduğunu ifade etmesi onun konuya bakışını özetler niteliktedir:

Salṭanat tācına baş egmez kabūl itmez serīr
Saña biñ cāñ ile kıldur özge sulṭāndur göñül
(Avnî, D. 45/4)

Avnî bu beyitte ey sevgili, gönlüm sana bin can ile kul olup başka bir sultanlığa eriştiğinden artık saltanat tacına başını eğip onu giyemez, hiçbir tahta oturmayı kabul etmez diyerek asıl saltanatı sevgiliye kullukta bulduğunu göstermektedir.

Avnî’nin kendini fakir olarak nitelendirdiği beyitleri de vardır. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

Ne ola şabr ile şevk[in]den özge ‘Avnīñüñ
Kabūl eyle budur vārı ger keşir ü kalīl
(Avnî, D. 49/5)

Sabır-kalīl ve şevk-kesir sözcükleri arasında gayrı mürettep leffüneşr sanatının yapıldığı bu beyitte Avnî azıcık sabrı ve hadsiz arzusu dışında sevgiliye verecek hiçbir şeyi olmadığını söylemektedir.¹⁰

3.3. DİĞER KONULAR

¹⁰ Konu ile ilgili divanda yer alan diğer beyitlerin numaraları şöyledir: Avnî [D. 5/5 (s. 116), D. 6/1 (s. 121), D. 20/1 (s. 208), D. 43/7 (s. 337), D. 58/3 (s. 429), D. 62/1 (s.451), D. 62/4 (s. 451), D. 62/5 (s. 451), D. 64/5 (s.460), D. 76/1 (s. 542)].

Avnî'nin şiiirleri sevgili ve aşık mazmunları üzerinde yoğunlaşmış olsa da kimi beyitlerde daha farklı mazmunlara da rastlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi Avnî'nin kendisini av olarak nitelemesidir:

‘Avnî bir şayd-ı zâifüñdür bugün ‘âlemde kim
Muḥkem it zencîr-i zülfüñden anuñ boynuna gull
(Avnî, D. 45/5)

Sevgiliye seslendiği bu beyitte Fatih, *Avni bugün alemde senin zayıf bir avındır, onun boynuna saçının zincirinden bir halka vur* diyerek sevgili karşısındaki acziyetini dile getirmektedir.

Avnî'nin hükümdar kimliğiyle yazdığı aşık olan ve kaynaklarda da sıkça zikredilen meşhur beyti Karaman beyine hitaben yazdığı beyittir. Burada Avnî'nin Karaman kelimesini tevriyeli kullandığı görülmektedir :

Bizümle salṭanâṭ lâfın idermiş ol Karamānî
Ḥudâ fırsat virürse ger ḳara yire ḳaram anı
(Avnî, D. 79)

Karaman beyinin kendisiyle aşık atamayacağını belirten Fatih, bu beyitle Karaman beyine gözdağı da vermektedir.

Fatih'in ne kadar tok gözlü bir insan olduğuna delil olarak şu beyti gösterilebilir:

Ehl-i [dehre]¹¹ ‘âlemüñ ma‘müresin ‘arz itseler
Ehl-i faḳruñ hissesine mülk-i istiğnâ düşer
(Avnî, D. 13/6)

Fatih kimi beyitlerinde kendi şairliğini beğendiğini ifade etmekte, hatta kendini meşhur şairlerle mukayese etmektedir:

Bu kelām ile Nizāmî işidürse sözüñi
İlteler saña ḥased Sa‘dî vü Selmân bu gice
(Avnî, D., 68/7)

Avnî burada kendine hitap ederek *Senin bu söyleyişindeki güzelliği Nizami işitirse bu gece Sadi ve Selman sana olan kıskançlıklarını bildirirler* demektedir. Kendisindeki şiiir yeteneğini ünlü İran şairleri Genceli Nizamî, Şeyh Sadî-i Şirazî ve Selmân-ı Savecî

¹¹ Muhammet Nur Doğan, **a.g.e.**'de bu beyit için dipnot eklenmiştir: “Yazma nüshada bu beytin ilk mısraındaki “*ehl-i dehre*” tamlamasındaki “*dehre*” kelimesi yoktur. Vezin gereği ve anlamın tamamlanması için buraya bir kapalı ve bir açık heceden mürekkep bir kelimenin ilave edilmesi gerekmektedir. Dîvânı yeni harflerle neşredenlerden Saffet Sıtkı, baş tarafa bir “cümle” kelimesi getirip daha sonra gelen “*ehl*” ve “*âlemüñ*” kelimelerini “*ehl-i ‘âlemüñ*” şeklinde terkipli okumuş; Kemal Edib Ünsal ise “*ehl*” sözcüğünden sonra “*dehre*” kelimesini ilave ederek terkip yapmıştır. Biz beytin bütünlüğüne daha uygun olan “*dehre*” kelimesini tercih ettik.”

ile karşılaştırarak şiir yazma kudretinin onlardan daha üstün olduğunu iddia eden Avnî'nin divanındaki şiirlerinde övüdüğü tek konunun bu olduğunu söylemek mümkündür. Bunun dışında şiirlerinde bir padişah şiiri olmasına rağmen acziyet ve fakriyet duygusunun hâkim olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

SONUÇ

XV. yüzyılın ikinci yarısını kapsayan Fatih Sultan Mehmet dönemi hem Osmanlı tarihi açısından hem Türk edebiyatı tarihi açısından verimli geçen bir dönem olmuştur. Edebiyata ihtimam gösteren ve aynı zamanda kendisi de bir şair olan Fatih Sultan Mehmet'in şiirlerde nasıl yer aldığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma ile Fatih'in şairlerin gözündeki konumu önemli ölçüde tanımlanmıştır. Beyitlerin incelenmesi sonucunda ulaşılan sonuçları maddeler halinde sıralamak mümkündür:

1. Fatih döneminin klasik Türk edebiyatı geleneğinin oluşmasında payı büyüktür. Ahmet Paşa ve Necâtî gibi kendilerinden sonraki şairleri etkileyecek iki şahsiyeti yetiştiren bu dönem itibarıyla Türk şiiri yükselişe geçmiştir.

2. Fatih'i konu alan şiirler özellikle Fatih'in cengâverliği, hükümdarlığı ve cömertliği gibi özelliklerinde yoğunlaşmıştır. Fatih'ten bahsedilen bu şiirlerin bir kısmı onu belli yönleriyle överken bir kısmında övgüler mübalâğa boyutundadır. Bu tip şiirlerin amacının padişahı caize almak olduğunu söylemek mümkündür.

3. Şairler Fatih için en çok "Ebu'l-feth", "Zıll-ı Hak", "Cihan padişahı" sıfatlarını kullanmışlardır.

4. Fatih'i cihan padişahı ve bilhassa iki cihan padişahı olarak niteleyen beyitlere en fazla Cem Sultan'da rastlanmıştır.

5. Fatih Sultan Mehmet siyasi ve askerî meselelerin yanında ilim, kültür ve edebiyata da önem veren bir hükümdardır. Sarayını ilmin hizmetine vermiş ve İstanbul'un bir ilim merkezi haline gelmesi için çaba göstermiştir. İlim adamları ve bilhassa şairleri himaye etmiş, sarayında edebiyat toplantıları düzenlemiş ve onlara bizzat katılmıştır. Bu konuyla ilgili beyitlerinde onu tebrik eden şairler olduğu gibi beklediği ilgiyi göremediği için serzenişte bulunan şairler de olmuştur.

6. Fatih'in ahlakının farklı şairlere ait beyitlerde koku imgesi kullanılarak övülmesinin klasik Türk şiirinde koku ile ilgili alışılmadık bir kullanım olduğu görülmüştür.

7. Şairler Fatih'in doğumu ve tahta çıkışı ile ilgili doğrudan doğruya bilgi vermişlerdir. Bunlardan Fatih'in doğumu ile ilgili verilen tarih kaynaklarla örtüşürken tahta çıkışı için verilen tarihte aynı durumun söz konusu olmamasının Fatih'in tahta üç defa çıkması yahut takvim farklılığından meydana geldiği düşünülmektedir.

8. Fatih bazı beyitlerde peygamberler ve diğer dinî şahsiyetlerle ilişkilendirilmiş; bu isimlere onların öne çıkan özellikleri ile birlikte lütuf, şefkat ve adalet gibi konularda benzetilmiştir.

9. Fatih'in tarihî şahsiyetlerle ve İran mitolojisinde yer alan efsanevi kahramanlarla ilişkilendirildiği beyitlerde daha çok karşılaştırma, denk yahut üstün görme mevcuttur. Sayıca fazla örneği bulunmayan bu mukayeseler genellikle Fatih'in askerliği hususunda yapılmış ve Fatih'in Feridun ile karşılaştırıldığı beyitlerin diğerlerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Fatih'in karşılaştırıldığı birçok mitolojik şahsa göre üstün olduğu; adaleti, cengaverliği ve lütufkârlığı gibi hususlarda bunların timsali olmuş isimleri tarih sahnesinden sildiği gibi fikirler beyitlerde hâkimdir.

10. Fatih'ten bahsettiği beyitlerde mitolojik şahsiyetlerle en fazla ilişki kuran şairin Molla Aşkî olduğu tespit edilmiştir.

11. Şairlere göre Fatih Allah'ın gölgesi ve İslamiyet'in yeryüzündeki hizmetkârıdır.

12. Kasidelerde Fatih'i eleştiren şiirler bulunmasa da diğer nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerde az da olsa Fatih'i eleştiren beyitler bulunmaktadır. Bu durum Fatih döneminde şairlerin konumu hakkında fikir vermektedir çünkü dönemin padişahı hakkında olumsuz sözler sarf edebilmeleri şairlere bunun için alan tanındığının göstergesidir.

13. Dua beyitlerinde şairlerin büyük çoğunluğu Fatih'in saltanatının bekâsını dilemişlerdir. Doğrudan Fatih'in şahsına dua ettikleri beyitlerde ise genellikle vefatını konu edinerek onun ahirette rahat etmesi için dua etmişlerdir.

14. Fatih'ten sonra tahta geçen oğlu II. Bayezid'in, babasının şanına yaraşır şekilde ülkeyi yönetmesi gerektiğini belirten şairler de vardır. Bu durum şairlerin Fatih'e olan takdirini göstermektedir.

15. Askerî, dinî, insani ve siyasi yönden Fatih'ten bahseden bu şairler şiirlerinde kimi zaman Fatih'ten taleplerini de dile getirmişlerdir. Bu şiirlerde Fatih'ten af dilemişler ve maddi sıkıntıları için yardım istemişler, bunu yaparken de genellikle Fatih'in lütuf sahibi oluşundan bahsetmişlerdir.

16. Avnî mahlasıyla yazdığı şiirlerinde Fatih genellikle dünya malına ve fani şeylere değer vermediğini vurgulamıştır. Bu beyitlerde sıklıkla ifade edilen şey onun Allah (ya da sevgili) yolunda saltanat, hükümlerlik, şan ve şöret gibi onu dünyaya bağlayan her şeyden vazgeçebilecek olmasıdır.

17. Avnî'nin şiirlerinde en çok işlenen tema padişah-köle ilişkisidir. Tüm beyitlerinde üstün olan sevgilidir. Kendisinin bir padişah olduğunu belirttiği beyitlerinde dahi sevgili ondan daha güçlüdür.

18. Avnî'nin şiirlerinden anlaşıldığına göre Fatih, büyük bir hükümdar olmasına rağmen dünya sevgisini içinde taşımamakta; mal, mülk, şan ve padişahlığa önem vermemektedir.

19. Fatih'in ok ve yayı ile ilgili bir beyitte geçen "mühre" kelimesinin sözlüklerde yer alan anlamlarının haricinde "geyik boynuzu" şeklinde bir anlamı daha olduğu tespit edilmiştir.

Özetle, dönemdeki şairlerin Fatih Sultan Mehmet'i farklı yönleriyle ele aldıkları görülmüş ve bu beyitler ışığında Fatih'in şahsiyeti hakkında çıkarımlar yapılmıştır. Bu çıkarımların Fatih Sultan Mehmet'i daha iyi tanımada ve günümüz edebiyatında Fatih hakkındaki yanlış fikirlerin silinerek yerine dönemdeki şairlerin görüşlerine göre tanımlandığı halinin konması ümit edilmektedir. Edebiyat araştırmalarına bir nebze katkı sağlayacağını düşünülen bu çalışmada incelenen beyitlerin haricinde Fatih'ten bahseden daha birçok şair ve şiir olduğu öngörülmekte; bunların tespiti ve yorumlanması edebiyat araştırmacılarının dikkatine sunulmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Tezler

- AFYONCU, Erhan: **Fatih ve Fetih Albümü**, İstanbul, Tarih ve Tabiat Vakfı TATAV Yayınları, 2003.
- _____ : **Bir Cihan Hükümdarı: Fatih Sultan Mehmed**, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2018.
- AKÇAY, Gülçiçek: **Dîvân-ı Le'âlf (İnceleme-Metin)**, İstanbul, Paradigma Akademi, 2017.
- _____ : “Şemsî, Candaracızâde Muhyiddîn Şemsî, Mehmed Çelebi, Şemsî-i Defterdâr”, (Çevrimiçi)
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1060>, 1 Mayıs 2019.
- AKKURT, Kemal: “Türk Kültüründe Kılıcın Kutsallığı -Nedenler ve Örnekler-”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (KOUSBAD)**, S. 7, Bahar 2018, s. 89-104.
- AKSUN, Ziya Nur: **Osmanlı Tarihi Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkidli Siyasî Târîhi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994, C. I (6 cilt).
- ALGÜL, Hüseyin: **İstanbul'un Fethi ve Fatih**, Marifet Yayınları, İstanbul 1981.
- ALTUNTAŞ, Halil - Muzaffer Şahin (Haz.): **Kur'an-ı Kerim Meâli**, İstanbul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- ALVAN, Türkân: “Sultan Fatih “Veyis” Redifli Gazelinde Kimi Medh Ediyor?”, (editör Fahameddin Başar) **Fatih Sultan Mehmed Han**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 385-414.
- ANIL, Yaşar Şahin: **Fatih Sultan Mehmet**, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 2005.
- ARAT, Reşit Rahmeti: **Kutadgu Bilig I: Metin**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1979.
- ARAZ, Nezihe: **Fatih'in Derunî Tarihi**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1953.

- ASLAN, Üzeyir
(Haz.): **Atâyî: İvaz Paşa Oğlu Atâyî Dîvân**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018.
- ÂŞIK ÇELEBİ: **Meşairü's-Şuara**, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, 2010, C. II (2 cilt).
- AYVERDİ, Ekrem
Hakkı: **Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı**, İstanbul, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953.
- AYVERDİ, Sâmîha: **Edebî ve Mânevî Dünyası İçinde Fâtih**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2008, bas. 7.
- BABINGER, Franz: **Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı**, Çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Bilimsel Kitaplar, 2010.
- BAŞAR, Fahameddin
(Editör): **Fatih Sultan Mehmed Han**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018.
- BAYRAM, Yavuz: **Amasya'ya Vali Osmanlı'ya Padişah Bir Şair Adlı Sultan İkinci Bâyezîd: Hayatı-Şahsiyeti-Şairliği, Divanının Tenkitli ve Orijinal Metni**, Amasya, Amasya Valiliği, 2008.
- BULUNUR, K. İlker: "II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnâmesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler", **Tarih Dergisi**, S. 50 (2009/2), İstanbul, 2010, s. 59-85.
- CLOT, Andre: **İki Kıtanın ve İki Denizin Hükümdarı: Fatih Sultan Mehmed**, Çev. Necla Işık, İstanbul, Doğan Kitap, 2012.
- ÇALIŞ, Efkan: **Osmanlı Cenk Sanatı ve Matrak: Sultanların Sporu, Yeniçerilerin Cenk Sanatı**, Ankara, Dünya Matrak Gençlik ve Spor Kulübü Derneği Yayınları, 2015.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil: **Türk Mesnevî Ebiyatı: 15 yy. kadar (Sultan II. Murad Devri) (824-855/ 1421-1451)**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 1999.
- ÇOKONA, Ari
(Çev.): **Kritovulos Tarihi (1451-1467)**, İstanbul, Heyamola Yayınları, 2012.
- DERDİYOK, İbrahim
Çetin (Haz.): **Cemâlî: Miftâhü'l-Ferec (Tenkitli Metin)**, Adana, Türkoloji Araştırmaları Yayınları, 1998.
- _____ : **Cemâlî: Hayatı, Eserleri ve Dîvânı**, Cambridge, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1994.

- DEMİREL, Mustafa (Haz.): **Mehmed Ali Çelebi (Rızâyî): Divân-Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük, Tıpkıbasım**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2005.
- DOĞAN, Muhammet Nur (Haz.): **Fatih Divanı ve Şerhi**, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.
- DÖLEK, Âdem: “Sekaleyn Hadisi ve Değerlendirilmesi”, **Marife Dinî Araştırmalar Dergisi**, y. 4, S. 3, Kış 2004, s. 150.
- DUKAS: **İstanbul’un Fethi: Dukas Kroniği (1341-1462)**, Çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2013.
- DURMUŞ, İlhami: “Bozkır Kültürünün Oluşumu ve Gelişiminde At”, **Gazi Üniversitesi F.E.F. Sosyal Bilimler Dergisi**, 1997, S. 2, s. 13-19.
- EMECEN, Feridun-Erhan Afyoncu: **Savaşın Sultanları 1: Osmanlı Padişahlarının Meydan Muharebeleri**, İstanbul, Bilge Yayınevi, 2018.
- EPÇELİ, Nilüfer (Çev.)-Erhan Afyoncu (Editör): **Johann Wilhelm Zinkeisen: Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1 (1299-1453)**, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2011.
- ERALP, T. Nejat: **Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993.
- ERKMEN, Ali (Haz.): **1453 Konstantinapolistanbul**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2010.
- ERSOYLU, İ. Halil: **Cem Sultan’ın Türkçe Divan’ı**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: **Külliyyât-i Dîvân-i Kabulî**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1948.
- FİRDEVSÎ: **Şahnâme II**, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2016.
- GÜRTUNCA, M. Faruk (Çev): **Târih-i Taberî**, İstanbul, Sağlam Yayınları, 2007, C. II (4 cilt).
- HAMMER, Joseph Von: **Cihan İmparatoru Fatih Sultan Mehmed**, Çev. Şerif Kaya Bilir, İstanbul, Kariyer Yayınları, 2011.
- İNALCIK, Halil: **Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I**, İstanbul, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

- İNCE, Adnan (Haz.): **Cem Sultan: Cemşid ü Hürşid**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- İPEKTEN, Haluk: **Karamanlı Nizâmî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1974.
- _____ : **Divan Edebiyatında Edebî Muhitler**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.
- İRTEM, Süleyman Kani: “Kemankeşliğe Dair Yazılmış Tarihi Eserler”, **II. Mahmud Devri ve Türk Kemankeşleri**, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, İstanbul, Temel Yayınları, 2005, s. 141-144.
- İSEN, Mustafa: **Latîfî Tezkiresi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.
- KARAVELİOĞLU, Murat Ali (Haz.): **Mecmu’a-i Kasa’id-i Türkiyye**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- KAYTAZ, Fatma (Haz.): **Behiştî Ahmed Çelebi: Târîh-i Behiştî: Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/ 1389-1502): II**, Editör Mertol Tulum, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2016.
- KESENCELİ, Resul: “Fethin Manevî Boyutuna Farklı Bir Bakış”, **Somuncu Baba Dergisi**, 2012, S. 139, s. 40-43
- KUL, Ömer (Haz.): **1. Uluslararası Hünkâra Vefâ Sempozyumu: Bildiriler**, Kocaeli, Gebze Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.
- KURNAZ, Cemal (Haz.): **Muallim Nâci: Osmanlı Şairleri**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986.
- KÜÇÜK, Yalçın: **Yirmibir Yaşında Bir Çocuk: Fatih Sultan Mehmet**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1987.
- MUHAMMED ET-TÂHİR İBN ÂŞUR: **et-Tahrîr ve’t-Tenvîr**, Tunus 1984.
- MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ: **Burhân-ı Katı**, İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- ÖZTUNA, Yılmaz: **Osmanlı Devleti Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988. C. I (2 cilt).
- _____ : **Büyük Osmanlı Tarihi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2019, C. I (10 cilt).

- ÖZTÜRK, Necdet (Haz.): **XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemal: Selâtin-nâme (1299-1490)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2001.
- _____ : **Fatih Devri Kaynaklarından Düstûr-nâme-i Enverî: Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2003.
- _____ : **Düstûrnâme-i Enverî (19-22. kitaplar) [Osmanlı tarihi] (1299-1465): Giriş, Özet ve Değerlendirme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım**, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2012.
- PALA İskender-A. Süheyl Ünver (Haz.): **Fatih'in Şiirleri**, İstanbul, Family Finans Kurumu Yayınları, 2003.
- PALA, İskender: **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2014, bas. 24.
- SAATÇİ, Suphi: "Fatih Camii ve Külliyesi", **Fatih Sultan Mehmed Han**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 241-262.
- SAKAOĞLU, Necdet: **Tarihi, Mekânları, Kitabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hûmayun -Topkapı Sarayı-**, İstanbul, Denizbank Yayınları, 2002
- SOFUOĞLU, Mehmed (Çev.): **Buhârî (Ebû Abdullah Muhammed ibn İsmâil): Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, İstanbul, Ötüken, 1987, C. VI (17 cilt).
- SÜNGER, Ercan: **Fakîh, Hayatı, Eserleri ve Divanı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
- ŞARDAĞ, Rüştü: **Şair Sultanlar**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1982.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ-Nurcan Boşdurmaz (Haz.): **Molla Aşkî: Divan**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ: **Ahmed Paşa'nın Güneş Kasidesi Üzerine Düşünceler**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994.
- ŞENTÜRK, M. Hüdaî (Haz.): Gelibolulu Mustafa Âli: **Künhü'l-Ahbâr, Fatih Sultan Mehmed Devri, 1451-1481**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013 C. II.

- ŞEŞEN, Ramazan: **İbn Fadlan Seyahatnamesi ve Ekleri**, İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2012.
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet: “Fatih’in Vefatı Meselesi”, **1. Uluslararası Hünkâra Vefâ Sempozyumu Bildiriler**, Kocaeli, Gebze Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s. 45-57.
- ŞİRİN, Veli: **Anahatlarıyla Siyâsî ve Kültürel Osmanlı Tarihi**, İstanbul, Marifet Yayınları, 1996.
- TANSEL, Selâhattin: **Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmet’in Siyasî ve Askerî Faaliyeti**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- TARLAN, Ali Nihat (Haz.): **Necatî Beg Divanı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1992.
- _____ : **Ahmet Paşa Divanı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1992.
- TEKİNOĞLU, Hüseyin: **Fatih Sultan Mehmet Han ve Liderlik Sırları**, İstanbul, Kamer Yayınları, 2005.
- TÖKEL, Dursun Ali: **Divan Şiirinde Şahıslar Mitolojisi**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2016.
- TULUM, Mertol (Haz.): **Tursun Bey: Târîh-i Ebü'l-feth**, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1977.
- _____ : **Tursun Bey: Fetih Babası Fatih'in Tarihi (Târîh-i Ebü'l-feth)**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2013.
- TEZCAN, Turgay: “15. Yüz Yılda Değişik Form Gösteren Türk Kılıçları”, **Sanat Dünyamız**, S. 25, 1982.
- TURPCU, Fuat: **Karamanlı Nizâmî Divanı'nın Yeni Bir Nüshası: Metin-Nesre Çeviri-Tıpkıbasım**, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016.
- UYGUR, Ceyhun Vedat (Haz.): **Kıvâmî: Fetihnâme**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- ÜNVER, Ahmed Süheyl: **İstanbul Fethiyle Kalelerinin Manzum ve Mensur Tarih İbareleri**, İstanbul, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953.

- _____ : **İlim ve Sanat Tarihimizde Fatih Sultan Mehmet**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1953.
- _____ : **İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları I**, İstanbul, İstanbul Belediye Matbaası, 1953.
- _____ : **Fatih Devri İlim, San'at ve İçtimai Tekâmül Hamlelerine Umumî Nazar**, İstanbul, İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953.
- ÜNVER, İsmail: "Kemal Ümmî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara, C. XXV (44 cilt), s. 229-230.
- YALÇIN, Süreyya: **Fatih Sultan Mehmet'e Sunulan Kasideler**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2015.
- YAVUZ, Kemal: "Fatih Devri ve Sonrasında Türk Dili ve Edebiyatı", **Fatih Sultan Mehmet Han**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2018.
- YAVUZ, Kemal - Mehmet Canatar, (Haz.): **Mustafa Kânî Bey: Okçuluk Kitabı Telhîs- Resâ'ilât-ı Rumât (Asıl metin ve günümüz Türkçesi ile)**, Editör İ. Aydın Yüksel, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2010.
- YAZAR, İlyas-Esra Uslu: "Osmanlı Şairinin Padişah Algısı", **Turkish Studies**, S. 10/8, İlkbahar 2015, s. 2212
- YILDIZ, Osman: **Cemâlî-i Karamânî Miftâhu'l-Ferec (Dil Özellikleri- Metin-Söz Dizini)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1992, C. II (Metin) (4 cilt)
- YILMAZ, Nebi: **Ahmed-i Rıdvan ve Rıdvâniyyesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- YÜCEL, Bilâl (Haz.): **Mahmud Paşa: Adnî Divanı**, İstanbul, Akçağ Yayınları, 2002.
- YÜCEL, Ünsal: **Türk Okçuluğu**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- YÜCEL, Yaşar-Ali Sevim: **Osmanlı Klasik Döneminin Üç Hükümdarı: Fatih-Yavuz-Kanuni**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

- ZAFER, Ayşenur Bilge (Editör): **Fatih Sultan Mehmed Han ve Dönemi**, Bursa, Gaye Kitabevi, 2016.
- ZENGİN, Ali: **Şehnâme’de Görülen Kahramanların Klasik Türk Edebiyatına Yansıması** Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

Makaleler, Ansiklopediler ve Sözlükler

- AKA, İsmail: “Timur”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2012, C. XXXXI (44 cilt), s. 173-177.
- AKKAYA, Hüseyin: “Süleyman”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2010, C. XXXVIII (44 cilt), s. 60-62.
- AKYOL, İbrahim: “Fatih Sultan Mehmet Dönemindeki Edebî Çevreler” **Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)**, C. 2, S. 1, s. 93-122.
- ALBAYRAK, Nurettin: “Cem”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 1993, C. VII (44 cilt), s. 279-280.
- ATALAY, Besim: **Kaşgarlı Mahmud: Divanu Lugati't-Türk Tercemesi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1985-1986, C. IV (4 cilt).
- BALTACIOĞLU, Şahmeran: **Fatih (Avnî) Divanı ve Tahlîli**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003, C. II. (2 cilt)
- BAYKAL, Bekir Sıdkı: “Fatih Sultan Mehmed’in Muhiti ve Şahsiyeti Üzerinde Bir Deneme”, **Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. XIV, S. 3-4, 1956, s. 69-82.
- BİLGİN, Azmi: “Divan Şairlerinin Gözünde Fatih”, **1. Uluslararası Hünkara Vefa Sempozyumu: Bildiriler**, Kocaeli, Gebze Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s.232-244.
- EYİCE, Semavi: “Fatih Camii ve Külliyesi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 1995, C. XII (44 cilt), s. 244-249.
- GÖRMEZ, Mehmet: “Sâgânî, Radiyyüddin”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2008, C. XXXV (44 cilt), s. 487-489.

- GÜLER, Kadir- Kerim YAŞAR: “Dîvân Şiirinde Câize (Şâir- Patron-Hâmî İlişkisi) Üzerine Değerlendirmeler-I”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 18, Kütahya, 2007, s. 267-300.
- HARMAN, Ömer Faruk: “İsa”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2000, C. XXII (44 cilt), s. 465-472.
- _____: “Musa”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2006, C. XXXI (44 cilt), s. 207-213.
- İNALCIK, Halil: “Mehmed II”, **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2003, C. XXVIII (44 cilt), s. 395-407.
- KİRAZ, Seydi: “Türk İslam Edebiyatında Bir Peygamber Portresi: Hz. İsa”, **Ekev Akademi Dergisi**, S: 18/60, 2014.
- KOÇAK, Zeynep Canan: “Bulut Motifinin Arkaik Temelleri ve Hz. Peygamber’i Gölgeleyen Bulut Rivayetleri”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2018, C. LIX, S. 1, s. 183-202.
- KOÇİN, Abdülhakim: “Divan Şiirinde Hz. İsa”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dergisi** S. 1, 2009, s. 69-104.
- KUŞOĞLU, Mehmet Zeki: “Lâl”, **Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ötüken, 2006.
- KUT, Günay: "Ahmed Paşa, Bursalı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 1989, C. II (44 cilt), s. 111-112.
- LEVEND, Agâh Sırrı **Divan Edebiyatı: Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2015.
- ONAY, Ahmet Talât: **Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**, Haz. Cemal Kurnaz, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007.
- ONAY, Ahmet Talât: “Süleyman”, **Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**, Haz. Cemal Kurnaz, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007.
- PALA, İskender: “Arslan”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2004, s. 26-27.

- ŞENTÜRK, Ahmet
Atillâ: “Âb-dâr”, **Osmanlı Şiiri Kılavuzu**, İstanbul, Osmanlı Edebiyatı Araştırma Merkezi OSEDAM, 2016.
- ŞENTÜRK, Ahmet
Atillâ: “Hançer-i Dahhâk Nedir?”, **Osmanlı Şiiri Antolojisi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 105.
- TERZİ, Mustafa Zeki: “Mızrak”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2005, C. XXX (44 cilt), s. 3-4.
- TÜLÜCÜ, Süleyman: “Hâtim et-Tâyî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 1997, C. XVI (44 cilt), s. 472-473.
- ÜNVER, İsmail: “İskender”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, İstanbul, 2000, C. XXII (44 cilt), s. 557-559.
- _____ : “Bir Mahlasın Değişik Okunuşları Üzerine”, **Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi**, S. 16, Ankara, 2003, s. 9-18.

METİNLER

ADNÎ

1

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün

- 1 Şubh-dem ‘ urs-ı bahār içre zemān pīre-zeni
Bezedi dürlü şüküfeyle ‘ arūs-ı çemeni
- 2 Gül-i ter yüzine pinhānī nazar kılmağıçun
Çaşr-ı sīmīnden açar revzene gör yāsemeni
- 3 Çeşm-i nergis zarar itmemegiçün hatmi dağar
Edinüp gerdenine levh ‘ aqq-i Yemen ’i
- 4 Gül-i ter nāhūn-ı hār ile yüzün tırmaladı
Şubhdem dişledi şebnem çü leb-i nestereni
- 5 Semen-i sīm-beden gül yüzini yumağıçun
Sebzede nergis elinde dutar altun legeni
- 6 Kīse-yi gonceye mühr urdı anuñçun şeh-i gül
Ki zer ü lâ‘ lin uğurlamaya gülşen dikeni
- 7 Jāle düşdükde seher lāleye san dilberdür
Kim dağar zīnetiçün gūşına dürr-i ‘ Aden ’i
- 8 Çünkü bahri bigi yüzmek dilemez lāle niçün
Su kenarında durur başa sarup pīreheni
- 9 Olıban bencileyin bād-ı şabā āşüfte
Dost koğusın alam diyü tolaşur semeni
- 10 Ol temāşāyā nazar kıilup oğırdı gördüm
Süzıla bu ğazeli bülbül-i şīrīn-süħanı
- 11 Görmeyelden berü sen gül-ruğ u gonce-deheni
Dil ü cān bülbülinüñ dār-ı hazendür vaṭanı

- 12 Çün semen yüzüne öyküdi şabā ol deñlü
Çüb-ı ter urdı ki hep gülgül olupdur bedeni
- 13 Leb ü zülfün ğamıla öleni zemzemle yuyup
Perde-yi Mekke'den itmek gerek aña kefeni
- 14 Çün lebünden şeker ugurladı şirīnlik anı
Aşdılar düzd bigi boynına dağup reseni
- 15 Ğonce-veş çāk-ı kabā itmişem ü yaşumı cüy
Görelı sen yüzi gül serv-i semen-pīreheni
- 16 Dest-ğır olmış iken ' aşık-ı üftādelere
Pāy-māl itme ser-i zülf-i kecün gibi beni
- 17 Ger dil ü cānı gözüñ ğāret idüpdür nite kim
Düşmenün ğalbini dehrün şeh-i leşker-şikeni
- 18 Āfitāb-ı felek-i ' izz ü meh-i devlet ü cāh
K'eyledi nūrıla rüşen bu zemīn ü zemeni
- 19 Hñan Muħammed kim anuñ ' adlı şehābı nemile
Tāzedür sebzegeh-i şer' -i Resül-i Medenī
- 20 Rezm-i rüstem idicek alsa ele tır ü kemān
Uğradur sehm-i ğazā vü ğadere Tehmeten'ı
- 21 Düşmene ger doğına sengi kemān mühresinün
Tob-veş yıkar eger burcısı dağı bedeni
- 22 Terbiyet ger edesin bir peşşeye kuvvet buluban
Götüre mūr-şıfat zūrıla şad Pīl-ten'ı
- 23 Bīd-i huşke ere luğfi nesīmi yaşarup
Şecer-i nağl bigi bite hemān-dem Peren'ı
- 24 Hüsrevā çerđ günāh etdi meger işigüne
Ki gelür gerdenine şubđ-dem atup kefeni

- 25 ‘ Adlũñ āvāzı zihī k’oldı revān tũr-sıfat
Dest-i meddũñ bũkeli yā bigi ¼add-i fiteni
- 26 Dũşmenũñ tıflını emzũrdũgi dem dāye-yi dehr
Zehr-i mār olur anuñ şedy içinde lebeni
- 27 Hışmuñuñ farkına ger gũrziũñ ire tũr bigi
Baş u ayağı belũrmeye tola ¼an deheni
- 28 Ger ‘ adũ gũrbe-şıfat pençe ura sen şĩre
Ölmedin mũş bigi gũr içi ola vaşanı
- 29 Etdũgi hũkmile Hıç seni Sũleymān-hātem
Bu ki rām ola senũñ emrũñe dehr ehrimeni
- 30 Ol Hũdā ha¼ķıyıçun kim yoğiken eyledi var
Ādem ü cinn ü melek ‘ arş u zemĩn ü zemeni
- 31 Bende ‘ Adnĩ’ nũn e şeh dilegi bu niçe kim
Şem‘ -i ezhārıla zeyn ola zemĩn encũmeni
- 32 Ehl-i diller çemen-i ‘ ālem içinde niçe kim
¼add-i cānāneye teşbĩh ideler nārveni
- 33 Sũsenũñ tĩğına karşı niçe kim bāğda gũl
Şaħn-ı pĩrũze içinde duta lā‘ lĩn miceni
- 34 Ebr-i nĩsān nem-i bārānıla niçe kim ede
Gũşvāra sadefũñ gũşına dũrr-i ‘ Aden’ i
- 35 Eyleyũp devletile ‘ ömrũñi pāyende Hũdā
Saña bağışlaya ol iki gũher sĩm-teni

AHMED PAŞA

12

Meᶑ ū lũ Me ᶑā‘ i lũ Me ᶑā‘ il ū Fe‘ ū lũn

- 1 Ey ¼aşr-ı felek-rif‘ at-ũ-ey tāk-ı mu‘ allā
Her bāb ile beñzer ¼apuña Cennet-i Me’vā

- 2 Gerdūnda ne saķfuñ gibi bir beyt ola ma' mūr
Cennetde ne ferşuñ gibi bir ' arş ola a' lā
- 3 Hem Zāt-ı ' İmāda işigüñ mesned-i ' āli
Hem menzil-i Maħmūda ķapuñ maķşad-ı aķşā
- 4 Hācet elin urmaĝa tavāf içre melā 'ik
Ka 'be kapuñuñ ħalķasıdur ' urve-i vüşķā
- 5 Şan āyine-i gayb-nümā oldu ruħāmnuñ
Ki ĵtdi dü cihān naķşını ĝün gibi hüveydā
- 6 Mirķatuña bir pāye yedi çarķ-ı muţabbak
Eyvāñuña bir tāk tókuz ķubbe-i ' uzmā
- 7 Düşmiş yapılrken göge şaħnuñdan iki ħışt
Olmış birisi meh biri mihr-i felek-ārā
- 8 Görür ser-i ķaşruñdan iden kimse nezāre
Nüh tāremi bir dāne-i ħardal gibi ednā
- 9 Düşüre sipihr üzre külāhını başından
Her kim baķa çarķ üstine şoffañdan aşāĝa
- 10 Vaşf itdügüm ol şoffadürür ki ĵşidüb anı
Hācletle nihān itmiş özin Cennet-i Me 'vā
- 11 Şol ķaşr ki_anuñ şemsesi şerminden ider şems
Şeb sāyesi altında gece kendüzün ihfā
- 12 Bu tāk-ı zebercedden açar revzen-i zerrīn
Kim ede ' arūs-i felek ol ķaşrı temāşā
- 13 Şol bāĝ-ı cinān kim pūr ola ħūr ile ĝilmān
ĝüyā ki meleklerle tolar Ka 'be-i ' Ulyā
- 14 Şol şoffa ki zülfin aña cārüb ide Rıdvān
Şüpründüsini gözlerine kuħl ide ħavrā

- 15 Bir gūşesidür şoffasınũ şahñı dü kevnũñ
Bir fūrcesidür ‘arşasınũñ sâhat-i ‘uqbā
- 16 Bir nūkte okıdur kım atar bu kemer anı
Şol tir-i felek ki_öldi dil-i çarğda peydā
- 17 ‘Aql anda mühendisdir-ü-devlet aña mi‘mar
Hāzm anda mübāşirdür-ü t̄ali aña bennā
- 18 Her şubḥ kireç taşur idi Şevr ile gerdun
Her gice ḥaşā döker idi necm-i semāvā
- 19 Geh Kāh-keşān gāh iledüb ḥırmen-i mehden
Dōlāb-ı felek Delv ile dökerdi aña mā
- 20 Geh şoffası divārına cām olmağa rüşen
Nūr alur idi ‘āriyete māḥ-ı mücellā
- 21 H̄örşīd işidüb didi ki ey māḥ yirũñ bil
Ben var iken ol mertebe degmez saña zīrā
- 22 Ferrāşlarıñ çalduğı cārüb ile her şubḥ
Kāfūr ğubārı_ile t̄olar k̄ubbe-i mīnā
- 23 Cārüb-şıfat beste-miyān olsa yiridür
Kim yüz sürüyüb süpürür eşigũñi Cevzā
- 24 Bezmũñde yanan şem‘den uyarmağa kındīl
Her gice gelür revzenũñe māḥ-ı mu‘allā
- 25 Nāhīd nevāsından ider bezmũñi maġnī
Muṭriblerũñ alsa ele k̄anũn ile şeş-tā
- 26 Aqvāl-i maġanniñi semā ‘ideli her şeb
Ta‘līme gelür çengin alup Zōhre-i Zehrā
- 27 Çün maṭbaḥuñun dūdınadır çarğ hevā-dār
T̄olarsa dimāġına ne t̄añ her gice sevdā

- 28 Şol serv ki divāruña naqş eyledi naqqāş
Teşbih olunmağa yarardı aña Tübā
- 29 Tübā eger asılmasa cennetde nigūnsār
Şoffaındaki serv olmasa bu vech ile ra' nā
- 30 Ol serv-i dil-ārāya hevā-dārdürür āb
Kim düşdi bu qaşr ayağına bī-ser-ü-bi-pā
- 31 Şādi ile geçer ' ömr gibi tāze-vü-ğurrem
Şol şu ki sarāyuñda hemişe olur icrā
- 32 Kevşer mi bu yā şerbet-i cüllāb-ı revān-bağş
Yā nehr-i leben ki jtdi cinān bāğımi iskā
- 33 Hem baħr-i sipihr anda ħabāb-ı güzerāñdur
Hem Hüt-ı felekdür aña dil-teşne-vü zam 'ā
- 34 Bu ħavz mı yā çeşme-i ħörşid-i cihān tāb
Bu ferş mi yā Cām-ı Cihān-bīn-i mücellā
- 35 Mir'at-ı müzehheb aşar altun resen ile
Ĥörşid ki ola levħa-i zerrīnūñe hem-tā
- 36 Dölāb olur āşüfte-i būstān-ı sarāyuñ
Yaşlar döküben nāle kıılır vālih-ü-şeydā
- 37 Şimden gerü bozulsa ne ğam çenberi çarħuñ
Kim bunlar ider rüz-ü-şeb eflāk işin inşā
- 38 Şu diyu şihāb ağıdur uş bürc-i Delvden
Dölāblaruñ ki oldı felekler gibi a' lā
- 39 Qaşruña kaçan beñzeye bir māh ile eflāk
Kim mihr-liqālarla tolu bunda zevāyā
- 40 Ahūlar olur bunda peri-peyker-ü-müşgīn
Tūñiler olur bunda şeker-hande-vü-güyā

- 41 Her gün ser-i kaçruna çıkar mihr-i dil-efrüz
Kim şah-nişîniñi görüb ide temâşâ
- 42 Nâ-geh görünür gözine bir mâh-liķâ kim
Germ olub ider revzenine kendüzin ilķâ
- 43 Bâlâ-yi sarâyuñda tutar kaçır-ı refî' uñ
Gerdün-ı berîn üstine bir hayme-i vâlâ
- 44 Tâ kim toĝa sa' d ılduzı ol bürc-i şerefden
Mâh ile muķârin görine Cem' -i Şüreyyâ
- 45 Şol mâh-ı sa' âdet kim ide kaçruñı menzil
Hürşîd-i cihândur ki felek farkına қor pâ
- 46 Sulţân-ı salâţîn-i cihân Şâh Muhammed
Cemşîd-i қader-қadr ü Ferîdün-i қazâ-râ .
- 47 Yoĝ idi cihân milketi menşürına taһrîr
Kim levhde қılmışdı Қalem adını tuĝrâ
- 48 Hâk-i deri a' yân gözine kuһl-i cevâhir
Gerd-i rehi devlet yüzine dîde-i bînâ
- 49 Kem çâkerinüñ manşıbidur maşrıķ u maĝrib
Kem-ter қulınuñ baһşışidir milket-i dünyâ
- 50 Lûţf-u-kerem-ü-һulķ-u-seһâvetle müzeyyen
Fazl-u-һüner-ü-ilm-ü-şecâ' atle muһallâ
- 51 Anuñçün olur sözleri şekker gibi şîrîn
Kim-şir-ü şekerle ğtmiş anı dâye mürebbâ
- 52 Bir һabbedürür himmeti mi' yârına nüh-çarĝ
Bir қatredürür cüdi yeminde yedi deryâ
- 53 Kevkeb gibi her bürc tolar kevkebe-i Şâh
Çarĝuñ yidi қat қal' asını ger қıla yağmâ

- 54 Bir pūtedürür tīrūñe bu beyza-i zerrīn
Bir halkadürür nīzeñe bu çenber-i dü-tā
- 55 Kāhruñ odınuñ kıt‘ asıdır āteş-i dūzaḥ
Lūṭfuñ şuyınuñ ravzasıdur cennet-i Me’vā
- 56 Geh ḥançer-i tīrinle gūsiste (.....) ḥaşm
Geh gürz-i girānuñla şikeste şaf-ı heycā
- 57 Ṭab‘ uñ görünür kām̄et-i dil-ber gibi mevzūn
Şi‘ rūñ oqınur ḥaṭṭ-ı şanem gibi dil-ārā
- 58 Bir ṭıfl-ı sebaḳ-ḥān ola ger ‘ aḳl ise küllī
Bu pīr-i ḥıred çün göre ṭab‘ uñ gibi dānā
- 59 Cān āyine-i ḥüsnūñ ile ṭūṭī-i nāṭıḳ
Dil ebr-i ‘ aṭāyāñ ile deryā-yi güher-zā
- 60 Tiḡuñ yüzine noḳṭa-i zerrīn ḳodı ḥōrşīd
Çün dest-i ḳazā āyet-i feth eyledi imlā
- 61 Gerd-i sipehūñ zulmeti ile şu‘ le-i tīḡuñ
Gösterdi Şehā ḥarb günin leyle-i ḳarmā
- 62 Ḥōrşīd-i zafer ṭālī‘ olur feth ufūḳından
Çün şubḥ-sıfat keşf ide tiḡuñ Yed-i Beyzā
- 63 Kılur kılıcuñ ‘ arşda asıldıḡın i‘ lām
Hōrşīd ki çarḥ üzre çeker tīḡ-i mücellā
- 64 Tīz-āb-şıfat çünki deler āheni nizeñ
Pūlād-siper olsa ne ḡam sīne-i a‘ dā
- 65 Rām oldı bu gün rānuña bu tevsen-i gerdūn
Kim şekl-i hilāl urdı felek ḥıngine ṭamḡā
- 66 Āhū-yi felek gördi seḫer şīr-i livāñı
Ḥūn-ı cigerinden dil-i şubḥ oldı dem-ālā

- 67 Māh-ı  alem n b rc-i  amer  ıldı zem ni
Kim na l-i semend nle hil l oldu h veyd 
- 68  n Őb -ı Őf  sıd  ile mihr nden urur dem
R Ően-dil olub bulsa ne  a   al  at-ı  arr 
- 69 Div n-ı  az  i re  alem  ekti  Ut rid
 ılma a  ader Őaf asına h km ni imz 
- 70 Bu g n g rin r r yu  ile g n gibi r Ően
Şol sır ki nih n itmiş idi perde-i ferd 
- 71  Adl nle yatur mest oluban b   yolunda
Zerr n kulehi  le giceler nergis-i Őehl 
- 72  Adl nde fe an itmedi bir kimse meger ney
Devr nde ta  ab  ekmedi bir kimse meger y 
- 73 M h olma  i n meclis ne micmere-gerd n
Her meh p r ider k sesini  anber-i s r 
- 74 Ger  aŐr-ı felek-rif  at na  ıla ne are
Yok yire g ke  ı du ına utana   s 
- 75 Bu ma la  -ı  arr ya d zer Şavt-ı ter- heng
B st n-ı sar yu nda  ten mur -ı h Ő-  v 
- 76 Ey  ible-geh-i ehl-i Őaf  Şol ru -ı z b 
Hey halk -i Beyt- l-Harem ol z lf-i semen-s 
- 77 Dil hatt-ı g b ru nı g r b o udı reyh n
R Ően bu ki  der no ta-i h l n anı h n 
- 78 H zr-ı hatu  iriŐmese  anlı yaşum ey d st
 ılurdu g z m zevra ını  ar a-i dery 
- 79 D kmiŐ kade -i s me zer-i sur -ı m z b 
S k  ki h z b itmiş elin b de-i Őahb 

- 80 Kān yudar ırāqdān kabağum gibi şurāhi
Alduğca lebūñ būselerin kāse-i hamrā
- 81 Zūlf-i siyehūnden görünür tāb-ı cemālūñ
Şan leyle-i qadr içre kıılır nūr tecellā
- 82 Ya çekmesün āhū gözüñe mekr ile kaşuñ
Kim kııldı Harem gūşesini menzil-ü-me‘ va
- 83 Gisūlarına tāb verür dōst ki ya‘ nī
Şeh ahdidürür bağılu gerek zūlmet-ü-sevdā
- 84 Tiğı ğile tutar ğamzesi iqlīm-i cemāli
‘İslām diyārın nitekim Şāh-ı mu‘ allā
- 85 Şāhā ne var oldı ise evvelki sarāyuñ
Kudsīlere yüz urmağı için Mescid-i Akşā
- 86 Çün eyledūñ ol Ka‘be-i ‘ālīyi imāret
Oldu aña taḥvil bu ğün kıible-i ‘ulyā
- 87 Bu yidi ḥabağ kağıd-ı şeffāfını eflāk
Her şubḥ kıılır möhre-i mihr ile mücellā
- 88 Pergār çeküb kavı-i kıuzah defter-i çarḥa
Ḥörşīd-i zer-efşān ider altunla muḥaşşā
- 89 Gök çīnī devātını kıılır ḥoğka-i çarḥuñ
Her gice şeb-i tīre ḥolu ‘anber-i sārā
- 90 Sürḥ-āb-ü-sipid-āb ile kıılmağı ‘Uḥārīd
Ḥāğ-ı feleke ḥāme-i zerrīn ile imlā
- 91 Şol gevher-i ter-nazm kı_aña irmedüğü için
Deryāya düşer ğayret ile lūlū-yi lālā
- 92 Şol midḥat-ı a‘lāñı kı vaşfında bu kaşruñ
Şoffañdaki zer levḥde taḥrīr ola Şāhā

- 93 Cān-ü-dil ile nite ki bel bağlayub itdüm
Medhūñ hevesin hāme gibi başuma sevdā
- 94 Tolaşdı siyeh bahtum ucından dilüme kııl
Kim yazamadum şülşini bir harfinüñ ammā
- 95 Düzdüm tabağ-ı arzda bir silk-i cevāhir
Kim meclisüñe naql ola ol ıkd-i Süreyyā
- 96 Bir nazm ki aña taña kalur rişte-i Pervīn
Bir şir ki hayrāndur anuñ lūtfına Şa' rā
- 97 Qanda bula medhūñ gibi şirīn şekeristān
Aḥmed gibi bir tūṭi-i ter-gūy-i şeker-ḥā
- 98 İtnāb-ı kelām itdügüme nükte budur kim
Maḥbūb-ı cihānsın saña maṭlūbdur ısgā
- 99 Nice ki cihān bāğımı göstermege rūşen
Gül-zār-ı felekde açılur bu gül-i zībā
- 100 Tā gülşen-i nılūferi zeyn eyleye encüm
Pür-kaṭre-i şebnem ola bu sebze-i minā
- 101 Tā bāz-ı sipīd-i seḥer açub per-i zerrīn
Murğ-ı siyeh-i şeb toğurā beyza-i beyzā
- 102 Baḥtuñ güneşi maşriğ-ı devletde münevver
Ömrüñ güli gülzār-ı sa' ādetde muṭarrā
- 103 Servüñ ki şeref bāğına bir gül-bün-i terdür
Var iki budagında iki gonce-i ra'nā
- 104 Aşluñı ser-efrāz idüb ol dā'im-ü-bāki
Fer'üñi refi' eylesün Allāh-ı Te' ālā
- 105 Bünyād-ı sarāyuña budur aḥsen-i tāriḥ
Kim ide mübārek tapuña ḥayy-i tūvānā

Mef ū lū Fā i lā tū Me fā īl ü Fā i lūn

- 1 Lü'lü'diŷuñ kim olmış aña perde-dār lā' l
Her dānesi düşürdi gözümde hezār lā' l
- 2 Hāl-i ruĥuñ dilümde ğodı āteŷ üzre 'ūd
Dürce-i lebüñ gözümde ğodı yādiĝār lā' l
- 3 Düşse ŷafaĝ yirine lebüñ 'aksi nā-gehān
Filhāl ola bu nüh felek-i bī-ĝarār lā' l
- 4 Mercān lebüñ ħayāline ĝan yudub ölenüñ
Adını yazsalar ola seng-i mezār lā' l
- 5 Ğıldı saĝuñ hevāsına ĝat' -ı alāĝa müŷĝ
İtdi lebüñ ħayāline terk-i diyār lā' l
- 6 Ğam çekmeyince ĝıymeti artar mı 'aŷıĝuñ
Ğan yudmayınca buldı mu hiç i' tibār lā' l
- 7 Demler gelür ki cennet-i kūyında dil-berüñ
Eŷküm cevāhiri_ile olur her civār lā' l
- 8 Geldüm yetīm-i eŷk ile ħüsnüñ zekātına
ŷun buseñ ile sāyilüñe ey nigār lā' l
- 9 Sākī cihān bezendi zümrrüd bisāṭ ile
Āl itme al elüñe yine lāle-vār lā' l
- 10 Deryā-yi lā' le zevraĝ-ı zer ŷal bu demde kim
Gevher ŷaĝar havā bitürür hāk-sār lā' l
- 11 İtme ten-i za' ifimi ĝanlı yaŷuma ĝark
Dizme bir ince iplige ey gül-'izār lā' l
- 12 Dür ĝuŷ-vār aŷılsa bünā-ĝuŷuñ üstine
'Aksi_ile haddüñüñ ola ol ĝuŷ-vār lā' l

- 13 Ey kân-ı hüsne lâ' l-i lebinden behâ veren
Bir handeñüñ behâsı degül şad hezâr lâ' l
- 14 Didi lebüm sözin iñen alma zebānuña
Elmasdan şağın ki bulur inkisâr l' āl
- 15 Dervîş-i ' ışk-bāza kerāmet degül mi kim
Bir göz yumub açınca olur her kenar lâ' l
- 16 Kanlu yaşımı zülfüñ ucında gören didi
Rengin lâtifedür tutar ağzında mār lâ' l
- 17 Urduñ cefâ taşu ile şıduñ çünkü gönlümi
Geyher şıdun ' ıvaż gerek ey şive-gār lâ' l
- 18 Ferşin muraşsa itmege şağn-ı sārāyunuñ
Eşk-ü-ruhum қаpuñda döşer zer-nigār lâ' l
- 19 Nüş eyle cām-ı bādeyi nüşin lebüñle kim
Güş-i қadeҳde zeyn ola bir güş-vār lâ' l
- 20 Didüm ki Şeh gelür ne dökersin ayağına
Didi ki leblerümden iki āb-dār lâ' l
- 21 Sultān Muḥammed ol ki behişt-i sarāyınıñ
Toprağı cevherinden ider iftiḥār lâ' l
- 22 Yüz sürdi tacı güşesine dürr-i şāh-vār
Baş қodı tahtı ayağına bende-vār lâ' l
- 23 Ḥavfindan oldı baḥşişinüñ zerd āfitāb
Lūtfından oldı sözlerinüñ şerm-sār lâ' l
- 24 Teşbīh olurdu ḥulkuña tutsa cihānı müşg
Temşil olurdu keffüñe dökse biḥār lâ' l
- 25 Yollarda lâ' li şöyle saçarsın faķire kim
Her қanda yürüseñ olur ol reh-güzār lâ' l

- 26 Şol şevqden ki yazalar alnında aduñı
Hün-ı cigerle yur yüzün ey Şeriyār lā' l
- 27 Yüz sürmese_jdi sikkeñe bulmazdı zer bahā
Bulmasa nāmuñ olmaz idi nām-dār lā' l
- 28 İksir-i hāk-i pāyuñı rağbetle öpeli
Oldı 'aқиқ iken leb-i rengin-i yār lā' l
- 29 Gevher-fişānlıg ideli cūduñ bulutları
Bāg içre dāmenin pür ider her enār lā' l
- 30 Cūduñ deñizlerinden ağaç çıksa dikseler
Pırūze berg ola budağında şimār lā' l
- 31 Alsa giyāh-ı rezm-gehüñ ehl-i kīmyā
Eylərđi zer yirine temām-ül-' ayār lā' l
- 32 Himmetle kūha bir nażar eylerse devletüñ
Şuyı gül-āb ola kemer-i küh-sār lā' l
- 33 Hāk-i süm-i semendüñe olmağ için nişār
Ma' dinde nice nice çeker intizār lā' l
- 34 'Adlüñ güninde koşmasa nā-maħrem ile baş
Milk-i cihānda olmaz idi seng-sār lā' l
- 35 'Ahdüñde reng uğurladı lā' l-i nigārdan
Ber-dār olursa uğrı gibi vechi var lā' l
- 36 Deryāya düşdi cūduñ elinden dür-i hōş-āb
Ol qorқudan idindi қayadan hişār lā' l
- 37 Cūduñdan iħtiyāt ider anuñiçün olımaz
Dil-ber lebinde daħi olan āşikār lā' l
- 38 Lü' lü' esir olub gelür āħır dizin dizin
Düşman hişārı gibi olur tār-mār lā' l

- 39 Görđi elüñde hâtemüñi tañladı hıred
Ki_ol ebr-i dür-fişâna hõş olmış süvâr lâ' l
- 40 Ey kân-ı lütf elüne neden öykünürmiş ebr
Ki_ebrüñ seğâsı âb elüñüñ bî-şümâr lâ' l
- 41 İrse_jdi ÇİN diyârına lâ' lüñ cevâhiri
Hergiz kıomazdı leb yirine büt-nigâr lâ' l
- 42 Keffüñ muhîti ger vire ebr-i bahâra nem
Yağmur yirine yağdura faşl-ı bahâr lâ' l
- 43 Deryâya düşse kıatresi bârân-ı cüduñuñ
Mevc-i miyân güher ola seng-i kenâr lâ' l
- 44 Eşcârı bir dem etse seğâñ ebri terbiyet
Bâğ-ı İrem gibi getüre berg-ü-bâr-ı lâ' l
- 45 Aħcâra düşse pertev-i hõrşîd-i devletüñ
Ferrinden ide her ħaceri şu'le-dâr lâ' l
- 46 Reddüñ eli atarsa 'azîz-i cihân iken
Seng-i siyeh gibi ola her yerde ħâr lâ' l
- 47 Bir gün elin şunarsa kıapuñda su'âl için
Ferdây-i ħaşre dek şaça dest-i çınâr lâ' l
- 48 Gerdün sarây-ı kıadrüñe bir perde aşdı kim
Geh naķş gevher olur aña geh niğâr lâ' l
- 49 Şol deñlü ħaşm kıanıñı dökdüñ ki kıorkıudan
Kıan yutdı kân içinde ne deñlü ki var lâ' l
- 50 Bir câm içürdi cevher-i tiğüñ 'adüya kim
Her cür'asından oldu yemîn-ü-yesâr lâ' l
- 51 ħāk-i rehüñ müferriħine beñzerem demiş
Bâzâr içinde bulmağ için i'tibâr lâ' l

- 52 ʿAyb itme kim bahāsını görmiş terāzūda
Bir saht-rūdur ey Şeh-i Cem-iqtidār lāʿl
- 53 Yoğ sīm-ü-zer elümde ki saçam ayağūña
Rengin sözümle lā-cerem itdüm nişār lāʿl
- 54 Gördüm zamāne halka-be-güş oldu nazmuma
Tağdum kulağına yine bir güş-vār-ı lāʿl
- 55 Şiʿrüm sefinesi iledür her kenāra dūr
Nazmum cevāhiri_ile tolar her diyār lāʿl
- 56 Hıkmət budur ki gözleri olsa_ıdi fī-l-meşel
Kağ ağlar idi Aḥmed için zār zār lāʿl
- 57 Nazm eylesem maḳālūmi güş eylese felek
Çeşm-i kevākib ağıda leyl-ü-nehār lāʿl
- 58 Var ola nice ki terbiyet-i āfitāb ile
Devrān içinde sengi kıla rüzgār lāʿl
- 59 Dünyā haracı dürc-i ḥazīneñde derc olub
Her gün kağunda harc ola yüz bin katār lāʿl

Der- Medh-i Sultan Mehmed Han
14

Mef ū lü Fā i lā tü Me fā ī lü Fā ī lün

- 1 Kağdīl-i ḥad kim olmuş anuñ rīsmānı misk
Bin nūr nārdır kim olubdur duḡānı misk
- 2 Meydān-ı ḥüsn-i dōstda taḥsīn şebāya
Güy-i meh-i münire urur şavlecān-ı misk
- 3 Bir dem tağıtsa zülf-i gīrih-gīrūñi nesīm
Gül-zār içinde şanuram açar dükān-ı misk
- 4 Müşgīn ḥaṭuñ belürdi-vü-fāş oldu sırrumuz
ʿIşğ işi gizlü kağalmaz-u-olmaz nihān misk

- 5 Hālũñ ki çĩn-i nāfe-i zũlfũñdedür nihān
Gũyā ki ŧāh-dānedürür der-miyān-ı misk
- 6 Sevdā-yi çĩn-i zũlfũñe dũŧüb ciger yaķar
Āhũ-yi Çĩn anuñçũn olur bağrı ķanı misk
- 7 Meftũl-i bend-i zũlfũñũñ olmuŧ müvellehi
Kim pũst-pũŧ gibi tolanur cihānı misk
- 8 Yā Rab bu tũrk-i mest nice ceng-cũydu
Kim tĩri ‘anberĩndürür anuñ kemānı misk
- 9 Çeŧmũndedür ħayāl-i ħaťuñ tañ bu kim dutar
Sebze diyu kenāre-i āb-ı revānı misk
- 10 Çöz çĩn-i zũlfũñi ki periŧān ola ķamu
Bār-ı ķaťār-ı ğāliye-vũ-kārbān-ı misk
- 11 Vaŧf-ı lebũñde oldu devātuñ dehānı lā‘l
Yād-ı ħaťuñla ħāmenũñ oldu zebānı misk
- 12 Bir demde çarħuñ ide toķuz ķal‘asın ğuŧād
Bũrc-i ķamerde zũlfi ķosa nerdibān-ı misk
- 13 Cārũb-ı ķaŧr-ı ŧāh mıdur zũlfi kim doker
Bāğ-ı cinān yaķasına bend-i miyānı misk
- 14 Yā çetr-i çarħ-rif‘at-i zıll-i zālĩl-i Ħaķ
Ħõrŧĩd-i enver ũzre tutar sāye-bān-ı misk
- 15 Sultān Muħammed-ibn-i Murād ol ki ħulķınuñ
Bir ŧemmesi ħile tuťdı meŧām-ı cihānı misk
- 16 Gõrsũn ğubār-ı sũmm-i semendĩn ‘abĩr añan
Bulsun nesĩm-i ħulķını kim dirse ķanı misk
- 17 Çũn āstĩn-fiŧān ola ol ŧeh-sũvār ider
Pũr dāmen-i ķabāçe-i heft āsumānı misk

- 18 Tađdı devātı gibi ‘ adū boynına resen
Çün şaldı çignine kalemün taylesān-ı misk
- 19 Ney-şeker oldı ğayret-i hāmeñle telh-‘ ayş
Reşk-i haţuñla kaldı siyeh hānumān-ı misk
- 20 Ne esb-i devletünle felek ğıngi hem-rikāb
Ne gerd-i ğayl-ı haşmetünññ hem-‘ inānı misk
- 21 Kilkün zehāb-ı çeşme-i feyz-i İlāh için
Evrāk saţhı üstine kór nāv-dān-ı misk
- 22 ‘ Ahdünde oldı ‘ āleme gammāzlığ ile fāş
Zindān-ı hoğka olsa yiridür mekān-ı misk
- 23 Fi ‘l-cümle ğāk-i sümm-i semendüñedür şebñh
‘ İzzetle bulsa tañ mı bahā-yi girān misk
- 24 Maşşūşdur müferrih-i ğāk-i derüñe kim
Bir yirde vire hāşiyet-i za‘ ferānı misk
- 25 Müşğın ğubār-ı ğaylün ile şimdiden girü
Olur Ğıţāya Rum ilinün armağanı misk
- 26 Sen ğoš-ğışāli dün gice medğ itmek istedüm
Geldi redif için dilüme nā-gehān misk
- 27 Miskin-dem oldı hāme-vü-‘ anber-dehen devāt
Kim dōstāna naql ola bu dāsitān-ı misk
- 28 Ğuld-i ğarīmünññ ğaremi ğörmeti ğaķı
Kim ğāki ter ‘ abirdürür āsitānı misk
- 29 Ben defter eyledükce medġhünñi zülf-i ğūr
Şirāze örmege düzedür rīsmān-ı misk
- 30 Ğulkuñ nesīmi şöğbeti te ‘şir idüb ne tañ
Enfās-ı tayyibemde belürse nişān-ı misk

- 31 Gör mūy-i nāfeyi ki_olalı miske hem-niṣīn
‘Anber-nesīm-ü-gāliye-bū ider anı misk
- 32 Aḥmed hevāy-i zūlfūñ ile çünki ḥāk ola
Ḳabri giyāhı sünbül ola ḥāk-dānı misk
- 33 Tā kim mu‘aṭṭar olmağa bāzār-ı kâ’ināt
‘Aṭṭār-ı bād-ı şubḥ-dem açar dükān-ı misk
- 34 Bezm-i çemende micmere-gerdān olub şabā
Gül dāmenin açā ve ṭuta büstānı misk
- 35 Lūtfuñ nesīmi dāmen-i dehri pür eyleyüb
Ḥulḳuñ demi_ile ṭoldura ceyb-i ciḥānı misk

15

Müf te i lün Me fā i lün Müf te i lün Me fā i lün

- 1 Ka’be ḳapuña meyl ider ḳıble-nümāsı göñlümüñ
Merve ḥaḳıyçün andadur cümle şafāsı göñlümüñ
- 2 Dil heves itdi kapuña gözle ğurūr-ı ‘ıṣḳı kim
Çarḥ-ı berīne çıḳmağa oldı hevāsı göñlümüñ
- 3 Ey ki ‘abīr-i zūlfidür siḥr-i mubīni ‘aḳlumuñ
Vey ki kitāb-ı ḥüsnidür nūr-ı hüdāsı göñlümüñ
- 4 Bir güzele baḳub gözüm odlara yaḳdı göñlümi
Ol göz elinden aḳlaram ki_oldı belāsı göñlümüñ
- 5 Ḳarşu ṭutub cemāline gözgü idinse göñlümi
‘Āṣıḳ iderdi dil-beri ḥüsn-ü-behāsı göñlümüñ
- 6 Ḥalümi gör ki der-be-der ṭurmayub isterem seni
Ṭolmuş iken senüñ ile cümle fezāsı göñlümüñ
- 7 Dil diledi ki vaşf ide ṭal‘atüñ afitābını
‘Aḳlum işitdi didi kim yok mı ḥayāsı göñlümüñ

- 8 Din aña gam yidürmesüñ göñlüme kim firişte-vār
Medh-ü-senā-yi Şāhdur şimdi ğıdāsı göñlümüñ
- 9 Tohfe gider cemālūñe mīvesi bāğ-ı nazmumuñ
Olalı lūţfuñ ābı_ıla neşv-ü-neması göñlümüñ
- 10 Nıl-i nevāli zihnümi Mışr-ı fezā'ıl ideli
Mezre'at-ül-ıyāz'dur cümle fināsı göñlümüñ
- 11 Tālī' ümi 'aceblerem ki_artacağ iken eksilür
Çār-sü-yi zamānede kıadr-ü-behāsı göñlümüñ
- 12 Bende-i bī-riyāñ iken şuçı nedür ki tırmayub
Artacağ iken eksilür kıadr-ü-behası göñlümüñ
- 13 Çarğ ne_çün yire çalar sözlerimüñ cevāhirin
Gevher-i şeb-çerāğ iken dürr-i şenāsı göñlümüñ
- 14 Göñlüme dest-i şefkātüñ hüsn-i nevāziş itmese
Ney gibi cümle bād olur sāz-ü-nevāsı göñlümüñ
- 15 Gördi ki rāh-ı midħatüñ aklı düşürdi hayrete
Meyli du'āña eyledi rāh-nüması göñlümüñ
- 16 Micmer-i dil zemāneyi yine mu'aţtar itmege
Düzdi şenā buğūrını 'ıtr-güşāsı göñlümüñ
- 17 Var ümīdüm aña kim dāmen-i 'afvüñ örtesin
Bi-edebāne düşdi_ıse ba'zı edāsı göñlümüñ
- 18 Bu mı düşer ki hecr ile oda yaqasın Aħmed'i
Tut ki eline 'ışkuñuñ düşdi yaqası göñlümüñ

Der- Medh-i Sultan Mehmed Han

16

Fā'ı lā tün Fā'ı lā tün Fā'ı lā tün Fā'ı lün

- 1 Ca' d-i zülfüñ kim melāħat tōpınuñ çevgānıdır
Yaraşur yüzünde kim hüsn-ü-behā meydānıdır

- 2 Zülf İrem bāğında irmiş hūşe-i müşgīn-‘ineb
Ruḥ Hıṭāyī yaprağ aşmış Çīn nigāristānıdır
- 3 Sūzumı ekşümle teskīn etmege ğamzeñ komaz
Yağmurı yağdurmaz ol cādū cihān fettānıdır
- 4 Açma zülfün ey şabā ḥāl-i siyāhından kim ol
Sāye-bān-ı ‘anber altında Hābeş sultānıdır
- 5 Ey şanem zünnār-ı fitne küfr-i zülfüñdür ki_anuñ
Her kılında aşılın biñ zāhidün imānıdır
- 6 Ol kıyāmet ki_anı dün şerḥ itdi şehriñ vā’izi
Rūzgār-ı vaşl-ı cānānuñ şeb-i hicrānıdır
- 7 Hattı yazmış dil-berüñ çāh-ı zenaḥdānında kim
Bu hezārān Yūsuf-ı Mısrīleriñ zındānıdır
- 8 Ey ḥayāl-i sāye-i zülfüñ bahār-ı cān-ü-dil
Bülbülüñ ḥoş gör ki ḥüsnüñ bāğınuñ mihmānıdır
- 9 Vey cemālüñ sāye- bānı şeh-per-i Rūḥ-ül-Emīn
‘Aks-i ḥaddüñden cihān yüzi cinān bōstānıdır
- 10 Mülk-i dilden zülf-i kāfir-kīşüñ el çeksün kim ol
Taht-ı sultān-ı ḥayāl-i Sāye-i Yezdānıdır
- 11 Sākiyā ṭur bir ḳadeḥ lā’li muşaffa şun bize
Kim bu şāfi şoffada ‘ayş-ü-şafā devrānıdır
- 12 Tāze hüsniyyāt oḳur gül defterinden ‘andelīb
Bād-ı subḥ ol defteriñ geh geh varaḳ-gerdānıdır
- 13 Ğulğulından bülbülüñ çāk-i giribān itdi gül
Ḳumrınıñ zārılığınıñ sevr ser-gerdānıdır
- 14 Ger şecerden kem degülseñ sen daḫi raḳş eyle kim
Şimdi tāvūs-ı dırāḫtuñ mevsim-i cevlānıdır

- 15 Gonca-i gül meyl ider āyine-i āb üstine
Ağzın açmış şan ser-i tūfī-i Hindistānīdur
- 16 Çār-sū-yi bağ içinde şāḥ-ı nergis gūyīyā
Sīm-ü zerden zeyn olunmuş şayrafī dükkānīdur
- 17 Kaṭre-i jāle_ile şekl-i lāle-i ḥamrāyi gör
Dürr-ü gevherden pür olmuş kāse-i mercāndur
- 18 Kaṭre-i şeb-nem ki düşmişdür gülün ruḥsārına
Bülbül-i mestün nişār-ı dīde-i giryānīdur
- 19 Şāḥ-ı gülden gonca aşılmış dil-i bülbül gibi
Çāk olur āḥır çü yiri derh ḥāristānīdur
- 20 Şan ‘araḫdur gül cūdā düşmüş ruḥından dil-berün
Yā benefşe sāye-i gisū-yi ser-gerdānīdur
- 21 Bāğda bād-ı şabāyı gülşen-ārā gösteren
Zülf-i yāruñ şemme-i būy-i ‘abīr-efşānīdur
- 22 Ḥüsn nev-rūzında ‘uşşākı muḥayyer eyleyen
Rāstı ol serv-i dil-cūnuñ gül-i ḥandānīdur
- 23 Dā’imā ‘ālem cemālin gül gibi ḥurrem tutan
Nev-bahār-ı devlet-i Sulṭān Muḥammed Ḥānīdur
- 24 Bir kader ḫadr-ü-kazā-rādur ki rāh-ı ḫadrinün
Meslekinde seb‘a-i seyyāre ser-gerdānīdur
- 25 Bir zükā-dīldür ki çeşm-i dīde-bān-ı āsumān
Her dem idrāk-i kemāl-i rāyınun ḫayrānīdur
- 26 Ol ebā-‘an-ced Skender taḫtına sulṭān olan
Ayağı toprağı Ḥızırūñ Çeşme-i Ḥayvānīdur
- 27 Ğāzi-i sāhib-ḫırān oldur ki devrinde anūñ
Küfr dār-ül-cehli şimdi ‘ilm şehristānīdur

- 28 İşigi toprağı iksİR-i ĥāyātuñ cevheri
Ĥāk-i pāyi menba‘ -i lūtf-u-mürvvet kānıdur
- 29 Āfitāb-ı salţanatsın yūri heft iĥlİme kim
Ŧiđuñuñ mařrıĥla mağrib tābi‘ -i fermanıdur
- 30 Merĥābā ey sūrme-i a ’yān-ı devlet kim senüñ
Kem-terİN seg-bānuña milk-i cihān erzānıdur
- 31 Tiđ-i ĥahruñ ĥanda kim oynada berĥ-i sūz-nāk
Bir azāb erbin sūrer ki_anuñ ecel bārānıdur
- 32 Rūy-i řemřİr-i cihān-gİRüñ nedendür sebz-reng
şu yirine içdüği her dem çü düşman ĥanıdur
- 33 Ŧutmasun mı dā ’imā çarĥ-ı felek çİNİ siper
Çünki nİzeñden řaĥınuđı ser-i Keyvānıdur
- 34 Murg-ı nuřrať řāh-sār-ı rāyetüñde ĥōř-nevā
Esb-i devlet ĥayl-ı ‘ālem-gİRüñüñ yek-rānıdur
- 35 Kİse-i āmāl lūtfuñ kāsesinden mümtelİ
şofra-i iřsānuñuñ ĥalĥ-ı cihān miĥmānıdur
- 36 Menziletde ‘umde-i tertİb-i heft eflāk iken
Ma ’diletde zübde-i terkİb-i çār erkānıdur
- 37 Ĥusrevā sen şol Feridünsın ki ednā bendenüñ
Ĥāk-i pāyi cevher-i tāc-i ser-i Hāĥānıdur
- 38 Germ idüb ĥudsİleri ‘arş üzre dest-efřān iden
Midĥatuñ bāđında geh geh Aĥmed ’ün elĥānıdur
- 39 Bađludur ĥamdan dilüm ben ne diyem meĥdüñde kim
Nāĥıĥa medĥūř-u-dil ser-geřte cān ĥayrāndur
- 40 Pādiřāhā řefĥātüñden yir yüzü ma ’mūr iken
Dād kim dil Ka‘ besi ĥam leşkeri virānıdur

- 40 Bağ içinde tā zümürred taht ura sultān-ı gül
Al sancak kalduran tā lāle-i Nu'mānidur
- 41 Hurrem olsun gül yüzün feth-ü-zafer tahtında kim
‘İzz-ü-devlet bāğınun tāze gül-i handānidur
- 42 Müstedām olsun cihān bāğında cūduñ ebri kim
Fażl gül-zārı añun perverde-i ihsānidur
- 43 Nice kim her ‘id ‘ālem halkı zāyfullāh olub
Baş olub ol gün kamu maḥlūka rahmet hānidur
- 44 Dā’imā ‘izz-ü-celāl-ü-nuşrat-u-iḳbāl ile
Hurrem ol kim ḥaşm ‘id-i devletün ḳurbānidur
- 45 Şehriyārā ḥaşre dek Yezdān vücūduñ şehrini
‘İzzet-ābād eylesün kim devlet ābādāndur

Der Medh-i Sultan Mehmed Han

17

Fā’i lā tün Fā’i lā tün Fā’i lā tün Fā’i lün

- 1 Sāye-bān tutdı şükūfe sebze-vü-āb üstine
Sāḳiyā şun leblerün nuḳlin mey-i nāb üstine
- 2 Muḥribün gül-gün yüzinde perde-i evtār-ı çeng
Çekdi mıstar şafḥa-i ḥörşid-ü-meh-tāb üstine
- 3 Gitdi ol gün kim bulutdan rüz-u-şeb pīr-i felek
Cübbe-i ezraḳ geyardi kürk-i sincāb üstine
- 4 Geldi ol dem kim ider iḥyā-yi emvāt-ı nebāt
Bu dem için çok döner eflāk aḳḳāb üstine
- 5 Tōnanub ceylān ider şaḥrāda tāvūs-ı dıraḥt
Saçılır naḥ-ı zemīnün dürr-i ḥōş-āb üstine
- 6 Her seḥer sultān-ı gül bezminde ferrāş-ı şabā
Ḥayme-i lā’lin ḳurar pirūze aḥnāb üstine

- 7 ‘İd-i nevrūzı görüb gül defterinden ‘andelīb
Hōş du‘ ā-vü-medḥ oḡur Şāh-ı zafer-yāb üstine
- 8 Dir gören eş‘ ārumı ol zülf-i pür-tāb üstine
Bu ne ateşdür ki düşdi ‘anber-i nāb üstine
- 9 Hālını gördüm lebinde hālını şordum didi
Müşg-ü-‘anberden mekesdür ḡondı ‘unnāb üstine
- 10 Ne kerāmet gösterür zāhid bu zülf-i hırḡa-pūş
Kim şaludur Hızr-veş seccādesin āb üstine
- 11 Lā‘ lüne ḡaşd idtigümce hışm ider çeşmüñ baña
Eksük olmaz şūriş-ü-ḡavḡā mey-i nāb üstine
- 12 Zülfüñ altında ne hindüdür ‘izāruñ hāli kim
Sünbül örtünmiş yatur gül-berg-i sīrāb üstine
- 13 Dürc-i ḡaybuñ perdesinden sırr-ı cān olurdı fāş
Perde-dār olmasa lā‘ lüñ dürr-i hōş-āb üstine
- 14 Gün yüzünde āferīn ol ‘anber-i sārāya kim
Müşgden ser-pūş aşar ḡandil-i meh-tāb üstine
- 15 Çekdi zülfin ḡüşe-i ebrūsına dil-ber didi
Yaraşur Ka‘be_örtüsü aşılsa mihrāb üstine
- 16 Cān-ü-tenden geçmeyen ‘ışḡuñ libāsın giymesün
Geymeye ḡacī olan iḡrāmı eşvāb üstine
- 17 Girye-vü-āhumdan ey dil bād-ü-bārāndur cihān
Oynama cān-bāz-vār ol zülf-i pür-tāb üstine
- 18 Gözlerüm yaş aḡıdur ben inlerem dōlāb-vār
Billāh ey serv-i sihī seyr it bu dōlāb üstine
- 19 Kūze-i yāḡūtdan kevşer saḡa_idi āfitāb
Reng-i lā‘ lüñ ‘aksi düşse ḡarḡ-ı dolāb üstine

- 20 Cānlara addũñden indi ber-i haddũñ nite kim
Nũr-1 feth indi livā-yi Şehden azāb ũstine
- 21 Ebr-i zũlfũñ etr-i sulān gibi ey Őāh-1 cemāl
Sāye-bānlar tũtdı hĩrŐĩd-i cihān-tāb ũstine
- 22 Sāye-i Yezdān Muammed Hān ki ebr-i Őefati
Sāye-bān-1 izz-ũ-devlet urdı aŐhāb ũstine
- 23 Ber-1 tĩginden ol a dā ũzre āteŐ yaduran
Ebr-i cũdından dũr-efŐān oldu abāb ũstine
- 24 Mekteb-i devletde almış Rũh-1 udsĩden seba
Ma rifet dersinde sũz or ub-1 aāb ũstine
- 25 Cennet-i Şol deñlũ ta zĩm itdi naāŐ-1 ezel
Kim senũñ nām-1 Őerĩfũñ yazdı ebvāb ũstine
- 26 Gĩrdi dināruñdaki elābı eŐm-i āfitāb
Yũzi zerd oldu ki yazıla ol elāb ũstine
- 27 Sen sa ādet bũrcina hergiz gũneŐ bulmazdı rāh
Yũz sũrũb apuñda zer Őamasa bevvāb ũstine
- 28 Rāyetũñe Şol kerāmet var ki yād etse hatĩb
Yazılır Fet āyeti fi l-hāl mihrāb ũstine
- 29 Bunca kāfir kim mũselmān itdi tĩguñ mu cizi
Gālib oldu hĩccetũñ a cam-ũ-a rāb ũstine
- 30 Heybetũñden gāybet idũb bĩŐede yatmazdı Őĩr
Rāh-1 tĩguñ urasa bir kez eger gāb ũstine
- 31 arı yama itseñ ey Şeh leŐkerũñ ilduz gibi
Şeb kemendi_ile ıardı bũrci meh-tāb ũstine
- 32 Rũy-i tĩguñde gĩrinen Şekl-i zerrĩn dā ire
 Aks-i hĩrŐĩd-i zaferdir dũŐmiŐ ol āb ũstine

- 33 Yiridür rāy-i refi' ũñ gözlese pīr-i felek
Kim münecim meyl ider dā'im suṭurlāb üstine
- 34 H̄usrevā 'ālem nizāmına kefil olub kefũñ
Haḡ vekīl itmiş seni erzāḡ-u-esbāb üstine
- 35 Midḡatũñ sevdāsın itse Aḡmed'i 'ayb itme kim
Cān virür miskīn mekes gördükce cüllāb üstine
- 36 İşigũñ topraḡına yüz sürdüḡin ma'zūr tut
Çün ḡadīmī resmdür tezhīb olur bāb üstine
- 37 Bir şenā dürrin ḡıḡardı baḡr-i tab'um mevci kim
Cān virür gavvāş olan ol dürr-i nā-yāb üstine
- 38 Nice kim ābuñ ola dōlābda ḡükmi revān
Āb-ı t̄ḡuñ ḡākım olsun ḡarḡ-ı dōlāb üstine
- 39 Dest-i t̄ḡ-i bī-ḡararuñla ḡarār itsün cihān
Nice kim ola ḡarārı 'ālemũñ āb üstine
- 40 Pāy-dār olsun ḡıyām-ı devletũñ aṡnābı kim
Murḡ-ı nuşrāt āşıyān itdi ol aṡnāb üstine

Der-Medh-i Mehmed Migūyed

19

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 Gül yüzine şaçdı 'anber kākül-i müşḡin-i dōst
İtdi cān bezmin mu'aṡṡar kākül-i müşḡin-i dōst
- 2 'Anberīne daḡmaḡ içün bir perīnũñ boynına
Baḡlamış müşḡin girihler kākül-i müşḡin-i dōst
- 3 Bilmezem cādū mıdur ki_āb-ı izārında ṡurub
Hergiz itmez dāmenin ter kākül-i müşḡin-i dōst
- 4 Āh kim bu ḡaṡ mıdur yā sāye-i zūlf-i nigār
Yoḡsa dökmiş misk-ü-'anber kākül-i müşḡin-i dōst

- 5 Gūşe-i Beyt-ül-Muḳaddes ṭāḳ-ı ebrū-yı nigār
Perde-i Beyt-ül-Muṭahhar kākül-i müşgin-i dōst
- 6 Sāye-bān-ı ebr-i raḥmetdür ki ĵder gül-zārda
Āfitāb-ı sāye-perver kākül-i müşgin-i dōst
- 7 El uzatmış zūlfüne yāruñ şabā meşşāta-vār
Şānesin misk itdi yek-ser kākül-i müşgīn-i dōst
- 8 Çāh-ı sīmīn-i zenaḥdānındaki dil düzdine
Şındı zincīr-i mu‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 9 Kāküli ucında ey dil ḥāme-veş ḳan ağla kim
Lā‘ l-i terden bula zīver kākül-i müşgīn-i dōst
- 10 Nār-ı ruḥsārında ol servūñ sürer ‘ ömr-i dırāz
Beñzer olmışdur semender kākül-i müşgin-i dōst
- 11 Ḥüsñü firdevsinde şalınmağa Ṭübā ḳaddine
Ḥulle geydürmiş mu‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 12 Ḥayme-i Sultān gibi ḥōrşīd-i tābān üstine
Ḳurdu müşgīn sāye-bāñlar kākül-i müşgīn-i dōst
- 13 Sidre ṭāvūsuna beñzer Müntehā ḳaddūñde kim
Müşg-i terden açdı şeh-per kākül-i müşgīn-i dōst
- 14 Bezmüñe cām-ı mücevher lā‘ l-i dūr-püş-i nigār
Şoffaña cārüb-ı ‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 15 Bir felek-rif‘ at meliksin kim saña kul olmağa
Urdı māha ‘ anber efser kākül-i müşgīn-i dōst
- 16 Bir Süleymān-ḳadr ḥusrevsin ki bezmüñde tutar
Elde bir cām-ı Skender kākül-i müşgīn-i dōst
- 17 Māh mihrūñ ḥāḳasından olsa gerden-keş ide
Şeb kemendin aña çenber kākül-i müşgīn-i dōst

- 18 Nāmeñe tuğrā-yi miskīn ḥalqa-i ebrū-yi yār
Ḥaṭṭuña cīm-i mu‘ anber kākül-i müşgīn-i dōst
- 19 Kaşd-ı ḥaşmuña kemān çekmiş hilāl ebrū-yi yār
Aya geydürmiş zırıklar kākül-i müşgīn-i dōst
- 20 İşigüñ bir Ka‘ bedür mecmū‘ ḥacāt ehline
Ki_olmuş aña ḥalqa-i der kākül-i müşgīn-i dōst
- 21 Tālī‘ i mes‘ ūda irmiş devletüñde ki_eylemiş
Māhı bālīn mihri bister kākül-i müşgīn-i dōst
- 22 Bāğ-bān-ı bāğ-ı cennetdür ki bezmüñçün ider
Dāmenin pür-verd-i aḥmer kākül-i müşgīn-i dōst
- 23 Gerd-i rāhuñ ‘ anberinden eylemişdür gül gibi
Cāmesin yāruñ mu‘ aṭṭar kākül-i müşgīn-i dōst
- 24 ‘Adlüñi yād itmeyüb uzatduğı_çün zulm elin
Ḥāke olmuşdur berāber kākül-i müşgīn-i dōst
- 25 Bād-ı ‘azmüñden sipāh-ı fitne oldu tār-mār
Ol perīşānlıkda beñzer kākül-i müşgīni dōst
- 26 Bu sebebden devr-i eyyamuñda ber-dār oldu kim
Oldı dil-düzd-ü-sitem-ger kākül-i müşgīni dōst
- 27 Ḥaḫ budur kim büt-perest olmazdı ‘ahdüñde senüñ
Kılca insāf eylese ger kākül-i müşgīn-i dōst
- 28 Ey melek-ḥū ḥüsn firdevsinde şevkuñden kırar
Sāye-bān-ı sünbül-i ter kākül-i müşgīn-i dōst
- 29 Ṭapuña cān-ü-göñül mülkin müşeḥḥar kılmağa
Her taraıdan çekdi leşker kākül-i müşgīn-i dōst
- 30 Añsa fetḥin sen Muḥammed-āyet-ü-Ḥaydar-dilüñ
Eylemezdi bürc-i Ḥayber kākül-i müşgīn-i dōst

- 31 Olmaz idi sürmese yüzün yuca der-gāhuña
Hem-ser-i serv-i semen-ber kākül-i müşgîn-i dōst
- 32 Şi' rüñ için bir mū' anber dil-sitān mecmū' adur
Şūret-i Çīnle muşavver kākül-i müşgîn-i dōst
- 33 Zīn idüb Gül-Gün-ı hūsni şapuña çekmek için
Urdı na' l-i misk-i ezfer kākül-i müşgîn-i dōst
- 34 Baş getürmiş hāsidiñ şaşdine ejderhā gibi
Şan saçar ağzından āzer kākül-i müşgîn-i dōst
- 35 Terk idüb ser-keşligin çün yoluña ser çor nola
Hūsni iline olsa ser-ver kākül-i müşgîn-i dōst
- 36 Medhūñi yazmağa müşgîn haţţ ile her dem çeker
Ter gül evrākına mıstar kākül-i müşgîn-i dōst
- 37 Defter-i medh ü senānın örmege şirāzesin
Rismān bükmiş mu' anber kākül-i müşgîn-i dōst
- 38 Şan uçar tūmār-ı medhūñde redif olduğı için
Ki açdı defter gibi şad per kākül-i müşgîn-i dōst
- 39 Söz ' arūsı zūlfine nazmum le' ālī dizdi kim
Silk-i cevherdür ser-ā-ser kākül-i müşgîn-i dōst
- 40 Līk ser-gerdānlığından bağıludur işüm gibi
Şan ki hālümdür muşavver kākül-i müşgîn-i dōst
- 41 Bahtum añdum gice çaldurmadı çayğumdan benim
Başını zānūdān ekşer kākül-i müşgîn-i dōst
- 42 Kākül-i dil-ber dilinden şerh iderdüm hālümü
Çorkarım ki ola mükedder kākül-i müşgîn-i dōst
- 43 ' Ārz iderdi Aħmed'ün hāl-i perişānın temām
Fi-l-meşel olsa suħan-ver kākül-i müşgîn-i dōst

- 44 Dāmen-i lūţfuñ dutub şād olmuşam olsa ne var
‘ Āşık-ı zāra müyesser kākül-i müşgīn-i dōst
- 45 Perçem-i nuşratla zeyn olsun celālūñ nitekim
Rūy-i māha vire zīver kākül-i müşgīn-i dōst
- 46 Yüz dil-ü-biñ cān ile maḥkūmuñ olsun ins-ü-cān
Cānlar itdükce museḥḥar kākül-i müşgīn-i dōst
- 47 Şubḥ-u-şām itsün du‘ āñı subḥa-gerdān-ı felek
Tā ki_ola dillerde ezber kākül-i müşgīn-i dōst

Der-Medh-i Sultan Mehmed Han

20

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 Taht urub ṭāk-ı felekde ḥusrev-i ḥāver güneş
Geydi nārenci ḳabā urındı nūr efser güneş
- 2 Mesned-i sulṭān-ı şubḥ oldı serīr-i āsumān
Şaçdı pirūze ṭabaḳlardan zer-ü-gevher güneş
- 3 Ḳufl açub dürc-i zebercedden cevāhir dökdi kim
Ḥāk gencin eyleye gencīne-i cevher güneş
- 4 Ḳulzüm-i Hindūñ baturmağa gümüş zevraḳların
Bād-bān-ı nūr ile ṭonatdı fülk-i zer güneş
- 5 Dāne-i encüm dirüb meh ḥırmeninde her seḥer
Bāl açub cevlān ider ṭāvūs-i zerrīn-per güneş
- 6 Gūyiyā Nuşīn-Revān-ı şubḥdur kim ‘ adl için
Lāciverdī ḳubbeye zincīr-i zer aşar güneş
- 7 Yā felek Mısrında sulṭān oldı bir Yūsuf-cemāl
Yā Zūleyḥādur ṭutar nārenc-i zer-peyker güneş
- 8 Yā cemāline cihānuñ nūr-u-fer virmek için
Rūz ruḥsārından açdı ‘ anberīn mi‘ cer güneş

- 9 Hâk budur kim Şâh divânın temâşâ kılmâğa
Düzdi tâk-ı zer-nigâra lâ'lden manzar güneş
- 10 Kendünün hüs-n-ü-cemâlin fikr iderken germ olub
Cân dili ile eyledi bu ma'la'ı ezber güneş
- 11 Şubh-dem cev-lân edüb tāvüs-i zerrîn-per güneş
Büstânına sipih-rûn virdi zib-ü-fer güneş
- 12 Zînet-i Bâğ-ı İrem tutmağ için gül-zâ-ı şubh
Eyledi gök sebze-zârın pür-gül-i 'ahmer güneş
- 13 Kûze-i yaqut ile pîrûze-gün dölâbdan
Çarh-ı mînâ-rengi sîmâb itdi ser-tâ-ser güneş
- 14 Bezm-i 'ayşın Zöhrenün germ itmege sâkî şîfat
Âb-gün aqdâh içinde gezdürür âzer güneş
- 15 Geh hamâm-i mâh-i tâbâna dağar sîmîn cenâh
Geh düzer Sîmurğ-ı çarha âteşîn şeh-per güneş
- 16 Ayda bir kez kâsesin 'anberle mâhuñ toldurur
Tâ ki Şeh bezminde bir dem gezdüre micmer güneş
- 17 Zıll-ı Hâk Sulţân Muḥammed Hân ki olmışdur anuñ
İşigi toprağınuñ her zerresi enver güneş
- 18 Nite kim her dânenün zımnında muzmerdür şecer
Zerre-i hâk-i derinde şöyledür muzmer güneş
- 19 Pâdişâh-ı heft iqlîm-i sa'âdetdür ki anuñ
Hâk-i pâyi cevherin idindi tâc-ı zer güneş
- 20 Bir şehensâh-i kader-ıqadr-ü-qa'za-râdırki olur
Bâmına hindü Zuḥal der-gâhına çâker güneş
- 21 Nür-ı çeşm-i 'âlem-ü-çeşm-ü-çerâğ-ı kâ'inat
Sensin ey Şeh kim yüzün nûrından umar fer güneş

- 22 Sensin ol kim āsumān iklimine sulṭān iken
Gerd-i ḥaylūnden urınur ‘anberīn efser güneş
- 23 Sensin ol kim ḥıl ‘at-i fermān-ı ḥūkmūñ geymeden
Olmadı zer tīg ile sulṭān-ı baḥr-ü-ber güneş
- 24 Sensin ol kim şeh-niṣīn-i bezm-gāhuñda müdām
Yā Süleymān taḥtıdur yā cām-ı İskender güneş
- 25 Sāḳi-i bezmūñ ele cām alduğınca der ḥıred
Ya güneş sāğardadır yā gezdürür sāğar güneş
- 26 Ey ki bāb-ı rif‘atūñde ḥalka-i sīmīn hilāl
Vey ki devr-i ḳubbe-i ‘izzūñde zer çenber güneş
- 27 Ḳadrūñ ordusunda gök bir sāye-bāndur kim aña
Ser-‘imād-ı sīmdür māh-ü-ṭınāb-ı zer güneş
- 28 Ey ki mihrūñden zemīn-ü-āsuman germ olmağa
Şeb sipend olmışdur encüm fülful-ü-āzer güneş
- 29 ‘Ahd-i ‘adlūñde yumarlar cümle ılduzlar gözin
Girdüğince çeşme-i kāfūra bī-mīzer güneş
- 30 Virmese lūṭfuñ eli raḥm-i felekde perveriş
Māder-i eyyāmdan toğmazdı tā maḥşer güneş
- 31 Nā-gehān irse sipihre nār-ı ḳahruñ zerresi
Āsumān dūd-ı siyāh olurdu hākister güneş
- 32 Şöyle ḳorḳutmuş yüregın ḥançerūñ tiz-ābı kim
Ḳanda bir şu görse berg-i bīd-veş ditrer güneş
- 33 Mihrūñ bāzārına bir vech ile germ oldu kim
Ḳapundan yüz kez ḳovarsañ bacadan düşer güneş
- 34 Geh ser-i nīzeñle bozılur sevād-ı rüy-i māh
Geh gubār-ı sümm-i esbūñden olur ağber güneş

- 35 Gūyiyā na‘l-i semendūndür hilāl-i ‘īd-i fetḥ
Miḥ-i aḥterdür zafer bürcinde ne aḥter güneş
- 36 ‘Ömr-i ḥaşmuña şebḥüñ itmek için her gice
Gök geyer Şāmī zırh mehden düzer miğfer güneş
- 37 Düşmenüñ kanın döküb tığ-i zer-endüdın siler
Ki_aḥlas-ı gerdünuñ eyler dāmenin aḥmer güneş
- 38 ‘İşmetüñ devrānidur isminde te’nīş olmağın
Seyre çıķduķca bürinür nürdan çāder güneş
- 39 Kaḅkı iķlīme ki pertev şalsa ‘adlūñ sāyesi
Ol diyar içre görünür zerreden kem-ter güneş
- 40 Cevher eyler çün kara toprağı lūḥfuñ tābişi
Gam degül itmezse ayruķ sengden gevher güneş
- 41 Māh-ı rāyāt-ı celālūñden ḥacildür āsumān
Sāye-i şebde ḥayādan gizlenür ekşer güneş
- 42 Ḥusrev-i rüy-i zemīn dirsem ne faḥr olsun saña
Ki_āsumān-ı kaşr-ı kađrūñde_olđı ḥāk-i der güneş
- 43 Kaḅanda beñzer kaşruna bir āfitābı_ile felek
Ki_anda her bir cam olubdur bir ziyā-güster güneş
- 44 Herğīz olmaya_ıdı jenginden küsūfuñ rü-siyāḥ
Ger şığınsa sāyeñe āyine-i ḥāver güneş
- 45 Āfitāb-ı rāyuña olmaz mūķābil nice kim
‘Arz ide ḥabl-u ‘ālemler nürdan leşker güneş
- 46 Tığ-i āteş- bār-ı rüşen-rüy-i dīn-ārāyuñuñ
Kaḅzasına māh aḥter yüzine zīver güneş
- 47 Ger Skender istese envār-ı rāyuñdan meded
Rāh-ı zulmetde olurđı ḥaylına reh-ber güneş

- 48 Şehriyārā aduñı minberde yād itse haṭıb
Nūr ile mescid ṭolar filḥal olur minber güneş
- 49 Baḥr-ı cūduñdan felek fülkin cevāhir ṭoldurub
Düzedür şekl-i hilāliden gümüş lenger güneş
- 50 Şāh bezminde ‘amel olmağa bu ḳavl-i ğarīb
İdinübdür Zöhre-i zehrāyi ḥınyā-ger güneş
- 51 Ey ‘arūs-ı ḥüsnüñe āyine meh ziver güneş
Görinür ‘aks-i cemālünden cihān yek-ser güneş
- 52 Şan ki mağribdür saçuñ ki_anda ğurüb eyler ḳamer
Şan ki maṭla‘ dur yaḳāñ ki_andan ṭulū‘ eyler güneş
- 53 Ṭūṭı-i ser-sebzdür ki_āyinede per gösterür
Ḥaṭṭ-ı ruḥsāruñ kim olmışdur aña der-ber güneş
- 54 Bir gice düşünde sen māhı der-āğüş eyledüm
Gördüm olmuş nürdan bālın ḳamer bister güneş
- 55 Kim ki nezzāre ḳıla ḥörşide ḥaddüñ var iken
Nāzıruñ çeşmine ḥışmından şoḳar hançer güneş
- 56 Öykünelden yüzüñe herġız baḳılmaz yüzine
Bı- ḥayādur ki_oldı bu vech ile müstaḥḳar güneş
- 57 Oḳıdum haṭṭın lebinde kim ğubār-ı müşğ ile
Çeşme-i cān üzre yazmış Süre-i Kevşer güneş
- 58 Raḳs urur hengāme-i‘ ıḣḳuñda bir cān-bāzdur
Kim olur zerrin resenle aşılub çenber güneş
- 59 Baḥr-ı ğamda görmedi mihründen aḳan göz yaşın
Pes neden dirmiş ‘Aṭāyī ki_oldu dūr-perver güneş
- 60 Göricek yüzünde zülfüñ rismānın şanuram
Nūr ile yāzmağa Şeh medḥin çeker mıştar güneş

- 61 Hüsrevâ medh-i zamîrûñ fikr iderdüm dün gice
Tālî' oldu maşrıķ-ı endîşeden enver güneş
- 62 Ebr-i ğam var yohsa medhüñde redif itmek degül
Pertev-i zihnümden olurdu yedi kişver güneş
- 63 Nür-ı mihrinden şuarıp şāhını eş' arumuñ
Gülşenümde aħter olurdu şüküfe ber güneş
- 64 Bir nażar kıl Aħmed'e ey nür-i çeşm-i kıā' inat
Ki_āb-ı lütfüñdan olubdur ebr gibi ter güneş
- 65 Tā zümürüd sebze-zārında sipihrüñ her seher
Sāġar-ı pirüzeye döker mey-i aşfar güneş
- 66 Tā yaza nürin kalemle çin seher nakķāş-ı şun'
Şemse-i zerrin-i taķ-ı günbed-i aħżar güneş
- 67 Tā Şüreyyā 'ıķdin eyler güş-var-ı güş-ı māh
Tā Benāt-ün-na' şa örter nürdan çāder güneş
- 68 Çarķ dürcinde konılan her mürāduñ gevherin
Her gün itsün ġarc idüb kapuñda ġāk-i der güneş
- 69 Yazsun āşār-ı süm-i esbüñ ġubārī ġaġ ile
Māha tā ġayt-ı şu' ā' ile çeker mıştar güneş
- 70 'Ömr-i ġaşmun defterin tūmār-veş dürsün felek
Nice ki_ezāsından eyyāmuñ düzer defter güneş

Der Medh-i Sultan Mehmed Han

21

Fe' i lā tün Fe' i lā tün Fe' i lā tün Fe' i lün

- 1 Ey muħit-i keremuñ ġaġresi 'ummān-ı kerem
Bāġ-ı cūd ebr-i kefüñden tolu bārān-ı kerem
- 2 Maġla' -ı şubġ-ı zafer mihr-i zekā ebr-i ġayā
Felek-i 'ızz-ü-'alā dāver-i devrāñı kerem

- 3 Tāc-baḥş-ı ser-i sulṭān-ı salātin-i cihān
Zīnet-i taḥt ü nigīn Ḥāzret-i Sulṭān-ı kerem
- 4 Zıll-ı Ḥaḳ Şāh Muḥammed ki işigi gökinüñ
Kem-terīn ılduzı olur meh-i tābān-ı kerem
- 5 Ayağı toprağıdur cevher-i iksīr-i ḥayāt
Āsitānı tozıdur sürme-i a‘yān-ı kerem
- 6 Açılır ḥulḳı nesīmi_ile gül-i gülşen-i cūd
Bezenür lūṭfi zülālī_ile gülistān-ı kerem
- 7 Baḥr-ı Aḥzar nedürür ḳulzüm-i cūdında ḥabāb
Ḳatre-i feyzi nedür ebr-i dūr-efşān-ı kerem
- 8 Bī-ḳıyās olalı iḥsānlaruñ ey ḥocet-i cūd
Ḳāṭı‘ oldı cedel-i ḥaşmuñı bürhān-ı kerem
- 9 Ḳefi bir demde nişār itdügi gencüñ ‘oşrin
Ḥaşre dek vezn idemez keffe-i mīzān-ı kerem
- 10 Ne melek-ḥūy meliksin dem-i luṭfuñ ile
Kevşeri cūd aḳıdur ravza-ı Rıḳvān-ı kerem
- 11 Ne kerāmet ḳodu Ḥaḳ zāt-ı kerīmüñde ki_olur
Ayağıñ başduğı yer Çeşme-i Ḥayvān-ı kerem
- 12 Bulmasa nām-ı şerīfüñle şeref nāme-i cūd
Ebter ola_jdi ḳamu defter-ü-dīvān-ı kerem
- 13 Gün gibi salṭanatuñ ṭöpu göke aḡsa ne tañ
Saña sunıldı bu meydānda çü çevgān-ı kerem
- 14 Baḥr-ı cūduñ nice şerḥ ola ki_onuñ reşḥasıdur
Ḥāsıl-ı kān-ı şehā māye-i ‘ummān-ı kerem
- 15 Salṭanat ḥıl‘atini ḳaddüñe ḥayyāt-ı felek
Rāst biçmese açılmazdı girībān-ı kerem

- 16 Ne kadar zer var ise dest-i zer-efşānuñ ile
Harf-i zer gibi perākendedür ey kân-ı kerem
- 17 Sīm şūretde sitem şekline yazıldığı için
Tağıdursın anı düşman gibi ey hân-ı kerem
- 18 Gök tenürında kır kırş okınur mihr ile mäh
Hân-ı luţfuñla firāvān olalı nān-ı kerem
- 19 Kāse-i hırş toyar sofrā-i ihsānuñdan
Dest-i in‘ amuñ ile ‘ām olalı hân-ı kerem
- 20 Mihr-i cūduñ çemen-i lūţfa zer-efşān olalı
Gülşen-i dehri bezer nergīs-i bostān-ı kerem
- 21 Būy-i hulkuñdan urur müşg gibi dem ki tutar
Hōş revāhiyle cihān bağıını reyhānı kerem
- 22 Aħmed’ün ğam maķaşı kesdi dilin şem‘ gibi
Saña rüşen diyemez hālını sultān-ı kerem
- 23 Sen Süleymānı ne dille öge bir mūr-ı za‘if
Getüre nuţka meger lūţfuñ ile anı kerem
- 24 Husrevā pāreledi cevri eli şabrum yaķasın
Dest-gır olsa demidür baña dāmān-ı kerem
- 25 Midhatuñ bülbülünü ğam kafesinde koma kim
Hayfdur tūţıye zehr ey şekeristān-ı kerem
- 26 Ekre-mül-halksın ey vāsıta-i ‘ıkd-ı kirām
Her le’imüñ sözün işitme budur şān-ı kerem
- 27 Kıl haķā kılsa nola ‘afv-i şehenşāh kanı
Tutalım iki elim kanda imiş kanı kerem
- 28 Umarım cürmümü ğarķ itmege rahmet şuyına
Mevc-i ihsānuñ ile cūş ide ‘ummān-ı kerem

- 29 Bir ara opragam ihyā-yi memāt itmek için
Yağsa cūduñ bulıdından nola nīsān-ı kerem
- 30 Nice ki_ıklīm-i mürüvvetde geçe hūkm-i vefā
Nice ki_eyvan-ı ‘aada ura divān-ı kerem
- 31 Nice ki_ insān ola ‘ālemde ‘ābidü’l-ihsān
Nice kim ola cihān tābi-‘i fermān-ı kerem
- 32 Dest-i ihsānun ile yapıla bünyād-ı sehā
Pāye ile adrūñ yucala eyvān-ı kerem
- 33 Nice kim Kā‘ be müsāfirlerini lūtf-ı ilāh
Raħmet-i hānına her sāl ide mihmān-ı kerem
- 34 ‘İd-i ferħundeñe urbān ide a‘ dānı felek
Sen aħibbāña buyur āb-ı sehā nān-ı kerem
- 35 Ömr-i ħasmuñ ire tāriħ gibi pāyāna
Nāmuñı nāme-i ibāl ide ‘unvān-ı kerem

Der-Medh-i Sultan Mehmet Hān

22

Me fā‘i lūn Fe‘i lā tūn Me fā‘i lūn Fe‘i lūn

- 1 Seħer ki Zöhre nevāda düzetdi perde-i eng
‘Arūs-i heft felek arħa girdi āpük ü Őeng
- 2 Uyandı meş‘ale-i Őubħ-u-yandı Şem‘i felek
Dirildi āder-i kuħlı ve göçdi leşker-i zeng
- 3 Cihān cemāli bu müŐğīn tutuğdan oldu ‘ayān
Şanasın açdı ruħ-i dōst urra-i Şeb-reng
- 4 Meger ki bīŐe-i gerdūnda gördi zerrīn Őīr
Ki sebze-zār-ı zümürredde açtı Őīmīn reng
- 5 Sipihir engine zerrīn veter dağar ħōrŐīd
i düze mūtrib-i Zöhre bu Ői‘r-i terle tereng

- 6 Ğamuñla kılcı kılub cānım oldu kıaddüm çeng
Dilümi ‘ūd kılub niçün itmeyem āheng
- 7 Çü zülfi halkalarından sitāreler görünür
Taña kıalub tağıdur kendüzini Heft-Evrenge
- 8 Şan irdi hūşe-i engür-ü-üşdi mūr-u-mekes
Kim oldu rişte-i zülfinde cān-ü-dil āveng
- 9 Diler ki irişe ‘unnāb-ı lā’lüñe zülfüñ
Ki hūşe-i ‘inebīden aşar iki āveng
- 10 Cemāli gülşeni içre gözi iki āhū
Kenār-ı āb-ı ‘ızırında zülfü iki neheng
- 11 Şeker ne kelledür ey tūṭ-ı şeker-ğüftār
Ki lā’lüne öykünüb itdi cihānı başına teng
- 12 Bu saht-rūluğı ucından ol şikeste-dili
Kim itdi ğarķa-i āb-ü-kim urdı başına seng
- 13 Cefası tīgi kaçan çıķa dil niyāmından
Ki hūn-ı dille tūtubdur anı ser-ā-ser jeng
- 14 Cemāli mülkini tīği ile tūtdı ğamzeleri
Nite ki milket-i islāmı Şāh-ı ferruḡ-yeng
- 15 Cihān-ğüşāy-ü-memalik-sitān-ı heft iķlīm
Muhammed-āyet-ü Yūsuf-cemāl ü Ḥaydar-ceng
- 16 Düzetdi kıal‘a-i pūlād tīgi islāma
Ki kıal‘ola anuñ ile kıamu kılā‘-ı Freng
- 17 Sen ol hümāy-i şerefsin ki ‘ahd-i-‘adlūñde
Kıılır nişīmen-i şeh-bāzı āşiyāne güleñg
- 18 Kıazā gibi ne kıadar tūr kı_atasın kıaşına
Ecel gider kıaber itmege önce biñ ferseng

- 19 Ger āhenin siper ola ‘ādū-yi sengīn-dil
Geçer bu nīze-i ser-tīzūñ itmez anda dreng
- 20 Çü taldı kubbe-i gerdūn sadā-yı na‘rañ ile
İçine od düşüben ra‘d ider girīv-ü-ğareng
- 21 O şeh-süvāra ‘inān-gir ola dest-i şabā
Ki bād-pāyına nisbet sipihr hıngı leng
- 22 Muhadderāt-ı suhanden çü zihnüñ açsa niķāb
Gerek ki_ola mütehayyir ‘ukül-i pür-ferheng
- 23 Nice dürüst kılam ben ķālemler Şeh medħin
Ki ben de baħt-siyāhem ķālem şikeste-vü-deng
- 24 Çü nükte-dān-ı cihāndur Şehşehūñ Aħmed
Sözi uzatma demidür du‘āya kıl āheng
- 25 Nice ki uçura her şubħ murğ-ı zerrīn-bāl
Bu ābenūs ķafesden sipihr-i mīnā-reng
- 26 Şeref gökinde sen ol āfitāb-ı ‘ālem-tāb
‘Uṭārid-i felek ursun ‘adūña tir-i hadeng

29

Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lūn

- 1 Āh kim yār bozub ķa‘ide-i yārluđı
Yine resm eyledi bünyād-ı cefā-gārluđı
- 2 Gözi cāzūluđ ile fitneler uyarmađ için
Vardı nāz uyķusuna gör ki bu saħħārluđı
- 3 Būse tiryākin umarken dil-i bīmarumuza
Zehr-i ğam virdi saçuñ gör bu siyeh-kārluđı
- 4 Baħr-ı eşkümden gözüm zevraķı bulmazdı necāt
Yetişüb Hızr-ı haṭuñ eylemese yārluđı

- 5 Hōşdur ol ğamzelerüñ hastaluğı kim yaraşur
Merdüm-i zālīmüñ eksilmese bīmārluğı
- 6 Öldürürem dir imişsin demidür egleme gel
Biñ kez öldür beni tek eyleme bizārluğı
- 7 Ol ki yoluñda fedā eyledi evvel dil-ü-cān
Senden ol şaķına mı giru қalan varluğı
- 8 Ey beni şekl ü şemā 'ille giriftār kılan
Düşmedüñ ne bilesin sen bu giriftārluğı
- 9 Bir dem eglen bizi hāk eyleme ey ğam ki nigār
Dem ola bir gün aña eski hevā-dārluğı
- 10 Gelüñ āvāz-ı ney-ü-çeng ile mey nüş idelüm
Şalalum 'āleme āvāze-i mey-hārluğı
- 11 Öykünürem dir ise ğonca lebüñe ne 'aceb
Söyledür ağıza ne gelse göñül darluğı
- 12 Zülfi çengāline dil düzdini ber-dār ider ah
Dil-berüñ ancağ ola bī-dile dil-dārluğı
- 13 Dil-i ifġārımızı çün tağıdur kākül-i dōst
Ya Rab ol zülfe tapıt sen bu dil-ifġārluğı
- 14 Aħmed incitme dil-i dil-beri nāle_ile şaķın
Қoma ger 'ārif iseñ rāh-ı kem-āzārluğı
- 15 Şāh adli_ile cihān cevri elini kesmiş iken
Қaç başı ile eder tūrta bu tarrārluğı
- 16 Ol ki gösterdi Mesīhāya revān-baħşluğı
Ol ki öğretti Ferīdūna cihān-dārluğı
- 17 Hüsrevā kimi şefī' idineyüm hışmuña kim
Lūtfuña tayanub itdüm bu güneh-ġārluğı

- 18 Dutmuşuz çünkü hacālet yüzine ‘ özl yeñin
Dāmen-i ‘ afvüñ iderse nola settārluđı
- 19 Kalem-i ‘ afv çek ey sāye-i Hağ sehvime kim
Germdür Őefkatünün ‘ afve ħarīdārluđı

Der- lyādet-i Őāh-ı Devrān

33

Mūs te fi‘lün Mūs te fi‘lün Mūs te fi‘lün Mūs te fi‘lün

- 1 İki cihānuñ cānısın sen cāna sıĥhat yaraşur
Cūd-u kerem bürhānısın bürhāna sıĥhat yaraşur
- 2 Ĥüsn-i ruĥuñda gül gibi ‘ ālem cemālin zeyn iden
Bād-ı elemden bu ruĥ-i ĥandāna sıĥhat yaraşur
- 3 Dār-ı Őifādan ħapuña Şerbet buyurmış lā‘ l-i yār
Yazmış kenār-ı cāma kim sen ĥāna sıĥhat yaraşur
- 4 Her gūşede tesbīĥ ider dillü dilince kā‘inat
Zıkrı budur kim Ĥazret-i Sultāna sıĥhat yaraşur
- 5 Baĥt ü sa‘ ādet taĥtınuñ erkānın iĥkām itmege
Dār-üş-şafāda dāver-i devrāna sıĥhat yaraşur
- 6 Ye‘ cüc-i zulm-ü-fitnenün sedd-i sedīdin çekmege
Ol mefĥar-ı İskender-i yünāna sıĥhat yaraşur
- 7 Tedbīr ile leşker Őıyub mektüb ile iĥlīm alan
Ol iftihār-ı milket-i Oşmāna sıĥhat yaraşur
- 8 Sū‘-i mizācın ‘ ālemün ĥikmetle ıslāĥ itmege
Sen Ĥızır-dem ‘ İsa-nefes Lokmāna sıĥhat yaraşur
- 9 İnsān-ı devlet ‘ aynınuñ vech-i münīrün nūrıdur
Devlet umūrın görmege insāna sıĥhat yaraşur
- 10 Sā‘ d-i felek her Őubĥ-dem fāl-ı sā‘ ādet dutmağa
Muşĥāf yüzünde āyet-i Raĥmāna sıĥhat yaraşur

- 11 Çok çegzinür ki çağıra yüzün göricek āfitāb
Ey Zıll-ı Hāḡ sen sāye-i Yezdāna sıhḡat yaraşur
- 12 Rūşen budur kim ‘ ālemün rüy-i murādın gösterur
Āyine-vār ol ḡal‘ at-i raşşāna şıhḡat yaraşur
- 13 Naẓmuñ zülālīdür viren Hızra yine ‘ ömr-i ebed
Sen āşinā-yi Çeşme-i Hāyvān sıhḡat a yaraşur
- 14 Girmiş kaşı mihrābına yāruñ gözi merdümleri
Hācet dilerler kim dil-i cānana sıhḡat yaraşur
- 15 Bāğ-ı İrem bülbülleri Aḡmed gibi gül-bang ider
Ki ol gül-‘ izār-ı ‘ andelib-elḡāna şıhḡat yaraşur
- 16 Yā Rab bu devlet bedrini kırtar ḡusūf-ı za‘ fdan
‘ İzzet gökinde ol meh-i tābana şıhḡat yaraşur
- 17 Naḡl olsun ol derd-ü-elem a‘ dāña ey kān-ı kerem
Tā ḡaşre dek sen menba‘ -ı iḡsana şıhḡat yaraşur

CEMĀLĪ

Kaside

4

Ve eyzan lehu fī-medḡihi li- münāsebeti fetḡi ‘il
Ḳal‘ ai ‘l-Ḳoşantāniyye ḡurremet ‘ ani ‘l-āfāt

Me fā i lün Fe i lā tün Me fā i lün Fe i lün

- 1 Zihī ki ḡurrem olupdur bahār-ı fetḡ ü zafer
Ki oldu gül-şen-i dil lāle-zār-ı fetḡ ü zafer
- 2 Münevver oldu cihān yine nūr-ı nuşret ile
Çü leyl-i miḡneti sürdi nehār-ı fetḡ ü zafer
- 3 Zülāle eyledi sīr-āb rūḡ teşne-lebin
ḡayāt ābı gibi cūyibār-ı fetḡ ü zafer
- 4 Zemāne Vāmıḡ-ı ‘ Azrā-yı ḡamdan aldı murād
Ḡuşāde oldu çü sīmīn-‘ izār-ı fetḡ ü zafer

- 5 Yazıldı sīnelerüñ levhine şafā naqşı
Çü çekdi haṭṭ-ı vefāyı nigār-ı feth ü zafer
- 6 Kūlūb beytini kıılmağa luṭf ile ma‘ mūr
‘İmāret oldu temāmet diyār-ı feth ü zafer
- 7 Göñül ki meyl ide gül-zār-ı zevke fırsatdur
Ki hūb u hūrem olur sebze-zār-ı feth ü zafer
- 8 Zevī’l-‘ ukūl işidür çün nidā-yı Fā‘ tebirū
Gerek ki eyleyeler i‘ tibār-ı feth ü zafer
- 9 Hezār şükr ki aḥmezleyin helāk itdi
‘Adūları sitem-i intızar-ı feth ü zafer
- 10 Ne olsa sīmuya zer kim bu yola ola fidā
Hezār cān u göñüldür nişar-ı feth ü zafer
- 11 Ki mūr-i milk-i ğazā Ḥazret-i Meḥemmet Ḥān
‘Alilıg itdi çeküp Zū’l-fıkar-ı feth ü zafer
- 12 Murād-ı ümmeti Aḥmed-penāh-ı halk-ı Ḥudā
Şeh-i cihān u Ḥudāvendigār-ı feth ü zafer
- 13 Ḥuceste- ṭāli ‘ u ferruḥ-ruḥ u Skenderdür
Sa’īd-aḥer u şāhib-veķār-ı feth ü zafer
- 14 Göçürdi menzil-i Koşantaniyyeden küfri
Ki ehl-i dīn ideler iftiḥār-ı feth ü zafer
- 15 Ḥişārı burcina ol resm ile çıķardı beden
Ki evce irdi hevādan ğubar-ı feth ü zafer
- 16 Geçürdi Sancağ-ı İslāmı ‘ arşı ‘ alīden
Zihī Şehen-şeh-i a‘ lā vü yār-ı feth ü zafer
- 17 Ğazāy-ı ekberi oldu beyān-ı Feth ü mübin
Cihāmı tütmağ içün iştiḥār-ı feth ü zafer

- 18 Çü tîr ü nîze çekildi mişâl-i hatt- şecer
İrişdi gül-şen-i nuşretde bār-1 feth ü zafer
- 19 Düşirdi heybet-i āvāzı şark u ğarba şadā
Çün aldı baħr ile berden kenār-1 feth ü zafer
- 20 Kimine bedesinūñ yāri nuşret ü ruşsat
Kimine çākerinūñ yiri dār-1 feth ü zafer
- 21 Zihi Skender ü Dārā ki dār-1 İslāmuñ
Sa‘ādetinden olupdur medār-1 feth ü zafer
- 22 Sürüp semendini şayd itse şîr-i gerdūnı
‘Aceb mi çünki anuñdur şikār-1 feth ü zafer
- 23 Bu resme k’eyledi a‘dāyı bî-ķarār helāk
Meger ki var idi ķavl ü karār-1 feth ü zafer
- 24 Süheyl’-i ‘izzetini bām-1 ķaşr-1 salţanata
Çıķardı zülfiyle nev-bahār-1 feth ü zafer
- 25 Diyār içinde nola ķılsa Zāl u Rüstemlik
Ki kem ķulı durur İsfendiyār-1 feth ü zafer
- 26 Yiridür olsa ‘adū ħāk ü ğarķ-1 baħr-1 belā
Ki virdi bāda gülin yine nār-1 feth ü zafer
- 27 Çü şaldı atını ol Şāh ķalb-i ‘adāyı
Piyāde eyledi çābük-süvār-1 feth ü zafer
- 28 Ĥudāya ħamd ki fi‘li feraħ revāyiş olup
Mu‘tţal eyledi aħzanı kār-1 feth ü zafer
- 29 ‘Aceb mi bülbül-i cān olsa ħoş-nevā ki yine
Pür oldı verd-i şafā mürġüzār-1 feth ü zafer
- 30 Du‘ālar eyle Cemālī bu şükre şükranē
Ki payidār ola ol kām-kār-1 feth ü zafer

- 31 Niçe kıılursa şaba bergini gülüñ hurrem
Niçe olursa ter ü tñze bār-ı fetḥ ü zafer
- 32 Ḥasūd u düşmenini miḥnet ile eyleye ğark
Ḥurūş u cūş ile mevc-i biḡār-ı fetḥ ü zafer
- 33 Nevā virüp dil-i ‘uşşāka ‘iys-i āvāzı
Maḡām-ı Zühreye irsün ḥisār-ı fetḥ ü zafer

5

Ve eyzānı fī-medḥihi edām’ Allāhu te‘ālā eyyāmeḥu
ve ḡarrenebi’s-sa‘ādeti a‘vāmeḥu

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 Vaşl-ı dil-berdür çü sākī defter-i hicrānıdır
Rāḡ-ı şāfī şun ki rūḡı rūḡumuñ reyḡānıdır
- 2 Keşf idüp sākī yūri ūy sākī-i sīmin-beden
Cām-ı şāfī birle devr it kim şafā devrānıdır
- 3 Lālenüñ cāmına luḡfindan hevānuñ şimdi kim
Her ne baḡş olursa şebnemden ider devr ānıdır
- 4 Sun mey-i nābı nigāruñ la‘l-i rūḡ-efzāsına
Eylesün ḡut-ı revān yāḡūt ile devrānıdır
- 5 Ḥazret-i Sulṡān Meḡemmed Ḥān ki luḡfı baḡrınıñ
Ḥaṡresidür şol ki kevnüñ Dicle vü ‘Ummānıdır
- 6 Rif‘ atı ol resme a‘ladur ki ‘ālī ḡaşrınıñ
Pāsubānıdır Zūḡāl hem Müşterī der-bānıdır
- 7 Can virür ‘İsa’bni Meryem bigi gerçi sözleri
Līk devrūñ pā zatī Mūsī-i ‘İmanıdır
- 8 Bir Tehemten-ten müzaffer-fer ü ferruḡ-ruḡ durur
Kim cihān cisminde ‘ālem ḡalkınıñ cānādıdır

- 9 Tañ mıdur emrine olsa Behmen ü Behram rām
K’ol Şehūñ Kisrī vü Dārā bende-i fermānidur
- 10 Salṭanat burcında ḳadri eyle ‘āli oldı kim
Rif’atınuñ vālihi dildür ḫıred ḫayrānidur
- 11 Feṭhi bile bey-i İslām eyle ma’ mūr oldı kim
Milk-i dīn ābād u şirk ü küfr evi vīrānidur
- 12 Bir Süleymān-ḳadr ü Şehdür bu zemīn üstinde kim
Kem kulı devr-i zemanuñ Rüstem-i Destānidur
- 13 Ḫırmeninden ḫūşe-çīn olsa nola ḫalk-ı cihān
Cümle maḫlūkuñ yidügi çünkim anuñ ñanıdur
- 14 Meclisinde micmere gerdān olalıdan güneş
Dest-i ‘aṭṭār-ı şabā ‘ūd u‘ abīr efşānidur
- 15 Evce irgürdi ḫişārī rif’atī āvāzesi
Rāstī kim burc-ı iḳbālūñ meh-i tābānidur
- 16 Menba‘ -ı cūd olduğı ol Şāh-ı devrānuñ bu kim
Zātı iḳbāl ü sa‘adet gevherinūñ kānidur
- 17 Keff-i iḫsānı mürrüvet fülkine baḫr-ı muḫīt
Resm-i ‘ālisi fütüvvet milkinūñ erkānidur
- 18 Eyledi iḫyā Resulūñ sünnetin vācib görüp
Gūyiyā şer‘ -i şerīfūñ mezhebi Nu‘ mānidur
- 19 Ṭıtsa çevgān-ı sa‘adet nola ol Şāhuñ eli
Çünki devlet ṭopın urmağa cihān meydānidur
- 20 Anuñ içündür ‘Āli-veş ḫulḳı vü ḫüsni ḫasen
Kim kemāl-i luṭf ile ḫilm ü ḫayā ‘Oşmānidur
- 21 Nicesi ḳaṭ‘ olmaya i‘cāzına inkār iden
Münkirūñ boynında seyfi hüccet ü bürhānidur

- 22 Müşterîdür Zühre bezmine anuñçün her gice
Meclisine nâzır olan ‘ayınuñ insânıdur
- 23 Ebr-i cüdi eyle feyz eyler sehâbı luţfinuñ
Kim bihâr-ı ‘âlem anuñ katre-i bārânıdur
- 24 Hem cemî‘î halk luţfi medhinün h̄‘ânendesi
Hem be-küllî dil anuñ gūyende-i ihsânıdur
- 25 İy ki bu devrân içinde âfîtab-ı hükmüñüñ
‘Ācizidür mihr ü mâh u çarh ser-gerdânıdur
- 26 Çün bahar eyyâmıdur divânelik kılıp şitâ
Defter açmak istese şâhrâda iy devrânıdur
- 27 Gitmeg için faşl-ı dey şâh-ı bahâruñ her şecer
Hâmilidür nâmesinün kâşif-i ‘üvnânıdur
- 28 Şebnem ile lâle pür oldığı budur subhıdem
Kim çemen firdevsinüñ havzı vü şadırvânıdur
- 29 ‘Arşa-i bağ içre nergis her nefes başın şalar
Ya‘ ni kim cām-ı bahârun mesti vü sekrânıdur
- 30 Zıkr-i bismi ‘llâh idüp gir bâğa gör kim ol Raḥîm
Her ne naqş itdise hâdiş rahmet-i Raḥmânıdur
- 31 Mest olup nergis gözine öykünürmiş dil-berüñ
Aña bî-mâr olduğu haqqâ ki key erzânıdur
- 32 Ğonce ağızına teşebbüh kıldı çün bād-ı şabâ
Şöyle urdı kim henüz ağızında anuñ şanıdur
- 33 Her taraftan gūş-ı cānı pür kılıp âvâz u sâz
Bu sözüñ ‘arif-dili sūz ile ezber-h̄‘ânıdur
- 34 Serverâ la‘lün ne sırdur kim bu cānuñ cāmıdur
Gözlerümden dür dökken her dem anuñ mercânıdur

- 35 Nüşha-i cevr-i muḥaḳaḳdur ḥaṭūn nesh itdügi
Kim ğubārı cān u dil yāḳūtınuñ reyḥānıdır
- 36 Göñlüme ger tır atarsa ḳaşlarun yayı ne ğam
Urdığı çünkim girü kendü oḳı peykānıdır
- 37 Ḳadrüñe biñ cān ile yazdı bu gönlüm bir berāt
Kim vişalüñ ‘ıydinün cānā bu cān ḳurbānıdır
- 38 Dil-berüñ yok saña meyli dir baña her dem raḳib
Ehl-i dīn anı bilür kim didügi imānıdır
- 39 Var ise didükleri ‘ālemde Hızr ol yārdur
Uşda şāhid leblerinüñ çeşme-i ḥayvānıdır
- 40 Ḥüsni meydānında ğuya olsa nola ol nigār
Tuttuğı çünkim elinde zülfinüñ çevgānıdır
- 41 Gonce evrāḳın yile virdi dehānın yād idüp
Defterin düşmişdür ol tağıtduğı dīvānıdır
- 42 Āsitānın āşiyān idinelibden mürğ-i dil
İstemez uçmağı çün ol ravzanuñ Rıdvānıdır
- 43 Niçe bir zāhm ura cānā cāna cādū gözlerüñ
Cevr ise yitdi cefāyise daḫı uranıdır
- 44 Zūlm ile ḳılmazsa bendinden dili zülfüñ ḥalāş
Ḥal ḳılam bu müşkili çün ‘adl-i Şeh devrānıdır
- 45 Turreñüñ ṭarrārlığın ‘arz idem ol Ḥāna kim
Devlet ü baḫt ile ḳamu şehlerüñ sulṭanıdır
- 46 Şāh-ı ‘adil-dil Skender-der Feridün-fer k’anuñ
Bendesidür ger cihānuñ ḳayşer ü ḥakānıdır
- 47 ‘İzzetüñe ḥad didüm yirden göge dil didi kim
Ferşden ‘arşa ḳıyās itsen biraz pāyānıdır

- 48 Mümteni‘dür şerh kılmak zātuñuñ vaşfin temām
Vācibü ’z-zıkr ol durur kim kıabil-i imkānidur
- 49 Bu Cemālī silk-i medhūñden cevāhir nazm ider
Her ne söz kim dirse andandur k’ider devrānidur

Kaside

6

Ve eyzānı fī-ta‘ rifi Faḥrū ’s-selāṭin kehfü ’l-ḥalāyık
ecma‘ın ḥullidet ḥilāfetuhu

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Şimdi kim kevnı mu’atṭar eyledi devrān-ı gül
Her çiçek kim açılır beñzer k’ider devr ān-ı gül
- 2 Dil taḥammül eylemez gül şoḥbetinden bir nefes
‘Alemūñ güyā ki olmuşdur teninūñ cānı gül
- 3 Merḥabā iy sāye-i ser-efrāz-ı çemen
Ḥabbezā iy gonce-i ser-defter-i dīvān-ı gül
- 4 Nāleseni ‘andelīb eyler be-ğayet sūz-nāk
Rūhını mecrūḥ kılmışdur meger hicrān-ı gül
- 5 Şāhib-i hüxnīni bāğ eṭṭālinūñ şayd itmege
Kīsesinden goncenün zer gösterür esnān-ı gül
- 6 Nergis-i maḥmūr-çeşm idüp ‘aşayı tekye-gāh
Meclis-i gül-şende oldu micmere gerdān-ı gül
- 7 Lāle nāzükdür ki cāmın jāleden pür eyledi
Bir ayağ üstine oldu sākī-i meydān-ı gül
- 8 Keffesinde vezn ile dinārıdur ḥālīş ‘ıyār
Ḳadrine gör kim nice baş indürür mīzān-ı gül
- 9 Āferīn enfāsına bād-ı şabānuñ çīn-seher
Kim olur luṭf ile müşk-eşfan-ı şerh-istān-ı gül

- 10 Zāhir olısar dili ucından āhır bülbulūñ
Tıfl iken evvelde olan kışsa-i penhān-ı gül
- 11 Goncenūñ kim an ile azı leb-ā-leb oldu pür
Şöyle beñzer kim dudaın ıırur dendān-ı gül
- 12 Hoş leafetdür gülistān ire cām u sāgara
Perr-i avūs olduı evrā-ı gül-efşān-ı gül
- 13 Serv-i āzād u hırāmān āmeti seyr eyle kim
Pāyi gilde bende-vār olmuş durur ayrān-ı gül
- 14 Tıfl-ı gül-zāruñ mu ayyendür bu kim dendānı yok
Bes niün an ile olmuşdur ser-pistān-ı gül
- 15 Cānına zem urduından bülbul-i şūrīdenūñ
Hūn-ı dilden la l-reng olmuş durur peykān-ı gül
- 16 Kıl temāşā şubhıdem şebnemden olduında pür
Kim revānı şād ider lufiyle şādırvān-ı gül
- 17 Hūzn-i Ya ūbı omaz ātırda būy-ı pirehen
Mışr-ı hūsni zeyn idelden Yūsuf-ı Ken ān-ı gül
- 18 Ğonce-i dem-beste vū reyhān-ı ayrān eyledi
īn-seher arz olduı naş-ı nigār-istān-ı gül
- 19 Minber-i şāh üzre bülbulden müdām ol serverūñ
Hıbe-i medine gūş olma durur erkān-ı gül
- 20 Hāzret-i Sultān Meemmed Hān-ı adil kim anuñ
Ravza-i elā-ı lufina fidādur cān-ı gül
- 21 Kim emīr-i asker-i isāndur ol kān-ı kerem
Hııdur şāh-ı benefşe addidür sultān-ı gül
- 22 Sebze servin hırāmān eylese īsar iün
atre-i şebnem olupdur dürr ile mercān-ı gül

- 23 Virmege aşırına destür almağa der-bānına
Hürde-i zerden pür eyler keffini mihman-ı gül
- 24 Būy-ı lufıdan irürdükçe nesīm-i şubhıdem
Başş olur addine her dem hıl' at-ı elvān-ı gül
- 25 Çünki mihmānı mükkerremdür ziyāfet ılmağa
H'ān için zerden abaqlardur olu eyvān-ı gül
- 26 Nüşa-i yāūtı nesh itdi muaa luf ile
Hatt-ı h'ābı olalı haddeynine reyhān-ı gül
- 27 Verd-i amer kim ru-ı şāhānesinden māt olur
Haddine beñzer bu vech ile bilürler ān-ı gül
- 28 Bezm-i rū-efzāsına layıdur olsa lāle cām
aşır-ı 'ālī-safınuñ lāzım k'ola der-bānı gül
- 29 Gül meta'ına gelüp bir gün ola dir müşteri
Kim çemen bāzārını zeyn eyledi dükkān-ı gül
- 30 Meclisinde cām ile ser-mest ü mamūr olmağa
Nergis-i mestāneden olmuş durur bustān-ı gül
- 31 Oldıı ferru-ruınuñ āteşi şev ile āb
Bu ki 'izzet kesb ider keffinde anuñ şān-ı gül
- 32 Söylese güftār silkine cevāhir nazm ider
Rūşen olmuşdur bu zāhir hücete burhān-ı gül
- 33 Şalmağa cem'inde bezm için bisāt-ı inbisāt
San-ı çinī üstine urs-ı amerdür nān-ı gül
- 34 Olmağa gül deste gül destinde mu'cizdür bu kim
Za, urur bī-gāne gelse hār olup şu' bān-ı gül
- 35 Fahri der hem-reng olup cāmında meyden ergāvān
Meclisinde bende-i fermān olur a' yān-ı gül

- 36 Şem' inüñ pervānesi olduğunu i' lām ider
Perr açup cem' inde pervāz urduğı perrān-ı gül
- 37 Gül ' arakdan ğark olur ħaddi kayāsından anuñ
Çanda anuñ ħaddinün ħüsn bahāsı k̄ān-ı gül
- 38 Kenz-i güftār içre elfāzı ki key muĥtārdur
Yazmağa evrāķına mecmū' adur dīvān-ı gül
- 39 Ravza-i envārı envā' ı leṭāifdür dilī
Ĥāṭırı yā maĥzen-i esrārdur yā k̄ān-ı gül
- 40 Gül-şen-i medĥinde ' uşşākı muĥayyer eyleyüp
Bu gazelden ĥoş-nevālar gösterür ĥoş-ĥ' ān-ı gül
- 41 İy yañağundur ser-ā-ser ravza-i Rıdvān-ı gül
Viy dudagundur leb-ā-leb çeşme-i ĥayvān-ı gül
- 42 Gonca la' lün luṭfına ṭañ mı ħalursa beste-leb
Çün siyeh zülfüñ durur ħaddüñde ser-gerdān-ı gül
- 43 Eyle bulmuşdur ruĥun Şāhum leṭāfetden kemāl
Kim berāber olıcaķ zāĥir olur noĥsān-ı gül
- 44 Girmesün diyü rāķibi ĥüsnüñüñ gül-zārına
Odile atar şabā nefĥinden ol şeyṭāmı gül
- 45 Söyle kim ervāĥa şādī eylesün lafzuñ revān
Gül ki dillerden gidersün kürbet-i aĥzāmı gül
- 46 Ṭurre-i ṭarrāruñı ħaddüñde her kim seyr ider
Dir ki gūyā ĥalka-i sünbül olur çevgān-ı gül
- 47 Gül anuñçün didiler iy lāle-ruĥ kim ĥandede
Luṭf ile şīrīn dehānuñdur gül-i ĥandān-ı gül
- 48 Ĥüsnüñüñ Kadırī Berātı ĥükmine tevķī' için
Ĥaṭṭ-ı Yāķūt ile yazılmış durur ' unvān-ı gül

- 49 Dil yüzüñ gül-zârına bülbül olup feryâd ider
‘Iyd-i vaşl içün meger olmağ diler kûbân-ı gül
- 50 Hadd-i hûbınuñ nazîridür meger ol serverüñ
Kim olupdur gül-sitānuñ serveri hûbân-ı gül
- 51 Bu leţāfet kim anuñ ferruğ-ruğınun vaşfidur
Mümteni‘ dür yoğ aña mişl olmağa imkân-ı gül
- 52 İy ki cūduñ gül-sitānında faķır ü müflise
Keff ile dinār-ı zerdür dāimā ihsān-ı gül
- 53 İrişür her şahşā in‘ āmuñ nişābından naşīb
Gül-şenüñde tāc-ı Kisrī kesb ider hākān-ı gül
- 54 Hoş gül-istan eylemişdür bu Cemālī medhüñi
Kim ide her faşl içinde haţıruñ seyrān-ı gül
- 55 Vaşfuñuñ gül-zārını fikri pür itdi ğonceden
Bāğı ta‘ rifüñde gerçi yoğ idi pāyān-ı gül
- 56 Böyle kim gül beytini ma‘ mür idüp virdi kemāl
Ğonce-i pür-ğonce dā‘ idür yahūd hassān-ı gül
- 57 Niçe kim diller beyān idüp me‘ āniden bedī‘
Şöhre-i ‘ālem ola luţf ile şehr-istān-ı gül
- 58 Serv Tübī gösterüp āb olduğınca selsebil
Cennete beñzetdüğince gül-şeni ğılman-ı gül
- 59 Müstedām itsün Hu‘ dā kāmīl vücūduñ cūd ile
Meclisüñ hoş-büy kılsun dāimā devrān-ı gül

Kaside

7

Ve eyzānı fī-medḥi Ḥazreti 's- Sultān ḥullidet saltanatuhu

Me fā'ī lūn Me fā'ī lūn Fe'ū lūn

- 1 Seher kim tāze olur ter benefşe
Cihānı zeyn ider yek-ser benefşe
- 2 Teferrüc zav'ına mışbāḥ-ı kudret
Temāşā silkine cevher benefşe
- 3 Zemānuñ dil-ber-i ferruḥ-ruḥıdur
Ki olmuşdur mużaffer-fer benefşe
- 4 Mu'atṭar eylemişdür cān dimāğın
Meger kim gezdürür micmer benefşe
- 5 Şafā-yı ḥatır u tefrīḥ-i ervāḥ
Cilā-yı dīde vü dil-ber benefşe
- 6 Bahār ā'dāsını katl itmeğ için
Çeküpdür sebzedden ḥançer benefşe
- 7 'Aşā-yı kadr ile ser-dār olaldan
Olupdur mih-ter-i kişver benefşe
- 8 Terāzūlar gibi indürdigi baş
Bu kim nergisden ister zer benefşe
- 9 Çeker ser-mest idelden cām-ı lāle
Bir ayak üzre biñ sāğar benefşe
- 10 Utandı geldüğine gülden öñdin
Ki şebnemden getürdi der benefşe
- 11 'Alāmetdür ki bir sevdāsı vardur
Siyeh-püş oldugı ekşer benefşe
- 12 Cibillīdür anuñ pāyinde za'fī
Ki zānūsında ḳodı ser benefşe

- 13 ʿ Acebdür yüz çevürmişken şabādān
Ki girü üstine ditrer benefşe
- 14 Meger ol serverüñ ser-leşkeridür
Ki çekmişdür gelür leşker benefşe
- 15 Huzūr-ı Hāzret-i Sultān Meḥemed
K ʿaña gül bendedür çāker benefşe
- 16 ʿ Ālem re ʿsin irürdi āfitāba
Getürdi lāle-i mi ʿ cer benefşe
- 17 Cemālī bāğınuñ firdevsi içre
Zihī kim nūş ider Kevşer benefşe
- 18 Hırāmān eylese servin çemende
Dütüzdür müşk ile ʿ anber benefşe
- 19 Tevāzu birle baş indürmeyince
Elinde deste olmaz her benefşe
- 20 Görelden ḥatt-ı reyḥānın muḥakḳak
Hevā neshin ḡubār eyler benefşe

Kaside

9

Bu ḳasīde Pādişāh-ı cihān-penāha devlet ü
sa ʿ ādetle şikār münāsebeti ile du ʿ a bābındadır

Me fā ʿ ī lün Me fā ʿ ī lün Me fā ʿ ī lün Me fā ʿ ī lün

- 1 Seher-geh nefḫ-i ʿ İsā kim demi bād-ı bahār eyler
Süheyl-i ʿ işretüñ kesbin vişāl-i nev-bahār eyler
- 2 Kılur ʿ üşşāk-ı müştākı muḥayyer keşf idüp rāzm
Dem-ā-dem mürḡüzār içre nevā kim mürḡi zār eyler

- 3 Meger kim lāle-i ḥamrā nigārūn ḥaddi rengidür
Ki luṭfundan çemen şahnın tolu naqş u nigār eyler
- 4 Muhaqqakdur ki ol yāruñ müselsel zülfidür sünbül
Ki sevdāsı dil-i āşüfte-ḥāli bī-ḳarār eyler
- 5 Görüp bu dürlü eşkālî ki enva‘ -ı cevāhirdür
Ulu’l-elbāb silkinden olanlar i‘ tibar eyler
- 6 Bu faşluñ ḳadrini ‘ ārif bilür kim vardur esbābı
Çeker cāmı lebe yarı kenārına kenār eyler
- 7 Safā vaḳtidür iy şākî getür cām-muşaffāyı
Ki nūşı ‘ iyşî beytinüñ esasın üstüvar eyler
- 8 Şu meyden kim seher beñzer lebi sāğarda ḥurşîde
Gönülde mihr-i şevḳinüñ birin zevḳuñ hezār eyler
- 9 Çemen şahnında āhūlar dutarlar sîne şimşîre
Çaçan kim Şāh-ı şîr-efgen süvār olup şikār eyler
- 10 ‘ Ali heybetlüdür ol Şeh ki atı reşk-i Düldül dür
Dutıcaḳ remze ruḥ tigin misāl-i Zül’l-fiḳār eyler
- 11 Mücerred hāy u hūy ile şadāsından sipāhinüñ
Cihān cins-i a‘ dānuñ gözine teng ü tār eyler
- 12 Ulu Şehdür ki da‘ vetsüz ḳamū ‘ ālem tufeylîdür
Çapusında ḳul olmağ ile şehler iftiḥār eyler
- 13 Eyā Sultān-ı ‘ ādil-dil muzaffer-fer Sikender-der
Ki luṭfuñ setr idüp ḳahr-ı şafālar āşikār eyler
- 14 Cemālî bendeñe rahm it ki olup dā‘ ī-yî muḥliş
Şenālar rüz u şeb ḳılur du‘ ā ley ü nehār eyler
- 15 Olupdur muntazır luṭfuñ demine niçe müddetdür
Şehā dād ol belālardan ki cāna intizar eyler
- 16 Niçe kim çîn-seher kevnî nesîmî faşl-ı nev-rüzüñ
Gelüp gīsü-yı dil-berden ser-ā-ser müşgibār eyler

- 17 Hemişe devlet atına süvār olup şikār eyle
Vücūduñ müstedām olsun ki cūdı bī-şümār eyler

AVNĪ (FATĪH)

2

- 1 Ağlasa derd-i derūnum çeşm-i giryānum saña
Āşikār olurdu gālib rāz-ı pinhānum saña
- 2 Mesned-i hūsn üzre sen ben hāk-i rehde pāy-māl
Mūr hālın niçe ‘arz ide Süleymānum saña
- 3 Şem‘i gör kim meclisūñde ağlayup başdan çıkar
Hoş yanar yakılır ey şem‘-i şebistānum saña
- 4 Şubh gibi şādık olduğum reh-i ‘ışkuñda ben
Gün gibi rüşendurur ey māh-ı tábānum saña
- 5 Dün raķībūñ cevriñi men‘ eyledūñ ben hasteden
Eyledi te‘ sīr gūyā āh ü efgānum saña
- 6 Zaħm-ı hicrān şerhi çün mümkün degüldür dostum
Sīne-çākinden haber virsün girībānum saña
- 7 Eyleme göñlin gözin cevri ile ‘Avnī‘ nūñ harāb
Dürr [ü] gevherler virür bu bahr ile kānum saña

4

- 1 Ağlasa ‘āşık bela-yı hecr ile nālān olup
Gözlerinden akan anuñ yaş yirine kan olup
- 2 Geh cefā kūhı gubārından urınsa kisveti
Geh belā vādisini geşt eylese üryān olup
- 3 Her ne deñlü cevriñler görse vefālar eylese
Her ne deñlü gülseler hāline ol giryān olup

- 4 Ğam beyābānına her gün eylese seyr ü sefer
Her gice mihnet-serāy-i fūrkatē mihmān olup
- 5 Rāz-ı ʿıŝkı ʿāŝıkār itmege tākat bulmasa
Sînesinde nāvek-i dil-dūzlar pinhān olup
- 6 Dilberinden raĥm eger olmazsa ol dil-ĥasteye
Kimseler derdine dermān idemez imkān olup
- 7 Virseler mülk-i ciĥānuñ tāc u taĥtı devletin
ʿAvnī kūyuñ terkin itmez başına sulţān olup

5

- 1 Çü oldı lāʿ lüñe teşbîh cān-fezā-yı ŝerāb
Dile ziyāde olur dem-be-dem hevā-yı ŝerāb
- 2 Behār oldı vü güller açıldı ey sākī
Ķadeĥ getir ki bu faşl eyler iĳtizā-yı ŝerāb
- 3 Yeter çerāĝ baña ŝemʿa ihtiyācum yok
Furūĝ-ı māh-ı ruh-ı sākī vü safā-yı ŝerāb
- 4 Başumda gerd-i mezellet elümde köhne sifāl Ķanı
benüm gibi devr içre bir gedā-yı ŝerāb
- 5 Gice yol üzre yatup mest nakdi aldurduñ
Ne kaldı ʿAvnī elinde kʿ ola bahā-yı ŝerāb

6

- 1 Her zemān ʿāŝıklara varmak der-i cānāna güç
ʿArz-ı hāl itmek gedālar hazret-i sulţāna güç
- 2 Āŝnālar gözlerüm yaşın görüben ĥavf ider
Bî-muĥābā sālîk olmak kulzüm ü ummāna güç
- 3 ʿĀŝıka dünyā vü cān terk eylemek āsān olur

Lîk cānān terkini itmek gelüpdür cāna güç

- 4 Gözlerüme cevır kasd itse rakîbi gösterür
Zulm mu‘ tādı degüldür pes gelür insāna güç
- 5 ‘Avnîya zāl-i zemānuñ mekrine aldanma kim
Kim zenānuñ cevırini çekmek gelür merdāna güç

12

- 1 Ebr-i müjem ayağuna gevher-nisārdur
Mir‘āt-ı dil cemālüne āyîne-dārdur
- 2 Dil hānesine kılsa hayālün şehi nüzül
Yüzüm bisātı ayağına zer-nigārdur
- 3 Zehr-i firāk gerçi dili haste eyledi
Vaşluñ şerābına yine ümmîd-vārdur
- 4 Cānum ümîd-vārdurur tîğ-i gamzeñe
Gözüm izüñ türābına pür-intizārdur
- 5 Bî-ihtiyār yārini kendüye rām ider
‘Avnî anuñ ki tāli‘i vü bahtı yārdur

13

- 1 Çün sabā fasl-ı hazānda gülşene dîbā döşer
Hağ budur her nağşı yirinde olup zîbā döşer
- 2 Niçe tenhā āstānın öpmege fırsat bulam
Küyına ‘azm eylesem sâyem baña hem-pā düşer
- 3 Zülfüñüñ vasfında tomar eylesem eş‘arımı
Kaşlaruñ vasfında olan cümleye tuğrā düşer
- 4 Mihr ü meh āb içre ‘arz-ı hüsn iderlermiş saña
Lîk kadri anlaruñ bu işden aşağa düşer
- 5 Bāğa servini hırāmān itse ol ruhsārı gül

Na' ra-ı blblle glen sanına gavg der

6 Ehl-i dehre 'lemn ma' mresin 'arz itseler
Ehl-i farun hissesine mlk-i istin der

7 'Avny dil virmek ol dildra dmezdi baa
Bir decek yir arayuban gnl amm der

14

1 Bir gne yzly melek grdm ki 'lem mhdur
Ol ara snblleri 'ıklarınn hdur

2 aralar geymi meh-i tbn gibi ol serv-i nz
Mlk-i Efrenn meger kim sn iinde hdur

3 'Ude-i znnrına her kimse kim dil balamaz
Ehl-i imn olmaz ol 'ıklarn gm-rhdur

4 Gamzesi ldrdğine lebleri cnlar virr
Var ise ol r-baun dn-i 's rhdur

5 'Avny kılma gmn kim saa rm ola nigr
Se Sitanbul hsun ol da alt hdur

18

1 Bir ha ul oldum ki cihn a geddur
Bir mha dutuldum ki yzi ems-i dudur

2 Sevdigm ise sei gnhum behey fet
ldrme beni cevri ile kim 'ı beldur

3 Ba zre yir itsem yiridr u' le-i a
Hicrn ebi yr iigine rh-nmdur

4 'de yzn adre saun olalı tebh
adr ile baa 'd hemn sub u mesdur

5 um felege irdi yaum dutd cihn

Ḥālūme benüm şāhid olan ‘arz u semādur

6 ‘Avnī dile zulm eyledüm ol dilberi sevdüm
Cevr ile cefā baña cezā olsa sezādur

7 Bir dilbere düşürdi beni gerdiş-i eflāk
Kim māh ü güneş yüzi ziyāsında Sühādur

20

1 Gözümden akan yaş mıdır kan mıdır
Lebüñ yadına lā‘l ü mercān mıdır

2 Göñülde ne var ise fāş itdi göz
Seni sevdigüm ya‘ ni pinhān mıdır

3 Gözüm ile deryā nice baḥş ide
Gözüm gibi ol gevher-efşān mıdır

4 Göñül ıztırāb ile oldı helāk
Gelen görüñ ol āfet-i cān mıdır

5 Dimiş ‘Avnīye ben cefā itmezem
Aña cevır iden yoksa devrān mıdır

23

1 Bir şāha kulam kim kulu sultān-ı cihāndur
Mihri ruḥı şems-i felege nūr-feşāndur

2 Kātlüme ya müjgānı ya tiri sebep olmuş
Çün öldüriser tır hemān tığ hemāndur

3 Zülfüñ şeb-i Kādr oldı kaşuñ ‘îd hilāli
Vasluñ dem-i ‘îd oldı firākuñ ramazāndur

4 Ol Yüsüf-i hüsn urdı dile nîze-i hecri
Cānumı alan nîze degül belki sināndur

5 ‘Avnī gözi Maḥmūd şehüñ baḥduğı bu kim

6 Mülkin dağîler zabt ider aña nigerândur

24

1 Şâh-ı ' ışkam gam beyâbânı baña kişver yeter
Âteş-i âhum livâ-yı ejdehâ-peyker yeter

2 Dâm-ı mihnetten gönül mürgi remîde olsa ger
Zülf şahbâzını sal kim ol zemân irer yeter

3 Hey kıyâmet gamzeden diller perîşân olsalar
Târ-ı zülfüñ ' uqdesi cem' iyyet-i mahşer yeter

4 İki ' âlem naqşını görmek dilerseñ âşikâr
Devr içinde şişe-i mey câm-ı İskender yeter

5 ' Avnîyâ cismüñ yanup küllî kül oldıysa eger
' Işğ odın hıfz itmek için işbu hâkister yeter

25

1 Dil nice rüsvâ vü şeydâ olmasun
Gözlerüñ fettânına meftündür

2 Hüsrevâ bu hadd-i gül-günüñ görüp
Saña Ferhâd olmayan mecnündür

3 Gözyaşın harcandı vasluñ almadı
' Avnî bu bâzârda mağbündür

26

1 Saçuñ sevdâsın itmekte gönül bir bûya kıni' dür
Benüm baht-ı siyâhumda raqîb aña da mâni' dür

2 Melekden hürdan sebkat ider dildâr hüsniyle
Degüldür âb [u] gil aslı hemâna sun' -ı Sâni' dür

3 Benüm ' ışkum señüñ hüsñüñ beyânın kılsa râvîler

Ne deñlü vasf iderlerse ke-mā-hī cümle vāqi' dūr

- 4 Nice mahfī dutam esrār-ı ' ışkı mekr ü hîleyle
Dutupdur iştiħārı halk içinde hayli şāyi' dūr
- 5 Bugün mülk ü hazāyin her ne cem' iyyet ki cem' itdün
Mey ü mahbūba sarf olmazsa ' Avnī cümle zāyi' dūr

28

- 1 ' Işk ile vîrān iden göñlini ma' mūr istemez
Hātrın mahzūn iden bir lahza mesrūr istemez
- 2 Hāk-sār olup hevā-y-ile gubār olan göñül
Hāk-i rāh-ı yārdan bir dem özin dūr istemez
- 3 Hoş gören ākil fenā tavrını şöhret gözlemez
Künc-i uzlet isteyen kendüyi meşhūr istemez
- 4 Lā' l-i nāba meyl kılmaz bağrını pür-hün iden
Dāmenin pür-eşk iden lū' lū-yı menşūr istemez
- 5 ' Işk naqdi bir hazînedür aña yoqdur zevāl
Mālik olan ' Avnîyā bir gence gencūr istemez

40

- 1 Gül yüzün rengiyle gül cānına bî-dād eyledün
Çaddüne servi kul itdün yine āzād eyledün
- 2 Dāne-i hāl ile hüsnün hırmenin zeyn ideli
Cān ile dil hāsılmı cümle ber-bād eyledün
- 3 Tîğ çekdün şād oldum āhari katl eyledün
Gayrı şād itdün velī bu şadı nā-şād eyledün
- 4 Dir imişsen ' āşıka cevr eylemek hüyumdurur
' Işkuñı ' āşıklar içre baña isnād eyledün
- 5 ' Avnîyā dīvānelikden gam yime şimden girü

Çünkü ‘ aşık olalı meyl-i perî-zâd eyledün

43

- 1 Baña cevri firāvāndur nigāruñ
Nitekim gül firākından hezāruñ
- 2 Göñül ol bî-vefāya sabr u ‘ ışkuñ
‘ İyān eyle ne kim var yoğ u varuñ
- 3 Göñül bir dem figāndan olma hālī
Egerçi nāleye yoğ iktidāruñ
- 4 Göñül feryāduña rahm itmez ol yār
Aña beñzer ki hoşdur āh ü zāruñ
- 5 Göñül almağda key çābüktür ol zülf
Giçürme elde dururken şikāruñ
- 6 Sen olduğı yire uğramaz ol yār
Ne nef’ i yol başında intizāruñ
- 7 Görür kim bî-zer ü müflis gedāsen
Saña ‘ Avnī niçe yār ola yāruñ

45

- 1 Gül yüzün şevkiyle kim dolmışdurur hūnīn göñül
Bir aqar sudur kim üstinde revāndur berg-i gül
- 2 Dir görenler devr-i hüsñünde ne yaraşmış senüñ
Gözlerüñ mesti öñinde iki tāze deste gül
- 3 Devr-i hüsñünde lebüñdür yüzüne revnağ viren
Hālet-efzādur belī dilber yüzinde tāb-ı mül
- 4 Saltanat tācına baş egmez qabül itmez serîr
Saña biñ cān ile quldur özge sultāndur göñül
- 5 ‘ Avnī bir sayd-ı za‘ ifüñdür bu gün ‘ ālemde kim

Muhkem it zencîr-i zülfüñden anuñ boynına gull

49

- 1 Nedür bu hüsn ü şemâil nedür bu hulq-ı cemîl
Ki sende zâhir idüpdür Hudâ-yı Celle Celîl
- 2 Yüzüñde zülfüñ eger olmasa ne noqsân kim
Çerâğ-ı şemse ne hâcet ger olmaz ise delîl
- 3 Niçe ki ‘ömr ile fikr eyledüm gice gündüz
Saçuñdan almadı bir haber bu fikr-i tavîl
- 4 Göñül eşigüñ umar cânın itmedin kurbân
Ne çâre cennete girmege kişi olsa bahîl
- 5 Ne ola sabr ile şevqinden özge ‘Avnîñ
Kabûl eyle budur varı ger kesîr ü kalîl

51

- 1 Dolsa ‘âlem tañ degül dūd-ı siyâhumdan benüm
Mihr görmen zerrece gün yüzlü mâhumdan benüm
- 2 Niçe pinhân eyleyem ol dilbere ‘âşıklıgum
Pürdurur dîvârı şehriñ âh şâhumdan benüm
- 3 Hâk-i pây-i yâr tâcum kûy-i dilber mesnedüm
Reşk ider Cemşîd ü Cem taht ü külâhumdan benüm
- 4 Hâyli-i ‘ışkı şâh-râh-ı gamda kılsam germ-rev
Çeşm-i encüm kühl ider gerd-i sipâhumdan benüm
- 5 ‘Avnîyâ bir hâle irdüm derd-i hecr-i yâr ile
İbret alur niçeler hâl-i tebâhumdan benüm

60

- 1 Pür oldı hayl-i hüsnüñ ile yine bu cihān
Hüsnüñ şehine kırdı saçuñ müşk sāye-bān
- 2 Hüsnüñ ki mesken eyledi haddüñ serîrini
Sundı kıaşuñ revān aña miskîn iki kemān
- 3 Hecrüñ eli yaqamı elinden kıomaz ne tañ
Pür-ğün olursa her gice dāmān-ı āsmān
- 4 Ey Yüsüf-ı zemāne nice cān halās idem
Gamzeñ ki kıatlüme taqınur tığ ile sinān
- 5 Bir zerre mihr görmedüm ol māhdan velī
Eşküm sitāre eyledüm āhumı kehkeşān
- 6 Dürr-i visāl-i dilbere irmek ümîdine
Gözüm yaşı olursa n' ola bahr-i bī-kerān
- 7 Gam-hāneñe getürimeyesün o dilberi
‘Avnī ne deñlü eyler iseñ hükmüñi revān

64

- 1 İreli cān kıulağına senüñ ‘ışkıñ nidāsından
Urur lebbeyk işigüñde tavāf eyler safāsından
- 2 Seherde bülbüle sordum niçün feryād idersün sen
Niyāz eylerem/iderin Allah‘ a raqıtbüñ iftirāsından
- 3 Mahalleñ halkı incidür beni bilmezlige urup
Ne müşkildür cefā irmek kışıye āşnāsından
- 4 Benüm señ şāh-ı meh-rūya kıul olmağ iledür fahrüm
Gedā-yı dilber olmağ yeğ cihānuñ her safāsından
- 5 Perîşān zülfüñi gören meger kim miske beñzetmiş
Yüzi kıara olup kıaçdı Hatāya ol hatāsından
- 6 N' ola oldı ise ‘Avnī cihān sultānları hānı
Kı düşdi üstine sāye señüñ destüñ hümāsından

- 1 Tañ mıdur itse gönül nâle vü efgân bu gice
Gelmedi meclise ol dilber-i fettân bu gice
- 2 Tâ seher kıalsa gönül zulmet içinde ne aceb
Yanmadı kıarşıma ol şeb-i şeb-istân bu gice
- 3 Ne ‘aceb ağlar ise bülbül-i cân çünkü gelüp
Gülüp eglenmedi ol yüzi gülistân bu gice
- 4 Sâkıyâ def‘-i melâl itmege peymâne getür
Çün sıdı dilberümüz ‘ahd ile peymân bu gice
- 5 Gelüp ol serv-i revân olmadı yanumca revân
Gözlerüm itdi revân yaşlar ile kıan bu gice
- 6 Vuslatı şem‘ini çün yakmadı ol yâr gelüp
Fürkatı nârına ‘Avnî yürü señ yan bu gice
- 7 Bu kelâm ile Nizâmî işidürse sözüñi
İlteler saña hased Sa‘dı vü Selmân bu gice

- 1 Zülfüñüñ zencîrine bend eyledüñ şâhum beni
Kullığından kılmasun âzâd Allahum beni
- 2 Cevr-i dilber ta‘n-ı düşmen süz-ı fürkat za‘f-ı dil
Dürlü dürlü derd için yaratmış Allahum beni
- 3 Yakmağa vü yıkımağa hep cümle el bir itdiler
Süz-ı sîne eşk-i dîde âteş-i âhum beni

FAKÎH

Kaşîdeler

1

Mâ in medahtu Muḥammeden bi-maḳâletî lâkinne medahtu maḳâletî bi-Muḥammedî. Ve ez ehl-i felâḥ metevakki' -i ânest ki be-şalâh kûşend ve be-fesâdî muḩᩣᩣali' şevend bâ-şalâḩ be-pûşend medḩet. Şâḩibü 'z-zamân Sulᩣᩣân Muḩammed Bin Murâd ᨩᩣᩣân ḩaledallâhu salᩣᩣanatehu ebeden 'ale'l-'âlemîne memleketehu

Me'û lü Fâ'î lâ tü Me fâ'î lü Fâ'î lün

- 1 Duhiye bi-meḩûlin ve va' a ḩavlen' ale'l-cihâr*
Kem teşḩalu'l-melâḩî fî'l-leyli ve'n-nehâr
- 2 Şebbe'ş-şebâbu ve'ş-ta 'ale'r-re'su şeybeten
Fe'ş-şâru ḩad tekerrere 'indî leke'l-ḩarâr
- 3 Tesbîḩ-i zindeḩân heme yâ ḩayy u lâ-yemût
Âhir ne-morde-i tu ez ḩ'âb ser ber âr*
- 4 Dilhâst der ḩazîre-i ḩudsî ki her yekî
Behr-i şarâb-ı sâḩi-i bâḩî der iḩtişâr
- 5 Ey dil ḩerâ tazarru'ı dâyim nemî-konî
K'ân şod yâḩîn ta' arruz-ı nefḩât-ı Kirdigâr
- 6 N'eftade'î meger tu be-şahrâ-yı mümkinat
K'ez bâdeş ızᩣᩣrâb nümâyî be-ızᩣᩣrâr
- 7 Yâ bâlu mâ yudayyîḩuke ba' de vus' ike
'İnde'l- münezzehi'l müte' âlî 'ani'l-ḩudâr
- 8 İder tazayyuk ol ki tazayyu' revâ degül
Bir naḩd-i ḩalbe k'ola ḩuvâsında iḩtidâr

- 9 Sen tîre-ḥāl künc-i ḥamûli ḳabûl idüp
Sāyeñde ben mükedderem uş nār içinde nār
- 10 ‘ Ālem şafāda bende neden zerddür şıfat
Ādem ġināda sende neyiçündür iftiḳār
- 11 Ḳultu ’ḳna‘ ī fe-innehu kenzün bilā-fenā’
Tūşāfu bi’l-işṭifā’ve tun‘ atu bi’l-işṭibār*
- 12 Ān k’ü cihān berāy-ı vüçüdeş zuhūr yāft
Mī-būd ez iftiḳār hezārāneş iftiḳār
- 13 Goftā geret ḥabīb-i Ḥudā būden ārzüst
Der kesb-i kāhilī me-kon-u bāş merd-i kār
- 14 Goftem ki cehd veşīle-i Fir‘avn ḥānde
(.....) der Musī-i tevekkül ār
- 15 (.....)
Ḥoş ni‘metest be-güş u zebā şükr-i ān gūzār
- 16 Cidd ü ṭalebden āḫir iderler tevekküli
Bulmuş durur bu kışşa cihānda ḥod iştiḳār
- 17 Didüm ki bes şavāb ne-dārem şefīḳ-ı men
Dir ṭālib ol ki ‘avnile tevfiḳ vire yār
- 18 Gel cebr etegini ḳo vü ṭut pendümi benüm
Ḳıl devlet işigini tavāf itmeg’iḫtiyār
- 19 Cem’eyle ‘akluñ olma perākende nitekim
Āşüftedür hevāyile ol zülf-i tābdār
- 20 Eyle devām-ı devletine bir şehūñ du‘ā
Kim melce’-i şıġārdur u mesned-i kibār
- 21 Yūsuf-cemāl-i derh ü Ḥızır-sebze-i cihān
İskender-i zamān u Süleymān-ı rūzgār

- 22 Hürşîd-rây u baħr-ı dil ü ma‘den-i seħâ
Sultân-ı kâm-yâb u cihândâr-ı kâm-kâr
- 23 Dîvân-ı ‘aqlı derk-i dirâyetde şâh-ı beyt
Meydan-ı fazlı fevķ-i feşâhatda şeh-süvar
- 24 Ol şems öñindedür ‘ulemâ nitekim nücum
Ol baħr öñindedür hükemâ nitekim kaçâr
- 25 Bağ-ı emel vücudile buldı nemâ vü neşv
Şâh-ı ümîd cüdile buldı berg ü bâr
- 26 Ruhsâr-ı şubh mihr-i cemâlünle ğarķ-ı nür
Gisü-yı şâm kaçr-ı celâlünle ğarķ-ı nâr
- 27 Cevrün çahîmi yansa düşer yerlere güneş
Luţfuñ nesîmi esse çıkar göklere ğubâr
- 28 Aħbâb-ı hasteye kalemünden gelür hayât
A‘dâ tebârına kılıcuñdan varur tebâr
- 29 Mü‘minlerün emânına tîrün ‘imâd-ı mülk
Müslimlerün selâmına tîğuñ demür ğişâr
- 30 Gerdünda ğâve ğamle ider şîr-i râyetün
Hürşîd-i fetħ hem-rehidür tîz ider şikâr
- 31 Bir bâbdur esâs-ı sarâyuñda heşt-ħuld
Bir faşldur ğadîķa-i küyuñda nev-bahâr
- 32 Keyvâna işigünden irür rif‘at ü şeref
Hem-sâye sâyesinde irür ğadre hem-civâr
- 33 (.....) kıldı kim ğıdemünden şabâ özin
Devründe kim hesâba alur aña ne şümâr
- 34 Dîn düşmeni kaçn kılıcuñ şu ğibi içer
Çaç‘î delîldür ki neden dirler âbdâr

- 35 Gerd-i süm-i semendüñe seyyāre müşterī
Güçle kıllur belī ulu ʿl-ebşāra iʿ tibār
- 36 Keffūñ seḫābile mişil olurdı virmese
Giryān seḫāb қаtre vü ḫandān keffūñ biḫār
- 37 Furşāt emānetine қаpuñ oldu müʿtemen
Nuşret ʿināyetine қаpuñ oldu müstetār
- 38 Ve ʿl-ʿādıyātu zabḫa ayet şān-ı esbüñe
Fe ʿl-mürıyātu қадһа асар (.....) ü diyār
- 39 Ḥulkile ḫalk-ı ʿālemi ḫandān tutar ki hıç
Bir tıre-ḫāl görmezem illā ki ḫāl-i yār
- 40 Cibrıl ol hevāda ki bāl açsa per yaқar
Şayd-ı meʿāniyiçün olur fikrüñe meṭār
- 41 Müftū ger aşl u ferʿ de rāyuñı gözleye
Muḫtār olup қаzāsı kıla mecmaʿı menār
- 42 Çetr-i cihānda қutbise ota vüʿ askerüñ
Pergār-ı çarḫa noқta-i rāyuñ durur medār
- 43 ʿAdlün tesāmuḫ itmese bulmazdı dünyede
Gül ḫār u genc mār gönül zār u mül ḫumār
- 44 Tār-ı siyāsetüñile mestür ehl-i ḫāk
Ağzımı gonçenüñ şu etegini yil açar
- 45 Çün ber miḫekk-i himmet-i vālā zedend geşt
Şems ü kamer be sikke-i nām-ı tu kem ʿıyār
- 46 Aşḫāb-ı yemn rā be yemīnet buved yemīn
Erbāb-ı yesr rā zi yesāret resed yesār
- 47 Der ʿahd-i şāh-ı ʿadl şod ezdād mectemiʿ
Süfī bemā ne-sāzed eger der meyān me-yār

- 48 Hülkuñ deminde hurrem ü handān durur cihān
Çünki şadr virse girye kār u zār
- 49 İhsān-ı sīm ü z(er)elüñe lāzım eyle kim
Dimeñ şüküfe surh u sefid iricek bahār
- 50 Hüküm eyleriseñ ala kenārına hāki bād
Emr ideriseñ ide der-āgūş ābı nār
- 51 Ger bīdi yā luṭf-ı şeh ābiste eyleye
Vire baqınca niçe ‘ aqīm pisteye şimār
- 52 Ger emrüñe hilāf ide şāhā ğılāfveş
Atıla nāre şu‘ leyiçün şu‘ be-i enār
- 53 Qalb-i hayāle ger nazar-ı heybetüñ ire
Bulmaya (i)ştigāl-i vaqārıyla ki qarār
- 54 Düşmen qanına şuşayıcaq gözlerün döker
Şemşirüñe ki tiz ire āb-ı hoş-güvār
- 55 ‘ Aczile secde kılsa ‘ aceb mi ‘ adü k’ider
Mūsī ‘ aşası mu‘ cizesin tıguñ aşikār
- 56 Her rüz çāker (.....) tu nevrüz u māh-ı ‘ id
Gerçi ne-dīde be-dīde sālī şehān du bār
- 57 Mihr-i ruḥuñdan aradı maṭla‘ ki hüsñüñe
Bulur şu‘ ūr her kim aña şi‘ rdür şi‘ ār
- 58 Her tārı mār gösterür ol zülf-i bī-qarār
Her bī-qarār anuñçün aña didi tār u mār
- 59 Ğamzeñ oḫıyla haste-ciger āhū-yı Hıṭā
Zülfüñ ucıyla beste geçer nāfe-i Tatār
- 60 Yüzüñle āfitāb-ı cihān tābı münfa‘ il
Sözüñle çeşmesār-ı hayāt ābı şermsār

- 61 Şāmuñ şemi meşāmda düter şemāmeveş
Ṭurreñ ḥamı çü perr-i perestü gözümd'uçar
- 62 Zülfüñ ruḥuñla ğayret-i ṭāvūs-ı Ḥulddur
Sen genc-i ḥüsne anuñiçün dinildi mār
- 63 Göz dikdi dil dudaġuña bir buse va' de kııl
Def' eyle yoḥsa düşdi ölüir cānıdur umar
- 64 Şebdiz-i zülfet ez ruḥ-ı gülgün çü ser keşed
K'ü giremeş riyāzet ü rā be-men güzār
- 65 Naşş-ı ruḥuñ çıka diyü sensüz göz açmazam
Nergis gibi ki gün gidicek gözlerin yumar
- 66 Gülşende (gül) ṭabaqlarile saña zer şunup
Añlana kādri diyü yapışdı duşuña ḥār
- 67 Seyl itdügüm yaşumla revān düşe pāyuña
Balçıġa batdı biline dek çıkamaz çenār
- 68 Nażmuma didiler dürer-i şāhvārdur
Zirā ki güş idici ṭapuñ gibi şāh var
- 69 Medḥüm ki midḥatüñ maḥmül-i medḥ ider
Mevzū' dan bulur şerefini her fen ki var
- 70 Ervāḥ-ı şā' irān-ı cihān cümle olup*
Tekrār-ı vaşfuñiçün olurlar dilüme yār
- 71 Bustān-serāy-ı medḥüñe destān ser egüp
Bir 'andelıbdür dime kim olmışam hezār
- 72 'Ömer-i kādımüm olsa diyicek ḥadışini
Taṭvıl eylesem diyeler itdüñ iḥtişār
- 73 Bir faḥre nisbetle faḥūr oldılar velī
Mensüb olalı faḥr özüñe kıılur iftiḥār

- 74 Eydür Faḳīh devr ü teselsül degül muḫāl
Ger şāh ḳula şenā ḳıla yā ḳala şeh nişār
- 75 Var ol cihānda niteki şābit durur vücūd
Ol kerr ü ferrile ki bahār olur u nehār
- 76 Nev' -i ḥasūduñı nitekim nefy durur' ādem
Aşfar ḥazān-mişāl ü esved leyālvar

Kaside

2

- 1 Rūyet birūn çü māh- felek-manzar āyine
Mihret derūn zamīr-i merā mużmer āyine
- 2 Ey şāh der niger ki be-deryūze āmedest
Mānend-i zinde pūş u berehne-ser āyine
- 3 ' Ālem çe būd bī-ruḫ-ı çün āfitāb-ı tu
Der zūlmet üftāde bezeng ebter āyine
- 4 Manşūrvār lāf-ı ene 'l-ḥaḳ zened künün
Der yāft çün zi ḫāl-i ḫillet zīver āyine
- 5 Kerde vücūd-ı āyine rā cūd-ı nūr-ı tu
Geşte zūhūr-ı nūr-ı tu rā mażhar āyine
- 6 Şod yār-i āyine dil ü aḫvāl-imen nümūd
Hem sāḫt ez dil ān şeh-i meh-peyker āyine
- 7 Tāb-ı ruḫet der āmede şod dil zi men belī
Pinhān şeved zi şūret-i pīr yekser āyine
- 8 ' Ālem be-sūḫt z 'āteş-i rūyet meger ki hīç
N 'āyed bedīn cüz ruḫ-ı tu der her āyine
- 9 Tā yek zamān be-ḫod ne-dehed ān şanem merā
Sāzed be-çeşm-i ḫ'īş zi her manzar āyine

- 10 Āyīne hemçü aḥver-i bülend da‘vī fürüg
Z’ān rū ki gešt rŭy-ı tu rā derḥar āyine
- 11 Meftŭn-ı ḥŭsn-i tu zi çe rŭyīm ü vech çīst
Çün ŧems der niger ki aḫher āyine
- 12 Bāyed ki cŭrm-i h’iḧ koned pāk miḧl-i māh
Tā bā ḥor-ı ruḫ-ı tu ŧeved enver āyine
- 13 Der ‘ārīzet naḫar konem efkende ser be-pāt
Hem çün nŭmāyed āb konedeḧ (ender) āyine
- 14 Ne’nhād ruḫ be-rŭy-ı men eḧkem bedīn goft
Zengār āvered zi turāb-ı āyine
- 15 Sīmīn-berān āyine dārend nisbetī*
Ki der dil-āhenend heme der ber āyine
- 16 Ger ḥaḫ ḡubār-ı müḧg be-rŭ(y)-ı sade be-zenc
Zīrā be-gerd ü zeng ŧeved bī-fer āyine
- 17 Der ŧŭreḫ-i tu ma‘ni-i ‘ālem ‘āyān ŧode
Mārā çe ḫacetest çün İskender āyine
- 18 Z’āndem ki kerd bā-leb-i la‘let muḫābilī
Meḧhŭr ŧod be-ḫābile-i cevher āyine
- 19 Çīned zi rŭy-ı zŭlf der engŭšt kerde ḥŭy
Engŭšt mī-zened çü muḧayḫal ber āyine
- 20 Ān ruḫ me-pŭḧ ez men-i ḫākī vŭ ŧŭḫte
Bŭ’gḧā ki sāde dāred ü ḫākister āyine
- 21 Meḧḧāḫa ḡŭ berŭ ki be-zŭlf ü ‘izār-ı yār
Tā men benāne ŧāmme konem sāḡar āyine
- 22 Çün fāḧ dīdenet zi raḫībān nemī-tevān
Bāḧem be-dīdenet nigerān ender āyine

- 23 Tütî mişāl mantıq-ı şîrîn dehed merā
Çün mî-nümāyedom zi lebet şeker āyine
- 24 Ruḥ-be ruḥeş nihem ü gurîzā kazā ki nîst
Cüz vech-i dōst der cihet-i dîger āyine
- 25 Āyîne çünki şüret ü ḥālem dedîd goft
Ey tîre-rûzgār çünîn me'gzer āyine
- 26 Rov rûy-ı ḥod be-ḥāk derî māl u sūd ber
K'ez sūd u māl mî-şevedet ez zer āyine
- 27 Sulṭān Muḥammed ān ki be-her k'ü nazār koned
Tîre ne-bāşedeş be-dem-i maḥşer āyine
- 28 Her çāker-i der-i tu zi ḥātem guzāşteest
Ārî be-yād-ı şāh şeved leşker āyine
- 29 Şemşîr-i tu nümüde ser-i düşmenān be-pîş
Ey (ki) konend gāh gehî ḥancer āyine
- 30 Ez na' l u mîḥ-ı sümme-i semend-i sa' ādet
Rûz-ı şeref konend meh ü aḥter āyine
- 31 Der ḥüsn-i lâ-nazîri vü der ḥulq-ı lâ-şerîk
V'er bâyedet mişāl be-yā be'nger āyine
- 32 Mir'ât-ı sâde behr-i ğinā-yı tu faqr-ı men
Faqr-ı merā ğinā-yı tu rûşenter āyine
- 33 Dārem ki ez behā be-ruḥet dil ki merdümān
Dārend rûz-ı ebr be-rûy-ı ḥ'ar āyine
- 34 Rūyet be-müdde'î şode nār u merā na'im
Herkes mişāl-i ḥ'îş nümāyed der āyine
- 35 Pāk-ı zihn mî-niger iy şeh ki mî-keşed
Der midḥat-i tu maṭla' -ı ḥüb enver āyine

- 36 Çün gösterür cemālī mişālin her āyine
Olür muhib her āyineye göz her-āyine
- 37 Tölmüşdi tāb-ḥāne-i dil mihr-i şevķile
Bünyād urulmadın daḡı dünyā serāyına
- 38 Ḥāk-i derūñde yüz gözile rüz u şeb felek
Zü'diyü āfitābına nūr ister āyine
- 39 Fikr eylemiş ki cevre vefā ide gözlerin
İnkār kılmamaḡa şühüd ister āyine
- 40 Ḥışm eyleyüp didüñ ki tıram kanuñı dökem
N'oldı ki tırmaduñ bu söze dilber āyine
- 41 Düzdi қаtār Rūma gözüm 'azm-i bükāda
Bir gün diyār-ı yārdan (.....)āyine
- 42 Āşufte-i cemāl-i ḡodend ānçünān ki mā
Z'ān rüy-ı dōst dāred her dilber āyine
- 43 Ān zülf rā zi şevķ-ı bunāḡuş çün meheş
Tāvūs ḡāndeem ki şeved der per āyine
- 44 Āyine rā be-dōst çe nisbet ki ḡüsn-i dōst
Gerded zi āḡ bīşter ü kemter āyine
- 45 Pīş-i 'Aziz-i Mışr cemāl āmedī Faķīḡ
Ber resm-i tuḡfe ez dil-i rüşen ber āyine
- 46 Çün der cihān cemāl ü kemālest bihterīn
Der çeşm-i şāḡ bes zi heme bihter āyine
- 47 Gerçi münāķķızest koned hem қаbül-i қalb
Z'ān rü ki қābilest be-ḡayr u şer āyine
- 48 Bisyār hem me-ḡüy egerçi şenā-yı üst
Dem pāsđār tā ne-şeved muḡber āyine

- 49 Bādā beḳā-(y1) nuşret ü feth-i tu der cihān
Tā başed āfitāb-1 ziyā-güster āyine
- 50 Bādā ḥasūd-1 mülk-i tu rā çeşm ü rüy-1 zerd
Der zulmeteş maḳām be-dest asḡar āyine

Kaside

3

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 Gence-i maḥfiden zūhūr itmege açup der güneş
İftikār-1 'āleme virdi ḡinā-(y1) zer güneş
- 2 Zerre zürriyyāt-1 a' māsın hevādār itmege
Gösterür sırr-1 'amādan keşf idüp manzar güneş
- 3 Arz-1 istivādan gitmege zulmet-i 'adem*
'Āleme nūr-1 vücūdından şaçar kevşer güneş
- 4 Gün saña öykünmez iy nūr-1 semāvāt u zemīn
Kim kemīne bendeñüñ kārındadur çāker güneş
- 5 Ol güneşsin k'oldı anuñ pertev-i cūdı vücūd
İki ḥarfūnden benzer manzar-ı meh-peyker güneş
- 6 Virdi tābistān zemistānda ölen bustāna cān
Buldı iḫyāda meger mirāş-ı peygamber güneş
- 7 Sāḫir lebünüñ füsünından gözi bağlanmışa*
Gösterür her gün yed-i beyzā ziyā-güster güneş
- 8 Gök kara geyüp gice eşk-i Zelīḥā dökdügi
Bu ki sicn-i 'Arabda Yūsuf yüzün gözler güneş
- 9 Āb u āteş reng midi içen kim olur lāle-gūn
Yā döker mi ḥāke gül bitmekiçün āzer güneş
- 10 Öykünür ke's-i kirāma k'itmez arzı bī-naşīb
'Ālemi ser-mest ider çün kim tutar sāḡar güneş

- 11 Mül yaħud hercāyi gül-ruħdur mu‘ allim aña kim
Bezm omaz ki anda ızdırmaya eşm-i ser guneş
- 12 Yo yo ğrensün ĥayā ehli gūzeller kim nice
Gösterür yüzün dimez dervīř-i müstaħzar guneş
- 13 Guyiyā ezhārdur encüm felek gūlzār tek
Nergis-i řehlā amerdür lāle-i aħmer guneş
- 14 ‘ Āleme ferr ü ziyā viren bugün üç yüzdür
řāh-ı ‘ ālem māh-ı gerdün mihter-i aħter guneş
- 15 Nüşhadur‘ ālem cemālūñ muřħafından k’āsumān
Lāciverd olmiş (aña) zincir ĥulle zer guneş
- 16 řafħa-i řaħrāyı neşr idüp ser-ā-ser cellile
Bařladı bu medħe nazm ider dūr ü gevher guneř
- 17 řām avmin kesr idüp fetħ itmege kişver guneş
řubħ-dem řādıqlarından zamm ider leşker guneş
- 18 şükr dögdi evşeni(ni) Ĥabeřī yıldızların
ın seher ün şiğ-zen oldu eküp ĥançer guneş
- 19 Kimse reng ü şıfatından gizlü kalmasun diyü
Ĥāneler revzenlerinden (.....) guneş
- 20 şan ki kāfirlerde Ĥayderdür yıar Ĥayber derin
Yıdı şeb sürun süvār olup seher ĥayder guneş
- 21 Zulmet-i şebden yatardum zıll-ı řāh imiş didi
şurı gel ĥafil ki şoldı bāliř ü pister guneş
- 22 Ĥāb-ı ĥafletden beřāret bulup adum gözlerüm
şanki kördi görmezidi zāde yaşup ber guneş
- 23 ‘ Adl-i řeh Sulťān Muħammed řöyle řolmiř yir ü gök
Kim ĥayāsından bürimiş başına āder guneş

- 24 Nev-^ç arūs-ı resmine saña helâl itmekiçün
Nürdan düzmiş cihân hatûnına mi^ç cer güneş
- 25 Sen şehensâhuñ vücûdıyla mişâli şehlerüñ
Nitekim encüm tülû^ç itse şeh-i hâver güneş
- 26 Mişlüñi yine senüñ mişlüñ görür âyîne
Zihni taşvîrinde bulur nitekim hem-ser güneş
- 27 Sîm ü zerde aduñı zarb itmekiçün çâşñî
Seyr kıllur nâkıda ay gösterür zerger güneş
- 28 Türk-i tâze raşuñı hırşîde koşduñ şarqdân
Ėarby yağmaya virürdi gitmedin isper güneş
- 29 Seng-i simmâk âhenginden bir şerer sıçrar sabah
Ėsumânuñ sũhtı tutar aña ter derler güneş
- 30 Nür-ı vechi beñzemez sâcidlerüñ sîmâsına
Sümm-i esbüñ gerdile ger olmaya ağber güneş
- 31 Düşdi mi qahruñ şerârından felek sâzına kim
Gök görünmez kara dütünden düşüp yanar güneş
- 32 Her gice encüm sipendiden tolar tās-ı felek
Bezm-i şehde yağmağıçün her seher micmer güneş
- 33 Nitek'a^ç da ölür eşfâkile kılsañ^ç azm-i rezm
Qana garq olur şafaq çün toğmağa başlar güneş
- 34 Şeb ki encüm her taraf yügrişe rezmüñ şanuram
Kim çekilüp tîğlar tozdan olur muğber güneş
- 35 Şâm cānın Rüm hānından didüm kırtara mı
Kim hakīm eydür k'irür dün yire çün çıkar güneş
- 36 Her ne deñlü cem^ç iderse şām-ı Hindü ceşşini
Tāñ qaravuluñ gibi çer hükmeden ^ç asker güneş

- 37 Müşterîdür yüz gözile gerdüñe gerdün velî
Cân atup her gün olur her zerrede maḥzar güneş
- 38 Mutazırdur ṭapuña a‘ yān-ı a‘ yan-ı zamān
Nitekim eytām-ı ‘ uryān gözleri gözler güneş
- 39 İy güler yüzlü seḥāña kim disün beñzer seḥāb
Baḥre cüd itmege çün cüyüñdan eyler cer güneş
- 40 ‘ Aks-i ruḥsāruñla düşmişdür serāyuñ ḥavzına
Şu kadar anuñ semā saḫfında kim ditrer güneş
- 41 Ḥayderî ‘ uşşāḫdur şan kim ṭapuñda cerr için
Olmış atlas-püş aḫter zeng-i māh-efser güneş
- 42 Germ ider hengāme-i cān-bāz-ı ‘ ālemdür meger
Çār çenberden nigün ser gösterür manzar güneş
- 43 Ol mülazımdur yüzüñ şevḫında her gün mihrile
Kim ḫovar olsañ ḫapundan bacadan düşer güneş
- 44 (.....)sökellikden ne dīvānlar ki yazar ḥall ola
Her şeb inşāf idüp eyler defterin ebter güneş
- 45 Medḫ diñler şöyle ḥandan u küşāde vechile
Kim görürse ṭal‘ atın şermile der döker güneş
- 46 Gül ṭabaḫlarında yazmağa ‘ Uṭārid medḫüñi
Zühre urur mühre ṭurmadan çeker mıstar güneş
- 50 Maṭla’ından ṭālî‘ olup muṭṭālî‘ olsa saña
Ḥüb ṭālî‘ dür diyü bu maṭla‘ı söyler güneş
- 51 Niçe yıllar olduḡı mihrüñle ḥākister güneş
İşigüñden kuḫl için bir zerre ḥāk ister güneş
- 52 Yüziñi görsem gelürdi gün gibi baḫtum denî
Rüz mevcüd ol dem olur kim ṭulü’ eyler güneş

- 53 Şem' i şemse döndürür fās-ı felek görse yüzüñ
Meh çerāğına nitekim toğıcak enver güneş
- 54 Nūr-ı rüyuñdan durur tābı leb-i renginüñüñ
Şanma kim bu la' le virür ol şafāyı her güneş
- 55 Mührdārdur kim cihān-ārā diyü germ olalar
Kimse bakmaz çün degül haddüñ gibi dilber güneş
- 56 Gerçi çok neşv ü nemā virdi cihānuñ bāğına
Dikmedi kaddüñ gibi bir serv-i sīmīn-ber güneş
- 57 Serv dirisem saña olmaz ' arızı hürşid-i serv
Gün dirisem kanda bulur kāmēt-i ' ar' ar güneş
- 58 Nār-ı haddüñde çü beñzetmez haṭuñ reyhānına
Oda yandurur niçe kim bitürür ' anber güneş
- 59 Beñzedürler gayruñuñ medhine meşgul olanı
Tıfla kim zann eyler aşğar aḥteri ekber güneş
- 60 Cāmi' -i ' ālemde da' vetler kim olur tapuña
Muḥri-i maḥfil kamedür da' i-i minber güneş
- 61 Dün gibi zulmetdedür gerçi Faḫīhüñ baḥtı līk
Mihrüñ olmuşdur zamīrinde bugün müzmer güneş
- 62 Zerre-i bī-pā kaçan irürdi ' ālī ḥazrete
Açmasa şehbāzveş luṭfiyla bāl ü per güneş
- 63 Seng-i kābil terbiyet bulsa güneşde la' l olur
Ger ḥancerden kemterem şehden degül mihter güneş
- 64 Nazmı ıslāḥ itmekiçün n' ola göstereñ şehā
Güş idenler dise olmuş yine dūr-perver güneş
- 65 Nīk ü bed fark itmez oldı līkin illā Hızr tek
Gicelerde maḥfi-i lā-büd kıılır mazhar güneş

- 66 Cāmını tā māh ide gerçi ‘arak pür ki vasať
Kāsesini tā müdām ide mey-i aħmer güneş
- 67 İrmesün hergiz kemāl-i bedrüñe naķş-ı hilāl
Aya revnaķ virdügince şehden alsun fer güneş
- 68 Zılluñ Allāh ır(ma)sun ‘ālemde iy zıll-ı ilāh
Hükümüñ olsun başumuz üstine tā maħşer güneş

Kaside

6

Me f' ū lü Fā' i lā tü Me fā' i lü Fā' lün

- 1 Devletlü ol ki rahmet aña rāyegān irür
Furşatlu ol ki nuşret aña nā-gehān irür
- 2 Çün t̄alib-i ‘ināyet ü tevfiķ-i Hāķķ ire
Dilber maħabbeti ki gözden nihān irür
- 3 Yanan belāda ĥarr-ı temüz molla vü beg
Diñlen ki şimdi zıll-ı Hudā sāyebān irür
- 4 Her şey’ kemāle irse döner ‘aksine bugün
Noķşān kemāle irdi şeh-i kām-rān irür
- 5 Yunan serir ü efserini bīn sürürile
Atdı göge ki ĥusrev ü şāh-ı cihān irür
- 6 Şems-i semā bi-cān u müşerref asmān-ı dil
Kim geldi ad aña şeh-i şāhib-ķırān irür
- 7 Āfāt içinde pister-i rāĥat döşendi şehr
Hindü-yı t̄iğ mülke meger pāsbān irür
- 8 İy bāğ-ı ĥuşķ ehl-i şafā mı lebin tırāz
Kim feyz-i keff-i şāhdan āb-ı revān irür
- 9 Bī-berg ü bār dutmağa zer bāğı ol ķadar
Kim şanuram zemīne zamān-ı ĥazān irür

- 10 ‘Aqlum tütup kulağum uyarur ki iy saķīm
Āgāh ol ki pāiṣeh-i zer-feṣān irür
- 11 Sulṭān-ı nev-cevān ki anuñ baḥtı ‘avnile
Pīr-i zamaneye yine baḥt-ı cevān irür
- 12 Bir ṣāh-ı ṣāh-zāde k’anuñ ḳadri evcine
Yüz yıl ḥayal irürse degüldür gümān irür
- 13 Bir āfītāb-ı nūr kim anuñ ziyāsına
Ḥurṣīd ü māh u kevkebe-i kün fe-kān irür
- 14 Bir Sidre-ṣāḥdur kim anuñ berg ü bārına
Her ḥāṣ u ‘ām nitekim ehl-i cinān irür
- 15 Bir māğ-ı ğayṣdur ki ğıyaṣına fevzinüñ
Bī-minnet ü dirīğ bu kevn-ü mekān irür
- 16 Her kim evin ḥarem idinüp ḳıla ‘azm-i rezm
Ḳalb-i ‘adüya ṣan melek-i cān-sitān irür
- 17 Devlet-i ṣā’ idüñ ki sa’ ādetlü sā’ idüñ
Atar ḳader oḳın çü ḳazā-yı kemān irür
- 18 Tecnīsdür güzel gözile oḳlaruñ gezi
K’ola ḳalbi pāre dūṣmene bu bī-amān irür
- 19 Dūṣmen (ki) dūṣdi teṣne-ciğer āb-ı tīğüña
İder çü ten fedā ola maḳṣüda cān irür
- 20 Dūṣmen ḳanına ṣuṣaduğı ḳanmadı meger
Ol dem ḳana ki bağrına nük-ı sinān irür
- 21 A’ dāya mār gibi dil uzatdı ḥancerüñ
Andan meger nevāle aña üstüḥān irür
- 22 Ḳanlar saçar başından u dirler ki lāledür
Çün mār zaḥmı gözüñe küh-kenān irür

- 23 Āteş mişālūñ āb aqsa düşmene*
Şarşar zemīni niteki şarşar revān irür
- 24 Meydān-ı āsumānda görinen hilāl mi(dür)
Yāhud şehūñ semendi süminden nişān irür
- 25 Bilmezem āsumānı görüp kuḥli geñ şanan
Çahruñ şerārı düşdügi yerden duḡān irür
- 26 Kām-ı cihānı çarḡ koyar āstīnine
Anuñ ki āsitānına ol bu zamān irür
- 27 Āz u niyāz u āz bilinmez olur şehā
Bārundan ol menāzile kim kārīvān irür
- 28 Feryād-ı faqr qalması dādıyla destūñūñ
Ancaq çapuña baḡrile kāndan fiḡan irür
- 29 Şeh ferrine bu şeh ireli ‘arş ider ḡased
Ol қadre k’āsumān iremez ḡākdān irür
- 30 Bi’llāh ne ‘ālī ḡazret olur şāhuñ işigi
K’iren gedāya memleket-i cāvidān irür
- 31 Şıḡmaz deriye ḡonce sevincile ḡonceden
Bir dem ki ḡulq-ı ḡalkuña bir ḡülistān irür
- 32 Bir ḡüb maḡla‘ irdi dile diler istimā‘
Çün ḡüsn-i nazma ḡiss-i simā‘ -ı ḡasān irür
- 33 Eşk-i revānum aç gözi serv-i revān irür
Āh-ı cenānum aç femi verd-i cinān irür
- 34 Pür-mürde müjdeye varan ne umsun*
Çün bildi kim Mesīḡ-dem irdi revān irür
- 35 Reyḡān saçuñ meşāmuma reyḡān irürdi ḡüb
Sen Rūma şan ki nāfe-i Çīn armaḡan irür

- 36 Yok bir kiŒiye cevher-i ferdüñde hıŒmı hıç
Âb-ı Hızırdu ol lebe Œanma dehân irür
- 37 La‘l-i lebüñ nigînine pîrûze ma‘la‘l
Yazıldı hırz egerçi degüldür zamân irür
- 38 İrmez kenâr-ı vuŒlata her ğarķ-ı mevc-i baħr
Ķol Œalsa zer güciyle kemer nâ-miyân irür
- 39 Siñüp lebüñe mihr-giyâ Ķaralı Ħa‘uñ
Maħküm olup maħabbetüñe ins ü cân irür
- 40 Dirdüm ne pâyeyile irem âsitânına
Dirlerdi âsumâna Ķaçan nerdübân irür
- 41 Virdüm nizâm dür gibi Œi‘re niŒâr için
Ķün didiler ğubâr-ı mülke mihmân irür
- 42 Lâyıķ degül egerçi Ķapuña Ķabül Ķıl
Ķavl buyurursa Œâh degüldür ziyân irür
- 43 Diñle ki size resm virür medħ diñlemek
Bir demde ger Ķapunuza biñ medħ-ħ‘ân irür
- 44 ĶaŒr iderem kelâmı Ķalîlü‘l-lisân olup
TavŒif-i Œâhdan çü tavilü‘l-beyân irür
- 45 Tâ ŒeŒ cihet Ķapuñda Œenâ-ħ‘ân olalar
İĶlim-i hefte dâduñile dâstân irür

HAFÎ
Kaside

Mef'ülü Fā' ilätü Mefā' ilü Fā' ilün

- 1 Ol zıll-i Hâk ki sâyesine reşk ider hümâ
Âyîne-i cemâline cām-ı cihân-nümâ
- 2 Mihr-i sipihr-i mülk ü meh-i burc-ı salţanat
Sulţân-ı taht u baht şeh-i şoffa-i şafâ
- 3 Anuñ ser-i livâsına olduğı-çün şebîh
Mâh-ı nevi baş üzre tutar çerğ dâyimâ
- 4 Her gice alnı 'aşsi virür aya nür u fer
Her gün yañađı şevkı virür güneşe ziyâ
- 5 Tâb-ı cemâli virmesedi nür-ı rüşeni
Bulmazdı böyle kevkebeyi kevkeb-i semâ
- 6 Oğur cebîni üzre kaşı "nün ve'l-kalem"
Yazar cemâli muşhafına haţtı "ve'd-đuĥâ"
- 7 Ger âfitâb tâb-ı ruĥına nazır kıla
Çerĥuñ gözine görine şems-i đuĥâ Sühâ
- 8 Ĥaddiyle gördi ĥaddini didi ĥired baña
Ol âfitâb-ı devlet ü bu haţı-ı istivâ
- 9 Geçse yolını şulamadın ebr-i bî-hayâ
İrür yüzi şuyın yire döker anuñ şabâ
- 10 Sulţân Muĥammed ibn-i Murâd Ĥân-ı pāk-zât
Her kulu bir vilâyetdür mîr ü pâdişâ
- 11 Ĥalb-i laţifi gibi birünü şafâ vü pāk
Vech-i cemîli gibi derünü tolu şafâ
- 12 Aña virildi sancağ-ı İslâm u taht-ı dîn
Aña şunıldı nuşret-ile seyfi-i Muştafâ

- 13 Kānķı diyāre kim yūriye nuşretiyl’ olur
 Nuşret kılavuz u zafer ü feth pīşvā
- 14 Yem cūy-ı cūdı neşv ile bulup-durur vücūd
 Bāzār-ı ebr-i luţfudur anuñ hayāt-ı mā
- 15 Eyler rikābı gūşesine māh-ı nev ḥased
 Reşk ider atı mīḥına seyyāre-i semā
- 16 Tīgı ser-i ‘ adūsına şol deñlü virdi yüz
 Başına çıķdı nīzesinüñ geld’o bī-ḥayā
- 17 Kālb-i ‘ adūda şadr-nişīn oldı nīzesi
 Togru olana şadr-nişīnlik olur revā
- 18 Korķup şalar başın aşığa cümle ehl-i küfr
 Çekse kaçan kılıcın idüp niyyet-i ğazā
- 19 Bīgānelikle gerçi urur düşmene oķı
 Öz cānına uruben olur kendü āşinā
- 20 Kaçmaķla kurtulam dir oķından ‘ adū dili
 Ardından öñine geçer irer deyince hā
- 21 Olduķça ḥūn-ı düşmenine teşne deşnesi
 İçer şu gibi dem uruben nite k’ejdehā
- 22 Medyūn idi kılıcına baş virmege ‘ adū
 Boynından urdı eyledi ol dīnini edā
- 23 Şol dem ki bāz-ı heybeti ḥaşm üzre per açar
 ‘ Anķā-yı Kāf olursa eger döndürür kafa
- 24 Çekdügi dāyire kāmı taķdıre geldi rāst
 Pergār-ı zātı merkez-i tedbire urdı pā
- 25 Dīvār-ı ‘ adlin’ arķa virüp fāriğ oldı kāh
 Bir çūpa degmez oldı zemānında kehribā

- 26 Bāb-ı şehāda Hātimi hāk itdi cūd ile
Nūşīrevānı ‘adl yolınd’eyledi hebā
- 27 İrdükçe āb-ı cūdına dil-teşnelər qanar
Añduqça h^ān-ı luḡfını germ olur iştiḡā
- 28 İḡsān ḡazīnesine ki miftāḡdur eli
Devrinde olmadı daḡi beste der-i ‘aḡā
- 29 Āb-ı şehāyile söyünüp faqr odı Hāfī
‘Ahdinde ol şehūñ fuḡarā oldı aḡniyā
- 30 Künc-i şenāda mu‘tekif ol ḡayrdan çek el
Eyle devām-ı devletine rüz u şeb du‘ā
- 31 Evc-i felekde niçe ki devr ide mihr ü māh
Yanınca kim gele gide bu şubḡ-ile mesā
- 32 ‘Avn ü ‘ināyeti dilerem kim ola Hāḡuñ
Her yirde aña rehber ü her yolda reh-nümā

HĀMİDÎ
Kaside

1

KASĪDEŏĪ Be-ZEBĀN-I TÜRĶĪ, HEM Der-MEDĤĪ-İ PĀ-
DİŞĀH-I İSLĀM HĀLLEDE ‘ÖMREHU ve DEVLETEHU

Mef̄ ü lü fā‘lā tün mef̄ ülü fā‘ i lā tün

- 1 Ol gül ki beñzedürler ḡüsn ile yüzün aya
Gün yüzü muşḡafından ḡadr iledür bir āye

- 2 Tā aya nisbet itdüm hürşid-i tal'atını
Attı külâhını ay bu şādiden semāya
- 3 Yüzini görmeyince ğam zülmeti dükenmez
Hürşid eger görünmez alur cihānı sāye
- 4 Kılrsa nazār irişür göñlüme tūr-i ğamze
Sultān nazār kılursa devlet irür gedāya
- 5 Men itmezem şikāyet hicr-i ruhuñdan ammā
Her gice peyk-i āhum aḥvālümü dir aya
- 6 Hicrān eger kılursa cānuma kaşd biñ kez
Bir zerre yimezem ğam şükr eylerem Hudāya
- 7 Ğamdan penāh iderem ol şah sāyesine
Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya
- 8 Ol hüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne
Kim Rümdan irişdi āvāzesi Hıḫāya
- 9 Sultān Muḫammed ibni sultān Murād-ı Ğāzī
K'elḳābını felek dir hürşid-i çerḫ-pāye
- 10 Çeşm-i kevākib için hürşid hāk-i rāhı
Bu hāven-i zer içre her gün ider şılāye
- 11 Çün gördi yir yüzinde nakş-ı süm-i semendi
Teşbīh kıldı hürşid cām-ı cihān-nümāya
- 12 Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür
Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya
- 13 Hürşidi zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i aḫlas
Tā devletüñ dayansun alḫunlu müttekāya
- 14 Ay ile gün bilürler kim Hāmidī-i miskīn
Dāyim du'ālar eyler sen şah-ı meh-liḳāya

- 15 ‘Uşşâkı zinde kılduñ cüd ile her birini
Luţf ile hem nazâr kıl bu rind-i bî-nevāya
- 16 Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre
Baħr-ı kefûñ cihānı tā ğark ider ‘aţāya
- 17 Ebr-i kefûñ hemîşe tā ğaşr fāyız olsun
Şöyle ki tāze tutsun āfākı aydan aya

Kaside

2

KAŞİDE-İ DİĞER-İ TÜRKİ HEM Der-MEDĦ-İ HAẒRET-İ
PĀDİŞĀH-I İSLĀM ĦALLEDE ‘ÖMREHU ve DEVLETEHU

Mef̄ ū lü me fā‘ ī lü me fā‘ ī lü fa‘ ū lün

- 1 Her şubĥ ki gül yüzine göñlüm nazâr eyler
Cān bülbüline bāĝ-ı cināndan ħaber eyler
- 2 Göñlümdede kaçan zıkr iderem kand-i lebini
Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler
- 3 İksîr-i ğamı derd ile zerd eyledi yüzüm
Gör kim ğam-ı ‘ışkı nice topraķı zer eyler
- 4 Mihri yüregüm kanı kıılır incü gözümde
Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler
- 5 Her tîr kim ol ğamze benüm göñlüme atar
Bî-çāre göñül karşıda sînem siper eyler
- 6 Yaĝmaladı şabr u ħiredüm yaķdı beni zār
Pervāneye gör şem‘-i ruĥuñ kim neler eyler
- 7 Çün yaķdı beni göñli sevindürdi raķîbüñ
Gör bu güneşüñ nûrı ki taşa eser eyler
- 8 Raĥm it baña ey şüh ki göñlüm gice gündüz
Vaşf-ı ħaţ u ħadd-i şeh-i Cemşîd-fer eyler

- 9 Hurşid-i zaman şāh-ı cihān hüsrev-i ğāzī
Ki elķābını gerdün şeh-i 'ālī-güher eyler
- 10 Sulţān-ı selāţīn-i zamān Şāh Muḥammed
Kim salţanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyler
- 11 Ol luţf u kerem kāmı ki bu devr-i zamānda
Ḥurşid felekde ğazabından ḥazer eyler
- 12 ‘ Ālemde kime kim nazār-ı mihr ile baksa
Yüzini şeref mesnedi üzre kamer eyler
- 13 Gün muḥterik olur nazār-ı ķahrı dilerse
Gerdünda evi ḥışm ile zīr ü zeber eyler
- 14 Baḥt u ḥired ü devlet ile ķanda varursa
Öñinde kılavuzluğı fetḥ u zafer eyler
- 15 Çün leşker-i manşürı diler kesr-i e‘ ādī
Ķanda ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler
- 16 Ger ḥasm ḥilāf ile uzun eylese dili
Naḥl-i ķadını lāyık-ı tīr ü teber eyler
- 17 Ḥurşid-i cihān-gīr seg-i küy ile her gün
Hem-serlik ile rāzī olup ser-be-ser eyler
- 18 Şāhā bu vefā-dār ķuluñ Hāmīdī ol kim
Saña dil ü cān ile du‘ā-yı seher eyler
- 19 Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek anı
Hicründe niçün gül gibi ḥünīn-ciger eyler
- 20 İnşāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ
Kim ehl-i hüner ḥaķķına her dem neler eyler
- 21 Tāli‘ çü rücü‘ itse hüner fāyide virmez
Baḥt olmasa gün dağda la‘ li ḥacer eyler

- 22 Bî-çāre niyāz ile yüzün kapuña sürüp
Hālını dir ey şāh u sözi muhtaşar eyler
- 23 Maşşüdi anuñ yüzüñi görmek durur ancak
Aza vü çoğa dimeyesin kim nazar eyler
- 24 Kapuñdan aña ger bir avuc toprak irerse
Toprakı alup şevk ile kühl-i başar eyler
- 25 Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib
Tā ‘kütüb mücāvır olur u meh sefer eyler
- 26 Yā Rab ebedī kııl bu şehüñ devlet ü ‘ömri
Zīrā ki cihānda heme dem hayrlar eyler

Karamanlı Nizāmī

5

- 1 Toldurup çün cigerinden kadeh-i zer nergis
Nüş ider lā‘l-i lebüñ yādına sāğar nergis
- 2 Bir ayak cām-ı şarāb ile ki var başında
Şöyle mest oldu ki toğrı tutamaz ser nergis
- 3 Bükülüp beli şarardı dişi ditrer başı
Tıfl iken oldu meger pīr-i mu‘ammer nergis
- 4 Sin içindedür ayağı yine mağrūr oluben
Nev-cevān bigi tutar sebzedede sāğar nergis
- 5 Ehl-i dil gibi şabāh içmek için cām-ı şabūh
Dökdi sīmīn kadehe bāde-i aḥmer nergis
- 6 Gözi dünyāya bakarken komaz elden ayağı
‘Acabā ḥamr ile mi oldu muḥammer nergis
- 7 Nükhet-i pīrehen-i Yūsuf-ı gülden açılır
Nitekim dīde-i Ya‘küb peyāmbere nergis

- 8 Sebze göz nūrını arturduğın işitdi meger
K'eyledi manzarasın şāh-ı şānavber nergis
- 9 Yed-i beyzā 'aşā vü şecer-i ah̄zer-i nār
Cümlesin eyledi şeklde muşavver nergis
- 10 urı tāciyle 'aşāsını ılır 'āleme 'arż
Şōfīler gibi tūtop şekl-i müdevver nergis
- 11 Kāse oynatmağ ile başda tūtop hengāme
Bir avu sīm ü zer itdi şānasın cer nergis
- 12 Sihr ile şu'bede 'ilminde kemāli yoğ ise
Bes ne hīleyle alur avcına āzer nergis
- 13 İrdi üstine tūtop etr-i Süleymān lāle
Geldi başına urup tāk-ı Sikender nergis
- 14 Şānasın düşdi nücūmıyla felek 'aksi yire
Şāh-ı bāğ olalı sebz ile ser-ā-ser nergis
- 15 Selb ü sāz ile zeyin eyledi her bir iegi
Çemen içinde ū 'arż eyledi leşger nergis
- 16 Hüküm ıldı ki cihānı onada bād-ı bahār
Çūn emen mülkine şāh oldı muarrer nergis
- 17 'Alem ü sanca-ı zer-keş ne sebebden götürür
Ger serīr-i emene olmadı server nergis
- 18 Aldı hāncer eline şöyle ki Rüstem sūsen
odı gürz omuzına niteki Növzer nergis
- 19 Lāciverdī siperi virdi gül-i nīl eline
Urdu öz başına altun şulı miğfer nergis
- 20 Leşger-i verdi ū cem' eyledi bu şūret ile
'Asker-i berdi helāk eyledi yekser nergis

- 21 Gözini göge diküp başı dikildi sünüye
Oldı şan düşmen-i Dārāy-ı dilāver nergis
- 22 ‘ Arz ider sünbüle mīzān şıfatın sünbül ü gül
Gösterür şüret-i delv ile dū-peyker nergis
- 23 Nice dilber ki yüzi şem‘ ine eylerse nazār
Yandurur şevķ ile pervāne gibi per nergis
- 24 Bir ğazel gözleri vaşfında didüm kim yiridür
Ger ide çeşm-i beyāzında muħarrer nergis
- 25 Dir idüm gözlerüñe şīvede beñzer nergis
Olsa saña rū-siyeh-kār u sitem-ger nergis
- 26 aldırup başını baķmadı ħasedden yukārı
Servüñ üstinde görelden iki ‘ abher nergis
- 27 Sararup beñzi ‘ aşāya ne sebebden tayanur
Ĥaste olmasa gözüñ merki ile ger nergis
- 28 Yüz urup topraĝa ol yüzleri özler lāle
Göz açup bāĝda ol gözleri gözler nergis
- 29 Başdan ayaĝa göz oldı yüzüñi görmek için
Ey yüzi gül şacı sünbül boyı ‘ ar‘ ar nergis
- 30 Gözleri vardur aĝı başda degüldür a‘ mā
Ger ider kendüzin ol çeşme berāber nergis
- 31 Dehenüñ gibi olur ger ola emleĝ piste
Gözlerüñ gibi olur ger ola a‘ ver nergis
- 32 Tıfl-ı mektep gibi başını öñine bıraĝur
Gözlerüñ şīvesi vaşfin ider ezber nergis
- 33 Dün ü gün çünki gözüñ vaşfını tekrār iderem
Ne ‘ aceb ger ola şı‘ rümde mükerrer nergis

- 34 Bāğ-ı hüsnuñ gibi bir bāğ bu ‘ālemde kıanı
K’anda gül giye zırh yā tuta hancer nergis
- 35 Barmağı ucın nem ısrısa ne ‘aceb hayret ile
Gördi çün kıametüñ ey kıaddi şanavber nergis
- 36 Gösterür olduğı-çün çeşmüñe bir vech ile kıul
Naşş-ı sıfr u elif ü aşfar u ağızer nergis
- 37 Kıanı ağızuñ gibi bir şıveye maşhar gonce
Kıanı çeşmüñ gibi bir nür-ı muşavver nergis
- 38 Dehenüñ hoqqasınuñ dürci leb-ā-leb gevher
Gözlerüñ hānesinüñ bāğı ser-ā-ser nergis
- 39 Ger nazār ola hudāvend-i kıader-kudretten
Gözlerüñ gibi ola midhate derhōr nergis
- 40 Bir hudāvend-i cihān-başş u semā-kadr ki anuñ
Bāğ-ı kıadrinde meh ü mihr ola kemter nergis
- 41 Kimdür ol husrev-i āfāk Mehemmed Hān kim
Gerd-i rāhından ider dīde münevver nergis
- 42 Husrevā gen nazār-ı terbiyetüñ taşşā ire
Nice nā-kābil ise bitüre mermer nergis
- 43 Keşşf ola gözlerine ğayb-ı semāvāt ile arz
Tāb-ı nür-ı nazāruñdan bula ger fer nergis
- 44 Ger şifā-hāne-i luţfuñdan içe şerbet-i hās
Yereķān renci ile olmaya ebter nergis
- 45 Zer devāt ile zümürüd kıalem ü müşşk midād
Tıtduğı bu ki senüñ medhüñi yazār nergis
- 46 Nazāruñ vaşşfını ger yazmağı destür bula
Gözlerinüñ varaķından düze defter nergis

- 47 Ağız açup gözedür yoluñı ey şāh-ı cihān
Yüzüñi görmek ola diyü müyesser nergis
- 48 Sen felek-şadri melek şana eger görse gözi
Ādemī olduđuña itmeye bāver nergis
- 49 Gözi görürse kemīn çākerüñ ola ger ola
Çulluđuñ ile şeh olmağda muhayyer nergis
- 50 Götürüp ellerini yüzini göklere tutar
Devlet-i ‘ömrüñe kılmaga du‘ālar nergis
- 51 Gerd-i rezm içre naşar eylese tīgüñle saña
Zulmet içinde göre Hızr u Sikender nergis
- 52 Bulmaya cāh ile kemter kuluñuñ mertebesin
Ger ide hükmine āfākı musaħħar nergis
- 53 Tāc-i zer urunuban geçdi zümürüd tahta
Olalıdan berü sen husreve çāker nergis
- 54 Gice kirpiklü gözün yummayuban şubħa degin
Bir ayağ üzre şurup hıdmetüñ eyler nergis
- 55 Gözi görmez yüzi utanmaz eyā şāh-ı cihān
Ol sebebden urunur karşıña efser nergis
- 56 Nūr-ı rāyuñdan eger māye ire nāmesine
Meh-i bedr ola gül ü Zühre-i ezher nergis
- 57 Götürüp başına altun nire isterse gider
‘Adl-ı ‘ahdüñde eyā şāh-ı muşaffer nergis
- 58 Çizginür başı kararur gözi zulmetde meger
Südde-i ‘āliyeñi eyledi manşar nergis
- 59 Ger zer ü sīmi gözinden birağursa ne ‘aceb
Böyle kem cūduñ ile oldı tüvānger nergis

- 60 Haşmet ü cāh ile düşmen saña ol vaqt irişür
Kim ola tacı ile hemser-i Kayşer nergis
- 61 Toldurur ağızını dürr ile seher-geh şebnem
Vaşf-ı zātuñda meger oldı suhan-ver nergis
- 62 Ol şehüñ gerd-i semendinden idüñ sürme didüm
Kodı barmaq göze bir çeşm diyüp her nergis
- 63 Bitmeye ekme vü ebraş dağı gülşende şehā
Ger Mesīh-i nefesüñden bula bāver nergis
- 64 Yaşağun cāmi' -i ezdād idügin işideli
Penbe içinde nihān eyledi aḡker nergis
- 65 Sākī vü meş' ale-dāruñ oluban elde tutar
Kadeh-i sīm semen meş' ale-i zer nergis
- 66 Ka'beteyninde gelür naqş çü dā'im iki şeş
Ne sebebden ola pā-beste-i şeşder nergis
- 67 Bāğ içinde ne kadar dürr ü reyāḡın var ise
Cümlesin kendüzine eyledi növger nergis
- 68 Cennete döndi yine bād-ı bahār ile çemen
Aldı çün rüşen ele sāğar-ı Kevşer nergis
- 69 Hazer iderdi meger şo'uguñ ef'ısinden
Ki zebercedden ider bāliş ü bister nergis
- 70 Şanasın rumḡ ile sulḡān-ı zemīn ü zamānuñ
Çıkarup itdi 'adūsı gözin a' ver nergis
- 71 Nice kim bāğ-ı cemālinde perī-çehrelerüñ
Yüzden ü gözden ola taze gül ü ter nergis
- 72 Sebze-zār-ı felek üstinde ola ḡayme-gehüñ
K'anda ḡürşid ü kamerdür gül ü aḡter nergis

Molla Aşkî

Kaside

3

Mef' ū lü Fā' i lā tü Me fā' i lü Fā' i lün

- 1 Girü hezār luṭf ile naḳḳāş-ı rüzigār
Ḳaşr-ı zebercedin çemenüñ ḳıldı zer-nigār
- 2 Bir i' tidāl virdi ḥazān dehre şanasın
Ki_ oldı fuşul-i erba' anuñ ikisi bahār
- 3 Sīm-i şüküfesini çemen ḥarc eyleyüp
Sebz atlasınuñ üzerine geydi zer şi'ār
- 4 Yāḳūt ü kehrübā vü zer ü la' l ile girü
Pür ḳıldı rāğ u bāği cinān gibi kühsār
- 5 Āb-ı ḥayāt gibi revān-baḥş ü dil-pezīr
Oldı ne āb kim aḳıdur ise cūybār
- 6 Faşl bahārda nice bulursa i' tidāl
Ol i' tidāli buldı girü leyl ile nehār
- 7 Pīrūze bergi şāḥ-ı dıraḥtuñ ne siḥr ider
Kim esdügince bād zer ü la' l ider nişār
- 8 Gülşen ḳabā-yı sebzini zerd itdügi bu kim
Görüp sürür ḥaşıl ide ' andelīb-i zār
- 9 Şaḥn-ı çemen-i zümrüdīnüñ üstine girü
Zer-beft pisteri döşedi luṭf-ı Kirdigār
- 10 Yaşıl serīr üzre güli çünki görmedi
Ḥīrī vü za' ferān gibi şarardı lālezār
- 11 Dürrāc ü sār ü ḳumrī vü ṭāvūs eyledi
Her biri bir kenār-ı gülistanı ihtiyār
- 12 Āvāre olmasun diyü bülbül yazar revān
Bergine za' ferān ile tılısmın şāḥsār

- 13 Germā temūzda eŝer idüp-durur meger
Kim böyle dest ü pâyine hınnâ yaqar çenâr
- 14 Ŗan berg-i zerde qatire-i bārān eŝkdür
Akıtdı rüyı üstine ‘uŝŝāq-ı dil-figār
- 15 Rāhına la‘ l ile zer ü mercān döşer çemen
Ŗahrāya ŝubḥ çünki ŝabā eyleye güzār
- 16 Berg-i ŝecerde yazılı āb-ı zer ile bu
Bağ rüzigāra eyleme dünyāya i‘ tibār
- 17 Devrān zümürüdini çemenüñ şarf eyleyüp
Eŝcār anuñ-çün eyledi yāqūt ü la‘ l bār
- 18 Tā ḥusrev-i zemāne atınuñ ayağıne
‘İydāne qamusın külliye eyleye niŝār
- 19 Cemşid-i ‘ aşr u Ḥātım-i devrān Qubād-ı dehr
Sultān-ı gāzī ŝāh-ı cihān ḥan-ı rüzigār
- 20 Lek-baḥŝ ü kām-yāb u küleh-dür ü taḥt-gār
Qal‘ a-güŝāy ü mülk-sitān u a‘ dā-ŝikār
- 21 Sultān-ı gāzī ŝāh Muḥammed ‘ ālī-kerem
Ki_olur gāzada Düldül atı tıḡı Zülfikār
- 22 Her işe ki ibtidā ide Allah Tañrı dir
Yoğdur ḥatāsi anuñ içündür ŝavāb-kār
- 23 Tiğ-i zafer mülāzimidür kim çeküp-durur
Gird-i sevād-ı ḥıḥta-ı dīne_āhenīn ḥisār
- 24 Geçmiş zemāneye dir olursa ki dön girü
Olur refiğ sāl-i tere ḥayl-i sāl-i pār
- 25 Bu ḥayeller ki zerre gibi bī-ŝumārdur
Ŗarğ ile ğarbı dutıŝardur āfitāb-vār

- 26 Çāvūş-ı sehmi bağlayalı fitne rāhını
Giderdi tıǵı sāye şalup kūhdarı veķār
- 27 Hūrşīd öper zemīni eline çünki _ala cām
Bağlar miyān kulluǵa devlet virürse bār
- 28 Nām-ı hadeng-i çār-peri mürǵ-ı cān-sitān
İsm-i cürāz-ı tīzi yem-i āteşin-buķār
- 29 Qahrı hevāsını yileli ki_oldı nesil-ber
Seng itdi āb-ı puştını bed-ķāhınıñ zihār
- 30 Nāmını her ki yazdıysa göñli nigīnine
Hatem-şıfat aña dün ü gün cā olur yesār
- 31 Tehzīb-i mülk içün depeler haşm olanı
Tiryāk ü nūş cüz'ı-durur bildi lahm-ı mār
- 32 Medhını dir iken dilüme geldi bu ğazel
Kim görse luţfını utanır kand-i Qandehār
- 33 İy māh-ı serv-ķāmet ü hūrşīd-i gül-ı izār
Reyhan hatuñ hevāsi göñülde ķomaz ğubār
- 34 Meşşāta şāne urdı seher çünki zülfüñe
Cem'ı olmış idi eyledi 'aqlumı tārmār
- 35 La' lüñ şerābı niçe feraķ itmesün dili
Müstevcib-i tareb-durur iy cān-ı cān 'uķār
- 36 Maħmūr çeşmüñi görelı mestem eyle kim
Maħşer günine dek baña olmaya hūşyār
- 37 Bir gün dimişdüñ iy meh-i dü-hefte öldürem
Yıllardur ol ümīde çeker cānum intizār
- 38 Ölseñ ğamüñle n'ola çün bile iletürem
Sinüm içine dāǵuñı sīnemde yādigār

- 39 Kāfer degül ise n'ola ol zülf-i ser-keşüñ
Mihrāb karşısına n'ıçün şalibi aşar
- 40 Ayvā gibi şarardugum içün revā midür
İy sīb ğabğabum gülesin nite kim enār
- 41 Ğamzeñ oğı baña ani itdi ki_idüp-durur
Çalb-i 'adüya ğançer-i şeh-i rüzigār-zār
- 42 Fağfūr-ı Fūr-ferr ü Çubād-ı Peşen-neseb
Behrām-ı key-nijād ü Ferīdün-ı Cem-tebār
- 43 Muĥyī-i cūd ü mubtıl-i bātıł mu'ın-i ğağ
Ħāmī-i şer' ü dāver-i dīn şāh-ı kāmkar
- 44 Dāra-yı şarğ u ğarb Muĥammed ki tağt u tād
Zāt-ı şerīf-i pāki-y-ile kıılır iftiĥār
- 45 Düşmen gibi talāye-i fitne nihān olur
Her ğande görse rāyet-i 'adlini āşikār
- 46 Gerdün dürüst-i Maĝribi sen şems-i zer-gerüñ
İrdi meĥekk-i rāyına bulındı kem 'ıyār
- 47 İy ĥusrev-i yegāne kefüñden şehā demi
Hacletdedür me'ādin ü şermendedür biĥār
- 48 Sürĥ itdi rüy-ı devletüñi tıĝ la'l-fām
Zehr itdi 'ıyş-ı düşmenüñi rumĥ mişl-i mār
- 49 İnşāf ü 'adl oldı rikābüñe pāy ü müzd
İĥbāl ü fetĥ oldı 'inānuña dest-yār
- 50 Bir ğatre āb içürmedi tıĝûñ ĥasūduña
Çat'ā egerçi bir lağabı-durur āb-dār
- 51 Engüşt gibi düşe dura 'aczen ĥired
Destüñ 'ağāsini eger eyler isem şümār

- 52 Āb-ı hayāt diledi hāk-i rāhuñ ola
Cān virdi hāşıl olmadı bu qadr ü i‘tibār
- 53 Nīzeñ zebān uzadur ü engüştini ‘adū
Cānı diler ol ala velī ister bu zīnhār
- 54 Dutsa ufqı berāber nüh perde kılıcuñ
Çetr-i siyāhı olmaz-idi şāmuñ āşikār
- 55 Sāyeñden ol ki oldı cüdā mişl-i āfitāb
Rūy-ı zemīnde zerrece kılımadı qarār
- 56 Gerdine ‘azmüñüñ irimez berq-ı tīz-rev
Ger pāyı nārdan idine nite kim şerār
- 57 Nerges yirine bitiriser çeşm-i hūr-‘ayn
Her yire ki_espüñüñ ayağınden qonar gubār
- 58 ‘Ahdüñde çünki eyledi nerges dü-rüylik
Lābūd terāzū kıldı ani böyle seng-sār
- 59 Qavsüñde tırüñi gerer olsa[ñ] Āreş gözi
İsterdi zīnhār nite kim Sifendiyār
- 60 Hūrşīd-hāşiyetsin zer gibi olur ‘azīz
Ger terbiyet bulur ise sāyeñde hāk-i hūr
- 61 Şāhā semend-i hōş-revüñüñ na‘li hākı-y-çün
Ki_öldür sivār hūra vü gerdūna gūşvār
- 62 ‘Işķı gibi bulunmaya bir dağı gerçi kim
Gülzār-ı hüsñüñi ögüci var-durur hezār
- 63 ‘Iydāne hāk-i rāhuña īşār kıılmağa
Deryā-yı hātırum çıkarur dürr-i şāhvār
- 64 Niçe ki mihr-i cānla esüp bād-ı mihricān
Ola zemīn üzerine yākūt ü la‘l bār

65 'İyduñ sa'îd mâ ṭala' a 'ş-şemsü ve 'l-ķamer
'Ömrüñ mezîd mâ _iḥtelefe 'l-leylü ve 'n-nehâr

Kaside

4

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 İy serāy-ı pür-sürür ü cān-fezā vü dil-küşā
Buldı senden bāğ-ı cennet behcet ü zîb ü behā
- 2 Hāğ ezelde kısmet itmiş saña kim olduñ ebed
Ķıble-i erkān-ı devlet Ka'be-i ehl-i şafā
- 3 Dergehüñ ḥāki selāṭīn-i cihān başına tāc
İşigüñ gerdi zemān ḥalkı gözine tūtiyā
- 4 Müşk-bār olup gider nite ki tüccār-ı Hıṭāy
Şahnuñuñ ḥāk-i 'abīr-āmīzine irse şabā
- 5 Çar dīvaruñda olan çār zerrīn şemseñüñ
Pertevinden irişür ḥürşīd-i gerdüne ziya
- 6 Rif'at ile menzilüñ bir pāyeye irmiş-durur
Ki _āsümān-ı heftümīne arzuñ olmışdur semā
- 7 Bülbül ü ṭūṭī hezār olursa ider şerme-sār
Bāmuñ üzre bang kılan kamu mürğ-ı ḥōş-sirā
- 8 Çār-ṭāķınuñ içinde fi 'l-meşel bu nüh revāķ
Görinürler āsümān ṭāķında nite kim Sühā
- 9 Her nefes Dārü 's-selām ider vücūduñla _iftiḥār
Dāimā Zātü 'l-'imād eyler cenābuña _ilticā
- 10 Avluña uğrayup geçen āb-ı revāndan eger
Mürdeye bir kaṭre irse Hızr-veş bula beķā
- 11 Beyt-i Ma' mür olduĝuñ-çün Baḥr-i Mescūruñ refīķ
Zıll-i memdūduñ ḳarīnüñ saķf-ı merfū' uñ bināa

- 12 Eyle muhkemdür esâsuñ kim hâlel kılmaz kabûl
Sebbet Allah iy müşerref dergeh ü ‘ âlî-serâ
- 13 “Hâzihi cennâtü ‘ adniñ fedhulûhâ hâlidîn”
Diyüp ider dergehüñ hadimleri dâim şalâ
- 14 Gülşen-i Firdevse beñzersin anuñ-çün hõş hevân
Çeşme-i hayvân bigidür dil-küşâ vü cân-fezâ
- 15 Nîm tereküñ şevkı-y-ile her dem ister âsümân
Lâciverdî cübbesinüñ atlasın ide kabâ
- 16 Eylemek için temâşâ zerrece bulsa mecâl
Revzenüñden içerü atardı kendüyi zükâ
- 17 Geh hilâl ü gâh bedr ider adın dâyim kamer
Olmağ-ıçün kulluğine âsitânuñun sezâ
- 18 Serddür bâzâr-ı hõr zılluñda eyyâm-ı temûz
Germdür puşt-ı zemîn puşteñ ile faşl-ı şitâ
- 19 Künkürüñden sâye düşse kerkes ü zâğ üstine
Cilve-i tâvûs ide ol bu bula ferr-i Hümâ
- 20 Çâr dîvârüñdağı zerrîn mûnağkaş kâşiler
Luţfda her birisi bir câmdur gîti-nümâ
- 21 Ğonce_olurdu gülşen-i nağşuñ dırahtı şâhına
Künbed-i nîlüferinde olsadı bûy-ı vefâ
- 22 Hüb u hurremsin halâyıklar kamu ikrâr ider
Münkir olana der ü dîvârüñ uş hâzır güvâ
- 23 Hizmet için çâr etrafuñda nite kim sükûn
Bir ayağ üzre durur erkân-ı devlet diamâ
- 24 Âb kim havz-ı zerüñden selsebîl olmuş-durur
Yazılı levh-i zerüñde kim içen olur beğâ

- 25 Merve ھاqqı-y-çün kudüretde alır idi cihān
Tāb-hāneñ şuffesinden bulmasa-y-idi şafā
- 26 Ser-sipihre irer iseñ n'ola iy 'ālī-mekām
Çünkü olduñ mesken-i Cemşīd-i Tahmüreş-liķā
- 27 Keyķübād-aşl ü Sikender-saltānet Behrām-kām
Erdeşīr-aşār Kīsrā-ma' delet Hātīm-'atā
- 28 Behmen-i Rüstem-neberd İsfendiyār-ı Sām-zūr
Husrev-i Fağfūr-ferr Dārā-yı Efrīdūn-livā
- 29 Şāh-ı Hayder-dil Muḫammed Hān penāh-ı mülk-i Rūm
Menba' -ı luḫf u mürüvvet ma' den-i cūd u seḫā
- 30 Her nefes kendüye farz-ı müsteḫab gördi kerem
Kim ide ümmeti anuñ sünnetine ıķtidā
- 31 Re'y-i ḫūbı gibidür amu sözleri şavāb
Lafzı gevher-durur anuñ gevher eylemez ḫaḫā
- 32 Āteş-i 'azmin eger taḫlīl ılmasa irüp
Hāk cürminden mesāmın beste ter bulur hevā
- 33 Her ne arada ki ḫulķı tāze-rūlık göstere
Şubḫa düşmez ol arada ıla da' vā-yı şafā
- 34 Hār içinde h'ōr alup ğonce gibi düşmeni
Teng-dilliginden eyler cūbbesin her dem abā
- 35 Asumāna āteş-i ahrı duḫānı dutsa yüz
Zerre gibi çeşme-i ḫūrşīdi eyleye hebā
- 36 Bu sipih-r-i pīr-i keḫḫāl öğredür aḫterlere
Ki idineler espi na' linüñ ğubārın tūtiyā
- 37 Leşker-i manşūrı anķı kişvere 'azm eylese
Nuşret ile fetḫ istiķbāl idüp der merḫabā

- 38 İşigine āsümān secde_eyledüğini görüp
Kāmet-i a‘ dā ezān gibi olup-durur dü-tā
- 39 Rāyet-i meh-peykeri kim ser-firāz olsun müdām
Rezm rüzü görse yüzün haşmı gösterür kafā
- 40 Bir şeh-i Behrām-heybetdür ki rüz-ı rezmde
Kılıcından şîr ü bebr ü ejdehā olmaz rehā
- 41 Zühre kaşr-ı dil-güşāsinden mübārek-bād için
Çaldı çengin eyledi bu şî‘ r-i ğarrāyı edā
- 42 Sākīyā irüşdi vaqt-i ‘ işret ü zevk ü şafā
Gitti dilden ğuşşā geldi devr-i cām-ı cān-fezā
- 43 Al cām-ı la‘ l-gün iç beñzünün yāķūtını
Künbed-i firūze-fām itmezden öñdin kehrübā
- 44 Sen ne cānsın iy ümīd-i dil ki müşġin zülfünün
Virseler bir kılına olmaz iki ‘ ālem behā
- 45 Haţt-ı reyhānuñ hevāsinden ölüp olsam ğubār
Ħāküm içinde benefşe ola her biten giyā
- 46 Kāmet-i serv-i bülendün-çün eyā ‘ ömr-i dirāz
Başdan ayaġa çenār el oldu tā kıla du‘ ā
- 47 Her gice tā-şubġ çeşmüm nice seyl aķıtduġın
Şem‘ den şorgıl ki bilür her ne ise mācerā
- 48 Zülfü rüyuñ fikri-y-ile mescid içinde imām
Oķuduġı rüz ü şeb “Ve’l-leyl”dür yā "Ve’đ-đuhā”
- 49 Kāmetün servin kimi şimşāda kimi Tübīye
İtmesün teşbīh ani ben bilürem müntehā
- 50 ‘ Arz kıl hürşīd-i ruhsāruñ kim hāşıl ola
Cismüme cān göñlüme şādī gözüme rüşenā

- 51 Zülf-i hindûñuñ nedür suçı ki mücrimler gibi
Bağlayup aşduñ güneş karşıısına_idersin cezā
- 52 Gerd-i rāhuñı felek köhl ide ahter çeşmine
Tācuñ olsa hāk-i dergāh-ı serāy-ı pādişā
- 53 Gīv-i iklīm-i şecā' et Bijen-i rüz-ı neberd
Hātīm-i mülk-i seha Kısra-yı tāk-ı kibriyā
- 54 İftihār-ı Āl-i 'Oşmān mazher-i cūd-ı 'Alī
Muhyī-i 'adl-i 'Ömer hāml-i şer'-i Muştāfā
- 55 'Ādil ü gāzī Muḥammed Ḥan şeh-i leşker-şiken
Āfitāb-ı āsümān-ı salṭanet zıll-i Ḥuda
- 56 Ḥusrevā bārān-ı cūduñla hevāsi luṭfuñuñ
Yağup esdükçe yeşerür dilde gülzār-ı recā
- 57 Başa çıkmak diledi perçem gibi çün düşmenüñ
Dest-i nuşret aña gösterdi ser-i nīzeñde cā
- 58 Faḥr kıllur āsümān üzre zemīn ş'ol demde kim
Kaşrdan dīvāna çıqup koyasın üstine pā
- 59 Rāyetüñ çübı Kelīmullah 'aşāsinden-durur
Anuñ için görünür geh çüb ü gāhi ejdehā
- 60 Şehriyārā baḥr-ı dilden kaşruña_īsār itmege
Çıkarur gavvāş-ı tab'um dem-be-dem dürr-i şenā
- 61 'Ālem içinde liyākatle dimege medḥüñi
Ḥaḥ budur kim 'Işkī'ye dendi "ne'am" gayriye "lā"
- 62 Kıl nazır aña 'inayetle ki olmaz zūr ile
Her 'aşādan ejdehā vü her giyādan kīmya
- 63 Medḥüñüñ vaşfında hāmem levḥ-i kāfūr üstine
Çünkü 'anber-bār ola şermende_olur müşg-i Ḥitā

- 64 Nice kim halk-ı cihāna uşbu hākī hānede
Luţf kı lup raħm ide bennā-yı pīrūze serā
- 65 Muħkem itsün devlet ile ‘ömrüñüñ bünyādını
Kıl yidi ‘iqlīm içinde tek bunuñ gibi binā
- 66 Saltanet bāğındağı iki nihāl-i tāzesin
Devlet ile dāimā ser-sebz kıl yā Rebbenā

Kaside

5

Mef' ū lū Me fā' ī lū Me fā' ī lū Fe' ū lūn

- 1 Cennet gibi ‘ālem girü pür-zīver olupdur
Eşcār hulel-püş ü sular kevşer olupdur
Hāküñ koķısı ğaliye vü ‘anber olupdur
Dökdügi seħābuñ dür ile gevher olupdur
Bāduñ demi ‘İsī gibi cān-perver olupdur
Emvāt-ı zemīn anuñ için buldı revānı
- 2 Her şāh-ı şecer nūri-y-ile nite ki Mūsā
Gösterdi ‘ıyān halk-ı cihāna yed-i beyzā
Aldı kadeh-i la‘līn ele lāle-i ħamrā
Ya‘nī ki bu dem elde gerekdür mey-i şahbā
Pīrūze kabā çemenden oldı kamu şahrā
Zīverle utandurdı cihān bāğ-ı cinānı
- 3 Göç itdi ‘adem ħufteleri şehr-i vücūde
Her biri dırāz itdi zebānını dürūde
Her mürğ-ı țareb sāz ile başladı sürūde
Bir vech ile şan Zühre urur çengini rūde
Cānler eridür derdi kı lür ‘aklı rübūde
Gülşende seħer bülbülüñ āh ile figānı

- 4 Beñzer ki defîne bulup aldı zeri nerges
Andan-durur elden ki kıomaz sāğeri nerges
Gülzār-ı cinān bāğ-durur zīveri nerges
Şan arz semā şahnı-durur aħteri nerges
Zerden anuñ-çün urınur efseri nerges
Kim zerd ruħından görünür ‘ ışık nişānı
- 5 Şahñ-ı çemen [içinde gören] servi hırāmān
Gülşende şanur kim şalınur ol gül-i ħandan
Āvāze-i cān-baħşı-y-ile mürğ-ı hoş-elĥān
Her şubĥ uzadup dil olur zākir-i Sübhān
Lezzetde şulardan utanır çeşme-i ĥayvan
Gülzār-ı cinān kııldı Ĥudā girü cihānı
- 6 Ĥazır itdi zemān devr-i zemīnī çemeninden
Sīm itdi felek zer-geri bāği semeninden
Bülbül fer ile buldı ĥalāşı ĥazeninden
Çün duydu kıoķu Yūsuf-ı gül pīreheninden
Sūsen nite kim tīg zemīnūñ deheninden
Sulţān-ı cihān medĥine uzatdı zebānı
- 7 Keyĥusrev-i devrān u Ferīdūn-ı zemāne
Cemşīd-i cüvān-baĥt ü Keyūmers-i yegāne
Dārā-yı Sikender-der ü Hūşeng-nişāne
Ṭahmüreş-i Sencer-fer ü Lūhrasb-fesāne
Kīsra-yı cihān Ĥusrev-i Pervīz-i zemāne
Deryā-yı seĥā kān-ı kerem Rüstem-i şānı
- 8 Sulţān-ı zafer-yāb Muĥammed şeh-i ĥāzī
Kim şehler işigine ider ‘ arz-ı niyāzi
Doyurdu seĥāsi ni‘ amiyle kıamu āzı
Hem-ĥābe kıılır ‘ adli-y-ile kebk ile bāzı
Çün rüz-ı neberd ola sinān ile cürāzı
Endām-ı ‘ adūdan döke deryā gibi kıanı

- 9 Saçar zerini atınuñ ayağıne hürşid
Sürür yüzini işiginüñ hâkine Cemşid
Alduğı eline bu-durur çengini Nâhîd
Bezmine irişem diyü erken dutar ümmîd
Her kim yüzini gördi düni kadr ü günü ‘ıyd
Çaçan diyile dille anuñ luţfi beyanı
- 10 İy husrev-i manşür ü zafer-yâb u muzaffer
Fermānuña olsun yidi iqlim müsaḥḥer
Hengām-ı seḥā çeşmüñ elinde dür ü gevher
Oldı bir avuç ḥāk-i siyeh gibi muḥaḳḳer
Elin götürüp ḥalk-ı cihān cümlesi ister
Maḳşūduñı virsün saña ol ‘āleme bānī
- 11 İḳbālūñ ile rāyet-i İslām mu‘allā
İslāmuñ ile perçem-i iḳbāl muḥarrā
‘Avnuñ iledür şahîd-i dîn ḥüb u muḥellā
Luţfuñ iledür āyene-i şer‘ mücellā
‘Adlüñle cihān oldı cinān bāğıne hemtā
Şād eyledüñ iḥsān ile her pîr ü cüvānı
- 12 Yazdı senüñ aduña eyā şāh-ı cihān-gîr
Tevkî‘ -i şehinşāhlığı ḥāme-i taḳḳîr
Alsañ elüñe rüz-ı veḡā kin ile şemşîr
Rüstemse ‘adū şayduñ olur nite ki naḥcîr
Oldı kerem ü cūduñ ile tāze cüvān pîr
‘Adlüñ eşeri virdi kühen mürdeye cānı
- 13 Ma‘mūr dutup ḥurrem ide kişverüñi Ḥaḳ
Manşür kıla kande ki _ola leşkerüñi Ḥaḳ
Ḥālî_itmeye devlet külehinden serüñi Ḥaḳ
Mesken ide sultānlere ‘ālî derüñi Ḥaḳ
Devletle ḫapuña ol iki gevherüñi Ḥaḳ
Bağışlasun anlerle feraḫ kııl dil ü cānı

- 14 Vaşfuñda şehā her ne ki didüm ise Şeyhī
 İştise-y-idi dir idi taḥsīn saña ‘ Işkī
 Ya Aḥmedī işitsedi yazar idi fetvī
 Kim bencileyin medḥ idimez kimsene inşī
 Sözümi bilür şeh ki degüldür kıru da‘ vī
 Lafzum şadefi ṭolu-durur dürr-i me‘ ānī
- 15 Niçe ki güher-rīz ü dürer-pāş ola nīsān
 Niçe ki direm-sāy ü semen-sān ola ağşān
 Niçe ki gülistānda bite lāle-i Nu‘ mān
 Niçe ki çemende şalina serv-i ḥırāmān
 ‘Ömrini füzün eyleyüp iy Ḳadir ü Sübhān
 Ḥan eyle yidi iḳlīme sultān-ı cihānı

Kaside

6

Meḫ ü lü Fā‘i lā tü Me fā‘ī lü Fā‘ lün

- 1 İy şāh-ı bī-naẓīr ü şehinşāh-ı bī-bedel
 Kem bendedür işigüñe iḳbāl-i lem-yezel
- 2 Iskender-i zemānesin el-ḥaḳ ki ‘ adlüñüñ
 Ye‘cüc-i fitneden irimez seddine ḥalel
- 3 Luṭf ile ḳahruñüñ eşerinden ḥaber virür
 ‘Aḳreb düminde zehr ü dem-i naḥlde ‘ asel
- 4 Deryā-yı himmetüñde yüzer bir ḥabābdur
 Nüh keştī-i tekevvin-i semāvāt fi’l-meşel
- 5 İtdükçe germ ‘ ālemi ḥürşīd-i himmetüñ
 Şāḥ-ı ümīzde irişür mīyve-i emel
- 6 İn‘ ām-ı ‘ āmuñüñ ni‘ amuñdan pür eyledi
 ‘ Ālemde her faḳīr ü ḡanī dāmen ü baḡel
- 7 Devlet kıoyup kıapuñı naẓer ḡayre eylemez
 Kıılmaya ehl-i kıble olan ṭā‘ et-i Hübel

- 8 Şemşîr ü tîr ü nîzeñi görüp ‘ adū ne tañ
Ma‘lûl olup ölür ise cem‘ oldı çün ‘ ilel
- 9 Ger ‘adlûñ olmasaydı ‘ āmil bahārda
Bād-ı şabā kaçan idebilür-idi ‘ amel
- 10 Güneş yüzini görür idi şebpere gözi
Olsa ğubār-ı pāy-i semendüñle müktehel
- 11 İsfendiyār ü Rüstem ü Sührāb durımaz
Şimşîr-i cān-şikārına bir dem dem-i cedel
- 12 Şāhib-kırānler aresinde güzîn kılup
Kıldı ‘ azîz Hāk seni ‘ azze_ismuhu ve cell
- 13 Mihrüñle her ki mey gibi cūş itmedi qalur
Bārid-mizāc ü telḡ-tabī‘ at nite ki ḡell
- 14 Sen ḡusrev-i sitāre-sipeh şāh olalı
Diñlendi ḡurrem oldı qamu mülk ile milel
- 15 Fer buldı geçdi üzerine sa‘ d-i ekberüñ
ḡāki işigiñüñ olalı efser-i Zūḡel
- 16 Çün meclisüñde muḡrib ala çengi çengine
Dinür laḡîf şavt ile tekrār bu ğazel
- 17 Taşvîr ideli şüretüñi ḡāme-i ezel
Yazmış degül serāy-ı cihānda şaña bedel
- 18 Taḡsîn cemālüñ ayına kim nûri pertevi
Çeşm-i zükāyı ḡiyre kılup itdi pür-sebel
- 19 Alur qarārı cāndan ü şabrı göñüldeñ āh
Ol ğamze-i füsünger ü ol çeşm-i pür-ḡiyel
- 20 Cāndan ḡayāl-i naḡş-ı dehānuñ güm olmaya
Mülk-i ‘ ademde gör beni hîç eyleye ecel

- 21 İki cihān murādını ol dem bulur kişi
Keffinde sāğeri vü yanında ola güzel
- 22 Ol seyli ağıdur dün ü gün derd ile gözüm
Kim kaçresi kaçtında görünir muhīt tel
- 23 Şākī cefā-yı yār ü ‘anā-yı zemāneden
Ġamgīn-durur göñül mey-i gül-renge el-‘acel
- 24 Hāşşa rüz-ı ‘ıyd irişdi göneldi şavm
Ġam kaldı künc-i nesīde şādī-durur elel
- 25 Bu demde lāle gibi gerek cām şunasın
Her kim çenār-veş şarefuña uzada el
- 26 Güldirdi ‘ālemi feraḥ idüp cemāl-i ‘ıyd
Şer‘in Muḥammedüñ nite kim dāver-i düvel
- 27 Maḫşūd-ı nesl-i ādem ü muḫtār-ı rüzigār
Cemşīd-i bī-naẓīr ü Ferīdün-ı bī-bedel
- 28 Sulṭān-ı nev-cüvān ü şehinşāh-ı kāmṛān
Kim terbiyet iderse olur şīr-i ner ḫamel
- 29 Sulṭān Muḥammed ibni Murād ol ki heybeti
Āvāzesi ‘adū diline düşürür vecel
- 30 Oldı hilāl [mevkib-i] ‘azmi için riḫāb
Oldı sipihr merkeb-i cāhı için ketel
- 31 Şāhā kemīne bendeñüñ öñinde yir öper
Ġīv-i zemān ü Rüstem-i Destān ü Zāl-i bel
- 32 ‘Ālem murādı sensin ve ḫāşıl murāddan
Sensin murād iy melikü’l-mülk mā-ḫaşel
- 33 Deryā-yı heft keşret ile lāf urmasun
Çün çeşm-i cūduña görünür kaçtreden aḫel

- 34 Devrān müdām tapuña dir Ahmedī gibi
“İy husrev-i melek-dil ü şāh-ı felek-maḥel”
- 35 Çekgil ‘adūyı bende ve açgıl seḫāya kef
“Ki_elüñdedür qazā vü kader gibi ‘ıqd ü ḫell”
- 36 ‘İşkīye ḫusrevā nazer it ger ki nicesi
Medḫüñ ‘arūsı ḫaddine biçüp-durur ḫulel
- 37 Şīrīn ü ter-durur ḫamu sözüñ anuñ için
Görüp ḫalāvetine ḫased iledür ‘asel
- 38 Her kişi kim görüp ḫasedinden ḫasīdemüñ
Kimine tercüme dise kimine münteḫel
- 39 Bu beytdür cevābı ki dimişdür Aḫmedī
Ḥaḫ şād ide revānını ‘azze_ismuhu ve cell
- 40 “Var mı meḫekk-i tecrübe göster ki göresin
Kim kāmilü ’l-‘iyārem ü naḫdümde yoḫ daḡel
- 41 Bu şi‘r-i ḫūbuma şu‘arā dir nazīrei
Ş’ol dem ki ignenüñ delüginden geçe cemel”
- 42 Şaḫn-ı semāda nice ki seyr ide āfītāb
Saḫ-ı zemīnde nice ki bula sukūn cebel
- 43 Cāndan tapuñı sevmeyeni ḫahr ile ḫosun
Bend-i belā içinde ebed Dāver-i ezel

Kaside

7

Me fā‘i lün Fe‘i lā tün Me fā‘ lün Fe‘i lün

- 1 Felekde ḫusrev-i seyyāre yaḫdı çünki sirāc
Mübeddel oldı se‘ādet şabāḫına şeb-i dāc
- 2 Görüp zemāne-i pür-ḡam ani neşātıñdan
Şanem cemāli bigi oldı ḫurrem ü vehḫac

- 3 Liķā-yı şubḥ ü şafā-yı bahār ile oldı
Türāb ġāliye-tab‘ u şabā Mesīḥ-mizāc
- 4 Bir i‘ tidāl irişdi hevāye kim mürde
Ḥayāt-ı tāze bulur zerrece irürse ‘ ilāc
- 5 Zemīn ne sırrı ki reyḥan ḥaṭ ile yazmış idi
Zemāne ‘ ālimi kıldı kāmusun istiḥrāc
- 6 Seḥāb giryede Ya‘ kḥūba oldı çün hem-tā
‘ Aceb mi Yūsufa beñzerse ğonce-i ğannac
- 7 Utandurur çemen içre sirāy-ı Bārbedi
Nevā-yı bülbül ü kumrī vü tūtī vü dürrāc
- 8 Cihān dimāġını bŷy-ı ‘ abīr ile pŷr ider
Esŷp şimāl seḥerde kaçan daġıla ‘ acāc
- 9 Oturdı Cem bigi nerges elinde zerrīn cām
Bezendi key gibi lāle başında la‘ līn tāc
- 10 Benefşe zŷlfine çıġdem muķayyed olduġı bu
Diler ḥazīn dilini bir dem eyleye ibḥāc
- 11 Semen bisāt-ı çemende meşelde beñzer aña
Ki ata sebz ḥarīr üzere penbei ḥallāc
- 12 Şanurdu şāḥ-ı şanevberde ‘ ankebŷtı ğören
Ki yaydı mi‘ cer-i gül-çün dŷkānımı nessāc
- 13 Döker şŷkŷfe diremler mübārek olsun dir
Çemen zemīne baġışlayalı yeşil devvāc
- 14 Kaçardı nite ki ism-i Ḥudāydan şeytān
İşitse bang-i hezārı çemende zāġ-ı simāc
- 15 Seḥerde sŷsen-i āzādeye didi ğonce
Uzat dilŷñi du‘ āya benŷm gibi aġız aç
- 16 Devām-ı devleti medḥin oķıġıl ol ḥanuñ
Ki oldı ḥāk-i rehi fark-ı Ḥusrev ü Ceme tāc

- 17 Hāsen-hıṣāl ü ‘Alī-cür’et ü Kelīm-kelām
Hüseyn-sīret ü Aḥmed-dem ü Mesīh-nitāc
- 18 Cemāl-i devlet ü dīn Ḥan Muḥammed ibni Murād
Ki bende-i derine ṣāhlar-durur muhtāc
- 19 Cemāl-i ile cihān ḥurrem olur anuñ için
Mezīd-i ‘ömrine rāğīb-durur ḳamu efvāc
- 20 Seḥāb-ı luṭfina bir laḥza ger muṣāhib ola
Ḥalāvetiyle döne çeṣme-i ḥayāta ücāc
- 21 Ṭavāf ider dil ü cāndan ḳapusın ehl-i ṣafā
Müdām nite ki her sāl Ka‘beyi ḥuccāc
- 22 Taḥakküm eyleye bīṣe içinde ṣīr-i nere
Eger yürür ise ṣaḥrā-yı luṭfi içre ni‘ āc
- 23 Ṭaḥayyür ile ḳalana ḳalālet içinde
Zamīri ṣemsi ziyāsiyle bulunur minhāc
- 24 Olursa āhen ü elmāsdan ḥiṣār-ı ‘adū
Çün iriṣe ḡazabı sengi_uşana miṣl-i zücāc
- 25 İriṣse kem ḳulınuñ ḥükmi Rūs u Eflāḳa
Götüre getüre boynıña heft sāle ḥarāc
- 26 Terāne-gūyi çün alur eline mizherini
Edā-yı ḥūb ile her dem bu ṣi‘ri_ider izcāc
- 27 ‘Aceb yüzüñ gülini ḳaḅı ḡülistān bitürür
Ki böyle ḳametüñüñ servini revān bitürür
- 28 Ḥayāl-i ‘arız u ḥaddüñle eşk-i ḡül-gūnum
Ne yire kim ire nesrīn ü ergavān bitürür
- 29 Yüzümüñ üstine reyḥān ḥaṭuñ hevāsi-y-ile
Gözüm nice ki añar lāle za‘ferān bitürür

- 30 Hezār dil ile yüzüñ gülsitānın añmağ-ıçün
Zemāne sūseni bōstānda şad zebān bitürür
- 31 ‘ İzāruñ üzre ħatuñ luḫfile müşābihdür
Benefşe-i tere kim gülşen-i cinān bitürür
- 32 ‘ Aceb ne çeşme-i cāndur lebüñ ki yire anuñ
Ṭamarşa қаtresi sebze yirine cān bitürür
- 33 Gözüñ füsūmına taḫsīn bir kıya baqışı
Hezār ‘ Işķī gibinüñ işini revān bitürür
- 34 Güzend irürmeye devr-i zemāne kimüñ kim
Dıraḫt-ı devletini şāh-ı nev-cüvān bitürür
- 35 Penāh-ı şer‘ -i Muḫammed Muḫammed ibni Murād
Ki cūd vaḫti-durur kefi baḫr-i pür-emvāc
- 36 Necāt bulmağ-ıçün ḫalk çāh-ı miḫnetden
‘ İnāyetüñ nazēriñi Ḥüdāy kıldı ‘ ināc
- 37 Şehā zamīr-i münīrūñ sipāhi her dem ider
Diyār-ı ḡaybı ḫıred rāyeti-y-ile tārāc
- 38 Se‘ ādet ü fer ü devlet benüm gibi dāyim
Ḳul olmağa қаpuña cāri ile ider ihmāc
- 39 Bülend himmetüñüñ süfresinde şām u seḫer
Bu görinen meh ile miḫrdür iki gümāc
- 40 Saña ‘ adū olañuñ ‘ ömr riştesin Ḥudā
Ecel bıçağ ile toğradı nite kim tutmac
- 41 Ḥicāza büyuñ irürse şabā şafā buluben
Ruḫab bitüre muğaylān beriyye ola mir‘ āc
- 42 Donatdı ḫulle-i luḫfuñ doyurdı ḫ ān-ı seḫāñ
Beni ki yürür idüm müflis ü yalıncağ u ac

- 43 Ol āsitān-ı bülendüñ haķı ki_irüp öpimez
Egerçi nüh felegi vehm idinür mi' rāc
- 44 Şerīf aduñ ile nazm-ı 'Işķı bulalı zīb
Saķun derini kesād olmış-iken itdi revāc
- 45 Niçe ki irişe faşl-ı bahār u mevsim-i gül
Niçe ki devrde ola bu ābnūs ile ' āc
- 46 Bahār-ı devlet-i ' ömrüñi eylesün Allah
Hemīşe şems-i se' ādetle ħurrem u vehhāc

Kaside
8

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 Ƙad ra'eytü eźhere fi 's-şubĥi sultāne 'l-Ĥoten
Rāyeten ' askerhü mañşurun bi-izni Zī' l-minen
- 2 ' Andelībü 's-şubĥi iz feteĥa cenāĥa 'l-' ascedi
Ezhebe ĥuffāşe leylin ke 'l-ferāşi min vaţen
- 3 Muķahhar şud zengiyān-ı şām nāgeh çün resīd
Ĥusrev-i zaygam-süvār ez süy-i maşrıķ tīg-zen
- 4 Behr-i def' -i zıddī-i şeb şubĥ ber best ü fikend
Ber miyān şemşir-i ķātı' ber kef zerrīn micen
- 5 Müşterī der-Ĥüt şud mānend-i Yūnus şems çün
Hemçü Yūsuf ' arz kerd ez-çāĥ-i şeb vech-i ĥasen
- 6 Bu mu' allā ķubbenüñ şaĥnını ķılmaķ-çün münir
Rūşen itdi ĥādīm-i çārüm-serā zerrīn legen
- 7 Görinürdi vaz' u şekliyle nazır ķılanlara
Şems-i ' ālem-tāb nerges āsümān şaĥn-ı çemen
- 8 Pertev-i ĥūrşīd-i luţfından cihān-ı türe-rüz
Buldı ol şavķı ki cān irdükde bulur ānı ten

- 9 Dil-güşā-durur güneş dildār dīzārı gibi
Şöyle beñzer kim kotarıldı key-i Cem-kağrden
- 10 Behmen-i Rüstem-neberd Īskender-i Dārā-zafer
Kaýser-i Fağfūr-fer Cemşīd-i Efrīdūn-kađen
- 11 İftihār-ı Āl-i ‘Osmān muğtedā-yı mülk-i Rūm
Şāhib-i baħt u se‘ādet rehber-i halk-ı zemen
- 12 ‘Ādil ü gāzī şehenşeh Ĥan Muħammed bin Murād
Kim gidüp-durur yümiyle ‘ālem içinden miħen
- 13 ‘Aql-ı evvel bir cüvān-ferdür ki dehr-i köhne-zāl
Vaħt-i dānişde kağında görünür tıfl-ı leben
- 14 Zāt-ı pākı olmasaydı bulmazdı i‘tibār
Rāyet-i Cemşīd ü tāk-ı Sencer ü taħt-ı Peşen
- 15 Çün nesīm-i luğfına hem-dem olur bād-ı şabā
Bitürür tobrakağan reyħān ü dikenden semen
- 16 Zūlm çāhından cihān halkı ĥalāş olmağ için
Luğf idüp Allah kıldı ‘avn-i ‘adlini resen
- 17 Devlet-i ‘ahdinde ‘ālem işi oldı eyle rāst
Kim hemīn maħbūbler zülfinde kađmışdur şiken
- 18 Esbinūñ na‘li izi tozu ĥikāyātıdur
Her ne dirse ĥākī Ken‘ān ü Mışır ü pīreħen
- 19 Kağı iqlīme kudūm-ı ferruħı irse kıılır
Taşını la‘l-i Bedaħşān toprağın müşg-i Ĥoten
- 20 Bid‘at ü şirk ü nifākuñ kal‘ımı göreli farz
Zaħir olmışdur şükūh-i şer‘ü ta‘zīm-i sünen
- 21 İşgiñden ĥayriye devlet itā‘et eylemez
Kıblesin koyup müselmān kaçan idine veşen

- 22 ʿÜd gibi yaqılur cān meclisi içinde çün
İşbu şiʿ r-i nāzügi şavt ile eydür çeng-zen
- 23 İrdi eyyām-ı şafā iy sākī-i sīmīn-zaken
Luţf kııl cām-ı zer ile devr kılsun dürd-i den
- 24 Cām-ı zer dut elde nerges gibi dün gün dökmeden
Dehr yüzüñ ergāvānına gözünñden nesteren
- 25 Şerref Allah geçdi māh-ı şavm irdi rüz-ı ʿıyd
Fırşatıdur kim temettuʿ eyleyevüz ʿömrden
- 26 Leblerüñ cān virür iken mürdeye İsī gibi
Ne revādur gözlerüñ gibi qalam bīmār ben
- 27 Ol leb-i şırīne irmiş ol haţ-ı ser-sebzdür
Ger bulunursa hayāt ābı kenārında çemen
- 28 Fitne-i devr-i kamer çeşm-i siyāhuñdur meger
Kim kıpar her küşesinden bir dem içre biñ fiten
- 29 Gözlerüm sīnem deminden lüle-i hāmmām olur
Ger kenarumda seni görmez olursam cā-mekān
- 30 Qadd ü rüyuñ hasretinden her kışı kim cān vire
Servden tābūt gerek aña güllerden kefen
- 31 Luţf ile berg-i semen üstine zenbūr-ı ʿasel
Nīş urmuş nüş kıomuş saña olmuş ol dehen
- 32 Bağ-ı cennetden beni küyuñ hevāsi menʿ ider
Rüşen oldu cāzibüʾl-qalb olduğı hubbüʾl-vaţen
- 33 Medhīni şāh-ı cihānuñ beñzer oqursın müdām
Anuñ için ağzuñı pür kıldular dürr-i ʿAden
- 34 Nāşır-ı şerʿ-ı Muḥammed hāmī-i dīn-i Hūdā
Vāriş-i mülk-i selāţīn pīşvā-yı encümen

- 35 H ayder-i A med-  n n sult n Mu ammed kim anu n
Kavl-i h b  gibi-durur d keli fi' l-i hasen
- 36 Sa vetinden ditrey p d  e yir  zre n h felek
Kılmaz ise m cebince re'yin n c nb   zemen
- 37 Rezm r z  z hir olur ol  eh-i man urdan
C r'et-i Cem ferr-i Efr d n u z r-ı Tehmeten
- 38  y H m -s ye h r s  'adl n n bang ideli
Zulm idimez olupdur   ze-i m rga za en
- 39 M lk-i 'O m n sen Mu ammed-n m   H yder-c d ile
Buld  ol ferri ki bulmu dur  veys ile K aren
- 40 K aru n  v z  benef e g  ına_irelden g r r
Ba ını dizinde nite kim 'ad -y  m mte en
- 41 Memleket sens z yara madu ine budur sebep
Sen rev n-ı memleketsin memleket sen c ne ten
- 42 H srev  h k-i reh n h k  ki bir la ze a a
Ger mus hib ola yig olur melekden ehremen
- 43 'I k yem Mı r-ı kel m i inde Fir'avn olana
Mu'ciz-i M s y  i h r iderem va t-i su en
- 44 Ger i  uretde h k rem l k ma'nide bu g n
G rmemi -durur naz rim bir da i  er -ı k hen
- 45 G her-i b -k yemetem h k-i siy ha d  m  em
Kaldurur ise  rev d r terbiyet destiyle sen
- 46 Ni e kim her  ub   eb cey ini k la m nhezim
 ems-i ' lem-t b-ı h averden 'alem id p 'alen
- 47  ems-i ba tu n  sem -y  ' mrde r  en k lup
Eyles n 'ıydu n   apu a m b rek Z 'l-minen

Kaside

9

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 Rüstem-i zayğam-süvāra çün Hāmel oldu mekām
Kıldı Behrām-ı deye Pervīz-i nevrūz intikām
- 2 Nā-tüvān olanların arzuñ tevānā kılmağa
Cevne-i lek-bağş bigi saçdı lülüler gamām
- 3 Nev-bahāruñ şāh-ı ‘adli olalıdan āşikār
Ziyet ü ferr ile olmışdur cihān dārü’s-selām
- 4 Hüsrev-i gül karşusına başladı Ferhād-vār
Her seher derdin dimege bülbül-i şīrīn-peyām
- 5 Döşedi şahrā vü bağ ü rāğa sebz atlas çemen
Kırdı nīlūfer şu üzre sebz dībādan hıyām
- 6 Akhavanun şānesi-y-ile benefşe zülfini
Daradukça bād tolar müşk ü ‘anberden meşām
- 7 Şūfiyāne gülşen içre zıkr iderler her şabāh
‘Andelīb ü tūṭī vü kumrī vü dürrāc u hamām
- 8 Def kılmağ-çün humārını gözinden nergesüñ
Göncenüñ pīrūze-gün kar‘ı tolu-durur müdām
- 9 Key gibi nesrīn urıncaldan başına la‘l tāc
Cem bigi gitmez elinden lālenüñ yākūt cām
- 10 Dāmen-i gülde görüp reyhān elini reşkden
Her tarefdan süsen-i āzāde tīz ider hüsām
- 11 Bülbülüñ kebk-i dilin şayd itmege şayyād-vār
Zülf-i sünbülde düzetdi gülsitānda lāle dām
- 12 Cām-ı nesrīnde[n] şabā sākīsi jale cür‘asın
Saçduğınca dir çemen “li’l-arzi min ke’si’l-kirām”

- 13 Ğonce Őıđrınmaz kabāsine ferağdan Ğün seğer
Ğül Őehin tağt-ı zümürüd üzre görür Őād-kām
- 14 Her Őarefden ‘işret ü zevķ ü Őafā vü Őādlık
El-đak oldu nite kim in‘ām-ı ŐāhenŐāh-ı ‘ām
- 15 Sencer-i mansūr-ceyŐ ü Ğusrev-i mesrūr-‘ayŐ
Kisrī-i ma‘mūr-mülķ ü Ğātim-i meŐhūr-nām
- 16 Tūr-ı Rüstem-heybet ü ĞüŐeng-i ŐahmüreŐ-Őüküh
Selm-i Efrīdün-sipāh ü kayŐer-i Fađfūr-ķām
- 17 Māh-ı Keyvān-mertebe hürşid-i gerdün-iķtidār
Müşterī-i Zühre-‘iŐret Tūr-i Behrām-intiķām
- 18 Murtażā-cüd ü Ğasen-ađlāķ u ‘Īsī-mu‘cizāt
MuŐafā-đüy u Süleymān-đaşmet ü Mūsā-ķelām
- 19 Sāye-i Ğak Ğan Muğammed āfitāb-ı dīn ki_anuğ
Şer‘-i Ağmed dīn-i Yezdān buldı ‘adlinden ķıvām
- 20 Cevne-i lek-bađŐdur kim tığ-ı bürrrānı Şuyı
ĪriŐeli yundı yüzinden Őebüñ gerd-i żalām
- 21 Heybetinüñ vaşfını işidür ise đavf ider
Rüstem ü Īsfendiyār ü Ğiv ü Tūs ü Zāl ü Sām
- 22 Dergehi ĞāvüŐi gibi dir “henīen” rüh-ı Cem
Meclisi Őāķīsı kaçan kim eline Őuna cām
- 23 Şeh-per-i Őāđın bitüre per yirine beĞĞesi
ĀŐiyān dutsa dırağt-ı ‘avnüñ üstinde đamām
- 24 ‘Adlinüñ Őemsi vü ķađrı żulmetidür kim ķılır
Dostı Őāmını Őubđ ü düşmeni Őubđını Őām
- 25 Leşker-i cerrārına oldu ‘alem lā-yenŐarif
Kesr yirinde anuğ-Ğün fetđdür ķā’im-maķām

- 26 Hâtem-i kadrine diler kim nigānlik eyleye
Anuñ içündür müdevver künbed-i firūze-fām
- 27 Meclisinüñ muṭribi çeng urduğince çengine
İşbu şî' r-i nāzügi eydür ğazel-ḥ' ānı müdām
- 28 Kāmetüñ servini görüp iy tezerv-i ḥōş-ḥırām
Secde eyler nāreven şimşād gösterdür kıyām
- 29 Lāle la' līn efserin virür şabāya şādīden
Ğonce gibi gülsitānda çün kılasın ibtisām
- 30 Çeşmüñüñ devrinde maḫrūdur "hüve siḫrūn mübīn
La' lüñüñ vaşfında yazludur "hüve yuḫyī' l- ' izām
- 31 Ḥōş düşüp-durur muvāfıḳ ol ' izüruñla ruḫuñ
Āb ü āteş aresinde gerçi olmaz iltiyām
- 32 Mīm ü dālūñ ḫayrete med eyleyelden göñlümi
Qalmışam baḫr-i belā içinde ğarḳ eyle ki lām
- 33 Şemsden bulur hilāl-i māḫ gerçi kim kemāl
Ol daḫi senüñ cemālūñ nūri-le olur temām
- 34 Gülsitān-ı ḫüsnüñe şād āferīn olsun ki_aña
Gülşen-i Firdevsden bir demde irer biñ selām
- 35 ' Āleme ḫükmüñ revāndur iy şanem olduñ meger
Āsitān-ı ' ālī-i dārā-yı devrāna ğulām
- 36 Dāver-i şer' -i Muḫammed nāşır-ı dīn-i Ḥudā
Şāḫib-i baḫt ü se' ādet muḳtedā-yı ḫāş ü ' ām
- 37 İftihār-ı Āl-i ' Oşmān ḫāmī-i mülk-i cihān
Ser-bülend-i serv-i bāĝ-ı salṭanet faḫrū' l-enām
- 38 ' Ādil ü ğāzī şehneşeh Ḥan Muḫammed biñ Murād
Kim virüpdür silk-i mülke gevher-i tīĝi nizām

- 39 Merkez-i ʿālemde dikelden ʿalem ʿadli kıomaz
Kāinātuñ dāiresinden içerü zılm ü gām
- 40 Zinde-i luřfına yoędur mevt-i yevm-i nefh-i řūr
Küşte-i kıahrına dirlik nite kim yevmü ʿl-kıyām
- 41 Hıusrevā ol Behmen-i Dārā-zafersin sen bugün
Kim kemend-i kāmunađur tısen-i eyyām rām
- 42 Gış-ı kıha ger řükıhuñ vaşfını diye řadā
Dura yirinden revān eylemek içün iřtirām
- 43 Dıřmenüñ geręi olupdur müşg-veş dil-sühte
Lık kıalmışdur kıamu işi nite kim ʿüd-ı hām
- 44 Per açup ʿavnüñ ğorıı bāng uralı ʿāleme
Kıomamışdur zılm şayyadı hümā-yı ʿadle dām
- 45 řehriyārā kııl nazır luřf ile ʿIřķı bendeñe
Kim nazırın görmemişdür künbed-i fıruze-fām
- 46 Baır-ı dilden dürr-i medhıni kıağan kim nazm idem
Gış dutar sözlerüme rıh-ı Selmān ü Hümām
- 47 Gösterürem řiʿrde sıır-ı helāl anuñ içün
Medhüñi dimeklik oldu benden ayruğa ğarām
- 48 Nice kim faşl-ı rebıʿüñ iʿtidālinden cihān
Fer buluben ola mişl-i rıy-i yār-i hıç-ğıram
- 49 ʿİzzüñ olsun ber-devām ü devletüñ olsun mezıd
řabʿ uñ olsun müşakım ü ʿömrüñ olsun müstedām
- 50 Hem bahār ü ʿıydüñi Hıķ saʿd ü pırız eyleyüp
řapuña erzāñi kılsun her ne kim varsa merām

Kaside

10

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 Cān ü dil gūşına irdi şubḥ-dem uşbu nidā
Kim irişdi mevsim-i 'işret dem-i zevk u şafā
Şūfī-i sāūs gibi olma pür-zerk u riyā
Lāle-ruḥ sāķī elinden iç şerāb-ı cān-fezā
Za' ferān-ı rüyuñı kılmaķ dilerseñ ergavān
- 2 Şimdi kim emn ile olmuşdur cihān dārü 's-selām
Hāzır olmuşdur kamu esbāb ḥāşıldur merām
Eylemedin çerḥ elif kaddüñi kaddi gibi lām
Cām ile bu dehr-i pür-ķahra idigör intikām
Tā ki ğamden ķurtulup bir dem olasın şād-mān
- 3 Sāķiyā hengām-ı 'işretdür tolu şun cām-ı mey
Mutribā ḥāmüş oturma söze gelsün çeng ü ney
Ķam Dārā vü Ferīdün ü Cem ü Faġfür u Key
Bāde virme 'ömri_ içelüm bāde ki_ol Ķayyūm u Ḥayy
Bir behāneyle ider 'āsīleri ehl-i cinān
- 4 Baḥtdur pīrüz u devlet maḥrem ü iķbāl yār
Vaķtidür kim devr kıla sāġer-i gül-gün-' ukār
Mest-i lā-ya' ķil gerek bu bezmde her kim ki var
Ḥāşa görürsin ķomazlar cān ü gönülde ķarār
Çeng ile nāy eyledügi āh ü feryād ü fiġān
- 5 Döşemişken yir yüzine ferş-i pīrūze çemen
Şalınurken bāġda serv ü çenār ü nāreven
Lāle cāmından kızardurken yüzini nesteren
Bāde nüş it ḥurrem ol iy dilber-i nāzük-beden
Ger dilerseñ 'işret-i bākī vü 'ömr-i cāvidān

- 6 Rüzigāruñ vaqt-i sa‘ didür gönül handān gerek
Cām-ı gül-gündan bu demde mürde cisme cān gerek
Her kime kim devlet ile ‘ ömr-i cāvidān gerek
Yār ile aġyārsuz ‘ ıyşı anuñ pinhān gerek
Kim budur maqşūdı ‘ ālemde dil ü cānuñ hemān
- 7 Şubḥ-dem gülşende bülbül nāle-i ‘ uşşak ider
Rāstī ‘ āşıkları āvāzına müştak ider
Ol kişi ayaġına devrān yüzün toprak ider
Kim turup şāh işiginde ‘ işret-i yaylak ider
Şāh-ı Tahmüreş-şükūh u ḥan-ı ḥākān-āsītān
- 8 Sencer-i Faġfür-fer İskender-i Dārāb-dār
Kayşer-i Hüşeng-der Kısra-yı Behmen-kār-zār
Kāmi‘ -i bīh-i dıraḥt-ı zulm u şāh-ı kām-kār
Mubtıl-i k̄nūn-ı bid‘ at sāye-i Perverdigār
Cevne-i iklīm-baḥş ü İrec-i kişver-sitān
- 9 ‘ Ādil ü gāzī şehenşeh Ḥan Muḥammed bin Murād
Ki_ oldı ‘ ahdinde sitem pinhān ü peydā ‘ adl ü dād
Vaqt-i cūd ü luḥf ü iḥsān ol şeh-i pāk-i‘ tiḳād
Baḥşiş ider kem kulına tāk-ı Cem taḥt-ı Kubād
Rūz-ı rezm olsa döyimez zūrına şīr-i jeyān
- 10 Bu mu‘ allā künbed-i firūze gerdān olalı
Şems ü Mirīḥ ü meh ü Nāhīd ü Keyvān
Yaradılalı bu ten topraqdan cān olalı
Ya‘ ni ālemde zuhūr vaz‘ -ı insān olalı
Görmemiş-durur zemān anuñ gibi şāhib-ḳırān
- 11 Ḥusrevā ‘ adlūñle mülk-i şer‘ ü dīn ma‘ mürdur
‘ Ālemūñ ḥalkı kamu emrūñ ile me ‘ mürdur
Leşkerūñden kesr ebu ‘ l-feth-i zemānsın dürdur
Anuñ için kande ise ġālib ü mañşürdur
Şād ü mañşūr ol ki kāmūñca-durur devr-i zemān

- 12 Her ki sen han ışigine geldi hizmet eyledi
Buldı devlet kendüyi ehl-i se'adet eyledi
Ş'ol ki kın dutdı senün ile 'adāvet eyledi
Allah anı müdbir ü şāhib-şekāvet eyledi
Olmadı maqşūdı hāşıl zahmet ile virdi cān
- 13 Kulluğña māh ü mihr ile olalı müsterī
Meclisünün Zühre diler kim ola hunyā-geri
Sākī-i gül-ruḥ elüñe şunduğince sāgeri
Dir "henīen" cān-ı Cem nite ki kapuñ çakeri
Cür'a gibi qor önünde yüz yire Nüşīnevān
- 14 Zār ider rüz-ı neberd olduqda zūruñ Behmeni
Düşürür çāh-ı belāya qahruñ odı Bījeni
Cān-ı 'ālemsin gören 'ālemde bir laḥza seni
Merdüm-i çeşm-i dilinde zāid olur rüşenī
Luḥfuñ ile fer bulup kuvvet dutar her nātevān
- 15 İy Cem-i Key-qadr ü iy Dārā-yı İskender-zafer
Kendü luḥfından 'ināyet eyledi ol dād-ger
Fitne Ye'cūcı cihāna itmemeg-içün zarar
Oldı iki nūr-i dīdeñ iki sedd-i mu'teber
Devletün 'ahdinde pīr olsun ol iki nev-cüvān
- 16 Gice gündüz cān u dilden sākin-i arz ü semā
El götürüp qamusı 'Işķī gibi dir bī-riyā
Yaşasun iqbāl ü 'izzetle cihānda pādişā
'Āfiyetde_olsun vücūd-ı pāki āmīn Rebbenā
Nev-bahār-ı 'ömrine irişmesün bād-ı ḥazān
- 17 Gerçi başdan ayağa pür- 'aybam iy şāhib-hüner
Sen kerem kânısın eksük eyleme benden nazır
Nesne bilmezem bilürem hīç Zeynīden biter
Ḥāk-i ḥörem kīmyā-yı himmetünle eyle zer
Şeh Üveysün 'avni Selmānı_ıtdi meşhūr-i cihān

- 18 Devlet ile   omr ni Allah efz n eyles n
T li  -i p r zunı sa  d   h m y n eyles n
D şmen n n  ahr ile bağrın  olu h n eyles n
Zerd   z r   haste v  mağb n u mağz n eyles n
D stun na hafız   n şır hem şe m ste   n

Kaside

11

Mef  l  F  i l  t  Me f   l  F  i l n

- 1 Ő h-ı yeg ne husrev-i Ő hib- ır n-durur
  Adl   seğada H tim   N ş   r-rev n-durur
- 2  ahrı hel hili-y-ile tiry ki luğfinu n
  Ağy re n ş   d sta n ş-i rev n-durur
- 3 Espi  nince irmeg-i  n bağt u devlete
Fağf r u F r u kayşer   D r  dev n-durur
- 4 Cemşid-i devrd r ki  amar ise c minu n
Bir  atre c r  ası yire yirden rev n durur
- 5 Ger yapsa nağl gibi m seddes hez r  aŐr
Mişl-i z b b d şmeni b -h n m n durur
- 6 R z-i neberd olsa iŐit bu me   n yi
Ő r-i bed r d r daği bebr-i bey n-durur
- 7 T r-i bel ya kend yi toğrı niŐ ne_ider
Her kim anu nla egri nite kim kem n durur
- 8 Bir Ő r-i c n-sit ndur anu n t zi kim
Acuğsa yid gi ciger i d gi  an-durur
- 9 El  b-ı h bı-y-ile niğ -n mı r z   Şeb
H rz-ı dil rev ndur u vird-i zeb n-durur
- 10 Rezm ile S m bezm ile Cemşid-i devrd r
  Ağl ile p r devlet ile nev-c v n-durur

- 11 Andan ‘adū-yı ser-sebüge irişen müdām
Şemşîr-i cān-şikār ile gürz-i girān-durur
- 12 Dutsa sezā-durur yidi iqlîmi hükmi ile
Ol şeh ki aşl ile yidi ataya han-durur
- 13 Āyîne-i zamîrine baksa ‘iyān görür
Her sır ki ğayb perdesi içre nihān-durur
- 14 Pervāze per açar ise şehbāz-ı himmeti
Şaydı hemîşe tütî-i ‘arş-āşiyān-durur
- 15 Şehler kıamusı bende olursa ‘aceb degül
Ol han-ı pāk-aşla ki sulţān-nişān-durur
- 16 Keyvān ‘adūdan işigini saklamağ-ıçün
Bāmında kıaşrınıñ dün ü gün pās-bān-durur
- 17 Bezm-i tareb-fezāsini Nāhîd göreli
Her şubh-dem dilinde bu şî‘r revān-durur
- 18 Ol serv-i lāle-rüy ki ğonce-dehān-durur
İşve-fürüş nergesi āşüb-ı cān-durur
- 19 Reyhān haţı hevāsine düşdi meger şabā
Andan-durur bu resme ki ‘anber-feşān-durur
- 20 Şākî te‘allül eyleme yādına dilberüñ
Şun ol meyi ki rengi gül-i ergavān-durur
- 21 Gül-gün mey ile lāle gibi sürhı eylegil
Bu rüy-ı zerdi kim bedeli zaferān-durur
- 22 Ger nev-bahār dürdi-y-ise defterin n’ola
Hōş görelüm bu faşlı ki faşlı-ı hazān-durur
- 23 Evvelde ol şanem dimişdi öldürem seni
Āhîr ne ki didi-y-ise gördüm hemān durur

- 24 İki cihān şafāsini ş'ol kimse buldı kim
Maḥbūbı-y-ile şaḥn-ı çemende çemān-durur
- 25 Yiltenmesün igende gözün zulme kim cihān
‘Adliyle ḥusrevün ṭolu emn ü emān-durur
- 26 Sulṭān Muḥammed ol şeh-i Ḥayder-kerem ki_anuñ
İklīm-i hefte gün gibi ḥükmi revān-durur
- 27 Dārā-yı key-şalābet ü Pervīz-bezmdür
Hüşeng-i Cem-ğılām u Ferīdün-nišan-durur
- 28 Ḥāk-i rehi ki nāfe-i Çini ider kesād
Tāc-ı Sikender ü küleh-i Erdevān-durur
- 29 Levḥ-i se‘ādete adını kātib-i felek
Tuğra yirine yazdı ki sāhib-kırān-durur
- 30 Manşūr oldığı bu-durur leşkeri müdām
Feth ü zafer livāsi-y-ile tev'emān-durur
- 31 Ol sāye-yi Hudā-durur ol şems-i mülk kim
Görmek nazırini nazır anuñ gümān-durur
- 32 İy şāh-ı pür-ḥıred ki zamīr münīrüne
Yarın ne olacağı bu günden ‘ıyān-durur
- 33 İḥsān deminde la‘l ile dürri iki kefün
Şöyle döker ki şan biri yem biri kān-durur
- 34 Yiler rikābuñuñ ileyince şabā bigi
Her kim ki baḥt u devlet ile hem-‘inān-durur
- 35 Ger rüz-ı rezmdede seni Rüstem göre diye
Şāh-ı cihān budur ki cihān-pehlevān-durur
- 36 ‘Adl ü şehāda her ki saña var dise bedel
Gerçek direm bunı ki sözinde yalan-durur

- 37 Def gibi ş'ol ki hükümüñe gūşını dutmadı
Her demde ney gibi işi āh ü figān-durur
- 38 Bir ebrdür elün ki veğā olsa yağmurı
Şemşār ü tīr ü hāncer ü gürz ü sinān-durur
- 39 Var ol cihānda devlet ü iqbāl ü baht ile
Kim adlūñ ile ālem içi gülistān-durur
- 40 Hāsān gibi demekde Muḥammed medāyiḥin
'Işķī hezār şükr faşihü'l-lisān-durur
- 41 Dergāh-ı 'āliyeñ işigine kul olalı
Ḥamdi cihān içinde Ḥudāya cehān-durur
- 42 İy şāh-ı şīr-ḥamle 'ināyet nazerlerin
Andan kem itmegil ki seg-i āsitān-durur
- 43 Anuñ nazīri tūtī-i şīrīn-suḥen daḥi
Devrān getürecegi cihāna gümān-durur
- 44 Her dem sükūnda niçe ki uşbu zemīn ṭurur
Dāyim niçe ki devrde bu āsümān-durur
- 45 Virsün se' ādet ile seni var idüp Ḥudā
Ḷamu murāduñı ki dilūñde nihān-durur

Kaside

12

Fe'ū lün Fe'ū lün Fe'ū lün Fe'ū l

- 1 Şebūñ 'anberī burķa'ından nehār
Girü çünki gösterdi ḥalkā 'izār
- 2 Cemāl-i seḥerden zemāne dili
Feraḥ oldı nite ki ruḥsār-ı yār

- 3 Felekden ʔulū‘ mı Őemsüñ gören
Őanurdı varur ābdan tāba nār
- 4 Sitāre görüp bir bir olurdı güm
Anı nite kim düşmen-i Őehriyār
- 5 Ferīdün-ı ‘aşr ü Menūçih-r-i devr
Süleymān-ı dehr ü Cem-i rüzigār
- 6 ‘Adū-bend-i devrān cüvān-baht-ı taht
Cihān-gīr-i ‘ālem Şeh-i kām-kār
- 7 Müeyyed-yed ü Hātīm-i Cem-Őükūh
Sikender-der ü ĥusrev-i key-veķār
- 8 ŐehinŐāh u Sulţān Muĥammed emīn
Ki_ider Āl-i ‘OŐmān anuñla_iftihār
- 9 Kaçan naʔ‘-i ĥāk üzre Őaţrenc-i rezm
Yaya düşmenini ider ĥāk-sār
- 10 Ĥadengi adı mürĝ-ı sīne-Őikāf
Kılıcı adı baĥr-i āteŐ-buĥār
- 11 Ka-dem ķor idi fark-ı [K] eyvāne ger
Kemīne ķulı ķılmasa-y-idi ‘ār
- 12 Zer-i Maĝribīsi felek Őemsinüñ
Meĥekk-i zāmīrindedür kem-‘ıyār
- 13 Se‘ādet ki ‘aşl-ı se‘ādet-durur
Ka-musın aña virdi Perverdigār
- 14 Őehāvet diyānet Őecā‘et-durur
Ki andan olurlar cihānda_āŐikār
- 15 Őabā ‘azmi-y-ile sebük-rev-durur
Cebel ĥilmi-y-ile dutupdur ķarār
- 16 Felek na‘l-i esbini her ayda
Melek ķulaĝına düzer gūŐvār

- 17 Ne yire ki 'azm ide anuñ ile
Yürür fetḥ ü nuşret yemîn ü yesār
- 18 Kaçan meclisi muṭrıbi dutsa sâz
Okunur bu şî' r-i ḥōş ü āb-dār
- 19 Baña Merve haqqı eyā gül-' izār
Cemālūñ şafā-baḥşdur Ka' be-vār
- 20 Fidā eyledüm canı ma' zūr dut
Hemîn bu-durur nesne kim elde vār
- 21 Lebūñ Zemzemi yādına gül gelür
Ne ḥār-ı belā kim baña ola yār
- 22 Ḥalāş ola iḥrām-ı ğamden göñül
Eger sa' yuma idesin i' tibār
- 23 Ğamuñuñ beriyyesinūñ ḥārını
Ḥayālūñ gözüme_eyledi lālezār
- 24 Gözüñ kişi qurbānıyam kim müdām
Depeler imiş ' aşığı zār zār
- 25 Eger zülfüñüñ ḥalkasından kemend
Atasın cihāmı kılasın şikār
- 26 Dilerseñ göresin se' ādet yüzün
Sağın olma ğāfil eyā gül-' izār
- 27 Kamuya bugün Ka' be-vār oldı farz
Ṭavāf-ı der-i şāh-ı Cem-iḳtidār
- 28 Siyavūş-ḥaşlet Keyūmers-re'y
Minüçehr-ṭal' at Ferīdün şî' ār
- 29 Cemāl-i zafer Ḥan Muḥammed ki_anuñ
Olupdur bu devrāna ḥükmi medār

- 30 Zemān mīhi ‘adli-durur nite kim
Zemīn mīhi olmış-durur kūsār
- 31 Tehemten-veġādur ki rüz-ı neberd
Hazer ider oġından İsfendiyār
- 32 Sebük-ser ‘adūya çü gürzi ire
Zemīn gāvi düşe girān ola bār
- 33 Eyā şāh-ı Cemşīd-fer rüz-ı rezm
Kaçar bir piyādeñden on biñ süvār
- 34 İder intiķāmuñ rüsûmını fāş
Yanuñdaġı ol ħancer-i āb-dār
- 35 Göricek tapuñı ‘adū leşker
‘Aceb midür olur ise tār ü mār
- 36 Ezelden bilürsir ki ‘ādet-durur
Güneş toġsamyılduzlar ider firār
- 37 Görüp keffüñi vakt-i ihsān ü cūd
Me‘ādin ider şerm utanur biġār
- 38 Niçe kim revān oldı keştī-i vehm
Yem-i cāhuña bulımadı kenār
- 39 Şehā gülşen-i medġüñ için Hudā
Kuluñ ‘İşķīyi eylemişdür hezār
- 40 Simā`uñ dimāġı mu‘atıer olur
Çü káfūra ħāmem ola müşk-bār
- 41 Sevādına nazm-ı güher-pāşumuñ
Virülse revā kişver-i Zengibār
- 42 Bu nuķ-ı şeker-ıtab‘umuñ lezzeti
İder tūtī-i Mışırını şerme-sār

- 43 Niçe kim ‘ıyān kıla kâfūrını
Şebūñ ‘anberīñ burqa‘ından nehār
- 44 Mübārek idüp ‘ıydūñi t̄apuña
Ziyāde_eylesün ‘ömrūñi Kirdigār

Kaside

13

Fā‘i lā tūñ Fā‘i lā tūñ Fā‘i lā tūñ Fā‘i lūñ

- 1 Göñlümūñ şem‘in yüzūñ t̄abı münevver eyledi
Cānumūñ sem‘in sözūñ pür-dürr ü gevher eyledi
- 2 Lāle vü gül üzre şalup ‘anber-efşān sünbūlin
Nürsuz çodı mehi hūrşīdi bī-fer eyledi
- 3 Oçudı bir faşl hūsninūñ kitābından bahār
Güllerūñ yüzün hayādan lā-cerem ter eyledi
- 4 Naçşına beñzer dağı bir naçş taşvīr itmedi
Ol muşavvir kim yüzü naçşın muşavver eyledi
- 5 Leblerinūñ şekkerinūñ germ bāzārı ğami
Āh kim t̄ütı-i cānı sūhte-per eyledi
- 6 Çāmetini çünki mescidde müezzīn kıldı yād
Hayrete varup imām Allāhu ekber eyledi
- 7 Çeşm-i bīmārına olaldan semenden h̄āb-geh
Baña Haç h̄ağ-i derin bālīn ü pister eyledi
- 8 Āhum odına gözüm yaşına ‘Işķī rüz ü şeb
Gāh māhī kıldı beni geh semender eyledi
- 9 Kīmyā-yı mihrine aḥsent kim ben zerrenūñ
Gözlerinden sīm ağıdup rüyını zer eyledi
- 10 La‘l-i yāķūtı sebük rūḥı girān eyleyeli
Çandi ol lafz-ı şeker-rīzi mükerrer eyledi

- 11 Zülfi çininden gelüp-durur girü beñzer şabā
Kim cihānı müşk ü ‘anberden mu‘at̄ter eyledi
- 12 Her kişi kim mihri şevkından dem urdı zerrece
Terk-i ser itmegi kendüye muķarrer eyledi
- 13 Şād ol iy dil ğam yime Hāķ şimdiden girü ğami
Rūzī-i a‘dā-yı şāh-ı ‘adl-güster eyledi
- 14 Behmen-i Dārā-şalābet Keyķubād-ı Cem-ħaşem
Kim diyār-ı Rūmda ‘adl-i Sikender eyledi
- 15 Dāver-i Dārā-zafer Sulţān Muħammed kim anuñ
Ĥāk-i pāyin başlarına şehler efser eyledi
- 16 Pehlū-yı inşāf ü dīni ‘adli kılmıřdur semīn
Kīse-i deryā vü kānı cūdı lāĝer eyledi
- 17 Āfitāb-ı himmeti her kime sāye şaldısa
Menzilin Keyvāne_ırurdi sa‘d-aķter eyledi
- 18 Ĥusrevā ‘adlūñ cihānı eyle ābād itdi kim
Ziyet ü ferr ile Firdevse berāber eyledi
- 19 Dutmaĝ-ıçün cān u dilden emrūñi řapuña Hāķ
Rūz ü şeb ĥūrşīd ü māhı iki çāker eyledi
- 20 Ĥatem-i ķadrūñe olmaĝa nigīniyle sezā
Kūnbed-i Fīrūze-fām özin müdevver eyledi
- 21 Yayalıdan ol Hümā sāyeñ hümāyūn bālini
Ĥūkm kıldı bāzı maķķūm-ı kebūter eyledi
- 22 Atuñuñ na‘li ne araya kim irişdi-y-ise
Ĥaşını gevher kılp ĥākini ‘anber eyledi
- 23 Yazılurken adları şāĥib-ķırān olanlaruñ
Kātib-i çerĥ aduñı tuĝrā-yı defter eyledi

- 24 Sensin ol şeh kim cihāna başmadın daği qadem
Devletüñ dutdı yidi tahtı müsahher eyledi
- 25 Ehl-i İslāmuñ penāhı şāh-ı gāzīsın saña
Kim yavuz şandıysa Hāq bī-dīn ü kāfer eyledi
- 26 Çün ‘ināyet ‘aynı-y-ile himmetüñ kıldı nazır
Rūbehi bebr itdi āhūyı gāzanfer eyledi
- 27 Cānla bendeñ olmayanuñ bu sipihri-ı āyene
Bozdı gönlinüñ şafāsini mükedder eyledi
- 28 Müşteri kulluğuna cān ile oldı müşteri
Lābūd adını bu himmet sa‘d-i ekber eyledi
- 29 Leşker-i pīrūzuñı ceş-i Sikender gibi Hāq
Çande kim varursa mansūr u muzaffer eyledi
- 30 Düşmenüñ gāmden nice cān virmesün qahruñ ider
Hayber ehline ne kim şemşir-i Hayder eyledi
- 31 Tuhe-y-içün işigüñ haqi gubārından şabā
Çün iletdi Çine adın müşg-i ezfer eyledi
- 32 Hüb elqābuñ ile nām-ı şerifüñi zemān
Ziver-i rüy-i zer itdi zīb-i menber eyledi
- 33 Husrevā ‘ālemde her ne kim murād idi Hudq
Cem ‘kılup qamusın saña müyesser eyledi
- 34 Kıl nazır ‘İşkī kuluñuñ hāline ol Hāq haqi
Kim ani bende tapuñı bende-perver eyledi
- 35 Hizmetüñüñ dürlüğü rüzgāruñ zahmeti
Üstüme idüp gülüv hālümü müzter eyledi
- 36 Gice gündüz āsumān u arzda ins ü melek
Cān u gönülden şenāñı böyle ezber eyledi

- 37 Devlet ü baht ile her dem t̄ali' üñ [kılısun] sa' id
Ol Hudā kim nüh felekde heft ahter eyledi

Kaside

14

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 Āferīn olsun hevā vü ābuña iy Boztağ
Kim bu ölüyi dirildür ol kıılır şayruyı sağ
- 2 Sāye şalup şahn-ı şahrañ üstine olmuş-durur
Her dıraht-ı Sidre-ķaddūñ bir zümrrüdden otağ
- 3 Zīver-i nūr-i münīrūññ hayālin h' ābda
Hūrlar ger görür ise bula cennetden ferağ
- 4 Bülbül-i destān-serā ger işidürse utanur
Şularuñ āvāzesinden kim aqarlar çağ çağ
- 5 Çün şabā şahn-ı zemīnūñden seher ider güzer
Būy-i reyhān ü gül ü lālenden olur pür dimāğ
- 6 Müşg-i Çīn gibi türābuñ hūb-būy ü dil-güşā
Huld gibi çār eṭrafuñ kamu bōstān u bāğ
- 7 Zīver-i ṭāvūs buluben duta ferr-i Hümā
Āşiyān dutsa dıraht-ı ser-bülendūñ üzre zāğ
- 8 Giceler şahn-ı zemīnūñni teferrüc kıılmağa
Göz çererdüp her sitāre alur eline çerāğ
- 9 Çünkü saña irişimez ḥasretūñden lā-cerem
Gözleri yaşın revāne eylemişdür kamu tağ
- 10 Ol mu' azzem kūh-i şāmiḥsin ki her dem yaraşur
Kūh-ı Kāfuñ kullesi ger olur ise saña rağ
- 11 Sāğer-i kevşer mi yāḥud kūze-i āb-ı hayāt
Çeşme-sāruñ üzre luṭf ile ḳonılan her şuşağ

- 12 Şehriyâr-ı nev-cüvân üstünde mesken dutduğı
Derdi-durur kim omışdur Edrine iine tağ
- 13 Behmen-i Rüstem-řalābet Erdeşir şir-dil
ayser-i fağfūr-fer Dārā-yı İskender-yasağ
- 14 Pādiřāh-ı heft-kişver Hān Muammed kim felek
Hizmeti-y-un kehkeřāndan bağlanup-durur uşağ
- 15 Her ki vird idinmedi anuñ du‘ ā-yı devletin
Düşürür ‘ ömri dırahtına zemāne cevri ağ
- 16 Büm-veş vīrānda aldı yumdı per her yevmde
uralıdan zāğ-ı źulme ‘ adlūñūñ řayyādı ağ
- 17 Gice řādıklıqla mihrinden dem ursa zerrece
are rengini yüzünūñ řubh gibi ide ağ
- 18 Devlet-i ‘ ahdinde ‘ ālem eyle olmişdur emīn
Dōstluğ yüzinden bāz ider dürrāc lāğ
- 19 Remz rūzı un eline ala neyden nīzesin
Hükmini dutmağa ‘ ālem def gibi olur ulağ
- 20 İy řehinřāh-ı bülend-ađter ki iřigūñ-durur
Devlet ü ibāl ü ‘ izz ü nuşret ü fetħa durağ
- 21 řeh-per-i řāhin bitürüp cilve-i tāvūs ide
Ger otaėuñ üzre onar ise perkende kelāğ
- 22 ürürsün aėzında urusun vücūdı almasun
Uzadup dilin řenāña her ki depretmez dudağ
- 23 Miħnet ü cevri zemāndan ġuřřa yimez ġül gibi
Her ki cām-ı hizmetūñden sürh itmiřdür yañağ
- 24 Heft deryā ulzüm-i cūduñ öñinde bir řemer
Heřt cennet adrūñūñ ařrı atında bir otağ

- 25 Düşmenüñi hayme mîhı gibi her dem görürem
Hör u ‘áciz cismi yeksân hâk ile boynında bağ
- 26 Gülistân-ı dilde açıldı gül-i hamd ü şenâ
Cüd bārânın kefüñ ebri dökelden sağ sağ
- 27 Kışt-zârını ümîdüñüñ diler haşıl kıla
Anuñ için mâh-ı nev her ay düzer zerden orag
- 28 Husrevâ ‘âlî cenâbuñdan kulun ‘Işkîyi çerh
Bir nice gün cevr kıllup diler eyleye ırağ
- 29 Ya‘ nî destüruñ ile Ya‘ kûbumuñ Yûsuf bigi
Sağ kılam intizârı çeşmini ki_olmuşdur ağ
- 30 Nice kim nergeslerini divşirüben her seher
Göstere nîlüferin şudan cihâna sebz-i bağ
- 31 ‘Ömrüñ olsun müstedâm ü devletüñ olsun mezîd
Düşmenüñ gamgîn ü haste dōstuñ şādān u sağ
- 32 Bu du‘āya cān u dilden her kim āmīn dir ise
Yā ilāhī sen ani kamu belādan kıl ırağ

Kaside
15

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 Şubh-dem çün hayme bağlar şahn-ı şahrāda seḥāb
Gülşen içinde gülüñ yüzine saçılur gül-āb
- 2 Raḥmet-i Raḥmāndan urur dem şabā anuñ için
‘Anber-efşāndur şimāl ü gāliye-būdur türāb
- 3 İsm-i Hāqdan dīv kaçduğı gibi durmaz kaçar
‘Andelībūñ işidüp elhān-ı hūbını gurāb
- 4 Nergesüñ cādū gözi sihrinden olmağa emīn
Ebr-i nīsān bitürür yanında güllerün sedāb

- 5 Ğonce-i ğannāc dutalıdan zümürüdden kedü
Gitmedi bir dem elinden lālenüñ cām-ı şerāb
- 6 Gül Süheyli yaqasın çāk eylesün diyü girü
Nev-bahār-ı Çın-i nev-rüz açdı yüzinden niqāb
- 7 İ' tidālinden hevānuñ bir ğalāvet buldı kim
Çeşme-i ğayvāna ğavz-ı Kevşere ta' n ider āb
- 8 Pür olur 'ālem dimāğı 'anber ü 'ūd ü 'abīr
Şubĥ sünbül şāne urup çün virür zülfine tāb
- 9 Sebze-zār içinde nerges luţf ile beñzer aña
Kim vire şaĥn-ı semāya gicede zīver şihāb
- 10 Dürlü nevr ile gören ağşān-ı eşcārı şanur
Eylemiş 'ıydāne-y-içün destini dilber ğizāb
- 11 Eyle ziyet buldı envā' -ı reyāĥından ciĥān
Kim görürse eyleye ğūrī cināndan ictināb
- 12 Sūsen uzadup lisānın ğonce açuben femin
Her biri zākirlerine ğülşenüñ itdi ğiţāb
- 13 Didiler vird idinüñ ol şehriyāruñ medĥini
Kim kemīne bendesidür Rüstem ü Efresiyāb
- 14 Erdeşīr-i şīr-dil Dārā-yı İskender-zafer
Kisrī-i Ħātīm-seĥāvet Keyĥubād-ı Cem-cenāb
- 15 Nāşır-ı şer' -i Muĥammed dāver-i dīn-i Ħudā
Mülk-ĝır ü mülk-baĥş ü kāmrān u kāmyāb
- 16 Ħusrev ü ğāzī şehenşeh Ħan Muĥammed kim anuñ
İtmedi devrān ğaţā 'ahdinde illā ki şavāb
- 17 Kılıcından şu' le-i imān olalı āşikār
Küfr pinhān oldı ğitdi dīn dilinden ıztırab

- 18 İrişelden Germiyān iline sümi esbinüñ
Taşını yākūt kıldı toprağını müşg-i nāb
- 19 Meclisi sāk̄isi çün kim yire döker cür‘ ai
Dir feleklerden melek “Yā leytenī küntü türāb”
- 20 H̄usrevā devrān nice ki devr kıldı sa‘ y ile
Görmedi keff-i kerīmüñ gibi bir h̄azır-cevāb
- 21 Heybetüñüñ havfī-y-ile rūbeh olur şīr-i ner
Himmetüñüñ ‘avni-y-ile pīl-ten olur zübāb
- 22 Baht bigi işigüñde kim muķīm olsa aña
Rūzigārun şiddetinden irmeye hergiz ‘azāb
- 23 Qadrüñüñ deryāsi çün kim cūşa gelüp ola mevc
Görinür bu nüh felek içinde manend-i h̄abāb
- 24 Muḥkem olmuş-durur elinde ‘inān-ı devleti
Her kim ayağuna ḳodı başı nite kim rikāb
- 25 ‘Adlüñ ile kişver-i İslām ma‘mūr olalı
Qılıcuñdan kāfer iqlīmi olup-durur ḥarāb
- 26 Qahruñ ejderhāsinüñ zehri feminde şehd olur
Zerrece ger irişürse mihrüñ ağzından lü‘ āb
- 27 Levḥ-i devlet üzre nuşret kātibi aduñ yazar
Şāh-ı gāzī H̄an Muḥammed ḥusrev-i mālīk-rikāb
- 28 Baḥsin kim baḥre düşerse nehībüñ ateşi
Qamu mähī şu içinde ola büryān u kebāb
- 29 H̄usrevā ‘Işkī ḳulun evşāf-ı ḥūbuñda bugün
Rište-i nazma dizer söz yirine dürr-i ḥōş-āb
- 30 Niçe kim faşl-ı rebīn‘ üñ i‘tidālinden şabā
Gülistān içine saça ‘anber ile müşg-i nāb

- 31 Devletüñ gülzārını Hāḡ sebz ü ḡurrem eylesün
Devlet ile ol cihānda kāmrān u kāmyāb
- 32 Düşmenüñüñ ḡayme mīhı gibi eksük olmasun
Hiç bir dem kellesinden darb ü boynından tınāb

Kaside
16

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Bürindi burḡa' -i leyl ile dün çü rüy-ı nehār
Niḡāb-ı şavmdan eyledi 'ıyd ' arz-ı ' ızār
- 2 Ḳudūm-i şād-fezāsi cihāna irdügi dem
Şafā bulup feraḡ oldu ḡamu şıḡār u kibār
- 3 Şana-y-idüñ ki şafā-yı zemāne dāyire-di
Ḳudūm-ı şād-fezāsi olup-dururdu medār
- 4 Zemīnde çünki ' iyān oldu bu şafā vü sürür
Semāda başladı cünbiş itmege ḡamu seyyār
- 5 Muḡīm-i kişver-i heftüm re'īs-i şadr-nişīn
Se' ādet ehli olup oldu sa' d-ı ekbere yār
- 6 Hemīn neşāt ü beşāret ḡadīşini derdi
' Alīm-i mülk-i şeşümden ne ḡılsañ istifsār
- 7 İrişdi pāye-i serheng-i kişver-i pencüm
Ş'ol araya ki şeh-i nemci iderdi istiḡḡār
- 8 Şafā bulup feraḡından zükā' baḡışlar-idi
Ġulām-ı hindī-i şāme zer-i temām-ıyār
- 9 Terāne-güy-ı semā Zühre-i çeḡāne-nüvāz
Nevāya başlasa ' uşşāḡdan alur-idi ḡarar

- 10 Debîr-i kâmil-i eflâk eline alsa kalem
Yuyulur-idi ‘amel şafhasındağı evzâr
- 11 Şihâb müfsidi meclisden itmeg-içün ırak
Odiyle dîvi hevâda atar-idi her bâr
- 12 Teferrücinde cihân halkı bunlaruñ ol dem
Kılup-dururlar iken iki gözlerini çehâr
- 13 Hezâr lu‘b ile gördüm ki hoşka-bâz-ı felek
‘Acîb vaz‘ lu bir şekil eyledi izhâr
- 14 Kej-yed nite ki ebrû-yı dilber-i ra‘nâ
Nizâr u zerd ü za‘îf-idi mişl-i ‘aşık-ı zâr
- 15 Şalîbe vaz‘ -ı kecini ider-idüm teşbîh
Dönelmeyeydi dü-tâ hizmetinde ‘âbid-vâr
- 16 Egerçi neydügin evvelde bilmedüm anı
Velî ki fikr ile ma‘lûm kıldum âhîr-i kâr
- 17 Ki zîb-i meclis-i şâh-ı cihân içün almış
Eline sāger-i zerrîn künbed-i devvâr
- 18 Ümîd-i kişver-i Rûm u murâd-ı tâc ü serîr
Mürebî‘ -i ‘ulemâ maqşad-ı kibâr u şıgâr
- 19 Kerîm-nefs ü şehâ-perver ü ‘adîmü’l-mişl
Hasen-hişâl u ‘Alî-hâşiyet Mesîh-âşâr
- 20 Penâh-ı şer‘ -i Muḥammed mu‘în-i dîn-i Ḥudâ
Muğîş-i halk-ı cihân hāmî-i bilâd ü diyâr
- 21 Bülend-mertebe Sulṭan Muḥammed ibni Murâd
Şeh-i sitâre-sipeh pâdişâh-ı pâk-tebâr
- 22 Recâ gözine ider tûtîyâ-yı fetḥ ü zafer
Ne areden ki kopara süm-i semendi gubâr
- 23 Eger disem ki murâd oldur âferînişden
Felek hezâr zübân ile eyleye ikrâr

- 24 FÜRÜĞ-1 RĀYIDUR OL ĀFİTĀB-1 ' ĀLEM-GİR
Ki tĀb vĀḳTI GÖRİNÜR ḲATINDA MĀH ŞERĀR
- 25 İRİŞDİ RİF AT İLE ĀSİTĀNĪ BENDELERİ
Ol ARAYA KI OLURLAR MUḲĪM-İ ' ARŞA CİVĀR
- 26 ZİHĪ KI RŪZ-1 VEĠĀ BİR PİYĀDEŊE DURMAZ
DEMŪRDEN OLSA YŪREĠİ HEZĀR SĀM-1 SŪVĀR
- 27 İRİŞSE NERGese ḲAZMUŊ ŪMĪD-VĀRDUR KİM
EGERÇİ MEST-İ ṬABĪ' İ-DURUR OLA HŪŞYĀR
- 28 ŞU' Ā' -İ ŞEMS-İ ZAMĪRŪŊ İDERSE ZERRECE ' AVN
ŞAFĀ BULUP FERĀḲINDAN SEĞER OLUR ŞEB-İ TĀR
- 29 EGER ESERSE NESĪM-İ ' İNĀYETŪŊ DEYDE
ZEMĀNA FER VİRŪP İDE ŞİTĀYI MIŞL-İ BAHĀR
- 30 ṬAPUŊI HER KI GÖRE BU KİYĀSET İLE ŞANUR
MŪCESSEM OLDI ḲĪRED GEYDİ CĀME VŪ DESTĀR
- 31 ŪMĪD-VĀRE İRİŞŪR ŞARĪR-İ KĪLKŪNDEN
ŞAFĀ-YI NAĠME-İ ÇENG Ū NEVĀ-YI MŪSĪḲĀR
- 32 MU' ALLĀḲ AŞALI ḲAḲ HEFT CEVŞEN-İ ĀYENE
İRŪRMEĐİ İRŪRİMEZ NAZĪRŪNE DĪDĀR
- 33 CİHĀNDA MIŞLŪŊI MŪMKİN-DURUR DİYEN EL-ḲAḲ
GEREK KI EYLEYE VĀCİB ÖŊŪŊDE İSTİĠFĀR
- 34 CİHĀNDA ḲAŞMET Ū FERR İLE OL SŪLEYMĀNSIN
KI SEHV İLE DAHI MŪRA İRŪRMEĐŪŊ ĀZĀR
- 35 EYĀ ŞEHENŞEH-İ A' ZEM İŞİGŪŊŪŊ ḲAḲI-ÇŪN
KI ḲULLUĠUŊA FELEKDEN MELEK İDER İḲRĀR
- 36 EGER İŞİTSEDİ ÇERḲUŊ ḲULAĠI ' İŞKĪNŪŊ
ḲASĪDESİNE ḲILURDI ḲAMU DŪRİNİ NİŞĀR

- 37 Riyāz-ı medhūñ içinde hezār aranur ise
Hudā bilür ki bulunmaz anuñ nazīri hezār
- 38 Egerçi Türkī-durur nazm-ı āb-dārum līk
Derī vü Tāziye kıomaz leṭāfeti miḳdār
- 39 Niçe ki burḳa' -ı māh-ı şıyāmı ref' kılup
Cihāna şāhid-i şevvāl göstere ruḥsār
- 40 Hemīşe şūyuñı maḳbūl idüp feraḥlūğ ile
Ṭapuña 'ıydüñi ferḥunde eylesün Ğaffār

Kaside

17

Me fā'ı lün Fe'ı lā tün Me fā'ı lün Fe'ı lün

- 1 Beşāret ile seḥer-gāh peyk-i 'ālem-i cān
İrişdi remz ile kıldı baña nihānı 'ıyān
- 2 Didi ki 'İşkī demidür kelāma süsen-vār
Lisānuñı uzadup aç nite ki ğonce dehān
- 3 Bahār gibi düzet ḥüb bir gülistān kim
Ṭarāveti-y-ile bulsun şafā-yı cān cenān
- 4 Hızān-ı ṭa'ndan ol resme sakla kim dāyim
Ṭarī vü tāze görünsün nite ki bāğ-ı cinān
- 5 Feşāḥat esbine binüp belāğetüñ seyfin
Çeküben eyle me'ānī vilāyetin seyerān
- 6 Zāhīr eyle kemālüñi nite kim Hāfız
Faşih söyle kelāmuñı nite kim Selmān
- 7 Ṭonat libās-ı 'ibāretle ma' nī dildārın
Anuñ gibi ki görüp 'āşıkı ola Şaḥbān
- 8 Ne var şı' rüñe öykinüben dise çoḳlar
Ḳasīde vü ğazel ü kıṭ' a pür-bedī' ü beyān

- 9 Hüdā bilür ki behāda berāber olmaz hīç
Egerçi la‘l gibi sürh görünir mercān
- 10 Hayal bahrine talup çıkarğıl ol dürri
Ki görmüş olmasun ani düşünde deh ‘ummān
- 11 Kıl āşikār suhen Mısrı ehline bir sihr
Görüp disün ani ahsent Mūsī-i ‘İmrān
- 12 Mesīh gibi bulunsun sözüñde ol mu‘ciz
İrişse mürde kulağına durup ola revān
- 13 Faşīh anuñ gibi söyle Muḥammedüñ medḥin
Ki işitse luḫfını üstine cān vire Ḥassān
- 14 Mu‘īn-i şer‘-i Muḥammed muğīş-i dīn-i Hüdā
Meh-i sitāre-sipeh āfitāb-ı şīr-nişān
- 15 Bülend-mertebe Sulṫān Muḥammed ibni Murād
Ki esbi pāyı ğubārına yüz sürer hākān
- 16 Mevārid-i keremi bī-küdūret ü tenķiş
Mevāyid-i ni‘amı bī şevāyib ü nokşān
- 17 Ne ḫod me‘āric-i ḫadrine irdi çeşm-i yaķīn
Ne ḫod şaḫāyif-i re‘yine ḫondı gerd-i ğümān
- 18 Ne şıyt-i rāyet-i cāhımı dutdı bād-ı şikest
Ne fark-ı Ferḫad-i ‘izzine degdi zeyl-i hevān
- 19 Çerāğ-ı devleti bir nārdan-durur rüşen
Ki yidi künbed-i a‘zem-durur ḫatında duḫān
- 20 Eger revāyih-i luḫfi ḫubūra itse ğüzer
Revān ‘izām-ı remīme irüre tāze revān
- 21 Binā-yı devleti nite ki arz-ı şābit-tab‘
Esās-ı ḫükmi nite ki semā ḫavī-erkān
- 22 Ḳaçan ki meclis içre eline ala çengin
Bu şī‘r-i nāzūki dir muṫrib-i laḫīf-elḫān

- 23 Cemāli Ka‘ besî iy dil olalı kıble-i cān
Yolına sa‘ y kılıram ki tā olam kırbān
- 24 Hāyāta_irem lebinūñ Zemzemi şafāsinden
Beriyyesinde ğaminūñ olur isem ‘ atşān
- 25 Görüp beñi Hacerü ’l-esvedini münkir olan
Ne fikr ider ‘ aceb ol rû-siyāh-ı her dü cihān
- 26 İrişse halka-i zülf-i keşine bu destüm
Bulurdu Merve haķi ārzūsını dil ü cān
- 27 Vişali yādına ihrām-ı ğuşşasın geyeli
Sebīl kıлмаğ-ıçün çeşmüm eşkin itdi revān
- 28 Hārām ise Haremūñ şaydı ğamzesiyle kaşı
N ’içün çeker ki işiginde baña tır ü kemān
- 29 İşigidür ‘ Arafātum anuñ içün tıruram
Nidā ider ise lebbeyk idüp dutam fermān
- 30 Du‘ ā icābet olur ger ‘ ināyet ider ise
Hudāygān-ı cihān dāver-i zemīn ü zemān
- 31 Penāh-ı rāh-ı Muḥammed kıvām-ı ‘ ilm-i ‘ Alī
Çerağ-ı ‘ adl-i ‘ Ömer nūr-i kışver-i ‘ Oşmān
- 32 Cemāl-i devlet ü dīn Hān Muḥammed ol ki anuñ
Kılıcı ‘ arza kılır küfr ehline īmān
- 33 Şehā ezel gibi ferrūñe yoķ-durur evvel
Ebed gibi nite kim rif‘ atüye yoķ pāyān
- 34 Sen ol güzīde gühersin ki çerḡ mişlüñi hīç
Görimeci niçe kim kıldı ‘ ālemi devrān
- 35 ‘ Adū gözine veğā içre eñ kemīne kıluñ
Şükūh ü heybet ile oldı Rüstem-i Destān

- 36 İrüp öpem diyü meydānuñuñ bisātını
Meh ile mihr olur gāh gūy u geh çevgān
- 37 İdindi gerçi yidi çerḫ kürsīsin mi‘ rāc
Serāy-ı kadrūñ işigine irmedi Keyvān
- 38 Nesīm-i luṭfuñ irişüp-durur ‘aceblemeğil
Cihān-ı pīr ü kühen olduğımı tāze cūvān
- 39 Seḫā deminde kefüñ iy ‘aceb ne siḫr kıılır
Ki telḫ-‘ıyş ıalır baḫr ü ıan olur dil-i kān
- 40 Kime ki himmetüñüñ şemsi sāye şalar ise
Hilāl-i devletini bedr idüp ide tābān
- 41 Meger ki keff-i kerīmüñ bahār yağmurıdır
Ki āz yüzini gül gibi eyledi ḫandān
- 42 Niçe ki sākin oluben zemīn kııla ārām
Niçe ki cünbiş idüben felek ola gerdān
- 43 Hemīşe çerḫi murāduñca itdürüp cünbiş
Ṭapuña ‘ıydüni ferḫunde eylesün Yezdān

Kaside

18

Fe‘i lā tün Me fā‘i lün Fe‘i lün

- 1 Ḥüb eyyām u ıutlu devrāndur
Ki cihān böyle şād ü ḫandāndur
- 2 Eşer-i nev-bahārdan çemenüñ
Şaḫnı pür-ergavān ü reyḫāndur
- 3 Tūde-i ḫākdür ‘abīr-āmiz
Dāmen-i bād ‘anber-efşāndur

- 4 Her seher ʿ andelīb-i şūrīde
Meclis-i gülsitānda hōş-hʿāndur
- 5 Lāle vü gül başında yāķūtī
Tāc-ı kisrā külāh-ı hāķāndur
- 6 Faşl-ı nev-rüz ne fiʿl eyledi kim
Berķ hāndān u ebr giryāndur
- 7 Yāsemīne külāh-ı sīmi viren
Eylemiş uķhuvāna dendān-ı dūr
- 8 Derd-i dilber benefşe gerdenini
Egmiş anuñ için perīşāndur
- 9 Sebze-pūş oldu serv Hızr gibi
Şu leţāfetde āb-ı hayvāndur
- 10 Nerges açmış gözini gülşende
Gül cemāline karşı hayrāndur
- 11 Lāle dest-i zümürdīnde muķīm
Şan meşelde ki cām-ı mercāndur
- 12 Jāle nesrīn lebinı dişleyeli
Ġoncenūñ bađrı toptolu ķandur
- 13 Dem-i bād-ı seherde zahir olan
Muʿ ciz-i ibn-i bint-i ʿ İmrāndur
- 14 Söyleşür sār ü ķumrī şöyle faşīh
Aşmaʿ ī-y-ile şanki Saħbāndur
- 15 ʿ Aķsi-y-ile şaķāyıkun el-ħaķ
Rađ mişl-i kūh-i Bedaħşāndur
- 16 Gülsitān huld bāđıdur ezħār
Kimi hūri kimisi Rızvāndur

- 17 Dürlü dürlü şükūfeden bu zemān
Āsmān ile arz yeksāndur
- 18 ‘Ālemi böyle hūb u hurrem iden
Himmet-i Keykubād-ı devrāndür
- 19 Hān Muḥammed şeh-i ‘Alī-heybet
Kim nigeh-bān-ı mülk-i ‘Oṣmāndur
- 20 Hāmī-i şer‘ u nāşır-ı dīndür
İftihār-ı nijād-ı Orḫandur
- 21 Zāt-i pāki ki müstedām olsun
Ma‘den-i cūd ü baḫr-i iḫsāndur
- 22 Dāver-i devrdür ki tūsen-i çerḫ
Kām-ı emrine rām u fermāndur
- 23 Şāhlık lāyık añadur ancaḫ
Ki_aşl ile yidi ataya ḫandur
- 24 Ḳulzüm-i penç-şāḫı vaḫt-i seḫā
Dür-feşānluḫda baḫr-i ‘Ummāndur
- 25 İy ki her dem ḫişār-ı İslāma
Ḳılıcuñ fitneden nigeh-bāndur
- 26 ‘Adl ü dād ile böyle kim sensin
Her ki görürse dir Süleymāndur
- 27 Bū-Ali-yi zemānesin ḫiredüñ
Ḥikmet-amūz-ı ‘akl-ı Loḫmāndur
- 28 Devletüñde ḫasūduñuñ görürem
‘Ömrinüñ ḫānedānı vīrāndur
- 29 Himmetüñ süfresinde şām u seḫer
Görinen māh u mihr iki nāndur

- 30 Zühredür meclisüñde ħunyā-ger
Āfitāb işigüñde der-bāndur
- 31 Şır be'süñle oldı bī-çengāl
Gürg 'adlūñle küñd-dendāndur
- 32 Ħızmetüñde geçürmeyen 'ömrin
Niçe kim 'ömri var peşimāndur
- 33 Mişl-i Fir' avndur 'adū lā-büd
Çüb-ı nīzeñ gözine şü' bāndur
- 34 Kahruñuñ nāyibi-durur Behrām
Böyle ħün-rīzlügi andandur
- 35 Memleket sensüz olmasun zīrā
Memleket cismdür tapuñ cāndur
- 36 Her ki göre seni vegāda şanur
Rüstem-i Zāl ü yā Nerīmāndur
- 37 Zāhir olan kılcuñ ebrinden
Maţar-ı şer' ü berķ-i imāndur
- 38 Ħusrevā ol işigünüñ ħaķı kim
Toprağı tāc-ı fark-ı Keyvāndur
- 39 Şi' r-i 'İşkīyi kim işidür ise
Dir zemānda ikinci Selmāndur
- 40 Medĥüñ içinde her saĥun ki direm
Şan kelām-ı faşih-i Saĥbāndur
- 41 Böyle ĥüb u laţif iden sözüñü
Ħimmetüñ ile 'avn-i Yezdāndur
- 42 Uşbu da' vīme ħaķķum yā bāţıl
Bilür ol kimse kim suĥen-dāndur

- 43 Niçe kim hāk-i arz sākīndür
Niçe kim çerh-i çerh gerdāndur
- 44 Dilerem dâima ki fazlından
Luḡf idüp ol Hūdā ki Sübhāndur
- 45 Devletüñi ziyāde_idüp virsün
Her murāduñ ki dilde pinhāndur

Kaside

19

Meḡ ū lü Fā' i lā tü Me fā' i lü Fā' i lün

- 1 İne 'r-rebī' a şayyara rāyātihi ' alen
Ḥattā yefirra cündü şitāin min ez-zemen
- 2 Yā sākīye 'l-müdümi edir ke 'senā ve ḡad
İstebşere 's-şabā bi-sürürin bilā miḡen
- 3 Şud nev-cevāñ cihān-ı kuhen ü pīr çün resīd
Āşār-ı luḡf-ı raḡmet-i Raḡmān-ı Zī' l-minen
- 4 Yā Reb çī dīd bülbül-i bī-dil ki bāşed [ū]
Āşufte-ḡāl ü nāle-künān der çemen çü men
- 5 Māned ki rüy-i Yūsuf-i gül-rā güşāde dīd
Zān rü güşüd gonce Züleyḡā-şıfat dehen
- 6 Virür hezār mihr ile gör dāye-i seḡāb
Gehvāre-i zemīnde çemen tıflına leben
- 7 Şebnem seḡerde nesterenüñ la' l cāmını
İtdükçe luḡf ile pür ider lülü-yi ' Aden
- 8 Gösterdi çünki şıdḡ gülüñ rehine yatup
Rüyımı şubḡ gibi sefid eyledi semen
- 9 Gülzār içinde ḡatmīyi her kim göre şanur
Keyyūs nizesin eline aldı Tehemten

- 10 Her bir semen-‘ izār boyından nişān virür
Gülzār içinde ‘ ar‘ ar u şimşād ü nāreven
- 11 Bülbül seherde zārī-y-ile dir ölür isem
Ol lāle- ruḡ firāḳiyle gülden gerek kefen
- 12 Nerges derūn derdini nice nihān kıla
Çün yüz şaruluḡı kıllur sırrımı ‘ alen
- 13 Dilber ‘ izārī-la ḡaṭ-ı sebzi nişānidür
Ḳande ki göresin ṭar[h]-ı reyḡān u yāsemen
- 14 Görüp yüregi daḡını dir lāle dem-be-dem
Yā Vāhibe ‘ş-şifāi mine ‘l-fazli li ‘l-beden
- 15 Güldükçe şubḡ ḡonce feraḡdan dir iy Kerīm
Ḳad tekşifü ‘l-ḡulübü‘ ani ‘l-hemmi ve ‘l-ḡazen
- 16 Çün çīn-i zūlf-i sūnbüle irer şābā yili
‘ Ālem meşāmını pür ider nāfe-i Ḥoten
- 17 Ḳumrī hezār nāle vü feryād u āh ider
Bülbül niçe ki derd-i dilinden açar suḡen
- 18 Bezm-i çemende sākī-i gül-ruḡ gibi dutar
Yaḡūt ü la‘l cāmını nesrīn ü nesteren
- 19 Gülzār içinde sūsen ile ḡonce şubḡ-dem
Uzatdı açdı biri zebān birisi dehen
- 20 Tā kim devām-ı devletine ideler şenā
Ol ḡusrevüñ ki mişlini görmiş degül zemān
- 21 Deryā-yı cūd ü kār-ı kerem menba‘ -ı seḡā
Mihr-i sipihr-i salṭānet ü zıll-i Zī‘l-minen
- 22 Nuşret-sipāh u fetḡ-ḡarīn ü zafer-livā
Kişver-sitān ü ḡal‘ a-ḡuşay ü ‘ adū-fiten

- 23 Dārā-yı Key-şükūh Ferīdūn-ı Cem-tebār
Behrām-ı Tūr-zār ü Kubād-ı Peşen-fiten
- 24 Nūr-i çerağ-ı dīn ü şerīf at ki ‘adlinüñ
Görüp mehābetin güm olur havfdan fiten
- 25 Sulţān Muḥammed ibni Murād ol ki olup-durur
Şīr-i Hūdā gibi dükeli sīreti ḥasen
- 26 Tīr-i fenā revān-ı ‘adūsınadur belek
Kīmuḥt-ı çerḥ kabza-i tīginedür sefen
- 27 İy bī-başar ‘adū bu degül ḥaḫ budur ki var
Ḥāk-i rehinde ḥāşiyet-i būy-ı pīrehen
- 28 Baḫt işigin koyup nazeri ğayre eylemez
Her kişiyē zarūrī-durur ḥōş gelür vaţen
- 29 Keyvān-şifāt ‘adūsını katl eylemek için
Mirrīḥ-vār oldı seḫer şems tīg-zen
- 30 İy ḫuşrev-i yegāne işigüñden ayruğa
Her kim ki ḫizmet itse olur ‘ābid-i veşen
- 31 Tāpuñla-durur şerefi ‘ālemüñ belī
Her ḫande-y-ise rūḥ ile olur şerīf ten
- 32 Şıdḫuñla oldı ğāliye vü müşk-bū türāb
‘Oşmān ilinde ‘adl-i Ömer eyleyeli sen
- 33 Ger tūr ü ḫavsüñüñ ḫaberi çerḫa irişe
Ola Benāt-ı na‘ ş bigi havfdan Peren
- 34 Ḥūn eyledi ‘aḫīḫ dilin bīm-i ḫancerüñ
Āvāzesini işideli ma‘ den-i Yemen
- 35 Şem‘-i şabāḫ gibi ‘adüñ oldı küştenī
Pāyinde var künde boğazında hem resen

- 36 Ol esb-i pîl-tenle ne yire ki varasın
Şehler piyâde ruḥ yire süriye ḥavfden
- 37 Kılmaḳ du‘ā ṭapuña gönülden farîzadur
Zirâ ki sa‘yüñ ile bilindi ḳamu sünen
- 38 Ol dâver-i zemânesin iy şeh ki_olup-durur
Zihni-i laṭîf ü pâküñe ma‘lûm cümle fen
- 39 Düşmen saña bedel dirilür bilmez ani kim
Cür‘et deminde bir degül zâg ile zağen
- 40 Saluḡ-ı sî gulüleñ ü çömâḳ-ı şeşperüñ
Darbın işitse bine midi raḥşa Tehemten
- 41 Bürhân-ı ḳâṭı‘ oldı cürâzuñla ḥançerüñ
Lâbüd görüp ani gelür imâna her şemen
- 42 Şem‘-i serâ-yı her dü-cihânsın anuñ içüm
Düşer bu çerḥ ayaguña nite kim legen
- 43 Şâhâ kemîne ‘İşḳîye luṭf ile ḳıl nazer
Medhüñde söz yirine dizer dürr-i bî-şemen
- 44 ‘Ayn-ı ‘inâyetüñ eşeri_olmasa dir midüm
Şeyḫî ḳasîdesine beraber ḳaşîde ben
- 45 Her kim ki_ışidüp sözüml inkâr ile baña
Lâf-ı güzâf ider diyü olursa ṭa‘ne-zen
- 46 Görsin bunu vü görsin anı daḫi ki_ol didi
Yâ nesmete’s-şabâ eteneffesti min Yemen
- 47 ‘Avnüñle ḳaşîdeme ḥatm idicek didüm
Ṭâbet biki’n-nüfûsü ve zâlet biki’l-ḥazen
- 48 Faşl-ı rebî‘ ferri-y-ile nice kim ola
Yâḳût-reng lâle vü pîrûze-gün çemen

49 Her dem bahār-ı ‘ömrüni ser-sebz eyleyüp
Ferhunde eylesün şeb ü rüzuñı Zü’l-minen

Kaside

20

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Boztağun kim letāfetde hevāsi cān-durur
Şuları lezzetde mişl-i çeşme-i hayvān-durur
- 2 Gülşen-i Firdevse teşbīh itsem olmaya ‘aceb
Şahñ-ı şahrāsi ser-ā-ser ravza-i Rızvān-durur
- 3 Hüş hevāsi i‘tidāli eyledür kim ger maţar
Yağsa üstine yirinden ot yirine cān durur
- 4 Ol mu‘allā-ğadrdür kim ferşine şahrāsiniñ
Çaçan irem diyü bād-ı şubh ser-gerdān-durur
- 5 Her dırahtı muntehādur huld Tübāsi-durur
Her giyāhı tazedür her derde hem dermān-durur
- 6 Hāk-i hūbı āb-ı nābı luţfinuñ te’sīri-le
Hād ü zāğı bāz-zür ü ‘andelīb-elhān-durur
- 7 Serzenişı taşlarınıñ la‘li getürür kıya
Çeşmesi cūşından āb-ı zindegī pinhān-durur
- 8 Dil-güşādur çār haddi heşt cennet bāgıdır
Rūh-efzādur nesīmi rahmet-i Rahmān-durur
- 9 Dāmen-i rāğı toludur kebk ü dürrāc ile sār
Her biri şāh-ı şecerden zākir-i Sübhān-durur
- 10 Her dıraht-ı mīve-dārı halka nef‘-i maḥzdur
Her mekāmı huld gibi bāğ ile bōstān-durur
- 11 Kulle-i ‘ālisi ol ḥadde olupdur ser-bülend
Dāmen-i rāğı kenār-ı menzil-i Keyvān-durur

- 12 Hâk budur Boztağı bu resm ile ferruḥ-fâl iden
Maḳdem-i Dārā-yı dehr ü dāver-i devrān-durur
- 13 Afitāb-ı dīn ü devlet Ḥan Muḥammed zıll-ı Hâk
Kim kef-i lek-baḫşı vaḳt-i cūd baḫr ü kân-durur
- 14 Devlet ile her kaçan olsa semendine süvār
Ġāşiye-dārı önince kayşer ü ḥākān-durur
- 15 Rezm rûzı gürz-i āhen-ḥāyını alsa ele
Her ki görürse şanur kim Rüstem-i Destān-durur
- 16 Zılm fercāmı gibi ḳahr odı ḥırmen-süzdur
Āz meydānı gibi iḥsānı bī-pāyān-durur
- 17 Dāver-i Īrān-zemīndür ḥākīm-i Tūrān-zemīn
Şāh-ı ġāzīdür penāh-ı kişver-i ‘Oşmān-durur
- 18 Rezm ile İsfendiyār u bezm ile Cemşiddür
Cūd ile Ḥatim-durur ‘adliyle Nüşirvān-durur
- 19 ‘Arşa-i meydān-ı kişver-gīrliginde ḳamer
Ġāh misl-i güydur geh hem-ser-i çevgān-durur
- 20 Ḥusrevā ‘ālem-penāhā müttefikdür ḳamu ḫalk
Kim cihān zāt-ı şerīfūñ ile ābādān-durur
- 21 Kılıcuñdan kişver-i küffārda rûz-ı ġazā
Zāhir olan lem‘ a-yı dīn şu‘ le-i ĩmān-durur
- 22 Düşmenüñ rumḫuñ dıraḫtı gibi olsa ser-bülend
Ġam degüldür berg-veş bīmüñle çün lertzān-durur
- 23 Bir dıraḫt-ı sāye-versün şahlıḳ bāġında kim
Berg-i ḥūbuñ ‘adldür bār-ı ḥōşuñ iḥsān-durur
- 24 Düşmenüñ Fir‘avn ü sen Mūsīsın iy şāh-ı cihān
Gözlerine çüb-ı nīzeñ lā-cerem şü‘ bān-durur

- 25 Hāfızısın mülk-i Rūmuñ Şāh İskender gibi
Anuñ için her kelāmuñ hikmet-i Yūnān-durur
- 26 Kimse inkār eylemez ol fikr-i bārīküñe kim
Müşkilātı ‘ālemüñ her ne ki vār āsān-durur
- 27 Ziver-i tāk ü serīr ol iki dürr-i bī-behāñ
Kim birisi Keyķubād ü birisi hāķān-durur
- 28 Bāyezīd-i bebr-cür ’et Muştāfa-yı şīr-şiyem
Biri mülke şemsdür biri meh-i tībān-durur
- 29 Birisi hāķ-ı cihānuñ rāhat u emni-y-içün
Āfitāb-ı ‘adl-güster sāye-i Yezdān-durur
- 30 Birisi ikīlm-i hefti dutısdur zūr ile
Anuñ için dir gören İskender-i devrān-durur
- 31 Var olsun iy Huda şeh-zādelerle şāhumuz
Niçe kim bu arz sākin āsümān gerdān-durur
- 32 Dā’ imā dil-şād ol iy şāh-ı Uveys-i rūzigār
Kim senüñ ‘avnüñle ‘İşkī şı’rde Selmān-durur
- 33 Çün Muḥammed medḥīdur her dem dilinde zıkr olan
Yaraşur dirlerse aña nazm ile Ḥassān-durur
- 34 Niçe kim şahn-ı semādan ķatre-i bārān iner
Niçe kim rüy-ı zeminden lāle-i nu’ mān durur
- 35 Niçe kim ferş-i çemende servler serdārdur
Niçe kim gülzār içinde gonceler ḥandān-durur
- 36 Devlet ile Ḥaķ seni kılsun şehneşeh ‘āleme
Kim vücūduñ cümle hāķa rahmet-i Raḥmān-durur
- 37 Kām-rān ol kām-yāb ol kām-kār ol var ol
Niçe kim var ola uşbu nev’ kim insān-durur

Kaside
21

Mefā'ī lün Fe'lā tün Me fā'ī lün Fe'ī lün

- 1 Selāmet eyle müdām iy Hudā-yı ferd u ğafūr
Ne yire 'azm ider ise şehenşeh-i manşūr
- 2 Cem-i düvvüm Key-i şānı ümīd-i halk-ı cihān
Ki bendedür işiginde Sikender ü Şāpūr
- 3 Cihān-küşāy ü 'adū-bend ü dāver-i dünyā
Penāh-ı şer' -i Muḥammed diyār-ı Rūma sürūr
- 4 Ser-i mülük-i cihān pādişeh Muḥammed Ḥan
Ki büker ser atı önünce kayşer ü fağfūr
- 5 Şehā deminde iki keff-i gevher-efşānın
Görelī utanur oldı me'ādin ile buḥūr
- 6 Cihāna 'adlinüñ āvāzesi irişeliden
Biribiri-y-ile dem-sāzdur vuḥūş ü tıyūr
- 7 Anuñ gibi şeh-i 'āķil cihān-ı köhne daḥi
Görimeye geçe gerçi ki çok sinin ü şuhūr
- 8 Şehā sipāh-ı zafer-yābuñuñ kamu yirde
Mu'ın ü ḥāfızı olsun Hudā-yı Ferd ü Ğafūr
- 9 Diyār-ı küfr ḥarāb olduğince 'ahdüñde
Olur vilāyet-i İslām ḥurrem u ma' mūr
- 10 Kimüñ ki göñlü senüñ ile düz degül bir dem
Zemān eli-y-ile kazdı yirini kıldı çuķur
- 11 'İnāyetüñ eşerinden irişse bir zerre
Ğazanfer-i zafer-ārāya cür'et eyleye mūr
- 12 Ne yirde meclis-i cān-baḥşuñ eylese tezyīn
Behişt-i heşt olur ol yir meyi şerāb-ı taḥūr

- 13 Dilüm ŧenāñı mükerrer kııur iken ŧāhā
Ĥayāl-i ‘ İŧķī bu ŧi‘ r-i laııfe kıııdı ŧu‘ ũr
- 14 Eyā revānuma raĥat eyā dilüme sürür
Ten-i za‘ İfüme kııuvvetsin iki dīdeme nūr
- 15 Hevā-yı mihrüñ ile zerre gibi raķŧa girem
Yarın ki ŧūr urulup yarıla cümle-i kııubūr
- 16 Bilimeyüp saña añsızda göñlini düŧüren
Eli-y-ile kııor o miskīn yüregi üstine kııor
- 17 Raķīb sözi nice ĥōŧdur ‘ ale’ l-huŧūŧ bu dem
Senüñle olam u ola kenār-ı āb u ĥuzūr
- 18 ŧerāb-ı ‘ İŧķuñ ile eyle mest ü medĥūŧam
Ki aymaya beni yarın meger ki nefĥa-i ŧūr
- 19 Gözüñ kııanımı içüp fitneler kııoparsa n’ola
Ĥaĥan ki mest ola zālīm kııopar öküŧ ŧer ü ŧūr
- 20 Der-i ĥabībı bu gün ĥōŧ görüp yarıngı günüñ
Ĥuŧūr ĥıldımı terk it yoğ ise sende kııuŧūr
- 21 Ėamuñla ger ben ölırsem ne ĥam ki olsun ebed
Cihānda ĥusrev-i ‘ ādil muzaffer u manŧūr
- 22 Celāl-i devlet ü dīn Ĥan Muĥammed ibni Murād
Ki ser serīri öñinde kııodı yir üstine Fūr
- 23 Hemīŧe devlet ü baĥt u se‘ ādet ile anuñ
Selāmet eyle vücūdın eyā Ĥudā-yı ŧekūr

Kaside
22

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

- 1 Ĥekdi Ĥīnden Zengibāre subĥ-dem leŧker güneŧ
Dikdi rāyet ki_aña pervīn perniyāndur ser güneŧ

- 2 Rüstem-i Destân-ı şebden almağ-ıçün intikâm
Dutdı Behmen gibi nîze geydi zer miğfer güneş
- 3 Giceniñ pîse kelâğın şerme-sâr itmek için
Olmış idi zîh ü ziyetde tezerv-i ner güneş
- 4 Şâm huffâşına cā kıomamağa bu bezmde
İrdi şâhîn bigi ol dem açdı zerrîn per güneş
- 5 Tâk-ı mînâ nergesistânına zîver virmege
Kim görürse şanur oldı lâle-i aħmer güneş
- 6 Hıkkabaz-ı âsümândur mühresin her bir şebüñ
Nâ-bedîd idüp ider şudan ‘ıyân âzer güneş
- 7 Hütan Yûnus gibi çıkdı velî Yûsuf gibi
Dutdı cā Mısr-ı ħamelde geydi zer efser güneş
- 8 Câme-i köhlîsini kışuñ çıkarup gönderür
Nev-bahâr ile cihâna ħil‘at-i aħzer güneş
- 9 Hıbbezâ şahrâ ki mînâ-rengdür mişl-i semâ
Zîver için gül meh olmuş nerges-i aşfer güneş
- 10 Revzeninden ħonceñün gül gice gösterse yüzün
Gülsitâna fer virüp tıldura ser-tâ-ser güneş
- 11 Câm-ı nesrînden kızardur lâle yüzün çün seħer
Nîl-gün deryâdan ider ‘arz-ı nîlüfer güneş
- 12 Güllere karşı seħer bülbül bu şi‘ri oğudı
Ki_eylemiş-idi redîfini sühan-âver güneş
- 13 Gerçi dirler yüzüne iy mah-ı sa‘d-aħter güneş
Sehv iderler kim yüzüñ kıatındandur bî-fer güneş
- 14 Yüzünü görmek diler iy mâh anuñ için-durur
Revzeninden baħduğı her ħânenüñ ekşer güneş

- 15 Sen perī-rū Müşterī-ṭālī^ç melek-hūyı gören
Dir gümānsuz meh peder-durur buña māder güneş
- 16 Şebde şubḥ-i şādīk olduğına kāzīb diyene
Ṭal^ç etüñden burқа^ç i ref^ç eyleyüp göster güneş
- 17 Zerre gibi ^çāşıkuñ ālemde bulmuşdur zuhūr
Āyenesine yüzüñüñ olaldan mazher güneş
- 18 Bir nefes kıлмаğa yüzüñ āyenesine nazır
Her seher қаşr-ı çehārümden açar manzer güneş
- 19 Devr-i hüsnüñde leb-i yāķūtuñı görenlere
Zāhir olur olduğu yāķūt u dür-perver güneş
- 20 Beñzer idi luṭf ü hüsn ile melāḥatde saña
Yazsa kāfūr-ı ^çizārına ḥaṭ-ı ^çanber güneş
- 21 Ḥaṭtuñ ol reyḥān-ı terdür kim kuçar bedr-i münīr
Ḷametüñ ol servdür kim olur aña ber güneş
- 22 Ol ^çizār-ı āb-güñüñ üzre zülfüñ sāyesin
Şal ki nār-ı ḥaclet ile yansun par par güneş
- 23 Ṭal^ç at-ı zibāñuñ oldu māh görüp bendesi
Nite ki_ oldu işigine ḥusrevüñ çāker güneş
- 24 Zıll-ı Ḥaķ sultān-ı ġāzī Ḥan Muḥammed kim anuñ
Atı ayağıne saçar māh sīm ü zer güneş
- 25 Devlet ü iķbāl büyından se^ç ādet-ḥānesin
Oldı pür kıлмаğ-ıçün āteş şafaķ micmer güneş
- 26 İşiginden başına toġa diyü devlet günü
Ṭaşını bālīn idinür ḥāķini pister güneş
- 27 Düşmeni başı benefşe bigi düşmek-çün yire
^çArz ider süsen gibi her şubḥ biñ ḥançer güneş

- 28 Hüsrevâ her kande olsa meclisüñ ârâste
Bâdiye yaraşur ande âsümân sāger güneş
- 29 Ziver-i halk-ı cihânsın iy şeh-i Cemşid-câm
Rüy-ı dünyāya nite ki_olmuş-durur ziver güneş
- 30 Gelmedügi-y-çün pederden bir püser sencileyin
Mâder-i pür-mihr gibi üstüñe ditrer güneş
- 31 Gevher-i tiguñ şu' âından münir olmuş-durur
Anuñ için oldı kamu ahtere server güneş
- 32 Kâtl kılmaga ' aduñı çekmese Mirrîh tîğ
Zühre gibi örter-idi başına mi' cer güneş
- 33 Âteş-i kahruñ şu' â'ından irürse zerrece
Mişl-i ahterken ola mânend-i hâkister güneş
- 34 Bir nefes sürimek için atuñ ayağıne yüz
Yılda on iki kez ider mâhı na' l-i zer güneş
- 35 Ger dilerse Müşteri-ṭalı' olup rif' at bula
Zühre gibi meclisüñ içre duta mizher güneş
- 36 Himmetüñüñ maṭbahınuñ işiginde dökülür
Fi'l-meşel hâkister oldı âsümân ahter güneş
- 37 Sāye-i hıfzuñda cā bulsa-y-idi bir zerrece
Görmeye-y-idi küsüfuñ zahmetinden zer güneş
- 38 Çün işigüñ kulluğundan urdı şadıqluqla dem
Lâ-cerem şubhuñ yüzini eyledi ezher güneş
- 39 Hüsrevâ ' Işķı kuluñuñ sözine eyle nazır
Kim ne vech ile düşüp-durur yirine her güneş
- 40 Niçe kim şeb zulmetini def' kıluş gösterer
Şubh-dem halk-ı cihāna kişver-i hāver güneş

41 Devletüñ şubhı yüzini görmesün şamuñ gözi
İşigüñde ay olsun çāker ü nöker güneş

Kaside
23

Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

- 1 Baña mübeşşir-i iqbāl irişdi didi seher
Eyā faşih-i zemān ' İşkī-i sühen-güster
- 2 İrişdi vaqt-ı şafā vü dem-i neşāt ü sürür
Göñülde şād mukīm oldı kıldı güşsa sefer
- 3 Yeşerdi bāğ-ı se' ādet irişdi bār-ı recā
Açıldı gülşen-i devlet yüceldi ' ar' ar-ı fer
- 4 Zemāne göñli murādın bugün virür halka
Bu müjdeye demi-durur belüñe bağla kemer
- 5 Elüñe al kalem ile devātı naqş eyle
Bugün şahıfe-i kāfir-ı huşka ' anber-i ter
- 6 Velikin eyle lañif ü ter it ki naqşuñuñ
Çatında ola kamu naqş-ı ma' nevī ebter
- 7 Dür-ifeşāhat ile hulle-i' ibāretten
' Arūs-ı ma' nīye her sözde eylegil ziver
- 8 Nizam-ı şı' rde eyle kemāli eyle zahīr
Ki āferin diye rüh-ı Ma' arrī vü Ca' fer
- 9 Dem-i Mesih ile ya' nī bugün revān söz di
Halāyıka yed-i beyzā-yı Müsevī göster
- 10 Açup şenā güheri hoqkasını eyle nişār
Ayağı hākine Dārā-yı Cem-ferüñ yekser
- 11 Şeh-i sitāre-sipeh āfitāb-ı kişver-gir
Ki hükmi-i nāqıdine rāmdur yidi kişver

- 12 Cemāl-i devlet ü dīn Hān Muḥammed Ğāzī
Ki yüz sürer işigine Sikender ü Sencer
- 13 Zebān-ı mār gibi çün uzandı şemşīri
Göründi düşmeni çeşmine ejdehā-peyker
- 14 Bürehne görse ebū'l ḥarbin eyleyüp inşāf
Niyāmına katarı Zülfeḳārını Ḥayder
- 15 Diyār-ı küfrde gösterse berg-i süsenini
Benefşe gibi öñinde göre serin kāfer
- 16 Kemāl-i 'adl ile ḥaḳ dīninüñ-durur şerefi
'Adusı anuñ içün oldı zīr kendü zeber
- 17 Mizāc-ı sür'at-i 'azm ü şebāt-ı ḥilminden
Sükün-ı ḥāk-i zemīn buldı cünbiş-i şarşer
- 18 Revān 'izām-ı remīme irüre tāze revān
Eger revāyih-i luḫfi ḳubūra itse güzer
- 19 Bitürdi cān çemeninde şenā vü medḫi gülin
Cihāna yağduralı cūdinüñ seḫābı maḫer
- 20 Muḥammed-ism ü Ebūbekr-şıdḳdur el-Ḥaḳ
İder 'Alī gibi 'Oşmān ilinde 'adl-i 'Ömer
- 21 Ḳaçan ki muḫrib-i bezmi eline ala sazın
Terāne-gūyı bu şi'r-i laḫfi naḳşa düzer
- 22 Bu bezm-i rūḫ fezā ḫuld bāḫıme beñzer
Ki dem-be-dem feraḫ ü şādīsı olur ekşer
- 23 Behiştı bāḫıme teşbīḫ ider isem ne ola
Ki Selsebīli gibi şuyıdur revān-perver
- 24 Meyi leḫāfet ü vaşfi dinilse şūfiye
Ḳoya revān yire teşbīḫini duta sāḫer

- 25 Behiştten daği yig eylemiş-durur bezmi
Cemāl-i devlet-i sulţān-ı Keykubād-efser
- 26 Peleng-cür`et ü zayğam-şükūh u bebr-neberd
Ki_öñinde düşmeni rübāhdan-durur kemter
- 27 Bülend-mertebe sulţān Muḥammed-i Rūmī
Ki ḥükmi rāyicinedür muṭī` baḥr ile ber
- 28 Ḥafī deḳāyık-ı luṭfi nite ki cirm-i Sühā
Ve līk pertevdür āfitābdan enver
- 29 Eyā şehenşeh-i `ālī-neseb senüñ `adlūñ
Mu`ın-i dīn-i Ḥudā oldı şer`-i peygāMBER
- 30 Göründi maṭbaḥ-ı cāhuñda māh ü mihr ü sipihr
Bir iki dāne-i aḥkerle muşt ḥākister
- 31 Ḳapuñda nuşret ü fetḥ iki bendedür aḥaveyn
Ne yire `azm ider iseñ saña-durur rehber
- 32 Felek `adūña yidürür müdām sem içürür
Ġidā diyü ğam u ğuşşa şu diyü ḥūn-i ciger
- 33 İrerse bir şereri ḥişmuñ odınuñ fi`l-ḥāl
İçine lerze bırağa ḥālāyıkūñ yekser
- 34 Sipihr heybeti-le bula cünbiş-i zībaḳ
Sitāre şu`lesi-le duta sūziş-i aḥker
- 35 Kef-i kerīmūñi vaḳt-i sehāda çünki göre
Ḥacīl olur yem ü kān içre ḳamu dürr ü Güher
- 36 Ḳaçan ki medḥ ü senāñı dile getürem ider
Mezāḳ-ı cānumı şīrīn nite ki şehd ü şeker
- 37 Eyā şehenşeh-i `ālem işitse `İşkīnūñ
Kelāmını ḳıla Selmān kemāline bāver

- 38 Nebāt-ı Mıŝrīye karşı bu āb-dār sözüm
İrişür ise nemek-veş iriyüp ide hafer
- 39 Ğubār-ı pāyüñ için gülşen-i cinān içre
Sözüm zülālinedür teşne çeşme-i Kevşer
- 40 Güneşdür ol şeh-i devrān ki kulları evine
Gelüp münir kıılır luţf ile virür ziver
- 41 ‘ Aceb degül-durur ol Mūsī-yī Muḥammed-ḥū
İnāyetiyle kıılursa meḳām-ı Hızra nazır
- 42 Niçe ki ide sükün bu zemīn-i kühlī-reng
Niçe ki eyleye cünbiş bu kubbe-i aḫzer
- 43 Hemīşe bezmde ḥurrem idüp seni virsün
Gönülde her ne murāduñ var ise ol Dāver

Kaside
24

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Şubḥ-dem çün Ḳāfdan görüñdi şems-i ḥāverī
Pertevi bir bir kaçurdu āsümāndan aḫteri
- 2 Mürġ-ı zerrīn-bāl-i şubḥı görđi çün kim açdı bāl
Gicenüñ pise kelaġı kōñdı divşürdü peri
- 3 Diledi kim ḳomaya ḥuffāş-ı şāma hiç büm
Toġrul-ı çārüm-neşīmen yaydı bāl-i zeri
- 4 Cür’et ile āşiyānından kelāġ-ı zulmeti
İrişüp uçurdu eflāküñ bu ṭāvūs-ı neri
- 5 Sūy-ı maġrib münhezim olup taġıtdı raḫtını
Sūy-ı maşrıḳdan irişdi çünki ḥāver leşkeri
- 6 Şāh-ı encüm ḥusrev-i gītī-firüz u nūr-baḫş
Çıkdı zerrīn darḳ ile başında la‘līn efseri

- 7 Diledi 'ālem içinde 'adlini kıla 'alen
Taht-ı pīrüz üzre çıkdı geydi zerrīn efseri
- 8 Maḳdem-i meymūnı-y-ile āsümān oldu şafā
Nūr-i ruḥsārı-y-ile buldı zemāne zīveri
- 9 Āsümāndan āfitābuñ ṭālī' olduĝın gören
Zāhir eyler şanur idi āb u tābi Āzeri
- 10 İşbu nev' ile cihān olmuş iken ārāste
Gördüm irişdi feraḥ iklīm-i ĝaybuñ muḥbiri
- 11 Didi kim iy ṭūfı-i 'arş-āşiyān u ḥōş-edā
Söyle kim bulsun sözüñden cān mezāķı sükkeri
- 12 Şuret-i ma' nīyi ḥōş vech ile zāhir eylegil
Çünkü bildük bī-gümān serisin ḳamunuñ mazḫeri
- 13 Bilürem ol siḫr-ḫānsın sözde kim mişlüñ felek
Görmedi bir kezde gerçi düzdi yüz biñ manzeri
- 14 Vaḳt vaḳt-i sa' d-durur rüz rüz-i 'iyd-durur
Devr-i ĝam kem oldu bir dem olma şādīden berī
- 15 Şal meydān-ı feşāḫatde belāĝet seyfini
Çün saña oldu müselleme bu me' ānī kişveri
- 16 Āb-ı ṭab' uñdan içür söz Hızırına bir āb kim
Tā ḳıyāmet 'İsī-i Meryem gibi ḳalsun diri
- 17 Mışr-ı ma' nīde bugün Fir'avn dirilenlere
Söyle Mūsī gibi göster mu' ciz-i peygamberī
- 18 Göster ol ma' nī dūrin kim bulmasun aña behā
İşbu bāzār-ı suḫende dirilenler cevherī
- 19 Ya' nī 'iydāne düzet bir ḥōş ḳaşide kim ani
Hurrem olsun işidür ise revān-ı Enverī

- 20 Eyle ol dürr-i şenâñî şâh pâyına nişâr
Tâ yirine harc itmiş olasin sen gevheri
- 21 Erdişîr-i şîr-dil Dārâ-yı Tahmüreş-zafer
Kim anuñ hükminedür maḥkûm insân u perî
- 22 Āfitâb-ı dîn ü devlet Ḥan Muḥammed zıll-i Ḥaḳ
‘Adli nûri-y-ile rûşen kıldı yidi kişveri
- 23 Rûz-i iḥsân olsa keffî Ḥâtimi utandurur
Rûz-i kûşîş olsa gürzi zâl ider Zâl-i Zeri
- 24 ‘Adl ile mişl-i ‘Ömerdür şıdḳ ile Bû-Bekrdür
Āl-i‘ Oşmândur kılıcı Zülfekâr-ı Ḥayderî
- 25 Ol Muḥammed-hulḳ ü Ḥayder-dil-durur kim Düldülin
Sürse_rup yirden götüre ḥamri-y-ile aşḳarı
- 26 Ḥışm kılup ger zebân-ı ḳahr ile itse taleb
Gevdesüz gelür ḳapusına ‘adûsinüñ seri
- 27 Ger temennāya gelür ise ḳapusına faḳîr
Himmetinden şerm ider virdükde mülk-i Senceri
- 28 Dikeli sūr-i taşarrufda belî zihni livā
Gayb iḳlîmini yaḡma kıldı fikri ‘askeri
- 29 Reh-ber olsa zulmet içre rāyı nûri Ḥızr-vār
Āb-ı ḥayvân üstine ḥâkim kıla İskenderi
- 30 Kimse raḡbet kılmaz idi ‘âlemüñ mişbâḥına
İftitâḥ-ı rāyı zav‘ı virmese [idi]feri
- 31 Bir ağız luḳf ile Keyvāna eger bendem dise
İltifâtı fer virüp sa‘d ide naḥs-i ekberi
- 32 Çengini alup eline Zühre_olur âheng-zen
Okuduḡince bu şi‘ri meclisi ḥunyâ-geri

- 33 Ka' be yüzündeki ol iki şalīb-i Āzerī
Aql ü cān ü dīn ü dil yağmaya virdi her biri
- 34 Buldum guşsañ beriyyesinde Merve haqqı-çün
Zemzem-i la' lūñ şafāsi-y-ile zevk-i Kevşeri
- 35 Mihrūñ iħrāmını ol himmetle geydüm ger gele
Yoluma ħār-ı muğaylān ola gül-berg-i tarī
- 36 İşide yidinci gökde_āvāz-ı lebbeyküm melek
Ger dir iseñ bir ağız gel iy ħapumuñ çākeri
- 37 Ħalka-i zūlf-i keñünde ħalalı sevdā-yı dil
Nāv-dānı çeşmümün baħr eylemiş-durur beri
- 38 Dilerem bir gün kemān ħaşuña virüp cānumı
Yoluña ħurbān olam say' um bu-durur ekşerī
- 39 İşigüñde tīg-ı ħamzeñ ħati ħılmasun beni
Çün ħarem şaydın ħarām eyledi şer' ün dāveri
- 40 Diler iseñ ħacetüñi kim ħamu ola revā
Tavaf eyle Ka' be bigi dergeh-i dīn-perveri
- 41 Zīver-i tāc ü serīr ü ziyet-i ceş ü livā
Kim zafer hem-rāhı-durur fetħ ü nuşret rehberi
- 42 Şāh-ı ħāzī Ħan Muħammed ħüccetü'l-İslām kim
Tīg-ı bürranı-y-ile ħılur müselmān kāferi
- 43 İy zamīr-i rüşenün öninde tīre āfitāb
V'ey dil-i pür-dānuñuñ ħatında cāhil Müşterī
- 44 Himmetünün maţbaħinün māh ü mihr ile sipihr
Bir iki dāne_ahkeriyle bir avuç ħākisteri
- 45 Meclis-i cān –perverünün vaşfın işitdi meger
Zührenün anuñ içün gitmez elinden mizheri

- 46 Cāhuñ ol deryā-yı bī-pāyān-durur ki_ol arada
Vehm keşfisi niçe cehd itse bulmaz mi' yeri
- 47 Ol arada kim işigüñ hāki ola başa tāc
Şeb-külehlığa_ olmaya lāyık Ferīdūn efseri
- 48 ahruñuñ nāyib-menābıdur meger Behrām kim
Anuñ içüñ dāimā gitmez elinden ançeri
- 49 usrevā 'Işķı uluñuñ pāyüñe_itmege nişār
Nesnesi ger yoğ ise vardur şenāsi gevheri
- 50 Āfitābuñ al' atinden her seher-geh niçe kim
Rüşen ü zībā olup duta bu 'ālem zīveri
- 51 Devletüñüñ āfitābı görmesün hergiz zevāl
Feruğ ü ferhunde olsun ālī' üñüñ ateri
- 52 Olduğince şubh u şām ü geldüginde sāl ü māh
apuña ılsun mübārek ağ bu 'ıyd-i ekberi

Kaside
25

Müstef' ilün Fe' ülün Müst e f' il ün Fe' ü lün

- 1 Çün şavm burqa' ndan 'ıyd-i sürür-efzā
'Arz eyledi cemālin zīverle oldı dünyā
- 2 Ferhunde vü hümāyün sa' d ü mübārek olsun
Şāh-ı cihāna ki_ oldur tāc ü serīr-ārā
- 3 Behrām-ı Erdevān-fer Hüşeng-i Tehmeten-zür
Keyhusrev-i Cem-āyīn İskender-i Peşen-rā
- 4 Şāhenşeh-i muzaffer Sultān Muammed ol kim
āk-i rehine sürer yüz Keyubād ü Dārā
- 5 İki kef-i kerīmi atında vakt-i ihsān
Bir atre ābdan kem görindi yidi deryā

- 6 Āvīhte vü pīçān ola kemendi gibi
Şemşīri çarbını ger işitse gūş-i a' dā
- 7 Kışver yüzi şuyın ' adl āyīnesin kılpudur
Hayli ğubārı ile tīġı demi muşaffā
- 8 İsfendiyār ü Behmen İskender ü Ferīdūn
Devlet gibi iderler dergāhına tevellā
- 9 Eyyānı içre hūrşīd bir şemsedür münevver
Ordusu içre gerdūn bir haymedür mu' allā
- 10 Tārīḡ-veş ' adūsı düşer aşāġa her dem
İkbāl nāmesinde nāmı olalı tuġrā
- 11 Re 'yi revişlerinden öğrendi ' aql Kānūn
Luḡfi nazerlerinden okudı rūh İhyā
- 12 Secde itmek için ecrām-ı ' ālī derine yek-ser
Hırşından ister ola dü-ser nite ki Cevzā
- 13 Cüyā görür olursa re 'y-i münevverini
Eylemeye perestiş hūrşīde daḡı ħirbā
- 14 Evşāfını iderken ol şāh-ı dīn-penāhuñ
Dilden revān zebāne geldi bu şı' r-i ġarrā
- 15 Gülzār-ı ħuldı her kim ister kıla temāşā
Kılsun nazer yüzüñe iy şun' -i Ḥaḡ te' ālā
- 16 Didi gören ħaḡuñla zülfüñi ' ārızuñda
Ṭāvūs ile yaraşur gülzār içinde bebgā
- 17 Seylāb-ı çeşmüm ile āhum odı duḡānı
Derdā ki eylediler rāzūmı āşikārā
- 18 Kılsun seni teferrüc her kim dilerse göre
Māh-ı benefşe-ḡat ü hūrşīd-i serv-bālā

- 19 ‘ Arz eyle ‘ arızuñı zülfüñle itme pinhân
İ‘ cāz-ı dest-i Mūsī dilerseñ ola peydā
- 20 Göñlümi dañı ğamzeñ kılmamıñ-ıdı ğāret
Kim cānum ol Şeker leb eylemiñ-ıdı yağma
- 21 Zülfüñ selāsilini depretmesün Őabā di
Ger istemezseñ ola ğalk-ı cihānı Őeydā
- 22 Derd-i dile müdāvā dirlere ki Şabr-durur
Bulunmaz imiñ iy āh derd-i dile müdāvā
- 23 Bir mestdür gözün kim mihrāb içinde _oturup
Őur ile Şer başarur ider hezār ğavgā
- 24 Mecrūh ider dilümi tır-i müjeñ nite kim
Őalb-i ‘ adūyı sulţān ŐemŐiri ğāh-ı heycā
- 25 Ümmīd-i ğalk-ı ‘ ālem maķŐud-ı nesl-i ādem
ŐāhenŐeh-i mu‘ azzem sulţān-ı Őān-vālā
- 26 Nūr-i çerāğ-ı Ağmed ğürŐid-i dīn Muğammed
Sulţān ebu ‘ l-fevāris fermān-dih ü tevānā
- 27 Ol pūr-kerem kerīmün luţfinı ger iŐide
Göñlinden ıztırābın bīrūn ide temennā
- 28 İy Őāh nūr-i imān tığuñdan uralı berķ
Oldı küniŐt mescid İslāma geldi tersā
- 29 Elyakduğına ğanlıķ saña ğamudan oldı
ŐemŐirünün lebiyle nīzeñ zebānı ğūyā
- 30 Etrāfı kiŐverünün emn iledür müzeyyen
Esbābı devletünün fetğ iledür müheyyā
- 31 Fir‘ avndur ğasūduñ nīzeñden anuñ için
Gözlerine görinen fi‘ l-i ‘ aŐā-yı Mūsā

- 32 Ol cāy kim bulunmaz andan yoḡaru maş‘ ad
Re‘yüñ kebüterine bir mehbiṭ oldı ednā
- 33 Çeşm-i felek ġubār-ı pāyuñ ile mukeḡḡal
Rūy-ı zafer ‘ adūñuñ ḡūnı-y-ile muṭarrā
- 34 Nār-ı şafaḡla gerdūn her ay meh hilālını
Ḳızduruban ıḡarur ḡılmaġa_atuñı tamġa
- 35 ‘ Avnūñ dıraḡtı ūzre ger āşiyān dutarsa
Cūr‘etler idüp ide şāḡıne ḡūḡm saḡ‘ ā
- 36 Şāḡā egerçi çokdur medḡūñ diyici şā‘ ir
Allah bilür degüldür ‘ Işḡıye biri hem-tā
- 37 Gülzār-ı medḡūñ içre ol ṭūṭı-i faşıḡam
ġüftāruma dutar ġūş her bülbul-i ḡōş-āvā
- 38 Niçe ki māḡ-ı rūze āḡir olup irişe
Şād ü feraḡlūġ ile ‘ ıyd-i sūrūr-efzā
- 39 ‘ Ömrüñi devlet ile her dem ziyāde ḡıluḡ
Ḳılsun saḡa mübārek ‘ lyduñı ḡaḡ te‘ ālā

Kaside
26

Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün

- 1 Cihānı dürlü naḡş ile serāy-ı ‘ āleme bānı
Anuñ gibi bezedi kim görüp ḡayrān ḡalur Mānı
- 2 Şabāya raḡmet-i Raḡmān meġer kim hem-dem olmuşdur
Anuñ-ün mürde-i ‘ arza virür ‘ İsı gibi cāmı
- 3 Şitānuñ zıḡmi def‘ i-y-çün baharuñ şāḡ-ı ‘ adlınden
Bu mīnā-fām ṭāḡ ūzre uruldı kūs-i sulṭānı

- 4 Zemāne nevr-i nūriyle bugün Firdevs bāg'idür
Gül ü bülbül bu Firdevsüñ olupdur hūr u gilmānı
- 5 Leṭāfetde çemen virür nişānı Hızrdan el-ḥaḳ
Ḥalāvetde şu gösterdür ḥavāşş-ı āb-ı ḥayvānı
- 6 Yed-i beyzā ider zāhir şecer diler ki göstere
Şitā Fir'avnı def'i-y-çün 'ıyān Mūsī_ibni 'İmrānı
- 7 Kaçurur zāgı āvāz-ı 'anādil gülşen içinden
Ḥavāşş-ı zıkr-i bismillah nite kim dīv ü şeyṭānı
- 8 Feraḥdan dem dutup gonce gülistānda olur ḥandān
Seḥāb efgān ile çün kim döker bārān-ı nīsānı
- 9 Çemende zülf-i sünbülle benefşe turre-si-durur
Hevānuñmüşk-rīzi vü şabānuñ 'anber-efşānı
- 10 Ḥarīr-i sürḥden lāle tutuḳ dutdı gülistānda
'Arūs-ı gül meger girü diler kim ide cevlanı
- 11 Buḥūr idüp şabā yili 'azīmet okıyup bülbül
Perīler mecma'ı kılmış-durur bāg u gülistānı
- 12 Meger diler çemen tıflın uyuda ḥōş terāneyle
Nesīm-i subh anuñ için olupdur mehd-i cünbānı
- 13 Fiğān ile dünin bülbül irişdürür seher-gāha
Görür çün gonçe la'line irişmiş jāle dendānı
- 14 Süzer nerges ḥumārāne göziñ başında zerrīn tād
Dutar nesrīn emīrāne elinde cām-ı mercānı
- 15 Niğār-ı lāle-ruḥsāruñ añar ḳadd-i bülendini
Çemende şalınur gören bugün serv-i ḥırāmānı
- 16 Zemīn reyḥān-ı nevberden nişāne oldu ol hūba
Getüre tāze bir hat kim gönüller ola ḥayrānı

- 17 Mücellâ eylemek için gözini nergesün lâle
Pür itdi hâven-i yakûtını köhl-i Şıfâhânî
- 18 Çemen bezminde bu şi‘r-i laţifi hõş edâsiyle
İşitdüm kim oğur idi gülistānuñ şenâ-ğ̃ānî
- 19 Örü tır vaqtidür sākî ganîmet bil bu devrânı
Ferağ ol olma ğamğîn-dil ki götürmez bu devr anı
- 20 Bu mevsimde diler iseñ bulasın rāhatın rûhın
Tehî şunma pür it cāmı içilsün rāğ-ı reyhānî
- 21 Hıacil kılmağ-ıçün çerğ-ı süvüm sâzendesin digil
İdinsün yârdeh muţrib muğannî-i hõş-elhānî
- 22 Bu bir iki nefes ‘ömri mey ile hõş geçürigör
Gözün cāmına tammadın belâ seyli ciger kıanı
- 23 Yüzün bir şem‘dür karşıısına pervâne-veş ‘âlem
Yağarlar perr ile bâli saşınmazlar ser ü cānı
- 24 Şerâb-ı la‘l-i cān-bağşuñ hevâsiyle derünümünden
Çıkan āhum odı irse serâb eyleye ‘ummānı
- 25 Yüzüne zülfünü şalup gözüme rûzı kılma şeb
Senüñledür ağ u kırem esirge ben perîşānı
- 26 Semâ-yı hâtırı rüşen idüpdür mah-ı rûhsāruñ
Yidi iklîmi nite kim şehün hürşid-i ihsānı
- 27 Minüçihri-i Peşeng-âyîn Kıubād-ı Erdevân-ğaşmet
Key-i Cem-ferr ü Hüşeng-i duvum Tahmüreş-i şānî
- 28 Ferîdün-ı zemān Sulţān Muğammed Hıan Şeh-i ğāzî
Ki eñ kem kıulı kıulluğa beğenmez fūr u hāğānı
- 29 Ol İskender-i şāhib-kırān-durur ki rāyinüñ
Kıatında tıfl-ı ebced-h‘āndur Eflātün-ı Yünānî

- 30 Hilāl olduğı her ay meh budur diler ki yümn için
Felek başında t̄ac ola mişāl-i na‘ l-i yekrānı
- 31 Sağı vü ‘ ādil ü ğāzī şehensehdür ki küffāruñ
Diyārında_ añsalar adın getürür kamu ĩmānı
- 32 Şehā pāy-ı semendüñe mesır ola diyü bir gün
Zümüröd ferş ile her yıl bezenür arz meydānı
- 33 Zemāne fitne dīvinüñ emīn oldu belāsinden
Şehensehlik serīrinüñ olalı sen Süleymānı
- 34 ‘ Alī-cūd u ‘ Ömer-cür’et Muđammedsin kim eyledüñ
Berāber ‘ ahd-i Şiddīka temāmet mülk-i ‘ Oşmānı
- 35 Kapuñuñ kulu rif atde irişdi ş’ol araya kim
Başar uzatsa pāyını aşāğa farq-ı Keyvānı
- 36 Zemān dendān u çeşmini şıdı bağladı a‘ dāñuñ
Nite kim kātibüñ hağtında mīm ü sīn-i dīvānı
- 37 Seđā vü cūd vađtinde kefi zer-pāş ü dür-rīzūñ
Seđābı şerme-sār idüp utandurdı yem ü kāmı
- 38 Nađrūñi nađer kılup cihān içinde görmedi
Felek nice ki ser-gerdān olup eyledi devrānı
- 39 Tehemten-zürsın ider veđā ruzı girān gürzūñ
Ĥamīde-puşť Hümānı serāsīme Nerīmānı
- 40 Şebānuñ hışm u kīn ile şabanınuñ kayasını
Kıya atarsa götürür kaya Mülk-i Karamanı
- 41 Olursa ‘ ömr şem‘ inüñ penāhı dāmen-i hıfzuñ
Ecel bādı aña hergiz irişdürmeye hüsrānı
- 42 Eger rüşen zamīrinden Sühāya ‘ avni irerse
Felekde pertevi kıla hacıl hürşid-i tābānı

- 43 Gül-i hamd ü şenā bitdi gönül gülzārı içinde
Cihān bağına yağalı şehānuñ ebri bārānı
- 44 Şehensāhā semendūññ ğubār-ı pāyı haqqı-y-çün
Ki katında hacīl-durur bugün köhl-i şifāhānī
- 45 Diyār-ı Rūmda şı‘rüm oğundugince şād eyler
‘Arebde rūh-i Saħbānı Acemde cān-ı Selmānı
- 46 Sen ol hākān-ı a‘zemsin ki medhūñi dimeg-içün
Feşāhat virdi eyledi Hūdā ‘Işķiyi Hākānī
- 47 Adum medhūñle meşhūr-ı cihān olsa ‘aceb midür
Muħammed medħi luḫfidur çıkarar nām-ı Hāssānı
- 48 Nice kim nev-bahār ile fer ü ziynet bulup her yıl
Cihān reyhān ile gülden ola Firdevs bōstānı
- 49 Hūdā ‘ömrüñ bahārını hemīşe hurrern eyleyüp
Ḳamu göñlüñ murādını tapuña kılsun erzānı

Kaside
27

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 İy Burāķ-ı berk-sür‘at v‘ey semend-i bād-pā
Gerd-i rāhuñ köhli virür ‘ayn-ı ğurşide ziyā
- 2 Puşt ü pīşānī vü dūnbāl ü sümūñ kim var-durur
Kūteh ü pehn ü dirāz u saħt-durur mūntehā
- 3 Düşmen-i bed-fi‘l çeşmine ki olmaz nīk-baħt
İki ğūşuñ iki hañçer görünür rüz-i veğā
- 4 Ger felek seyrini itmek ister iseñ geçesin
Yidi gerdūnı nite kim müstecāb olmış du‘ā
- 5 Şır-veş düm çenber idüp bağ kılsañ gizlenür
Heybetūñden rūbeh-i māde gibi ner ejdehā

- 6 Na' l ider her ay ayı mîh ider kevkepleri
Öpmek için ol süm-i elmās-güm key semā
- 7 Dām-ı āhūdur gözüñ ü gūr-durur dest ü pāñ
Lā-cerem rüz-i şikār olmazlar öñüñden rehā
- 8 Seyr idersin bir nefesde_etrāf-ı çārın 'ālemüñ
Çār-pāyuñ görmedin renc ü te' ab mişl-i şabā
- 9 Mişl-i kākum nerm-mūsın hem laṭf ü nerm-pōst
Eyle beñzer kim cinān bāğindedür saña çerā
- 10 Raḥş-i Rüstem ger tek ü ḥōş-revlüğüñi göredi
Bilür idi kendüyi bir ḥar-durur şikeste-pā
- 11 Çarañu gicede na' lüñden 'ıyān olan şerār
Pertevi katında görünür zükā mişl-i Sühā
- 12 Ol hümāyün-pey mübārek-yümnsin ki_ursañ kadem
Büm-ı şüre fer buluben bitüre tāze giyā
- 13 Kūteh olur iki pāyuñ çün nişib ola mesīr
Çün firāz ola mesīr olur iki destüñ nübā
- 14 Hāne-i çeşmüñ ferāḥ u çeşm-i ḥübüñdür büzürg
Virseler kūçek serüñe 'ālemi degül behā
- 15 Rezm rüzı çünki āhen-dil-durur Şāh-ı cihān
Saña Āhen bir bu ma' niden dinilürse sezā
- 16 Çamu atlar üzerine anuñ-çün bulduñ şeref
Kim süvār olur saña ol dāver-i fermān-revā
- 17 Çayser-i Fağfūr-şevket ḥūsrev-i Cemşīd-cām
Sencer-i nīkū-siyer Dārā-yı Efrīdün-livā
- 18 Erdeşīr-i şīr-cür'et Behmen-i Rüstem-neberd
Keyḫubād-ı Cem-ferāset Kisrī-i Hātīm-sehā

- 19 İftihār-ı Āl-i ‘Oṣmān dāver-i Bū-Bekr-şıdķ
Mazher-i ‘adl-i ‘Ömer muḥyī-i cūd-ı Murteżā
- 20 Ḥusrev-i ġāzī Muḥammed Ḥan Cem-i Ḥayder-şükūh
Āfitāb-ı sāye-güster ḥāms-ı dīn-i Ḥudā
- 21 İy ki tīġuñ ābı-y-ile şāhid-i şer‘üñ ruḥın
Şirk gerdinden idersin pāk hengām-ı ġazā
- 22 Ḥızmetüñde tır gibi her ki toġru olmadı
Ḳavs gibi oldu ḳaddi zūr-ı devrāndan dül tā
- 23 Düşmen-i dīn çeşmine nīzeñ dıraḫtı gösterür
Ol işi kim gösterürdi dest-i Mūsīde ‘aşā
- 24 Her kimüñ üstine esdiyse nesīmi ‘avnüñüñ
Ḳonmadı dāmān-ı ‘ömri üstine gerd-i fenā
- 25 Ol cihān-gır ü cihān-ārāysın ki_olmuş-durur
Kilk ü şemşīrūñ cihāna māye-i ḥavf ü recā
- 26 Var-durur ol ḥāşşa tīġuñda kim nāgeh ‘adū
Yād ḳılsa ani olur başı cisminden cüdā
- 27 Erlik ü cūd ü şehāda sen emīrū’l-mü’minīn
Gayret ü inşāf ü dīnde sen imāmü’l-enbiyā
- 28 Şubḫa rāyuñ mihr ile bir zerre ḳıldı terbiyet
Ol sebeddendür ki bulur şubḫ peyveste şafā
- 29 Şāhlık da‘vīsin idimez senüñ ile ‘adū
Tır ü nīzeñ gibi var iken iki toġru güvā
- 30 Ḥargeh-i cāhuñı dutdılar semādan yoķaru
Ne üzerinde semā bile ki var-durur semā
- 31 Rāyuñuñ nuriyle bulur şubḫ rüy-ı rüşeni
Keffüñüñ feyzinden irer ebr-i dūr-baḫşa ḫayā

- 32 Tîğ-i pölâduñ eger çekmese sedd-i âhenîn
Ref' 'âlemden kaçan olaydı Ye'cüc-i belâ
- 33 Çîn-i ebrüyu görürse havfden Çîn şâhinüñ
Arşa-i Çîn teng ola çeşmine çün çînî kabâ
- 34 Müjde 'avnüñüñ nesîminden irerse mürdeye
Gonce-veş bula kefende kuvvet-i neşv ü nemâ
- 35 Saltanet 'ıkdine zatuñ gevheridür vâşıta
Memleket çeşmine_ışığıñ hâki-durur tütüyâ
- 36 Gevher-i şemşîrlirüñüñ 'aksi eger kûha düşe
Hûn-ı yâkût ile ola sürh-rüy ü kehrübâ
- 37 Mâl-i Kârûn ü Süleyman mülkine kâni' degül
Ger temennâ kıлмаğ-ıçün gele kapuña gedâ
- 38 Her kişi maqşûd idinür rûz ü şeb bir nesnei
Rûz ü şeb 'Işķi kuluñ maqşûdı bu-durur şehâ
- 39 Sen Muḥammed devletinde devlet ile yaşasun
Ol Muḥammed ḥaḳķı içün Bâyezîd ü Muştafâ
- 40 Nice kim biri birinüñ durmayuban irişür
Der-peyince eşheb ü edhem gibi şubḥ ü mesâ
- 41 Ablak-ı gerdün kim tûsen-durur gâyet şümûs
Râm eylesün ümîdüñ rânına dâyim Hudâ

Kaside

28

Fâ' i lâ tün Fâ' i lâ tün Fâ' i lâ tün Fâ' i lün

- 1 Ol muşavvir kim cemâlüñ naqşını taşvîr ider
Levh-i yâkûtuñı reyḥân ḥaḩḩ ile taḥrîr ider
- 2 Zülfüñi düşümde gördüm bu perîşân ḥâbumı
Ah n'ideyim bir mu'abbir bilmedüm ta' bîr ider

- 3 İy nice başlar ayaklarda yatur zülfüñ ile
İki kaşuñ çünki sihr itmeg-içün el bir ider
- 4 Her müselmān kim kaşuñ mihrābına_ itmez secdei
Mezheb-i' uşşāķ müftisi ani tekfīr ider
- 5 Zülf-i Hindūñuñ serin meşşāta yile virdügi
Haķ bu-durur hūb varur gerçi kim taķşīr ider
- 6 İy kaşı mihrāb yüzi Ka' be mescidde imām
Çün kıyām-ı kāmētüñi zīkr ider tekbīr ider
- 7 Sen melek şevķiyle sīnem micmerinde 'ūd-ı dil
Yandugını dir gören insān perī tesihīr ider
- 8 Ebrū vü zülf ü müjeñ eyledüğünü cānuma
Rūz-ı heycā ne kemend ü ne kemān u tīr ider
- 9 Yüzüñüñ devrinde cānā ' āķil ol dīvānedür
Kim saçuñ bendini gönli boynına zencīr ider
- 10 Çeşmüñ öldürmege ta' cīl ider idi n'oldı kim
'Ādetin terk itdi şimdi hayrda te'ħīr ider
- 11 Bī-nihāyet derdümüñ evşāfidur efsāne-h'ān
Her ne kim Mecnūn ile Ferħāddan taķrīr ider
- 12 Vaşluña irişüp ol kimse olur ferħunde-fāl
Kim ani Haķ bende-i sulţān-ı kişver-gīr ider
- 13 Erdeşīr-i şīr-dil kim mülkin ābādān kıılır
Keyķubād-ı Cem-ħaşem kim kıullarını mīr ider
- 14 Ĥan Muħammed āfitāb-ı sāye-ver şāh-ı cihān
Kim işigi ĥizmetin cān ile çerħ-ı pīr ider
- 15 Rezm rūzı ger olursa düşmeni Behrām-ı Gūr
Eyler ol resme zebūn şan şīrdür naħcīr ider

- 16 ᶑanᶑı iᶑlīmi diler ise ki ala ᶑahr ile
 ᶑaᶑ u ᶑahrāsini ᶑolu ᶑanᶑer ü ᶑemᶑır ider
- 17 ᶑusrevā yasaᶑ-ı ᶑadlūñ defterinden ᶑālemūñ
 Resmini her bidᶑ at ü ᶑulmūñ bozar taᶑ mīr ider
- 18 ᶑAvnūññ ᶑunyā-geri ᶑavtı ne ᶑūᶑa kim irer
 Mātemini sūr ᶑılur saᶑusını ır ider
- 19 Düşmenūñ baᶑı eger Keyvānda ola ᶑerᶑ-ı zīr
 Cebr ile ᶑalar zemīne pāyesini zīr ider
- 20 ᶑün veᶑā rūzı mübārizler ola bir yirde cemᶑ
 ᶑılıcuñ Feth āyetin dil uzadup tefsīr ider
- 21 ᶑamu kārın rāst taᶑdire muvafıᶑ düşürür
 Ol isābet idici rāyuñ ᶑaçan tedbīr ider
- 22 Her ne araya irer ise semendūññ sümi
 ᶑaşını gevhher ᶑılur ᶑopraᶑını iksīr ider
- 23 Terbiyet ᶑılur ise bīdi hevā-yı himmetūñ
 Bergini berg-i gül eyler mīvesin incīr ider
- 24 Rūz-ı ᶑısmetde saña ᶑādī ᶑadūña degdi ᶑam
 Ol Muᶑaddir her ᶑiᶑiye lāyıᶑın taᶑdīr ider
- 25 Ol cüvān-devlet Menūᶑihr-i zemānsın kim ᶑudā
 Rāyuññ öñinde pīr-i ᶑaᶑlı ᶑıfl-ı ᶑır ider
- 26 Pādiᶑāh-ı bebr-zūr ü ᶑır-cür ᶑetsin saña
 Kim yavuz ᶑanursa_anı ᶑaᶑ meᶑᶑ ider ᶑınzīr ider
- 27 Oldı_iki keffūñ seᶑā mülkinde pīr taᶑ zīmde
 Kim yidi baᶑrı ᶑatında eksiler taᶑᶑır ider
- 28 ᶑAvnūñ ile var-durur ol cür ᶑeti ᶑāhīnūññ
 Kim ᶑalarsañ ᶑerh nesr-i ᶑāyirin naᶑcīr ider

- 29 Düşmenüñ kat kat cebe geyerse mánend-i piyāz
Gürz-i zerrīnūñ döger başını mişl-i sīr ider
- 30 Kana teşne kılıcuñ her kime kim dil uzada
Yudurur destin hayātından cihāndan sīr ider
- 31 ʿAdlūñūñ āvāzesi tolalı yidi kişvere
Tağda āhū-bere bī-ḥavf şayd-ı şīr ider
- 32 Şehriyārā medḥūñi ʿIşķī kemīneñ Rūmda
Nazm kılduğince siḥr-i Bābil ü Keşmīr ider
- 33 Nice kim güller çemende ḥande-i şubḥı eyleyüp
ʿAndelīb-i mest ü şeydā nāle-i şeb-gīr ider
- 34 Kāmran kılsun cihānda tapuñı Behrām-vār
Ol Ḥudā kim müşterī vü mihr ü māh ü tīr ider

Kaside
29

Mef'ū lü Me fā 'ī lü Fe 'ū lün

- 1 Bende boyuña çemende ʿarʿ ar
Teşne lebüñe cinānda Kevşer
- 2 Ḥaddūñ gibi gülsitān-ı cennet
Bir gül görmedi nāzūk ü ter
- 3 Zülfūñ girihin kaçan çözesiñ
Varur yile ʿūd ü müşk ü ʿanber
- 4 Bir māh-durur yüzüñ ki oldı
Çāker görüp āfitāb-ı ḥāver
- 5 Dil nice üşenmesün gözüñden
Zālimdür ü mest elinde ḥançer
- 6 Yāķūtuñı görelden ḥasedden
Kānlara boyandı laʿ l-i aḥmer

- 7 Gördükçe hatuñı şanuram kim
Nesrîn üzerine pâ kemiş zer
- 8 Güftârum olur dehende şekker
Çün zıkr-i lebûñ idem mükerrer
- 9 Nazmını dişûñüñ işideli
Deldi cigerini dürr ü gevher
- 10 Zülf-i siyehüñ şebinde iy cân
Dil kaldı şikeste-ğâl ü muztar
- 11 Güftâr-ı şeker-feşânuñ oldu
‘İsî demi gibi rûğ-perver
- 12 Hâşâ ser-i küyuñı ki kılam
Gülzâr-ı behişt ile berâber
- 13 Ney gibi figânler eyledüğüm
İllerde oğundu oldu defter
- 14 Tapuña diyâr-ı hüsn içinde
Bulunmadı hūbluğda hem-ser
- 15 ‘Adliyle nite ki oldu nâ-yâb
Sultân-ı cihân nazîri server
- 16 Cemşîd-i cihân Peşeng-i devrân
Dârâ-yı zemân Kūbād-ı kişver
- 17 İskender-i Tehemten-şalâbet
Tahmüres-i Keykubād-efser
- 18 Hürşîd-i zafer-ğarîñMuhammed
Puşt-i ümem ü penâh-ı leşker
- 19 Heycādâ nebî hayâda ‘Oşmân
Cür’etde ‘Ömer seğâda Hâyder
- 20 Mişbâğ-ı şabâğha ‘adli zav‘ı
Ger virmese nūr olurdu bî-fer

- 21 Barmaq götürür götürür imān
Adını kaçan işitse kāfer
- 22 Şāhā diledi Hudā ki luḫfin
Göstere ḫalāyıkā muşavver
- 23 Luḫ ü keremini cem^ç kıluḫ
Terkībūñi eyledi muḫammer
- 24 Hāmūnı muḫaddeb itdi tīḡuñ
Gürzüñ cebeli _ideli muḫa“er
- 25 Keffūñüñ öñinde yidi deryā
Bir ḫatre gibi-durur muḫaḫker
- 26 Ger kūha iderse heybetüñ bang
Cünbiş ide mişl-i bād-ı şarşar
- 27 Elḫābuñı yazdı kātib-i çerḫ
Sulṫān-ı cihān şeh-i muzaffer
- 28 Yasāḡuñı işideli kıluḫ
Āhū bereye ṫapu ḡazanfer
- 29 Kem bendeleri-durur ḫapuñuñ
Faḡfūr u Ḳubād u fūr u ḫayşer
- 30 Buldı ḫamu düşmenüñ tezelzül
Şehlik saña olalı muḫarrer
- 31 Zīver bulalı aduñla sikke
Elḫābuñ ile yaraşdı minber
- 32 Heycāda ‘ adūlaruñ serinde
Peymāne-i ḫūna döndi miḡfer
- 33 İy ḫusrev-i Cem-nijād ezelden
Bilür bunı ḫamu ḫalk yekser

- 34 Tapuñı ‘aṭā ve ‘afv idici
‘Işkıyi günāh-kār çāker
- 35 Deryā-yı keremsin iy şeh-i ‘aşr
Deryā kaçan olısar mükedder
- 36 Cünbişde nice ki ola gerdün
Gerdişde nice ki ola aḡter
- 37 Nice ki ziyāsi-y-ile hūrşid
Eyleye cihān için münevver
- 38 Nice ki şebüñ siyāh zülfı
Mağzın kıla ‘ālemüñ mu‘aṭṭer
- 39 ‘Ömrüñi Hudā dırāz kı lup
Mağşūduñı eylesün müyesser

Kaside
30

Müs tef‘i lün Fe‘ū lün Müs tef‘i lün Fe‘ū lün

- 1 Haṭṭuñ hadüñ yüzini tutdı nite kim iy cān
Bāğ-ı behişt içinde gül çevresini reyḡān
- 2 Zülfüñ hevāsi-y-ile sevdāyī olalı dil
Fikrüm uzandı kaldum āşüfte vü perīşān
- 3 Ra‘nā boyuñ öñinde hacletde serv ü ‘ar‘ar
Şīrīn lebüñ katında şermende āb-ı hayvān
- 4 Ruḡsāruñ üzerinde ol ‘anberīn selāsil
Ṭāvūsdur ki kı lür gülzār içinde cev lān
- 5 Bülbül bigi figānum arturmagı dilerseñ
Ol lāle vü gülüñi sünbülle itme pinhān

- 6 Yākūt-ı dil-firbūñ kim perde-dār-ı dūrdür
Lülülerin gözümūñ eyledi la' l ü mercān
- 7 Āyīn imiş müjeñle ebrūña katl-i ' āşık
Can ol kemān ü tırūñ kīşine ola ķurbān
- 8 Hıttūñ benefşesinūñ çün kim ölem ğamından
Şād olam ol şafādan hāküm bitüre reyhān
- 9 Yüzūñ gülini görse Tūbā boyuñ haķı-y-çün
Göstermeye gözine gülzār-ı huldı Rızvān
- 10 Cān terkin ur dimişsin yirine yitse kārūñ
Ben bendeye tapuñdan her ne olursa fermān
- 11 Hālūñ eñegūñ ile Hārūt ü çāh-ı Bābil
Zülfūñ ' izāruñ ile dest-i Kelīm ü şü' bān
- 12 Göñlüm feraħla tolar giryān gözüme ķarşu
Gül gibi iy şeker-leb ğoncañ olursa hāndān
- 13 Gören seni bu rüy ü kadd ile dir ki yürür
Hūrşīdi üstine_alup serv-i sehī hıramān
- 14 Cādū gözüñe hey di zılm itmesün igende
Meşhūr-ı kişver iken ' adliyle şāh-ı devrān
- 15 Şāh-ı cihān Muħammed hūrşīd-i sāye-ğüster
Kān-ı şecā' et ü cūd deryā-yı luḫfū iħsān
- 16 Hışk ü teri yem ü kān olmış-durur şeb ü rüz
İħsānı maḫbahınuñ içinde mā-ħazar hı ān
- 17 Ol hıusrev-i cihāndur kim faħr için ğetürür
Düşında ğāşiyesin cān ü diliyle hākān
- 18 Küffār kişverinde añılur olsa nāmı
Barmağını ğötürüp ķamu ğetürür imān
- 19 Şāhā kefüñe teşbīh itmek diler özini
Anuñ için dūr-efşān olmışdur ebr-i nīsān

- 20 Sen Rüstem-i cihānsın bilür zemāne-i Zāl
Durmaz öñüñe lābūd rüz-i veġā Nerīmān
- 21 Öpüp elüñ başını pāyuña koymak ister
Meh bu sebebden olur geh gūy ü gāh çevġān
- 22 Çün tīz kıla tīġuñ bāzārını cedelde
Ĥaşmuñ olanuñ olur cānı girān ü erzān
- 23 Taĥt-ı çehār-pāyuñ pāyende ola dāyim
Olmış-durur cihānuñ ġaşrına çār-erkān
- 24 Ĥaşmuñ peleng gibi gerçi çeri dirilür
Sen şir ġarřusına şurmaz olur gürīzān
- 25 Mülk-i cihān senüñdür ger ĥucet istenürse
Çek kılıcuñı göster tā ġātı‘ ola bürhān
- 26 Bārān-ı cūduñ ile kılıcuñuñ řuyına
Ĥaşr-ı sitem ĥarāb ü bünyād-ı buĥl vīrān
- 27 Kūsuñ ĥurūřı-y-ile gūř-i Zūĥal girifte
Ceyřüñ ġubārı-y-ile çeşm-i sitāre ĥayrān
- 28 şir-i livāñı ĥandān gördükçe rüy-i ĥaşmuñ
şemşir-i āhenīn-dil üstine oldu giryān
- 29 Ĥürřid-i çerĥ gibi ārām-ı ‘ ālem için
řeyb ü firāz-ı dünyā emrüñde oldu yeksān
- 30 Ĥaĥdur saña mu‘ aviñ andan-durur ki nuşret
Olmaġa_ebed senüñle kıldı ezelde peymān
- 31 Menřür-ı emrüñi ger bōstāna göstere bād
Soġa ġılāf içine tīġ-ı ĥilāfı bōstān
- 32 Ol dāver-i zemānsın kim h ān-ı himmetüñe
Bir süfredür toġuz çerĥ mihr ile māh iki nān

- 33 Nāmuñ işitmeg-içün mescid ü minber ister
Cum‘ a günini Hâkdan nite ki hord oğlan
- 34 Rumhuñ bigi ‘ adūñuñ başı irerse çerha
Cisminde üstühānı korkuñdan ola lertzān
- 35 Kim itse dergehūñuñ taqsır hizmetinde
Ölür kuşūrla olur itdügine peşimān
- 36 Qavs-ı kuzah gibi_ olur elvān libās içinde
Her kim ki şubh bigi kapuña geldi ‘ uryān
- 37 Şāhā gubār-ı pāyuñ haqqı-y-içün ki aña
Gerdūn hitāb idüp dir iy sürme-i Şıfāhān
- 38 Gülzār-ı medhūñ için biñ yıl aranur ise
‘ İşkī gibi bulunmaz bir bülbül-i hōş-elhān
- 39 Medh-i Muhammed ile meşhūr-ı kişver oldum
Bu vechden yaraşur dirlerse baña Hāssān
- 40 Cūd ü şecā‘ etiyle nazm ü selāsetiyle
Sen şeh Üveys-i şānī ben kul ikinci Selmān
- 41 Nice ki sākın olup duta zemīn qarārı
Nice ki cünbiş idüp ola bu çerh gerdān
- 42 İki dürrüñi saña bağışlayuben itsün
‘ Ömrüñ ü devletüñi her dem ziyāde Yezdān

Kaside

31

Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lā tūn Fe‘i lūn

- 1 Çün ki dün aldı cihān egnine müşgīn sirbāl
Ramazān şerrefehullahe geçüp irdi Şevāl
- 2 Ğarb gürgi femine husrev-i zaygam-merkeb
Kendüyi şaldı revān nite ki zerrīne ğazāl

- 3 Zülf-i dildâr gibi oldu zemîn gâliye-gün
Âsümân ebrû-yi cânâneye gösterdi mişâl
- 4 Burka‘ın şâhid-i gün açdı yüzinden tâ kim
Şavm ‘aşıklarına luğf ile ‘arz ide cemâl
- 5 Dîde-bânı felegün halka haber virmeg-içün
Kıldı bir turfe ‘alâmet ki_ola bu şâdiye dâl
- 6 Ya‘nî âb-ı zer ile çekdi kenâr-ı ufka
Bir ‘aceb nûn ki hey’etde-y-idi nite ki dâl
- 7 Göricek halk-ı cihân ani te‘accüb kırup
Hatırında_eyledi her birisi bir dürlü hayâl
- 8 Kimi didi ki semâ rindi ferahdan almış
Kadeh-i zer eline tâ ki içe mâl-â-mâl
- 9 Kimi didi ki sivârını melek hürinüñ
İner iken bileginden çıkarupdur fi’l-hâl
- 10 Kimi didi ki felek şâhidi çerh urur iken
Şöyle beñzer ayağinden düşürüpdür halhâl
- 11 Kimi didi ki cinândan felege hür çıkup
‘Arz ider ragbet içün mü’mine ebrû-yi hilâl
- 12 Kimi didi ki kuruldı girü rahmet kavsi
Ki_atıla tîr-i şihâb ola şeyâtinle cidâl
- 13 Gerçi her birisi bir dürlü hayâl eyledi hûb
Lîk tahkîk ile bilmege bulımadı mecâl
- 14 Çünkü bilmekde ani bunları ‘âciz gördüm
Pîr-i ‘aqla didüm iy şâhib-i envâ‘-ı gümân
- 15 Baña tahkîk eyle bu şekl-i ‘acîbi ne-durur
Vir cevâbın bileyin çün iderem saña sü’âl

- 16 İşidicek sözümi pîr-i ĥired luşf ile
Didi budur ser-i çevġân-ı Şeh-i nîk-ĥiřâl
- 17 Murtażâ-cüd ü Mesîĥâ-dem ü Mûsî-kelimât
Ĥâsen-aķvâl ü ‘Ömer-‘ adl ü Muĥammed –ef‘ âl
- 18 Ĥusrev-i key-sipeh ü kistrî-i Dârâ-şevket
Ĥân-ı Cemşîd-siyer şâh-ı Ferîdün-minvâl
- 19 Dâver-i devr-i zemân ĥâkim-i iķlîm-i heft
Ĥân Muĥammed şeh-i ferĥunde-pey ü ferruĥ-fâl
- 20 Rumĥınıñ nevgi kilîd-i der-i fetĥ ü nuşret
Tîġinüñ şu‘ lesi řubĥ-i şeb-i tuġyân ü dalâl
- 21 Ťavķ-ı iĥsânımı boynına götürür ĥâķân
Dâġ-ı fermânımı ķor cebhesi üzre Ceypâl
- 22 Luşfî ferrâşi alalı ele cârüb-ı seĥâ
Ĥonmadı řâĥn-ı serây-ı dile ĥâřâķ-i melâl
- 23 Pâye-i ķadri Burâķı ne araya ki geķer
Mevzi‘ -i eşheb-i eflâķ olur şaff-ı ni‘ âl
- 24 İy ‘ Alî-cüd ü ‘Ömer-cür’et ü şiddîk-şafâ
Ĥıldı ‘Oşmân ilini ‘adl ile ĥükmüñ ĥöř-ĥâl
- 25 Oldı tevřîĥ-i senâñ ile müvařřâĥ evrâķ
Oldı tezyîn-i du‘ âñ ile müzeyyen aķvâl
- 26 Keremüñ baĥri-y-ile çeşme-i ĥürřîd şerâb
Ĥazabuñ derdi-y-ile âteş-i Mirrîĥ züġâl
- 27 Dîde-i devlet ü baĥta ķapuñuñ ĥâķi kühül
Ťâyir-i nuşret ü iķbâle oķuñuñ peri bâl
- 28 Diledüm ebre güher-pâř elüñi nisbet idem
Ĥîredüm didi ki bundan daĥi yig eyle ĥayâl

- 29 Baħr-i zehhāra berāber ola mı hergiz hīç
Āb-bīz olur ise şām ü seħerde ğırbāl
- 30 Ger dimāġi çemenüñ bŷy bula ħŷyuñdan
Ġonce-i gül diline serd gele bād-ı şımāl
- 31 Baħr-i keffüñde eger kıatre-i ebrŷñi ġöre
Ĥalkına dŷşmenüñüñ zehr ola āb-ı zŷlāl
- 32 Sāye-i çetr-i refī' ŷñ ki bŷlend ola mŷdām
Zīynet içŷn ruħ-ı nuşretde-durur mŷşġñ ħāl
- 33 Kıabrden bīd ġibi ditreyŷ ditreyŷ ŷura
Korkıudan ger işide heybetŷñi Rŷstem-i Zāl
- 34 Kıarşular mŷcrim ŷ dervīş olanı 'afv ŷ seħāñ
İtmedin daħi ġŷnāħ eylemedin hīç sŷ'āl
- 35 Āsŷmān ŷzerine faħrler eyleye-y-idi
Dest-res bulsa atŷñ ayāġın ŷpmeġe hilāl
- 36 Etmegini baturup kıanına her dem yisŷn
Rŷz-i rŷze eger isterse 'adŷ vech-i ħelāl
- 37 Luŷfuñŷñ vaşfını ger şŷret-i bī-cāne diyem
Cān-ver ola anŷñ ħāşiyetinden tımşāl
- 38 Necmi dendān idinŷp çerħ diler kim ŷapuña
Bun-i dendāndan ide ħŷzmeti nite ki hilāl
- 39 Eşer-i ġevher-i şemşīrŷñ ile rŷz-ı neberd
Şadme-i na' l-i sŷm-i esbŷñ ile ġāħ-i cidal
- 40 Ĥŷn ola kıatre-i emŷār şadef raħminde
Şına şulbinde revān mŷhre-i aħcār-ı cibāl
- 41 Ger zebāne uzada āteş-i kıahruñ fī'l-ħāl
Nutfeye dŷne ġiru raħm içinde eŷfāl

- 42 Şāh-ı sidre gibi baş çeke felek ceybinden
Ger niyāmuñi zemīnde dikeler mişl-i nihāl
- 43 Āb-veş nāmiye ceybi çekilüp hāke gire
Emr idüp şāh-ı dırahta dir olursañ ki me-bāl
- 44 Hıusrevā nazm-ı laṭfūmi bugün medhūñde
Ger göre ‘Işķīye taḥsīn diye Selmān ü Kemāl
- 45 Gerçi her kişi baña şı‘rde hem-ser dirilür
Hara binmeg-ile Īsī mi olıser Deccāl
- 46 Nice kim māh hilāl olup ola bedr-i temām
Nice kim şubḥ güneş ‘āleme ‘arz ide cemāl
- 47 Īrmesün māh-ı celālūñe ḥusūf ile muḥāḳ
Gelmesün mihr-i kemālūñe kūsūf ile zevāl
- 48 Devlet ü baht ü se‘ādetle hemīşe tapuya
Eylesün ‘ıydūñi ferḥunde Hudā-yı müte‘āl

Kaside
33

Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün

- 1 Mesīh-āsā girü bād-ı şabā ḥōş rūḥ-perverdür
Ṭolu şun luṭf kııl sākī evān-ı ‘ıyş-i sāğerdür
- 2 Ne efsūn oḳudı yā Reb bahāruñ sihr-sāzı kim
Hevānuñ mağzı müşgīn ü zemīnūñ hāki ‘anberdür
- 3 Seḥāb yemi hemīn şahrāya ta‘yīn ideli idrār
‘Aṭāsinden cebel zeyli ṭolu dürr ile cevherdür
- 4 Teferrüc eylemeg-içün ne yire kim nazır kılsañ
Gülistān-ı İrem gibi ṭolu nesrīn ü ‘abherdür
- 5 Meger bād-ı şabā urdı seḥer şūr-ı Sirāfili
Ki emvāt-ı çemen yirden durur şan rüz-ī maḥşerdür

- 6 Şecer şāhına bir ziynet virüp-durur çeçekler kim
Hiżāb ile nigār olmuş şanasın dest-i dilberdür
- 7 Tezerv ü tūfī vü dürrāc ü kebk ü sār ü kımrīnūñ
Nevāsın rāstī ‘ uşşāk işidelden muhayyerdür
- 8 Gözinden nergesūñ lāle gidermege ħumārını
Elinde cām-ı lalīni tolu yāķūt-ı aķmerdür
- 9 Gülūñ dāmānına destin uzatmasun diyü süsen
Yanından hançer-i tīzi çeker reyĥāne gösterdür
- 10 Benefşe zülfi çīninden seĥer beñzer girih çözdi
Anuñ-çün müşk ü ‘ anberden kıamu ‘ ālem mu‘ atterdür
- 11 Na‘ im ebvābı şerĥini mufaşşal zıkr ider bülbül
İşidür gūş-i cān ile kime kim ‘ aķl yāverdür
- 12 Çemende lāle üstinde görenler jāleyi şanur
Zümüröd taĥt üstinde muraşşa‘ tāc-ı Nevderdür
- 13 Anuñ-çün bāğ içinde açar gül süfre-i mīnā
Ki ĥırī şāĥn-ı şāĥrāda nite kim kāse-i zerdür
- 14 Kenār-ı sūnbül ü nesrīn olalı lāleye bālīn
Ĥarīr-i sebzi şāĥrānuñ gül ü reyĥāna pisterdür
- 15 Deĥān-ı şekkerīniyle gül itsün ĥande-i şīrīn
Çemen mülkinde Keyĥusrev-serir ü kıayşer-efserdür
- 16 Zemīnūñ ĥāki luĥfindan hevāya_ oldu ĥayā ġālib
Anuñ gibi ki her demde ‘ araķdan ruĥleri terdür
- 17 Sular çekdükleri cedvel bu-durur şāĥn-ı bōstāna
Ĥaĥ-ı reyĥānı yazmaġa ki ya‘ nī ĥüb mışterdür
- 18 Güle kıarşu gülistānda hezār āvāz ile bülbül
Bu şīrīn şī‘ ri oķur kim mezāķa mişl-i sükkerdür

- 19 Çerāğ-ı ‘ aql yüzüñüñ ziyāsinden münevverdür
Dimāğ-ı rūḥ zülfüñüñ hevāsinden mu‘ anberdür
- 20 Yüce servine ḳaddüñüñ direm Ṭübā bu ma‘ niden
Ki yüzüñ gülşen-i cennet ṭudağüñ āb-ı Kevşerdür
- 21 Bināgüşüñ beyāzından ḥaṭ-ı ser-sebzüñi bildim
Gül ü lāle kenārında biter reyḥān-ı nev-berdür
- 22 Diyār-ı ḥüsnde zülfüñ ḳaşuñ miḥrābı yanında
Çelipā aşılı bildüm yaḳın şeksüz ki kāferdür
- 23 ‘ Aceb fettān-durur çeşm-i siyeh-kār ü cefā-pīşeñ
Ki her laḥza elinde dutduğı şemşīr ü ḥaṇçerdür
- 24 Olalı ḥāk yoluñda ḡamüñüñ kīmyāsinden
Ġanī oldum ne vaşf idem yaşum sīm ü yüzüm zerdür
- 25 Perīşān göñlümüñ ḥālın eger cānā sorar iseñ
Siyeh zülfüñ ṭuzağına ṭolaşmış bir kebüterdür
- 26 Meger bīmār çeşmüñe devādur ārzü ḳılır
Gözümüñ nārdānın kim bu vech ile muza‘ ferdür
- 27 Leb-i şīrīñüñüñ vaşfı ne yirde zıkr olur ise
Ḥadīs-i ḳandi añmazlar bilürler kim mükerrerdür
- 28 Dilüñ dārā-yı devrānuñ meger kim medḥini oḳur
Müdām anuñ için şīrīn dehānuñ ṭolu gevherdür
- 29 Penāh-ı ehl-i dīn Sulṭān Muḥammed Ḥan şeh-i ḡāzī
‘ Aṭā vaḳtinde Ḥātimdür veḡā rüzında Sencerdür
- 30 Fesād-ı ‘ ālemi diler irişdüre salāḥına
Anuñ-çün efser ü taḥtı şeb ü rüz esb ü miḡferdür
- 31 Ḥişāri ḳamu küffāruñ olur fetḥ eylese cür’et
‘ İyāndur cür’et-i Ḥayder kilīd-i bāb-ı Ḥayberdür

- 32 Vilādet rūzı rûyına nazer eyledi çün Bercīs
Didi inşāf eyleyüp ki bu meh sa‘ d-i ekberdür
- 33 Eyā şāh-ı cihān rûz-ı veġā gürz-i girānuñdan
Sebük-ser düşmenüñ igen perīşān-ġāl ü muzţerdür
- 34 Cihānuñ çār rükninden senüñ için bu nüh gerdün
Urupdur nevbet-i penci ki şāh-ı heft-kişverdür
- 35 Kılıcuñ fitne Ye‘cüci fesādın n’ola def‘itse
Şalāġ için çekilmiş āhenīn sedd-i Sikenderdür
- 36 Sen ol ġürşīd-i meh-seyr ü Zühāl-eyvānsun iy ġusrev
Ki bir günde yidi kişver kılıcuña müsahġherdür
- 37 Kenār-ı bahre yap kal‘ a ġarāc ü cizye şal gebre
Frengistāna ġükm itmek saña ġaġdan müyesserdür
- 38 Dövende berk-veş ġıġuñ ki bir ġatre şu-durur ġüşk
Ne fi‘l eyler ki dökdüġi ‘adūdan ol ter āzerdür
- 39 Se‘ādet devlet ü nuşret ezelden tā ebed senüñ
ġapuñda cān ü gönülden bir iki eski çākerdür
- 40 Ne iġlīme ġadem başsañ kudūmuñdan ol iġlīmüñ
ġaşı yākūt-ı rummānī türābı müşġ-i ezferdür
- 41 ġılıcuñ şuyı-la ġışmuñ odı içinde düşmenler
ġehī mānend-i māhīdür ġehī mişl-i semenderdür
- 42 Eyā şāh-ı cihān ġuld u ġuşūr u ġür ġaġġı-y-çün
Daġi rāhuñ ġubārinüñ ġaġi kim ‘ayn-ı kevşerdür
- 43 Muġīt olalı ġab‘umuñ yemi medġüñ cihānını
Sefīnem dürr ü gevherden ġanī oldı tüvāngerdür
- 44 Muġammed medġini ‘İşķī dimekte nazm-ı ġassāndan
Eger yigrek degül ise bilürler kim berāberdür

- 45 Bu ma' nī gerçi kim da' vī gibidür şüretā līkin
Yalan mıdur veyā gerçek bilür ol kim sühan-verdür
- 46 Niçe kim sāl ü meh dönüp gele gide bu rüz ü şeb
Niçe kim bu zemīn ile semā vü heft aḥterdür
- 47 Niçe kim zülf-i sünbüldeñ hevā mağzı mu' aḥterdür
Niçe kim berg-i nesrīnden gülistān tolu zīverdür
- 48 Hūdā ' ömrüñ bahārını hemīşe sebz ü ter dutup
Ṭapuña virsün ani kim iki ' ālemde bihterdür

Kaside

35

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 Luḫ ile çünkim güler dildār dendān gösterür
Hoḫḫa-i yāḫūtdan dürr ile mercān gösterür
- 2 Burḫa' ndan her kaçan kim ' arz-ı dīdār eyleye
Ref' kıılır ebri hūrşīd-i dıraḫşān gösterür
- 3 Cān dilermiş ' aşıkından yüzini göstermege
Baş daḫi vir iy göñül gerçekse erzān gösterür
- 4 Göñlümüñ Mısrında Yūsufsın eyā cān-ı ' azīz
Ayrılıḫıñ çeşümüme dünyāyı zindān gösterür
- 5 ' Ārız-ı kāfūr-gūnuñ zülf-i müşg-āsāñ ile
Ḥalka her dem mu' ciz-i Mūsī bin ' İmrān gösterür
- 6 Ol kıyāmet kāmetüñ gülzār içinde luḫ ile
Çün şalına baḫana serv-i hırāmān gösterür
- 7 Āhenīn göñlüñ hergiz nerm olmaz zerrece
Çeşm ü rüyum gerçi sīm ü zer firāvān gösterür
- 8 ' Ārızuñda görelī reyḫān ḫatuñı sünbülüñ
Key feraḫdur gerçi kendüyi perīşān gösterür

- 9 Zülf-i cādũñ eyle üstād-ı cihāndur sihrde
Çeşmine ‘ aşıkıların kendüyi şü‘ bān gösterür
- 10 Luğda rũhsar u rũyuña kaçan hem-tā ola
Gerçi çok dürlü gül ü lāle gülistān gösterür
- 11 Dil gözñüden çāre şordı kıldı_ışāret la‘ lũñe
Haste derdin bildi çün dārũ-yı dermān gösterür
- 12 Hāsretũñden gözlerüm bir derde olmışdur dudaş
Rũz u şeb ol derd şuyını aña kan gösterür
- 13 Çeşmũñ ebrũñuñ urur mihrābına yüz āh kim
Kāfer-i bī-rahm kendüyi müselmān gösterür
- 14 Hağğ-ı sebzũñ irüşüp yāğũt-ı gevher-püşuña
Göñlũmũñ Hızırına zulmetde_āb-ı hayvān gösterür
- 15 Ğamze ile çeşm-i şũhuñ gösterür bir fi‘ 1 kim
Rũz-ı rezm ani meger şemşīr-i sulţān gösterür
- 16 Zıll-ı Hağğ Sulţān Muğammed āfitāb-ı mũlk kim
Rũz ü şeb halk-ı cihāne luğ ü ihsān gösterür
- 17 Salţānet mũlkin ‘ imāret istedũgi-y-çün müdām
Düşmeninũñ kaşrını çeşmine vīrān gösterür
- 18 Tağğt anuñduğına tĩğı hũccet-i kāğı‘ yiter
Haşmı ilzām itdũgi budur ki bũrhān gösterür
- 19 Ğor yoruldup izi gibi_ardında bād-ı şarşarı
Berğ-sür‘ at rağşına kaçan ki meydān gösterür
- 20 Ğorkusından çāk olup zehresi bī-çāre olur
Tũnd olup her kime kim şemşīr-i bürrān gösterür
- 21 İy şehinşāh-ı cihān kim rezm rũzı kem kuluñ
Heybetiyle kendüyi Sām u Nerīmān gösterür

- 22 Öpüp elüñ pâyuya meh düşmek ister lâ-cerem
Kendüzini gâh güy ü gâh çevgân gösterür
- 23 Kabza-i tîguñ için şâyed kabül ola diyü
Âsümānuñ kılzüminden Hüt dendān gösterür
- 24 Vaqt-i ihsān iki keffüñ ebrinüñ bir kaçresi
Çeşmine sâyillerüñ biñ baħr-i ‘ummān gösterür
- 25 Himmetüñüñ süfresinüñ mā-ħazar ħ‘ānı-y-içün
Mıhr ü mehden rüz ü şeb gerdün iki nān gösterür
- 26 Kılıcuñ berki şu‘ā‘ı çün ola rüz-i ġazā
Müşrik ü bed-i‘ tıķāda nūr-i imān gösterür
- 27 Dīn rehinde sensin ol sultān-ı ġāzī kim Hūdā
Müşkilini ‘ālemüñ tapuña āsān gösterür
- 28 Her tozu kim tozıdur pāy-i semendüñden şabā
Cāy aña gökde melekler fark-ı Keyvān gösterür
- 29 Hūr u merdūd ü füsürde ħaluben kāfer olur
Sen Muħammedsin saña her kim ki ‘işıyān gösterür
- 30 Hüsrevā ‘Işķīye taħsīn itdügi ehl-i kemāl
Bu-durur kim şan‘at-i şī‘ri_aña Selmān gösterür
- 31 Her kaçan kim nazm eyleye Muħammed medħini
Şīve-i Hāsān kılur hem tavr-ı Saħbān gösterür
- 32 Niçe kim bu āsümān-ı āsiyā-rev ‘āleme
Gāh māh u gāh ħūrşīd-i dıraħşān gösterür
- 33 Devlet ile kām-rān ü kām-yāb olgıl müdām
Kim tapuña ħamu maķşūduñı Yezdān gösterür

Kaside

36

Fā'ī lā tūn Fā'ī lā tūn Fā'ī lūn

- 1 'Adli-y-ile ħusrev-i Behrām-kām
Şükr kıldı 'ālemi Dürü's-selām
- 2 Silk-i mülk-i ehl-i İslāma bu gün
Gevher-i tıġı-y-ile virdi nizām
- 3 Gürzinūñ bir darbına rüz-i neberd
Tırmaya biñ Rüstem ü Destān ü Sām
- 4 Heybeti bang itse dehre üzile
Biri birinden kaçār-ı şubġ ü şām
- 5 Hergiz idrār istemeye baġrden
Ger kef-i dūr-pāşını görse ġamām
- 6 Cür'a gibi öper öninde zemīn
Cān-ı Cem çün kim eline ala cām
- 7 Müşk gibi düşmeni dil-sūġte
Oldı ġaldı kārı 'anber gibi ġām
- 8 Emrine oldı müsaġġer ser-be-ser
Çın ü Hind ü Zengibār ü Rūm u Şām
- 9 İşiginde rüz ü şeb bu rüz ü şeb
'Anber ü kāfūr nām iki ġulām
- 10 Ger ġubūra bŷy-i luġfindan ġaber
İrse cān bulur remīm olmış 'izām
- 11 Çün kim irişse semendinūñ sūmi
Gevher olur seng müşk olur regām
- 12 Ėande kim olsa belā içindedür
Gice gündüz düşmeni nite ki lām

- 13 Dıtdı her kim dōstı oldı-y-ise
Cān aresinde elif gibi meķām
- 14 Raĥne-i iķlīmi kılmaġa dūrüst
Āb-ı ŐemŐiri olup-durur liĥām
- 15 Gūsne olsa bebr-peyker gūrzi yir
DūŐmeni baŐı anaġından ta‘ ām
- 16 Ka‘ be gibi iŐigine yūzini
Sūrisūn her kim ki isterse merām
- 17 Şavt-ı zībā-y-ile bezmi muṭribi
İŐbu Ői‘ r-i nāzūġi oķur mūdām
- 18 Nūr-i rūyuñdan eyā māh-ı temām
Her seĥer diler olur ĥūrŐid vām
- 19 Zūlfi ef‘ īsi n ‘içün yūzin sūrer
Ger zūmūrūdse_ol ĥaṭ-ı firūze-fām
- 20 Gūlsitānda cilve-i ṭāvūs kıl
Tā görüp utana kebk-i ĥōŐ-ĥırām
- 21 Zūlfū ĥālūñden gözūñ dil mūrġıne
Şayd içün Őadı dāne ķurdı dām
- 22 ÇeŐm-i mestūñ nice hūŐyār ola ün
Sāġer-i la‘ lūñ ṭolu-durur mūdām
- 23 Baş ü cān virüp yoluñda dilerem
ıķarem ‘ uŐŐāk ortasında nām
- 24 Cennet-i rūyuñda la‘ lūñdür raķıķ
Ĥaṭṭuñ ũstinde-durur mūŐġīn ĥitām
- 25 Dōst kūyinūñ iti-durur raķīb
Vācib anuñ iün oldı iĥtirām

- 26 Gülşen-i firdevsde bulunmaya
Sencileyin lāle-rūh Ṭübā-ķıyām
- 27 Baş u cāne oldı fermānuñ revān
Beñzer olduñ şāh-ı devrāna ğulām
- 28 Nāşır-ı şer‘ -i Muḥammed dīn-i ḥaķ
Zübde-i ḥalķ-ı cihān faḥr-i enām
- 29 Sencer-i Ḥātım-seḥā Ḥūşeng-fer
Ḥusrev-i Dārā-zafer Cemşīd-cām
- 30 Ḥān Muğammed zıll-i Ḥaķ ḥūrşīd-i dīn
Şāh-ı Key-ḥaşmet Ferīdūn-intiķām
- 31 İy ki buldı sa‘ yi-y-ile ‘adlūñüñ
Mustafā şer‘ i Ḥudā dīni ķıvām
- 32 Eyledi tedbīrūñe ‘aķl iķtidā
Çün emel fitrākūñe_ıtdi i‘ tişām
- 33 Terbiyet ķılır iseñ māh-ı nevi
İşini bir gicede_eylersin temām
- 34 Eyle ķahr itdi ‘adūñı devletūñ
Kim yirinden ṭurmaya yevmü’l-ķıyām
- 35 Sensin ol ḥās-ı Ḥudāvend-i cihān
Ki_ıldı cūduñ şems nūri gibi ‘ām
- 36 Saltānet taḥtında dā’im var ol
Devlet ile iy Cem-i Behrām-kām
- 37 Bir ‘aceb muḥkem ḥişār itdūñ binā
Bürç ü bārūsı-durur ķamu ruḥām
- 38 Ger yıķılup çerḥ devrülse zemīn
Ḥādīşeden görmeyiser inhidām

- 39 Kullesinüñ her nefes hârisleri
 ‘ Arş sākinlerine virür selām
- 40 Ger ola pervāz biñ yıl bürcine
 Çıkmaya bī-beden kıala hāmām
- 41 Çünki bārūsından atıla topı
 Kıoparur deryānuñ içinden kıatām
- 42 Almağa Kıoştantıniyye şehrinı
 Gösterür İslām ehline_ iltizām
- 43 Āfet-i küffāra olmışdur sebeb
 Mü’mini anuñ-çün eyler şād-kām
- 44 Yazılıp-durur buña tārīh ebed
 Muhkem olsun dāyimā oldı temām
- 45 Medhüñüñ Mısrı hevāsında_ uçalı
 Oldı ‘ İşkī tütī-i şekker-kelām
- 46 Nazmını elfāz-ı hūbumuñ görüp
 Āferīn dir rūh-i Selman ü Hümām
- 47 Nice kim dura zemīn uyanmasun
 Hı̇āb-ı ğafletden ‘ adūñ olan müdām
- 48 Döstuñuñ devletiyle bahtını
 Eylesün bīdār Hıyy-ı lā-yenām
- 49 Raħmet-i halk-ı cihānsın tā cihān
 Ola devletle ol cihānda müstedām

Kaside

37

Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lā tün Fā‘i lün

- 1 Hıamdülillah kim girü meşşāta-i sūr-i zafer
 Ĝāze-i fetħ ile nuşret şāhidi rüyın bezer

- 2 Tāli^ç oldu āsümān-ı bahtdan devlet mehi
Maşrıq-ı ümmīdden şems-i se^ç ādet çekdi ser
- 3 Ārzü dürrācını şayd eyledi bāz-ı murād
Āhū-yı maksūde urdı pençesin şīr-i zafer
- 4 Dürlü reng ile olup ārāste tāvūs-ı feth
Şāhuñ iqbālī gülistanında oldu cilve-ger
- 5 Hüsrev-i Rüstem-şecā^ç et Erdeşīr-i şīr-dil
Kisrī-i Hātīm-sehāvet kayşer-i Fağfūr-fer
- 6 Pādişāh-ı mülk-gīr ü şehriyār-ı tāc-bağş
Dāver-i cinn ü inās ü qahramān-ı baħr ü ber
- 7 Kātil-i küffār şemşīr-i Huda şīr-i Resūl
Faħr-i ^ç ālem āfītāb-ı sāye-ver hayrū^ç l-beşer
- 8 Şāh-ı gāzī Hān Muħammed şem^ç -i şer^ç ü şems-i dīn
Bahr-i luţfu kān-ı cūd ü ma^ç den-i fazl ü hüner
- 9 Saltānet tahtında her kim ide anuñla cedel
Efserini yile virüp āħir eyler terk-i ser
- 10 Şāh-ı gāzīdür ki fethi düşmenin kesr eyleyüp
Hāne-i ^ç ömri bināsın eyledi zīr ü zeber
- 11 Rāh-i dīnde sādīq u rüz-ı gāzāda murtażā
Āl-i ^ç Oşmāndur velīkin ^ç adi ile gūyā ^ç Ömer
- 12 Leşker-i manşūrı gerdinden gülistāna şabā
İledürse zāyid olur çeşm-i nergesde başer
- 13 Fitne-i küffārdan İslāmī hıfz itmek için
Tīgı hışn-ı āhenīn oldu çomāgı def^ç -i şer
- 14 Halk kaçan görür-idi şāhid-i āsāyişi
Zulm şāmın āfītāb-ı ^ç adli kılmasa seher

- 15 Şîr-peyker sancağından māh-ı kalb-ārā-yı feth
Berķ ururdu nite kim kalb-i esedde nūr-i h̄ er
- 16 Hızmetinde serv gibi her ki toğrı olmadı
Dest-i devrāndan irişdi pāyine zaķm-i teber
- 17 Cengde bed-h̄āhı boynına ‘ adūsı başına
Gürz ü şemşîri olurlar rû-be-rû vü ser-be-ser
- 18 Şehr-i İstanbûlı bir laķza içinde aldugı
Meħdî-i āhir-zemān olduğına şāhid yiter
- 19 Her ki sūsen gibi medħine dil uzada olur
Geldügi sâ‘ et vücūde miřl-i nerges tāc-ver
- 20 Meclisi ehli olur def gibi ser-tā-pāy gūř
Her kaçan nāyı yanınca oķınur bu şi‘ r-i ter
- 21 Şubħ-i devlet irdi sākî tođdı hūrřîd-i zafer
Vaķtidür la‘ l-i müzab ile pür ola cām-ı zer
- 22 Nāle-i kumrî işidüp lāle gibi cām dut
Tā ki yol bulmaya saña fitne-i devr-i ķamer
- 23 Sen melek-sîret perî-hū māhı gören ādemî
Dir buña hūrî-durur māder feriştehdür peder
- 24 Kāmetüñdür serv-i gülzār-ı leķāfet āh kim
İrmedüm ‘ ömrüm şu gibi bu hevāda_itdi güzer
- 25 İy meh-i mihr-aķterüm gül yüzüñüñ řevķı-y-ile
Ėonce gibi merdüm-i çeřmüm-durur hūnîn-ciger
- 26 ‘ İşve-i çeřmüñle ruhsāruñ gülinden kem degül
Lālenüñ bağrında dađ u çeşm-ı nergesde seķer
- 27 Hāţtuñ ile la‘ lüñüñ vaşfını yazsam nāmeye
Hāţţ ‘ anber-būy olup hāme olur ney-şeker

- 28 Sākīyā gül mevsimidür hāşşa feth-i şāh ile
‘ Ālem oldı fer bulup bāğ-ı cināndan hūb-ter
- 29 Bu ferahdan şād olup şahn-ı şahrāda bugün
Hızr gibi hulle-i sebz ile tonandı şecer
- 30 Cān şafā bulmağ-içün şāfi meyi dök sāgere
Vaqt-i şādī vü tarebdür gitdi dillerden keder
- 31 Āsümāna efser-i şādī irişsün yiridür
Şimdi kim feth-i şehenseh-durur illerde haber
- 32 Behmen-i Hūşeng-haşmet Kisrī-i Behrām-kām
Keykubād-ı Cem-haşem İskender-i Dārāb-der
- 33 Z ıll-i Hak Sulţān Muhammed āfitāb-ı dīn ki_olur
Yidi deryā kefi lek-bahşı katında bir şemer
- 34 Her ne araya irişür ise ol ferruğ-ka-dem
Devlet ü iqbāl ü bahta olur ol ara maşer
- 35 Hüsrevā devrān nice kim devr kıla görmeye
Bir senüñ gibi şeh-i ‘ālī-güher şahib-naşer
- 36 Bir gaza kılduñ cihān içinde ki_anı ruzigār
Şevket ü ferrine İslām ehlinüñ tārīh ider
- 37 Eyledüñ Kostantiniyye şehrini bir demde feth
Komaduñ tekfūra hergiz zerrece cāy-ı mefer
- 38 Ākıbet şahruñ kılıcı ile çat‘ olup başı
Terk kıldı ‘ālemi kesdi hayātından vezer
- 39 Def gibi yiye tabanca dest-i devrāndan ruhi
Her ki sen şeh hizmetinde bağlamaz ney-veş kemer
- 40 Baır ü berde her ne deñlü varsa kāferler kamu
Tīg-ı tüzüñ harbini işidüp itdiler hazer

- 41 Mār gibi çünki nīzeñ dil uzada gizlenür
Rūbeh-i māde gibi bīşe içinde şīr-i ner
- 42 Ol Sikender keştīyi yürütdi-y-ise baırde
Sen Sikender keştīlere yirde itdürdi sefer
- 43 Hıvıf-i tıǵuñdan ‘ adū gösterdi arқа yay gibi
Gerçi rüz-i rezm gögsin gerdi mánend-i siper
- 44 ‘ Avnūñ ile āhū-yı hūnīn-cigerdür şīr-dil
‘ Adlūñ ile kebk-i bī-zūr oldı şāhīn-şāh-per
- 45 Pādişehler gerçi olur taht u tāca mu‘ tebir
Sensin ol kim taht u tāt olur senūñle mu‘ teber
- 46 Āhīr-i ‘ ömr-i ‘ adūdur evvel-i fethūñ senūñ
Ba‘ de Deccāl oldı Mehdīnūñ livāsi müşteher
- 47 Devlet ü iqbāl ile ‘ ālemde dāyim var ol
Kim şalāh-ı mülk ü dīn-çün terk kıluv hū‘ āb u her
- 48 Bir iş itdūñ düşmen-i dīn olana ki_olmıř-durur
Rāzī vü hoşnūd senden Tañrı vü Peyǵamber
- 49 Hıusrevā ‘ Işķī kuluñ ol cevherīdür kim bu gün
Rište-i nazma dizer güftār yirine dūrer
- 50 Hūb elkābuñ şerif aduñ ile olduǵı-çün
Oldı şı‘ rüm böyle hūb u nāzūk ü zībā vü ter
- 51 Zāhir iken keff-i Mūsī işe gelmez pāy-i gāv
Var iken enfās-ı ‘ Īsī gūřa girmez nehk-ı her
- 52 Kişver-i iqbālden niçe ki bürc-i nuşrete
Rāyet-i fetḥ ola naşb ide ‘ adūdan kesr-i cer
- 53 Leşker-i nūşret-gulāmuñ kim naşīridür Hıudā
Her ne yire varsa dāyim düşmene bulsun zafer

Kaside
38

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

- 1 İy cemāli Ka'be zülfüñ halkasına urdum el
Hācetüm budur beni bend-i belādan sen saḡın
- 2 Mihrüñ iḡrāmiyle küyuñüñ ṡavāfında olan
Cennetīdür ṡād olsun olmasun zār u enīn
- 3 Bir aḡız luṡf eyleyüp bendem diseñ lebbeykümüñ
Pür ola āvāzesinden āsümān ile zemīn
- 4 Ol leb-i ṡīrīn ' itābı-y-ile ol ebrū-yı turṡ
Def' -i sevdā-yı hevā-y-içün düzer iskencübīn
- 5 Hürmetine la' lüñüñ yāḡūtı dutaram ṡutar
Ben gözümde zer içinde dāver-i dünyā vü dīn
- 6 Milk-gīr ü tāc-dār u kam-baḡṡ u kām-yāb
ṡīr-ceng ü bebr-zūr u kān-yesār u yem-yemīn
- 7 Hūsev-i Ġāzī Muḡammed Hān ṡeh-i leṡker-ṡiken
Āferīn dir ' adl ü dādını görüp Cān-āferīn
- 8 Hūsevā ol key-niṡānsın kim kapuñda yaraṡur
Bende ola Keyḡubād u çāker ola key-niṡīn
- 9 Elyāḡ olduñ her selāṡından serīr ü efsere
Cāy-ı Cemṡīde nite kim oldı İbni Enbetīn
- 10 Sencileyin ṡāh-ı ġāzī hūsev-i ' ālī-güher
Görmedi devrān giçürdi çoḡ ṡühūr ile sinīn
- 11 Yār u aḡyāruñ için ḡāzır idipdür dāyimā
Mār-ı ef' ī zehr-i ḡātil eng ṡāfī engübīn
- 12 Zillet ile düṡmenüñ ne assı zinde olduḡı
Çünkü ḡūn olmiṡ-durur yidüḡi nite kim cenīn

- 13 Kim-durur Hâtim ki ani saña teşbîh eyleyem
Hırmen-i cūduña Cevne gibi var biñ hūşe-çîn
- 14 Rīm halkı gibi ditrer Üngürüs ile Fireng
Çün sefer ‘azmî-y-çün ura rāyîzūñ esbūñe zîn
- 15 Oldı dīdāruñla çeşm-i devlet-i ‘ālî qarîr
[Buldı] āşāruñla cism-i millet bākî şemîn
- 16 Qalmaz ayaqda başını āsümāna irürür
Her kimi qaldurmağ-içün dutduñ ise sen elin
- 17 Berq-ı şemşîrūñ eger deryā-yı ‘ummāna düşe
Heybetinden hūn ola aşdāfda dürr-i şemîn
- 18 Düşmen-i bed-bahtuña her dem çağırup dir ecel
Ne durursın hāzır olmışdur kefen qazıldı sin
- 19 Nevk-i aqlāmında ol demde midādı hūn ola
Hārbūñūñ vaşfını çün yaza Kirāmü ’l-kātibîn
- 20 Sa‘ y-i meymūn u hümāyūn-rāyuñ ile rüz u şeb
Rāyet-i dīndür muzaffer āyet-i Haqdur mübîn
- 21 Husrevā ‘ālem-penāhā hāk-i dergāhuñ haqi
Kim aña ta‘zīm kılup āsümān eyler yemîn
- 22 Her qaçan medh ü senāña uzadur ‘Işkı zübān
Dir āmîn qaldurup destini Cibrîl-i Emîn
- 23 Mihr ü hubbuñ gitmedi cān u dilümden bir nefes
Hāmd ü şükrūñ olmadı hālî dilümden hîç hîn
- 24 Niçe kim çerh-ı çehārümden tülū‘ idüp güneş
Nūri-y-ile eyleye qaşr-ı cihānı aydın
- 25 İydüñi ferhunde kılup Haq te‘ālā tapuña
Qande kim olursa olsun hāfız u yār u mu‘în

Kaside
39

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

- 1 Sebdür şahrā hevā ' anber-nesīm
Cū kenārı oldu cennāt-ı Na' īm
- 2 Lāle mağzı oldu pür-müşk ü ' abīr
Ġonce ağı oldu pür-dürr-i yetīm
- 3 Gül zümürüd tahta çıkup oldu şāh
Karşusunda bülbül-i gūyā nedīm
- 4 Bād cān-baḡş oldu nite kim Mesīḡ
Mürġ gūyā oldu nite kim Kelīm
- 5 ' Iyş ider çerḡ-i muḡālif raġmına
Kimde kim varışa ḡab' -ı müstaḡīm
- 6 Vaḡt-i güldür bī-mey ü yār olmaġıl
Gūş eyle çünki pend ide ḡakīm
- 7 Oldı müşġīn mağz-ı cān beñzer seḡer
Zülf-i sünbüldeñ girih çözdi nesīm
- 8 Bāde iç çekme günāḡ endīşesin
Bendelerdendür güneḡ resm-i ḡadīm
- 9 Gerçi cürmüm bīşdür endāzeden
Ġam yimezem pādīşāḡumdur Raḡīm
- 10 Gülsitān-ı ḡüld olmışdur cihān
Lāle n' iḡün gösterür nār-ı caḡīm
- 11 Sūsen uzadup zübān gūş-ı güle
Didi ba' de ḡamd-i Sübḡān ü Aḡīm
- 12 Ger miyānuñı dilerseñ zerle pür
Virdüñ olsun medḡ-i sultān-i kerīm

- 13 Hān Muḥammed şāhdur mülk anuñ
Hākḍur cūdı āyinde zerle sīm
- 14 ‘ Afv ü cūdı mähī-i faqr u günāh
Luṭf u qahrı māye-i ümmīd ü bīm
- 15 Teng olmışdur ‘ adūsı ‘ aynına
‘ Arşa-i ‘ ālem nite kim çeşm-i mīm
- 16 Keffi öñinde dem-i cūd u seḥā
Kān baḥl olmış-durur deryā le ’īm
- 17 Ger ḥayāl-i tıgını ide ‘ adū
Ḥavf düşüp göñline ola dü nīm
- 18 Şehriyārā şükr ‘ Işkī bendeñi
Ḥazret üye medḥ-ḥān itdi Qādīm
- 19 Mihr ü meh niçe ki ideler sefer
Baḥt u devlet işigüñde_ olsun muḳim

Kaside

40

Fe‘i lā tün Fe‘i lā tün Fe‘i lā tün Fe‘i lün

- 1 Döşedi ferş-i zümüröd girü şahrāya çemen
Şaçdı ol luṭfi görüp üzerine sīm semen
- 2 Müje-i yār gibi şöyle ki ‘ aşık diline
Ebr qavs-i qazaḥ ile oldı yire tır-figen
- 3 Bir şafā buldı gülistān nefesinden bāduñ
Ka‘be şehrine irişdi şanasın bŷy-ı Qaren
- 4 Ḥāk mehdinden ider cünbüşi kuvvet dutuban
Dāye-i ebr çemen tıflına virdükçe leben
- 5 Def‘-i Zāḥḥāk-i Dey içün nite kim Efrīdün
Gāviyām ‘ alemin ḥaṭmī girü kıldı ‘ alen

- 6 Kuvvet-i Rüstem-i bād ile hālāş oldu gül
 Ġonce çāhında esīr idi nite kim Bījen
- 7 Āsümān gibi çemenden olalı sebz zemin
 Hey'et-i cem' -i zevāhir görünür mişl-i peren
- 8 Bād-ı şubha ne haber virdi 'aceb faşl-ı bahār
 Ki cihān mağzı deminden pür olupdur lāden
- 9 Bülbülün girye vü zārīsini gülşende görüp
 Gülmege karşına Ġonce-i gül açdı dehen
- 10 Jāleyi lālede her kim ki seher göre görür
 Cām-ı yāķūtı ki pür olmuş ola dürr-i ' Aden
- 11 Sürh-rū olduĝi-çün āl-i Muħammed gibi gül
 Gösterür sebz kıllup cāmesini vech-i ħasen
- 12 Buldı bāzār-ı gülistānda metā' ını kesād
 Sünbülün zülfini çīn çīn görelı müşg-i Ĥoten
- 13 Şubh çün döķdi gülābın çemen üzre şebnem
 Ĥoķķasın açdı benefşe pür ider ĝāliyeden
- 14 Bezmini gül şehinün her gice kılmaĝa münīr
 Lāle şem' ini yaķar nerges-i zerrīne-legen
- 15 Ka' r-ı baħr olalı lūlū-i şehāb ile zemīn
 Kūhuñ oldu kemeri lāle-y-ile kān-ı Yemen
- 16 Söze bülbül uzadup dil n 'içün olmaya Kelīm
 Oldı gül-nār ķabes vādī-i gülşen Eymen
- 17 Yazduĝı sebz ħarīre ħaķ-ı reyħān bu-durur
 Tā zarar kılmaya nerges gözi kılduĝı fiten
- 18 Şubh-dem bu ĝazeli bülbül-i şūrīde güle
 Derd ile oķur idi dutmuş idüm ĝuşumı ben

- 19 İy semen-‘arız u nesrîn-beden ü gönçe-dehen
Boyuñuñ nâreveni bendesidür serv-i çemen
- 20 Bülbül-i dîl yüzüñüñ gülşeni vaşfin dimege
Uzadur biñ dili bir demde nite kim süsen
- 21 Bâddan sünbülüñi çünki perişân gördüm
Gül gibi çäk iderem gayret idüp pîrâhen
- 22 ‘Anberîn hâlüñ esîri olalı ‘ışk odına
‘Üd gibi yaqıluram iy kâfûr-beden
- 23 Kışver-i hüsnde meh-rüler öküşdür gerçi
Çamudan vech-i lañfûñi görürem ahsen
- 24 Çeker iseñ beni katl itmege şemşîr-i cefâ
Baş koyup pâyuña hükümüñe tutaram gerden
- 25 Yüzüñüñ mâhına mihrüm dağı efzûn olur
Dürlü dürlü baña senden niçe kim ire miñen
- 26 Göñlüñi nerm kaçan ide gözüm yaşı-y-ile
Her kaçan şu verile saht-ter olur âhen
- 27 Nite kim şem‘ -i zübân-çerb saña sūzum ile
Dilerem derd-i dili bir gice kılam rüşen
- 28 Mihr idüp zerreñe iy mâh derümden gelseñ
Güniden görmeye gün diyü yaparam revzen
- 29 Yardı hancer-i gamzeñ yüregümi nite kim
Düşmenüñ sînesini tîğ-ı şeh-i kalb-şiken
- 30 Dâver-i dîn-i ‘Arab hâkim-i iklîm-i ‘Acem
Husrev-i rüy-i zemîn pâdişeh-i devr-i zamen
- 31 Hân Muhammed şeh-i gâzî şeref-i devlet ü dîn
‘Âlim-i ‘ilm-i Alî câmi‘ -i ahlâk-ı Hâsen

- 32 Leşkeri-y-ile ğazā eylemege eylese ‘azm
Yāver ü rehberidür ‘avn-i Hudā-yı zū’l-men
- 33 Kılıcı ābı vü ciddi güneşi sa‘yi-y-ile
Hurrem ü sebz-durur memleket ü farz ü sünen
- 34 Tāyir-i ‘arş-nişīmen ki anuñ himmetidür
Oldı_aña çeşme-i mihr āb u kevākib erzen
- 35 Rüstem-i luḫfi cihān Zāline itseydi meded
Nīm rūzına bahāruñ yürimezdi Behmen
- 36 Pertev-i berķ-ı cürāziyle qarīn olur ise
Mişl-i hürşīd-i semā rüşen ola kalb-i miḫen
- 37 İy ser-efrāz-ı cihān oldı bugün vaşfuñda
Fehm ḫayrān u ḫired ‘āciz ü diller elken
- 38 Sūsen-i hançerüñi düşde ḫayāl eyler ise
Başın öñinde benefşe gibi görür düşmen
- 39 Gūy-ı iķbāli urup ilteli meydān serine
Düşmenüñ ḫaddi dü-tā oldı nite kim miḫcen
- 40 Tīre ḫalurdı ebed çeşme-i hürşīd-i semā
Nūr-i rāyuñdan eger olmasa-y-idi rüşen
- 41 Nāmuñı zıkr ideli menber üzerinde ḫatīb
Yıķıluban yaķılur oldı ḫamu deyr ü veşen
- 42 Cümle ‘ālem dil olur ise kemālūñe senüñ
Diyimez biñde birin niçe ḫılam vaşfuñı ben
- 43 Tīĝ-ı Hindüñi ḫıtā şāhı eger görür ise
Ola pīşānīsi çīn çīn nite kim rūy-i micen
- 44 ḫusrevā ḫāk-i rehüñ-çün ki anuñ gerdine
İrimez yıllar ile yiler ise müşĝ-i ḫoten

- 45 ‘Ömri oldukça başı üzre eger döner ise
Görmeye şi‘rde ‘Işkīye bedel çerh-i kühen
- 46 Terbiyet bulalı ‘avnüñ ile şi‘rüm bahri
Şadef-i şab‘ da perverde ider dürr-i ‘Aden
- 47 Kİş-i Bahreyni eger cāyize için vireler
‘Ārif öñinde degül dürr-i şemīnūme şemen
- 48 Niçe kim bād-ı bahāruñ dem-i cān-bağşı-y-ile
Rūy-ı dildār gibi ola müzeyyen Gülşen
- 49 Gülşen-i devlet ü ‘ömrüñi Ĥudā tāze dutup
Eylesün rūzuñı sa‘d ü şapuñı sağ u esen

Kaside

41

Mūs tef‘i lün Fe‘ū lün Mūs tef‘i lün Fe‘ū lün

Mef‘ū lü Fā‘i lā tün Mef‘ū lü Fā‘i lā tün

- 1 İy sāye-i se‘ādet ĥürşīd-i çerh-i devlet
Şānuñda oldı münzel āyāt-ı Fetĥ u Nuşret
- 2 Ceyş-i zafer-ğulāmuñ her kişvere ki_ider ‘azm
Hem-reh yanınca nuşret rehber öñince furşet
- 3 Luţfuñ ĥazīnesinden oldı ‘atā vü iĥsān
Ĥürşīde efser-i zer gerdūna sebz ĥil‘et
- 4 Mihr ile mihr yüzün ĥāk-i derüñe sürdi
Andan-durur ki görmez hīç iĥtirāk u ric‘et
- 5 Takvime ĥalk muĥtāc olmazdı her ser-i sāl
Ťutsa şabī‘ atuñdan seyyāre istiķāmet
- 6 Ťapuñladur beķāsi ‘ālemde şāhlıguñ
Nite ki_olur heyūlā-y-ile beķā-yı şuret

- 7 Kānūnı her şifānuñ görüñdi mantıkuñda
 Cārī kelāmuñ ile olalı ‘ayn-ı hikmet
- 8 Zūlmüñ zaḥīresinden bulmağ-ıçün necātı
 Ḥōrezme tuḥfe olsun ‘adlūñe kıl işāret
- 9 Muḥkem fūrū‘ uñ ile sulṭānlıguñ uşūli
 Bāğ-ı cihānda şābit ol iy dıraḥt-ı devlet
- 10 Bāda vireli küfrüñ ḥākini nār-ı ḳahruñ
 İslām kişverine saçıldı āb-ı raḥmet
- 11 Rūz-ı vegāda dir‘ üñ āyīnesine baḳar
 Çüñkim zafer ‘arūsı kendüye vire zīnet
- 12 Görsün seni cihānda her kim dilerse göre
 Ḥürşīd-i Müşterī-fer Mirrīḥ-i Zühre-‘ işret
- 13 Gerdün gibi yüceldi rüz u şeb işigüñde
 Çenber idüp bilini her kim ki ḳıldı ḥıdmet
- 14 Lāzım‘ adūña guşşa saña nite ki şādī
 Her kişinüñ naşībi virildi rüz-ı ḳismet
- 15 Dil-gīr ḳaşrı dehrüñ varur idi ḥarāba
 Bennāsi luṭfuñuñ ger ḳılmasadı meremmet
- 16 Nīzeñ başında görđi başın nite ki perçem
 Saña muḳābil olup ol kim dilerdi rif‘ et
- 17 Ḥazmuñ şebātı_öñinde iy ğāzī-i girān-gürz
 Kūh-ı ḳavī-teḥammül ṭab‘ında var ḥıffet
- 18 Sen ḳal cihānda bāḳī kim güci düşmenüñüñ
 Dār-ı bekādan itdi sūy-ı fenāya riḥlet
- 19 Gerçi ‘azīz-durur Mışr-ı felekde ḥürşīd
 Sürür zelīl olup ḥāk-i derüñe cebhet

- 20 Her nār u gerd ki_esbüñ na‘ linden ola olur
Fagfūra t̄ac-1 devlet Ceypāle dađ-1 ‘ izzet
- 21 Yāruñ olanda söz yok düşmen olanı dahi
Luţfuñla_ utandurursın ancak ola mürüvvet
- 22 Cūd ü şecā‘ et ile olmaduđına hem-tāñ
Ṭab‘ uñ ile kılıcuñ yiter delil ü hüccet
- 23 Şehlikden el yuyıben Behmen gibi yudılır
Sen ejdehāya karşı her kim iderse cür‘ et
- 24 Medhūñ şekerlerinden şīrīn iken dehānı
Didi revān bu şī‘ ri zevk eyleyüp ṭabī‘ et
- 25 Açup niķābuñ ebrin iy māh u mihr-ṭal‘ et
Göster ruḥuñ gülini eyle cihānı cennet
- 26 Nār-1 hevāñ dağı göñlümüñ alınında
Her laḥza tāze olsun ki_ oldur nişān-1 devlet
- 27 ‘ Uşşāk-1 bī-nevāña her laḥza kāmētüñi
‘ Arz it kıparmasunlar feryād idüp kıyāmet
- 28 Ger şıḥḥatin dilerseñ iy cān ṭabībi buyur
Dār-1 şifā lebüñden dil ḥastesine şerbet
- 29 Yüzüñ güline göñlüm bülbül-şıfat özenür
Bağrumda lāle gibi kıonallı dağ-1 ḥasret
- 30 İt bigi öldürürdüm ger biñ ise raķībüñ
Olsa-y-idi ṭapuñdan bir zerrece ‘ ināyet
- 31 Çekdi esir kılup zülfüñ dilümi bende
Cān kışverin kılalı ‘ ışķuñ çerisi ğāret
- 32 Hıfz eylemeğe ḥüsnüñ gülzārmı nazerden
Yākūt üzre ḥaṭṭuñ müşk ile yazdı āyet

- 33 Mihrüm ziyāde oldı tapuña çeşm-i şūhuñ
Kañumı içmeg-içün gösterdügince rağbet
- 34 Ğavġādan üşenürem hāl-i derüm bir bir
Tapuña ‘arz iderdüm girseñ elüme halvet
- 35 Zālīm gözüne hey di ‘ahdüñde ol şehüñ kim
Hürşīd bigi ‘adli ‘ālemde bula şöhet
- 36 Muhyī-i din ü devlet zīb-i serīr ü efser
Māhī-i zulm ü tuġyān hāmī-i farz u sünnet
- 37 Müsī-yed ü Süleymān-ferr ü Sikender-eṭvār
Yaḥyā-dil ü Mesīhā-enfās u Hızr-sīret
- 38 Sulṭān-ı heft-kışver Ğazī Muḥammed ol kim
‘Ahdinde irürüpdür ‘arşa serin şerī‘ et
- 39 Nüşirevān-ı ‘adli ger olmasa cihānda
Mezdek zemānı gibi giderdi hīll ü hürmet
- 40 İy dāver-i zemāne bu dehr merta‘ında
Rā‘ī olalı tapuñ oldı şemīn ra‘ıyyet
- 41 İkbāl ü baḥt ü devlet yüzini görmek için
Kıldılar işigüñde rüz-i ezelde bey‘at
- 42 Hāmmāl-vār gerdün kaddi dü-tā oldı
Yükletdüñ üzerine ol deñlü bār-ı minnet
- 43 Āsānlıġ ile olur ḥall her müşkili cihānuñ
Tab‘uñ taşarruf idüp eyleye çün ki diğket
- 44 İki_ayda toksan altı kal‘a yıkuban alduñ
Şāhib-kırānluġuña yiter hemīn ‘alāmet
- 45 Kūs u nefīrūñ ile tōp u tüfeklerünün
Āvāzeleri şaldı iqlīm-i hefte heybet

- 46 Şāhā hezār olsa ʿİşkī kuluña hem-tā
Tūfī-i pūr-feşāhat görmeye Mısr-i midhet
- 47 Bu bıkı-i fıkr-i hūbum Tūrāna irse olur
ʿİsmetde olduğına şāhid revān-ı ʿİsmet
- 48 Şīrīnliginden ola şermende şehd ü sükker
Sözüme iltifātuñ kandi virürse lezzet
- 49 Şavmuñ niķābın açup niçe ki şāhid-i ʿıyd
ʿArz Eyleye hilālī ebrūsı-y-ile talʿ et
- 50 Maķbūl ü saʿ d kılsun şavmuñla ʿıydüñi Hāķ
Olsun kapuñda bende iķbāl ü fetħ ü nuşret

Kaside

42

Feʿi lā tūn Me fāʿi lūn Feʿi lūn

- 1 Kimse bilmez dehānuñi meger ol
ʿĀlimü ʿl-ğayb ü kāşifü ʿl-esrār
- 2 Çıkarursañ zekāt-ı hūsnüñi
Ben faķīri unutmağıl zīnhār
- 3 İtlerüñ ile müfteħir olalı
Şoħbetinden raķībüñ itdüm ʿār
- 4 Şerme-sār oldu mihr-i rūyuñdan
Āsümānda meh-i dü penc ü çehār
- 5 Ölür isem ğamüñle dirileyin
Kaķrümüñ üzerine eyle güzār
- 6 Dişeler ğonce ađzuña beñzer
Yok yire kıлма hiç göñlüñi dār
- 7 Kīmyā-yı seʿ ādet ister iseñ
Vird idin medħ-i şāhı leyi ü nehār

- 8 Şāh-ı kişver-güşāy u ʿālem-gīr
Māh-ı sâʿd-aḥter ü seʿādet-yār
- 9 Āfitāb-ı semā-yı ʿizz ü celāl
Ḥan Muḥammed şeh-i bülend-tebār
- 10 Ḥādimi dergeh-i bülendinüñ
Oldı ḥāmillerine ʿarşuñ cār
- 11 Yüz sürisin ayağı toprağına
Her kim isterse ola ber-ḥurdār
- 12 Çārsūsında rüz-ı heycānuñ
Germ ider tıǵı gevheri bāzār
- 13 Sensin ol Ḥayder-i Nebī ki olur
Kār-zāruñda kār-ı Rüstem zār
- 14 Şıḥne-i zulmi eyledi iḥrāc
ʿAdlün olalıdan emīn-i diyār
- 15 Himmetün şāhbāzı pāyında
Oldı zengüle ḳubbe-i devvār
- 16 Görmemişdür cihān senün gibi
Şīr-dil bebr-ceng ü nimir-şikār
- 17 Rüz-ı heycā cürāzuñı görsün
Kim ki görmedi āb-ı āteş-bār
- 18 Oǵul u kız ile gelüp şehler
Ḳapuña oldılar ʿabıd ü cüvār
- 19 Bāǵ-ı cānda senā gülin bitürür
Ebr-i cūduñdan irişen midrār
- 20 İki bendeñ-durur siyāh u sifid
Rüz u şeb işigüñde ḥıdmetkār
- 21 Heybetün rezm rüzı düşmenüñüñ
Eyledi miǵferin serinde ḥimār

- 22 Hâkduğına Muĥammedüñ her şey
Kıldı ikrâr terk idüp inkâr
- 23 Luţfuñuñ bÿyî fâyizü 'l-ervâĥ
Tîġuñuñ nâmı kıâı' u 'l-a' mâr
- 24 Kıadrüñ öñinde âsümân bî-kadr
Keffüñ öñinde baĥr bî-mikdâr
- 25 Yidi kişver senüñ-durur diyü
Kıldılar şâhler kıamu ikrâr
- 26 Kıılmağ-ıçün cihânı Hâk ma' mÿr
'Adlüñi eylemiş-durur mi' mâr
- 27 Himmetüñe şecâ 'et ile kerem
İki câme-durur şî'âr u dişâr
- 28 Ĥusrevâ kemterîn kuluñ 'Işķî
Rÿz u şeb medĥüñi ider tekrâr
- 29 Niçekim def idüp belâ-yı deyi
Cennet-âsâ kıla cihânı bahâr
- 30 'Ömrüñi devlet ile rÿz-be-rÿz
Kılsun efzÿn hemîşe Ĥâlîķ-ı bâr

Kaside

45

Fâ'î lâ tÿn Fâ'î lâ tÿn Fâ'î lâ tÿn Fâ'î lÿn

- 1 Ĥusrevâ saña zemîn fermân müsahĥer âsümân
Var ol niçe ki kıurur arz u döner âsüman
- 2 İrişÿp çevġanuña diler göġe ağdura tÿb
Anuñ-ıçün ġÿy-veş oldu müdevver âsümân

- 3 Hargehũn ũstinde ĩsār itmeg-içũn her gice
Hõş getũrũr cem idũp dũmenle gevher āsũmān
- 4 Menzilini yũce idũp hõş irişdi rif ate
Hĩdmetũnde çim bilini kıldı çenber āsũmān
- 5 Dāver-i řāhib-kırānsın her ne dilerseñ buyur
Hũkmũnũn tahtında-durur ger zemĩn ger āsũmān
- 6 Hāzretũnle eylesũn hĩç berāberlũk ‘ adũ
Olmadı olmaz zemĩn ile berāber āsũmān
- 7 Dũd-ı nār-ı qahruña nāgeh olur-ise dudaş
Gõsterũr āyĩne-i řāfın mũkedder āsũmān
- 8 ‘ Ālemũn mihterlerinũn bihterisũn lā-cerem
Rũz ũ şeb ũstũne țutar sebz çader āsũmān
- 9 Bildi ‘ ahdũnde degũldũgin eyũ mey-hārlık
Anũn içũn ser-nigũn eyledi sāger āsũmān
- 10 şu le-i tĩguñla gũl-gũn olalı rũy-i zemĩn
Pertevinden rāyuñũn oldı mũnevver āsũmān
- 11 Hĩzmetũnde gice gũndũz çũn ki ārām itmedi
Çande buldı sebz hil‘ atle zer efser āsũmān
- 12 Dũřmenũn ũzre řebĩhũn itmegi ister meger
Kim direr seyyāreden her gice leşker āsũmān
- 13 Himmetũn bezmini ‘ itr ile mu‘ atter kıлмаğa
Gõsterũr her řubħ-dem zerrĩn micmer āsũmān
- 14 Devletũnũn sāyesinde ger bulursa terbiyet
Çıla naşş-ı aşğarini sa‘ d-ı ekber āsũmān
- 15 Çahr ile rũy-i zemĩnden ider olursañ nigāh
Heybetũnden bĩ-kıyāmet dõker aşter āsũmān
- 16 Çullaruñũn defterinde bu ‘ ulũvv-i qadr ile
Hũsrevā nāmını yazar ‘ abd-i aşğar āsũmān

- 17 Çün haṭīb-i devlet aduña oqıdı huṭbeyi
Kodı zīr-i pāyine nüh pāye menber āsümān
- 18 Her seher çeşmini rüşen eylemeg-içün alur
Āsitānuñ toprağından köhl-i ağber āsümān
- 19 İşigüñe kulluğın ‘arz ider anuñ-çün alur
Ücreti-y-çün her gice bir magribī zer āsümān
- 20 Baḥşışünden her gice pür eyleyeli dāmenin
Gevher ile baḥr-veş oldu tüvānger āsümān
- 21 Meclisüñüñ yādına Nāhīd bu şi‘r-i teri
Naqşa düzüp çalduğince kıllur ezber āsümān
- 22 Nūr-i rüyuñdan zemīn rüşen münevver āsümān
Büy-i zülfüñden zemīn müşgīn mu‘atṭer āsümān
- 23 Hüsni ile hem-tā degül-durur tapuña gerçi kim
Gösterür her şubḥ dem hürşīd-i ḥāver āsümān
- 24 Bōstānında zemīnüñ niçe ki_ıtdi cüst ü cū
Görmedi qaddüñ gibi yüce şanevber āsümān
- 25 Mihr ile iy māh-ı mihr-aḥter ger itmezseñ nazır
Ṭutuşuser nār-ı āhumdan ser-ā-ser āsümān
- 26 Nergesüñ gibi degüldür biri şūḥ u ‘işve-ger
Gicelerde gösterür çok gerçi ‘abher āsümān
- 27 Gerçi çok ser-geşte olup devr kıldı görmedi
Hüsni ile bir kimse ki_ola saña hem-ser āsümān
- 28 Naqş-ı ḥaṭṭuñ levḥ-i dilden gitmeyüp okunıser
Rüz-i maḥşer dūrile çün mişl-i defter āsümān
- 29 Zūlmet-i şebden şaçuñ gibi qalurdı müşk reng
Nūr-i rüyuñdan seḥer bulmasa zīver āsümān

- 30 Zülm kıлма ben zemîn ile beraber olmaşa
Ol şehüñ devrinde ki_ oldur ‘adl-perver āsümān
- 31 H̄ān Muḥammed zıll-i Yezdān āfītāb-ı dīn ki_ anuñ
Mihreden damına saçar her seḫer zer āsümān
- 32 Ger zemîn rüyındaki şehler kamu cem‘ olalar
Ara yirlerinde olur şāh-ı Cem-fer āsümān
- 33 Rif‘ at ü vüs‘ atde kaşruñuñ katında gösterür
Kubbe-i heftini bir tāk-ı muhaqqar āsümān
- 34 Maḫbaḫuñdan şubḫ şīlānuñ çekildükçe ider
Kāse-i zerrīn-i mihri pür-mūza‘ fer āsümān
- 35 Gāv-ḫab‘ ü ḫar-dimāg‘ a‘ dāyı kılsun dir helāk
Şaḫladuđı anuñ içündür gāzanfer āsümān
- 36 Keşret-i āvāzesinden leşker-i manşūruñuñ
Vehme düşer şarşılur gābrā vü ditrer āsümān
- 37 Medḫ-i ‘işķīye nazer kıl ḫusrevā tā göresin
Kāfiyesinde nice bağlu-durur her āsümān
- 38 Niçe kim ḫūrşīd ufuđdan ḫaldura zerrīn ‘alem
Olsun emrūñe zemîn fermān müsahḫer āsümān

Kaside

46

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 İy penāh-ı mülk-i Rūm u dāver-i Īrān-zemîn
Ḥükmüñüñ maḫkūmı-durur leşker-i Tūrān-zemîn
- 2 Āsümāna tur diseñ bula zemîn gibi ḫarār
Dön dir iseñ āsümān gibi ola gerdān zemîn
- 3 ‘Ālemi ‘adl ile ş’ol resme ‘imāret eyledüñ
Rub‘-i meskūnuñ içinde ḫalmadı vīrān zemîn

- 4 Rahmuñuñ destinde olmasaydı қаһруñ қılıcı
Кіштелерден ықарурды шу yirine қан zemīn
- 5 ʿİzzet ile faһr қılır āsümān üzre hezār
Esb-i şarşar-seyrüñe olduğı-çün meydān zemīn
- 6 Қаһруñuñ ыevgānı bādı ger irerse el-ʿ iyāz
Ĝüy-veş öñüñde ola her yaña ğaltān zemīn
- 7 Nev-bahār-ı luţfuñuñ bād-ı şabāsi yılda bir
Тonadur ыіçek gibi қалмыş iken ʿuryān zemīn
- 8 Düşmenüñüñ gerdeninden қanı berg-i süsenüñ
Anca dökdi kim pür oldu lāle-i nuʿmān zemīn
- 9 Luţfuñuñ mihri-y-ile bārān-ı mihrüñden-durur
Ĝüldügi şahrā vü bāğ u olduğı şādān zemīn
- 10 Düşeli kūh-ı veқāruñuñ girān bārı_üstine
Yüzini az қaldı şuda eyleye pinhān zemīn
- 11 Rifʿat ile himmetüñüñ pāyine olмыş-durur
Āsümān-ı heftümīnde țārik-i Keyvān zemīn
- 12 Yok yire tapuñı қанлу olmasun dir lā-cerem
Düşmenüñi zīr-i zeylinde ider pinhān zemīn
- 13 Tābişinden nār-ı қаһруñuñ irerse zerrece
Sevrini ğöre kebāb u һütını biryān zemīn
- 14 Leşkerüñüñ keşretinden çün teһammül eylemez
Ĝāh ğāh anuñ içündür olduğı lerzān zemīn
- 15 Қанқы vārūn-baһt kim oldu һılafuñ ile yār
Yaraşur ol rū-siyāha kim ola zindān zemīn
- 16 Cān feraһ bulur қақан kim muţrib-i bezmüñ oқur
İşbu şiʿr-i nāzügi iy dāver-i Īrān-zemīn

- 17 Ger düşe bir kaçre yarüñ iy büt-i Yunan-zemîn
Hikmetinden her giyâsini bitüre cân zemîn
- 18 Hâtt-ı nev-resteñ gibi bittürmedi sebz ü tarî
Böstânlerde bitürdi gerçi çok reyhan zemîn
- 19 La' lüñüñ âb-ı hayâtından meger tıydı haber
Kim şafâsinden akıdur çeşme-i hayvân zemîn
- 20 Tîr-i gamzeñ küştesinden ol kadar tolmış-durur
Kim bitüriser giyâler yirine peykân zemîn
- 21 Germ olup mihr ile gerdân olalı âsümân
Görmemişdür sencileyin dilber-i fettân zemîn
- 22 Öldi didiler rakîbüñi ferahdan germ olup
Şimdiden girü olasıdur didüm yih-dân zemîn
- 23 Dūd-ı âhum âsümânı âsümânî kılalı
Âteşinden sînemüñ tolmış-durur yeksân zemîn
- 24 Dil gamüñüñ cāyidür eyle ri' âyet luḫ kı
Ger ' imâret ola senden n'ola bu vîrân zemîn
- 25 Hey digil zülfüñe destin zulme kılmasun dırâz
Şâh devrinde ki ' adlindendür âbādân zemîn
- 26 Âsümân-ı şems-i devlet Hân Muhammed zıll-i Hâk
Rûz-i rezm anuñ şükühından olur lertzân zemîn
- 27 Pây-i esbine nisâr eylemeg-içün dem-be-dem
Âsümân-ı uñzer-gerinden hâşıl eyler kân zemîn
- 28 İy şeh-i Cem-fer ' adüñüñ gözlerine gösterür
Hurrem ü ser-sebz gülzârını hâristân zemîn
- 29 ' İzzet ider âsitânuña sürür Ceypâl ruḫ
Baş kor dergâhuña karşı öper hâkân zemîn

- 30 Keffüñüñ bārānı seylerden zemīn ‘ummān olur
Nār-ı qahruñ sūzişi-y-ile olur nīrān zemīn
- 31 Mār gibi keç-rev ü pür-şūr olan düşmenüñ
Her giyāsini gözine gösterür şü‘bān zemīn
- 32 Bir ağız gel hizmete diseñ bu deñlü şıqlı ile
Mürğ gibi bāl ü per açup ola perrān zemīn
- 33 Görmedi devr-i feraḥ-baḥşuñ gibi görmez daḥi
Bu sükūnetle geçürür gerçi çok devrān zemīn
- 34 Ol raḥīmü’l-ḳalbsin kim sāyil-i mey-ḥāneye
Luṭf ḳılup eyledüñ in‘ām-ı zer iḥsān zemīn
- 35 Şehriyārā ḥusrevā ‘Işḳī redif-i medḥüñi
Eyleyeliden zemīn olmuş-durur bōstān zemīn
- 36 Olmasun ol teşneden ‘ayn-ı ‘ināyet ābı kem
Ḥurrem ü ser-sebz olur çün kim bulur bārān zemīn
- 37 Niçe kim ḳaşr-ı çehārüm ḥusrevi ‘adli-y-ile
Bula ziynet tuta revnaḳ ola ābādān zemīn
- 38 Devlet ile kām-kār ol kām-yāb ol var ol
Zīr-i zīn-i emrūñe_olsun rām cāvīdān zemīn

Kaside

47

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 Şaḥn-ı şaḥrā lāle vü gülden cinān bōstānidür
Sāḳiyā la‘līn ḳadeh şun kim feraḥ devrānidür
- 2 İ‘tidālinden hevānuñ bir leṭāfet buldı kim
Şubḥ-dem her ḳaṭre kim ṭamlar ider devr ani dūr

- 3 Gülsitānda nerges-i maḥmūra şebnem her seher
Lāle cāmiyle şunar bir rāḥ kim reyḥānīdür
- 4 Esdügince şubḥ-dem bād-ı şabā kamu nebāt
Nice tırmasun zemīnden mürde cismi cānidür
- 5 Bōstānda lālenüñ üstinde jāle luṭfını
Kim ki görürse şanur yārüñ leb ü dendānidür
- 6 Bād-ı ‘anber-bār u lāden-rīz gülşen bezminüñ
‘İtr-sāzı ğāliye-sāyı ‘abīr-efşānidür
- 7 Ğusl idüp her gice nīlūfer uru-turur seḥer
Şuya seccāde dōşer sān ‘ābid-i Rabbānīdür
- 8 Gül yaqasın çāķ kıllur ğonca baĝrın kan ider
Būlbūlüñ feryād u āhı kumrınüñ efĝānidür
- 9 Çevresinde gülşenüñ tāze benefşe luṭf ile
‘Ārızı üstinde yārüñ şan ḥaṭ-ı reyḥānīdür
- 10 Şubḥ-dem kim görse şanur lāle üzre jāleyi
La‘ l ü gevherden pür olmış kāse-i mercānīdür
- 11 Yāsemīn ü nesteren kim görünür her birisi
Ğayb kūyından irişmiş dilber-i rūḥānīdür
- 12 Zīverini sīm ü zerden düzdügi nerges budur
Ya‘ nī kim gülzār bezminüñ kadeḥ-gerdānidür
- 13 Sebzelerle nesterenden şaḥn-ı şaḥrā-y-ile kūh
Ma‘ den-i pīrūzedür yāķūt-ı aḥmer kānidür
- 14 Gül şecerden göstereli nār kamu şāḥlar
Nūr u nevrinden kef-i Mūsī gibi nūrānīdür
- 15 ‘Andelībūñ ğöñlini ğonce uğurladıĝıne
Şāhid-i şādık gülistānda leb-i ḥandānidür

- 16 Şāh-ı reyḫān dest uzadup gülüñ dāmānına
Yapışur ise ‘aceb mi dilber ü cānānidür
- 17 Gūş-i cāne şubḫ-dem irdi dilinden bülbülüñ
Bu ğazel kim şehd-veş şīrīnlik anuñ şānidür
- 18 Nerges-i ra‘ nā gül-i ruḫsāruñuñ hayrānidür
Nārven şaḫrada ḫaddüñ servi ser-gerdānidür
- 19 ‘Aşk meydānında her dem bu perīşān göñlümi
Gūy-veş ser-gerde kılan zülfüñüñ çevgānidür
- 20 Ḥüsn iḫlīmi müselleme olduğına ḫapuña
Levh-i yākūtuñdaki reyḫān ḫaḫuñ ‘unvānidür
- 21 Göñlümi mecrūḫ kıлма dahi ğamzeñ tīği-le
Cānı bildüñ çün ki kaşuñ yaymuñ ḫurbānidür
- 22 Ḳare geyüp çeşm-i şūhuñ kūşe-i miḫrābda
Gerçe olur līk ḫüsn iḫlīmīnūñ fettānidür
- 23 ‘Arız u ruḫsāruñ üzre ol mu‘ anber sūnbülüñ
Ravzada cevlan ider tāvūs-ı Hindustānidür
- 24 Anuñ için gūş iderem ney ki derdüñ arturur
Anuñ için nūş iderem mey ki la‘ lüñ ḫānidür
- 25 İy ruḫı gül gird-i nesrīnündeki reyḫānuñı
Tāze vü ser-sebz tutan gözlerüm bārānidür
- 26 Āferīn sen serve olsun kim melāḫat bağīnūñ
Kāmetüñ şimşādı ruḫsāruñ gül-i ḫandānidür
- 27 Yār neñdür diyü benden ne sorarsın iy raḫīb
Cānumuñ cānānesidür derdümüñ dermānidür
- 28 Dilberüm bōstān-ı luḫf ile sipīhr-i ḫüsnde
Serv-i sūnbül-zülf ü ḫūrşīd-i ḫamer-pīşānidür

- 29 Ol leb-i yākūt-ı dūr-pūş iy Mesīh-i Hızr-pey
Zülfüññ zülmetlerinüñ çeşme-i hayvānidür
- 30 Ne Hümā-sāye se' ādet-baḥş devlet-yārsın
İşigüñe bende olan 'ālemüñ sulṭānidür
- 31 Hey digil zülfüñe destin kılmasun zulme dırāz
Adl ile dārā-yı devrān Keyḳubād-ı şānīdür
- 32 Hān Muḥammed dāver-i dīn-i 'Arab kim irş ile
Rūm sulṭānı 'Acem kistrāsi Çīn hāḳānidür
- 33 Rūz-ı bezmüñ ḥaşmetiyle Hüsrev-i Pervīzidür
Rūz-ı rezmüñ cür'etiyle Rüstem-i Destānidür
- 34 Gevher-i iḥsan ile pūr kılsa tañ mı 'ālemi
Ḳulzüm-i dü-şāḫı destinüñ seḫā 'ummānidür
- 35 Himmetüññ süfresinüñ māh ü mihrile sipihr
Deste-i sebz ile ḳonulmuş bir iki nānidür
- 36 Devlet ü iḳbāl ile Cemşīd ü İskender gibi
Cinn ü insüñ dāveridür berr ü baḫrūñ ḥānidür
- 37 Düşmen-i Fir'avn-ḫūyı eylemeg-içün helāk
Kendüsi Mūsī elinde nīzesi şü' bānidür
- 38 Her ne yire 'azm kılursa müsahḫer kılamaḡa
Nuşret u fetḫ u zafer enşārı vü a' vānidür
- 39 Şu sepüp çārū çalup saklamaḡa işigini
Ebr saḳḳāsi şabā ferrāşi gün der-bānidür
- 40 İrş ü isti' dād ile şehlik anuñ olduḡıne
Ḥuccet-i ḳāṭı' 'adūya ḥançer-i bürrānidür
- 41 Hüsrevā Sünnī ile olup muvāfiḳ Rāfiżī
Cān ü dilden 'ahd-i 'adlüñde ḳamu 'Oşmānīdür

- 42 Āb-ı rahmetle şuvadur ehl-i İslāmī müdām
Tığ-i bürrānuñ ki kāfir qanınuñ ‘aţşānidür
- 43 Nuşret ü fetḥ ü zaferle devlet ü iqbāl ü baḥt
Zāt-ı pāküñe Ḥudādan qamusı erzānidür
- 44 Ol ‘Alī-cūd ü Ḥasen-aḥlāqsın kim tapuña
Cān ü gönülden maḥabbet itmeyen mürdārīdür
- 45 Her ne fen var ise zıḥn-i ḥūbuñuñ ma‘ lūmidür
Her ne müşkil olsa rāy-i pāküñüñ āsānidür
- 46 Ḥalk ümīdi kiştini ser-sebz idüp bitüren
‘Avnūñüñ ḥürşīdi-y-ile luţfuñuñ bārānidür
- 47 Ḥusrevā ‘Işķī Muḥammed ḥānedāninüñ bugün
Ḥaḳ bilür kim cān ile Ḥassāni vü Selmānidür
- 48 Naẓm-ı rengīn ü dil-āvīzümü her kim görse dir
Vaşfda Firdevsī-durur medḥde Hākānīdür
- 49 Böyle şīrīn ü laţif ü ter iden eş‘ārumı
Sen şehinşāh-ı cihān taḥsīni vü iḥsānidür
- 50 Niçe kim faşl-ı bahāruñ revnaqından bāğda
Sūsen ü nesrīn ü gül sebz ü sepīd ü qanīdür
- 51 Nev-bahār-ı ‘ömrüñe irişmesün bād-ı ḥazān
Kim vücūduñ ḥalk üzre rahmet-i Raḥmānīdür

Kaside

48

Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lā tūn Fā‘i lūn

- 1 İy Cem-i kişver-sitān u ḥusrev-i iḳlīm-gīr
Şāhsın Behrām gibi şīr-küş efser-pezīr
- 2 Darb-ı tığūndur ki virür mülk kārına qarār
Gerd-i ḥaylūñdür ki ider necm çeşmine qarār

- 3 Dōstuña düşmenüñe Hâk te'ālā emri-le
Luṭf u kahruñ ile olduñ hem beşir ü hem nezir
- 4 Vaşfuñuñ biñde birini diyimeye aşına
Ger zebānın tır bigi āhenin eylerse Tır
- 5 Cūd ile halk-ı cihānı şöyle eyledüñ ganī
Kim bulunmaz arasalar rub'-ı meskūmı fakir
- 6 Nev-bahār-ı luṭfuña olsa muşāhib bir nefes
Yāsemīninden gül-i hamrā bitüre zemherir
- 7 Kim-durur Hātim ki ani saña teşbih eyleyem
Hırmen-i cūduñda biñ Cevne degüldür bir şar
- 8 Fazl mihri maşrıq-ı ceybünden ideli tulu
Mekrūmet ebri olupdur baır-i keffünden maşır
- 9 Māh-ı Zühre-ı işret ü Mirrīh-heybetsin ki olur
Çeşme-i hürşid rāy-ı rüşenünden müstenir
- 10 Kāmeti zür-ı zemāndan oldı kej mişl-i kemān
Hıdmetünde rāst her kim olmadı mānend-i tır
- 11 Şir-i çerh üstinde olsa pāye-i tahtuñ n'ola
Ādet-i dīrindür olur taht pāyı cāy-ı şir
- 12 Hān Muḥammed husrev-i şāhib-kırān diyü yazar
Defter-i iqbāle aduñı felekdeki debir
- 13 İşigüñüñ anberin hākine ursa yüzini
Çarelikdan kurtulup kāfir gibi ola kir
- 14 İki keffüne göre kim maşsem-i erzākdur
Görinür hengām-ı ihsān yidi deryā bir gadir
- 15 Çankı iklime nefirün virse kahruñdan haber
Dühl gibi döge gögsin halkı eyleye nefir

- 16 Nite kim gīsū-yı cānān ‘āşık-ı şeydā dilin
Eyledūñ ser-keşleri kīnūñ kemendine esīr
- 17 Meclis-i cān-perverūñ yādına Zühre çengini
Çalduğince naķşa düzilür bu şî‘r-i dil-pezīr
- 18 Tāl‘etūñden aç niķāb olsun çerāğ-ı dil mūnīr
Saçlaruñdan çöz girih tolsun dimāğ-ı cān ‘abīr
- 19 Nice kırtaram ‘aceb ben zūlf ü çeşmūñden dili
Kim kemend-endāzdur biri biri naħcīr-gīr
- 20 Kāmetūñ servi hevāsīdūr serümūñ āh kim
Rūz-veş tūl-i emelde geçdi bu ‘ömr-i kaşīr
- 21 Yüz bulup her laħzada biñ dürlü fitne kıparur
‘Işve-ger çeşm-i siyāhuñ kim ola kaşuñla bir
- 22 Rūşen oldı beyt-i aħzānda gözüm beñzer gelür
Mışrdan pīrāheniyle sūy-i Ken‘āne beşīr
- 23 Saħtdur göñlüñ görürem seng-i ħārādan biter
Nermdür endām-ı ħubuñ bilürem mişl-i ħarīr
- 24 Āfītāba müşgden ħať servden kāmēt gerek
Zerrece tā kim ola sen māh-ruħsāre nazīr
- 25 Luťf ü nāzīklükde dir idüm nazīridür temām
Ĥuld gülzārı güli lāleñ gibi olsa nazīr
- 26 Ĥōş-nefessin nite kim ‘anber meger olmış-durur
Büse cāyuñ ħāk-i dergāh-ı şehinşāh-ı kebīr
- 27 Keykubād-ı Cem-neseb Ĥūşeng-i Tāhmüres-şükūh
Ĥusrev-i Fağfūr-ferd Dārā-yı Efrīdün-serīr
- 28 Ĥan Muħammed zıll-i Yezdān āfītāb-ı memleket
Kām-rān ü tēc-dār ü ħaşm-bend ü kal‘a-gīr

- 29 Zerrece hürşid-i rāyiniñ hayāli ger gele
Hâtırına ekmeñ çeşmini eyleye başır
- 30 Ol Hümā-pervāz-durur himmeti şeh-bāzı kim
‘Arş üzre āşiyān tütmuş-durur ider şafır
- 31 Görmedi çeşm-i zemān işitmedi gūş-i felek
Aña hem-tā devlet ile nev-cüvān aql ile pır
- 32 İy şeh-i şāhib-kırān ol dāver-i zı-şānsın
Kim semend-i bād-pāña şahn-ı ‘arş oldu mesır
- 33 Birbirinden münkaṭı‘ olurdu bī-şekk olmasa
Kār-bān-ı şubḥ ü şāma luṭf ü iḳbālūñ ḥafır
- 34 Buldı “kerremnā” libāsi birle ‘ālemde şeref
Ḥāk-i ādem olduĝı-y-çün āb-ı rüyuñdan ḥamır
- 35 Ḥusrevā şāhib-kırānā ḥak-i dergāhuñ ḥaḳı
‘Adlūñüñ puştinde ‘ālem ger şaĝır ü ger kebır
- 36 Cümleten āsüdedür in‘ām-ı ḥulḳuñdan meger
İncinüpdür süzen-i pülāddan çeşm-i ḥarır
- 37 Gerçi kim naḳḳāş-ı vehm üstād-ı hāzıḳdur velī
Yazmadı şafḥa-i imkānda ṭapuña nazır
- 38 Yüz uranlar dergehüñe oldılar ehl-i na‘ım
Kim ḥılāfuñ tütü-y-ise oldu aşḥāb-ı sa‘ır
- 39 ‘Adlūñüñ āvāzesi ‘ālemde zāhir olalı
Şır pistānından iḳer emn ile büzgāle şır
- 40 Ger ‘ilāç eylerse rāy-ı şāyibūñ luṭf eyleyüp
Nāle idüp ḥāme-i bīmār kılmaya şarır
- 41 Sen ‘azīz-i Mışr-ı ‘ālem medḥini şām ü seher
Vird idinmişdür dil ü cān ile ‘Işḳī-i ḥaḳır

- 42 urtulup noşāndan irişem kemāle ger baña
Himmetũñ lufuñ hevāsında olursa ger zāhī r
- 43 İzzet ü adrũñ degül muhtāç medḡ ü mādiḡe
Ka‘ be müstaġnī dūr andan kim dōřeyeler ḡařī r
- 44 Niçe kim cünbiş ılıp tāk-ı felek ola zeber
Niçe kim ārām ılıp ḡāk-i ġabrā ola zī r
- 45 İyduñı ferḡunde ‘ömrũñi ziyāde eyleyüp
ande olsañ ḡazretũñe Kirdigār olsun nařī r

GAZEL
25

- 1 Lebũñi kim dise mercāne beñzer
ḡaḡā söyler ne marcān cāne beñzer
- 2 Gözüñ ‘abher boyuñ řimřāda hem-tā
Ruḡuñ lāle ḡatuñ reyġāne beñzer
- 3 Perī dinmez saña kim ādemīdür
Meleksin řüretũñ insāne beñzer
- 4 Görelī nazmını dūr diřleriñũñ
Gözümüñ yaşları ‘ummāne beñzer
- 5 Yüzüñũñ āfitābiyle vücūdum
Meh-i tābān ile kettāne beñzer
- 6 Lebũñũñ zikri şevı mürde cisme
Virür cān çeşme-i ġayvāne benzer

7 İrişdi her araya şî' r-i 'Işķî
'Aṭā-yi ḥusrev-i devrāne beñzer

8 Şeh-i ālem Muğammed Hjan ki anuñ
Kemīne bendesi ḥāḳāne beñzer

NECÂTİ

Kaside der feth ü zafer-i sultan Mehmed

KASİDE 1

Meḫ' ū lü Me fā' ī lü Me fā' ī lü Fa' ū lün

- 1 Bilse_jdi demüñ mürdeleri itdügin iḥyā
Cān vire idi irmek için bu deme 'İsā
- 2 Ḥaddüñle ḳadüñ yādına bāng eylese bülbül
Cānā gül-ü-serv ayda semi'nā ve ātā'nā
- 3 Geldi bir ayağ üstine biñ serv çemende
Beñzer ki ḳıyāmet ḳoparur ol ḳad-i ra'nā
- 4 Virür ḥaber-i lā'lüñi bād-ı ser-i kūyuñ
Lābüd getirür Ka'be misāfirleri ḥurmā
- 5 Gül ruḥlaruñā bende iken ḳaçdı meger zülf
Ki_efsūs ile başın çevirür ḥaṭṭ-ı semen-sā
- 6 Çok başlu dirilmesün ol zülf kim anı
Şuya_ılte şusuz getüre ḥāl-i ruḥ-i zī bā
- 7 Düşdüñ heves-i zülf-ü ḥaṭa ey dil-i mikī n
Başuñā ḳara yazu imiş bu ḳuru sevdā

- 8 Yāqūt olur saht-ü qurur qanı ‘ aqıqūñ
Yüzini kızardub çün ala büseñi şahbā
- 9 Nāçār eger qaşuñ ile gözüñi ğamzeñ
Ol türke kim uymaya ki_ elinde ola tuğrā
- 10 Kuyūña gelen kimse göñülsüz gider ey dōst
Ağşama qalır zülfüñi kim kılsa temāşā
- 11 Zülfüñ nice yollar başa ey çeşmi harāmī
Şimden gerü yüz virme gel ol kāfire zīrā
- 12 Feth- ü zafer-i devlet-i Sulţān Muḥammed
Küfr ehlinüñ eyledi bu gün başın aşāğa
- 13 Ol fahr-i salāţīn-i cihān adı içündür
İslām ile küfr ehli arasındaki gāvġā
- 14 Ol şeş perinüñ darbı elinden düşürübdür
Ğam şeş-derine möhre-i maqşudunı a‘ dā
- 15 Gül gūne gibi ‘ ırz günü feth ‘ arūsı
Sürer yüzine ḥūn-ı ‘ adūyi ki_ ola zibā
- 16 Şan merdümek-i çeşmdürür perçemi tūġuñ
Ki_ oldu zaferüñ dīdesi anuñ ile bīnā
- 17 Ey Şāh-ı cihān gerd-i rehüñ gibi görünür
Dāmān-ı celālünde bu nüh tāq-ı mu‘ allā
- 18 Geçdi bu ḥayāl-i kec ile günü hilālüñ
Kim na‘ l-i semendüñe şerefde ola hem-tā
- 19 Bāzār-ı celālünde ‘ ayārın mehüñ eksük
Gösterdi şeb-i tār miḥakdür aña gūya
- 20 Bir zerre teveccüh ide ger ṭab‘ -ı münīrüñ
Gün gibi bu gün rüşen olur ḥālet-i ferdā

- 21 Kapuñ görelî gkde arr eylemeyb gn
Dnyy olanur idemez bir yeri me'v
- 22 Mzn -ı vearuñda sebk sengi cibln
M' yr-ı zamrnde seer smi key edn
- 23 Keff-i keremn grelî avf ile aydn
Khsra aar ebr- gher bari ider c
- 24 Olmasa idi sa'y-i seb-ı keremn ger
Olmaya idi h-ı emel sebz-- muarr
- 25 H bardrr keff-i kermn ki revndur
C gibi aña her yañadan l'l'-i ll
- 26 Cduñ iidb grdi gider kendden aır
Urur yzine dest-i seb ile u dery
- 27 Ayada alubdur ii hergiz baa varmaz
'Asruñda senn tevbe elinden mey-i amr
- 28 Bunca zer -sm ile yine bain umub
Rh-ı emene dikdi 'aa nergis-i a' m
- 29 Serv-i emene 'izzet olalı ademnde
H gedi revn ab olanlar nitekim m'
- 30 Virdni du' eyle Nect ee t kim
kri eker i tt-i ab' uñ ola-gy
- 31 Erf-ı bild ola emn ile mretteb
Esbb-ı murd ola fet ile mhey
- 32 Olduca cihn batı eli eyleye d'im
Fet aynesin gerd i siph ile mcell

Kaside-i der vasf-ı Sultan Mehmed aleyhirrahme

KASİDE

6

Mef̄ ū lü Fā' i lî tû Me fā' i lü Fā' i lün

- 1 Handān ider cihānı yine faşl-ı nev-bahār
Nite ki cān-ı 'āşık-ı ğam-gīni vaşl-ı yār
- 2 Cem' -i şükūfe şahne-i deyden ferāğ idüp
Tutarlar elde başı açuq cām-ı hōş-güvār
- 3 Dirler ki devr-i cām-ü zemān-ı ferahdürür
Bu devri virme 'ākil iseñ bāda zīnhār
- 4 Mestāne her çiçek ege kōmış külāhını
Güyā ki bir nigārdürür şūh u şīve-gār
- 5 Ğuşsa deñizi ğarķasını itmege halās
Haķ hāzır etdi sebzeyi her yerde Hızr-vār
- 6 Zindān-ı hākden bu nebātātı çekmege
Bārānı rismān ider elţāf-ı Kirdigār
- 7 Bu sahn-ı sebze 'arşa-i maşşerdürür meger
Anuñ içün turur bir ayağ üzre biñ çinār
- 8 Şahn-ı çemende lāle midür görünen yā hōd
Ķanlara boyanu mu yatur nāfe-i tatar
- 9 Yā hōd 'arūs-ı gülşene virmege armağan
Vālā-yi surħa müşg-i siyeh şardı lāle-zār
- 10 Tiryāk koydı hoķķa-i lā' line lāleler
Görüb çemende āb-ı revānı mişāl-i mār
- 11 Bir servün ayağına yüz urmağ içün gider
Döne döne terāne ile bāğa cūy-bār
- 12 Gösterdi köni gözüme virüb cilā çemen

- Sebze gökünde encüm-i ezhârî âşikâr
13 Açmasa goncanuñ girihin jâle dişleri
Yıllar geçe jdi nâhûn ile açmaya jdi hâr
- 14 Gül hâr süzeni jle tûrub dâmenin iler
Tâ ola bezm-i Şâhda rakqâş-ı gül-‘ izâr
- 15 Zî meclis-i şerîf-ü-zihî reşk-i bâğ-ı huld
Zi ‘ işret-i lâîf-ü-zihî gayret-i bahâr
- 16 Bâğ-ı İrem gözine görünmez kimesnenüñ
Min-ba‘ d kimse cennet için çekmez intizâr
- 17 Câm-ı şarâb-ı nâb mıdur anda devr iden
Yâ hûd sipihr virdi mi her ferde ihtiyâr
- 18 Kim kâmunuñ elinde ola bahtı kevkebi
Geh dilegince seyr ide geh eyleye qarâr
- 19 Çînî tabağda çarh meh-ü-mihr-ü-encümi
Bu bezme dizdi sîb-ü-bih ü-dâne-i enâr
- 20 Gül yüzini eline alub geldi şöhbete
Kızardı haclet odı ile şerm-sâr
- 21 Nergisler eşrefiyi şarub ağ kâğada
Kıldı nişâr-i ‘ urs-i cevân-bahtı kâm-gâr
- 22 Şeh-zâde-i yegâne gül-i bâğ-ı salţanat
Şeh devletinde çekdi dür-i bahtı der-kenar
- 23 Gül-zar-ı salţanatda yetişdi iki nihâl
Bâlîde-vü-resîde semen-çihre gül ‘-izar
- 24 Peyvend itdi rişte-i şer ‘ ile Şah-ı ‘ aşr
Tâ hâşıl ola mîve-i şîrîn-ü-âbdâr
- 25 Yâ Rab sa‘ âdet ile cihânda bu izdivâc
Çün devr-i mihr-ü ‘ ömr-i Mesih ola pây-dâr

- 26 Ola şafâ-vü ‘ayş-ü-murād ile ber-devām
Nite ki ‘ahd-i Hüsrev-i Cemşid-iktidār
- 27 Sulţān Muḥāmmēd ibn-i Murād eşref-i mülūk
Dārā-yi tāk-baḥş-ı salātin-i rüzigār
- 28 Şāh-ı nücūm-kevkebe ḥōrşīd-i meh-rikāb
Mīr-i ḳazā-tüvān-ü-ḳader-ḳadr-ü-yem-yesār
- 29 Tāb-ı temüz-ı zulmden üşenmesin şu kim
Oldu penāhı sāye-i inşāf-ı Şehriyār
- 30 Dā’im sinān-ü gürzi ser-efrāz-ü şaf-şiken
Her dem kemend-ü-tīri ‘adū-bend-ü-cān-şikār
- 31 Baḥr-ı kefinde ḳılıcı şol māhī gibidür
Kim arḳasında nazm-ı zemīn ola üstüvār
- 32 ‘Ahdüñde kimse eylesesün çarḫa ilticā
Dār-ül-emānda olana ḫācet degül ḫişār
- 33 Dest-i cevādun ile meger da’vī itdi kim
Şermende oldı yüzine tatar kefin biḫār
- 34 Her gün sürer yüzünü cenābına āfitāb
Anuñ içün irürdi göke fark-ı iftiḫār
- 35 Şāhā Necātī gevherüñüñ ḫab’ı cevheri
Dizdi beyaz kāğıda lü’lü-yi bī-şümār
- 36 Tā kim varub düğün günü şaçu ḫarīki ğile
Şāhuñ ayağı toprağına elyeye nişār
- 37 Olğıl hemīşe ‘işret-ü ‘ayş ile ber-devām
Olğıl hemīşe baḫt ü sa’adetle ber-ḳarār
- 38 Her dem serīr-i salţanat üzre muḳīm olub
‘Ömrüñ ola bu devr-i felek gibi bī-şümār

KASİDE

14

Fe' i lā tūn Fe' i lā tūn Fe' i lā tūn Fe' i lūn

- 1 Oldı çünkim melaḥ-ı berf havādan nāzil
Mezra' -ı sebz-i ṭarabdan gönül umma ḥāşıl
- 2 Üştur-i mest gibi şaçdı kefin yere seḥāb
Bağladı kâfile-i ' işre-ü- şādī maḥmil
- 3 Şem' -i ḥōrşid-i cihān-tāb ḳani kim yaḳub
Berf pervānelerin ide cihāndan zā 'il
- 4 Şalahı ḳal' a-i pūlād-ı yaḥ içre şuyı bād
Tōp-i ḥōrşid ile fetḥ olmaz ise key müşkil
- 5 Eriyüb yerlere geçse yeridür ḥacletden
Berf kim ḥār idüben yüzini depdi yere il
- 6 Ebr dürdi yüzini bu işe saḥt oldu zemīn
Mīhr başın aluban ḳaçdı ve māh oldu ḥacil
- 7 Gündüzün ḥalk ḳerāğ ile ararlar güneşi
Bulmayub derd ile bir pāre od oldu her dil
- 8 Bitürürler dem ile ḳuru ağacdan gül-nār
Pīr-i berf itdi rıyāztle bu ḥalkı kāmīl
- 9 Ḥışm ile ḥalk-ı cihānuñ yağar ağzından od
Şi' r-i pūr-sūzuñı sen daḥi dilā ezber ḳıl
- 10 Yaḳışur ruḥlarūñuñ şem' ine pervāne-i dil
Beli dīvāne olur āteşe ekşer mā 'il
- 11 Zūlf-ü-ruḥsāruñ arasında ḥaṭ-ı kāfir-kīş
Beñzer ol leşkere kim puşuda durup ala dil

- 12 Bu hadiş içre ki Şam altıdürür bāğ-ı Na‘ım
Zāhidā sāye-i zülfinde ruḥın cennet bil
- 13 Başın ortaya koyub giceleri irteye dek
Şem‘ -i dil-süz arar tapuñı maḥfil maḥfil
- 14 Oldı perī-çihre eger gizler ise gün yüzini
Dün ġarībüñdürür ey dil saçın elden kıomağıl
- 15 Çalaram ah ile tāsın feleküñ olur ise
Meh ḥusūfı gibi ruḥsāruña zūlfüñ ḥā’ıl
- 16 Zūlfüñüñ zulmini ey dōst nice bir çekeyin
Demidür ḥalüme vākıf ola Şāh-ı ‘ādil
- 17 Mihr-i bürc-i kerem-ü-sāye-i eltāf-ı İlāh
Şāh-ı encüm-ḥaşem-ü-māh-ı ‘Uṭārid-menzil
- 18 Ḥān Muḥmmed ki o gerdün-‘ azamet der-gehinüñ
Bendesı olmağā Keyḥusrev-ü Dārā kıayıl
- 19 Rīsmān-ı zer ile ḥaşre dek ölçerse güneş
Bulmaya devletinüñ baḥrına ‘umkı-u-sāḥıl
- 20 Nisbet itme eline özüñi ey baḥr-i ‘āmiķ
Bu yalanuñ dibi yakın olur olma ġāfil
- 21 Eline gönline nisbet ola mı baḥr ile kān
Şol kerimüñ ki ola ‘āleme cūdı şāmil
- 22 Baḥrüñ acır içi kānuñ yüregi pārelenür
Kişi bir gevheri idince bulardan ḥāşıl
- 23 Kān anuñ ṭab‘ -ı seḥā-pīşesine görele’im
Baḥr anuñ keff-i güher-pāşına göre sā’ıl
- 24 Dirhemi ‘izzet idüb tıtuğı el üstüne il
Şeref-i nām-ı ḥümāyunıdur anı bilgil

- 25 Mihr-i islāmdürür t̄ac-ı drefşüñ Şāhā
Kim ider küfr şebīn rūy-i cihāndan zā'ıl
- 26 Perçem-i tūğūña dinildi hümā-yi nuşrat
Ki yire қonmaz ider rūy-i havāda menzil
- 27 Her ne hıdmet dir iseñ t̄igüñe baş üstine dir
Rūşen oldu bu ki olur bende-i hindū muқbil
- 28 H̄aşm gürzūñ görüben t̄igüñe cān verdügi bu
Kim ecel irse olur her kişi māya māyil
- 29 Küre-i h̄āke düşer zelzele ditrer h̄örşid
Na' ra-i t̄öpuñ ile h̄aşmuñ olur lā-ya' kııl
- 30 Başın ortaya қoyub āteş-i қahr ile varur
Getürür қal' a-i küffār kilīdinden dil
- 31 Āsumāndan irişür dürlü қazā düşmenüñe
Yedi t̄aşı geçüb ol resme ki zehr-i қātil
- 32 Zāhiri rāst olub bātını kimüñ kec ise
Қalemüñ gibi қalem kııl dilin andan iki dil
- 33 Pāy-i dīvāruña sürer ruḥ-i zerdin h̄örşid
Ya' ni kim muḥkem olur ḥalt olıcaқ kāh ile gil
- 34 Yüz şafā ile güneş daḥi gelür baş üzre
Қapuñ üftādesi Şāhā yaluñuz māh degül
- 35 H̄usrevā çarḥ-ı sitem-gār Necātī қuluñı
Ağladur dāmen-i raḥm ile gözi yaşın sil
- 36 Kim iziñ tozı içün yollara şaldum yaşımı
Umaram kuḥl-i cilā-yi başar ide h̄āşıl
- 37 Şem' dür terbiyetüñ dār-ı cihān bir zındān
Kişi zındānda bī-şem ' oturmaқ müşkil

- 38 Nice kim ola erāğ ile müzeyyen meclis
Nice kim deyde bula nār ile revnağ maħfil
- 39 Ola fānūs-i felek bād-ı hařardan ħāfız
Gün gibi rüşen ola şem^f -i murādun biñ yıl